

Ittész János

Hacsak

Ittzés János

Hacsak

Írások az *Evangélikus Élet*
Égtájéoló rovatában

LUTHER
KIADÓ

Budapest

2011

A kötet megjelenését
a Magyarországi Evangélikus Egyház
támogatta.

A kötet írásai megjelentek az *Evangélikus Élet*
Égtájéoló rovatában
2006. február 26. és 2011. május 29. között.

Szerkesztette:
Kendeh-Kirchknopf Péter

Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, sokszorosítás,
illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás
a kiadó előzetes írásos engedélyéhez van kötve.

© Ittzés János, 2011
© Luther Kiadó, 2011
Fotók © Benkóczy Péter, 2011

ISBN 978-9633-9979-38-3

Tizenegy mondat

Áldott a Lélek, aki az evangéliummal – a megfeszített és fel-támadott Jézust testközelségre hozó igehirdetéssel – az író és az olvasót egyaránt élteti!

[BENCZE ANDRÁS]

Emberi szóval talán a „reményt adó” kifejezés kívánkozik, amikor Ittész János életére, szolgálatára, a vele kapcsolatban töltött évekre gondolok: reményt adó volt váratlan megválasztása az újjászületett egyházkerület élére hosszú elszigetelődése után, reményt adó volt az a lendület és elszántság, amivel az egyházi közélet számos területén munkálkodott, de elsősorban reményt adóak voltak szűk vagy széles körben elmondott, mély hitet és őszinte alázatot sugárzó igehirdetései, melyek közül különösen a paksi országos találkozón hallott erősítette meg bennem azt az érzést, hogy évtizedes terhek után egy teljes püspöki szolgálat tanúja vagyok én is – ennek hivatali része most véget ér, de a „reményt adó” szolgálat folytatását mindannyian nagy szeretettel kérjük és várjuk!

[CSERHÁTI PÉTER]

Bármilyen szolgálatra érkezik, akár csatagos időben, ragyogó fekete a cipője – ez a külső nála talán jele a tanításbeli tisztaság azon igényének, amit az *Ágostai hitvallás* a „pure docetur” kifejezéssel illet.

[FABINY TAMÁS]

Tizenegyesek – Kedves János, tizenegy évvel később, ugyanazon a napon születtem, mint te; tizenegy évig voltál püspök; tizenegy évvel a püspöki szolgálatod előtt kezdtük el

közös küzdelmeinket – adjon Isten neked (és talán nekem is) még néhány ilyen tizenegyes helyzetet!

[FABINY TIBOR]

Aki, ami róla eszembe jut: Keresztelő János és Luther Márton ötvözete, a liturgia és az igehirdetés szerelmese, a korszellem ádáz ellensége...

[GÁNC S PÉTER]

Semmi új nincs a teológiában, kivéve, ami téves, tehát célunk nem lehet egyéb, hogy eljussunk a diakóniai teológia terhes örökségétől egy teológiailag megalapozott diakóniai szolgálathoz, mert az egyház szeretetszolgálata a hit gyümölcse, a megigazulás és megszentelődés következménye Jézus Krisztus által – mindezek alapján elmondhatjuk, hogy a diakónia a keresztyén hit középpontjában áll, és Isten gondviselésének kifejezése az egyház tagjai és a világ számára, vagyis fontos kifejezője a megváltásról szóló üzenetnek, így a diakóniát liturgia utáni liturgiának is nevezzük: az istentisztelet utáni istentisztelet az oltártól kiinduló és oda visszatérő önkéntes és professzionális munkán keresztül jut érvényre: az egyház diakóniája a világban jelenlévő Krisztus jele (Signum Jesu).

[GREGERSEN-LABOSSA GYÖRGY]

Ittész János nem csak az *Evangélikus Élet* ilyen nevet hordozó rovatában, hanem püspöki szolgálatának egészében ÉG-TÁJOLÓ volt, hiszen krisztocentrikus igehirdetésében, megfontolt tetteiben, bölcs döntéseiben, helyén való megszólalásában és tudatos hallgatásában, segítően kemény intésében és pásztorian kedves bátorításában arra tanít: az odafent valókra figyeljeteK, s ez egyszerre a keresztre való feltekintést és az

örök hazára szegezett tekintetet jelenti – így adok hálát ezért a tizenegy évért.

[HAFENSCHER KÁROLY]

A kegyelem egét feszítette ki fölénk Urunk, hogy egyháza dunántúli kerületében ügyéért fáradozhassunk; igéjével pedig reménységet ébreszt szívünkben, hogy a fáradozás soha nem hiábavaló, ha az Úrban végezzük azt (1Kor 15,58)– ezért övé legyen az áldás a kerület indulásáért, és az ő áldása nyugodjon meg első püspökén, dunántúli népén, annak jövőjén és megelevenedésén!

[ISÓ DOROTTYA]

A Krisztusról tanúskodó igehirdetésnél nincs nagyobb erő ebben a világban, mert hitet teremt bennünk, és tartást ad a mindennapi életben.

[MENYES GYULA]

Az igehirdetés mélysége és magával ragadó ereje az aktív püspöki szolgálat után is megmarad, az oly tiszteletre méltó és a rendszerváltozást követő zűrzavarban oly fontos következetesség azonban hiányozni fog.

[PRÓHLE GERGELY]

A sok jó közül, amit tanultam tőle, ezt emelem ki: amilyen a kapcsolatunk egyenként az Istennel, olyan a kapcsolatunk a többi emberrel is.

[SZABÓ GYÖRGY]

...bejárta egész Galileát...

„Bekötött szemmel egy közepes forgalmú úton”?

Tulajdonképpen nem tudom megmondani az okát, miért nem kapcsoltuk ki aznap este a javasolt öt percre sem az összes elektromos készüléket a lakásban, pedig rendkívül szimpatikus volt a gondolat. Pár nappal ezelőtt ugyanis erre kértek egy nemzetközi akció szervezői, akik így akarták felhívni a figyelmet az egyre fenyegetőbb veszélyre. Arra, amelyik most már letagadhatatlanul mindannyiunkat fenyeget. Globális fenyegetés az egész emberiségnek. Igen, a klímaváltozásról, a globális felmelegedésről van szó.

A múlt héten – az aktuális belpolitikai témák mellett – vezető hír lett a médiumokban az a jelentés, amelyik tekintélyes tudósok és testületek véleményeként látott napvilágot. Megállapításuk – amelyről ugyan már mindnyájan eddig is szinte biztosan tudtunk – egyértelmű: az emberi tevékenység a felelős a globális felmelegedést okozó üvegházhatásért. Az ipari forradalom bő kétszáz éves története, de különösen is az utolsó ötven esztendő alatt olyan mértékben szennyezte be az emberi tevékenység a glóbuszt, a légkört, hogy ezt a hatást a természet csodálatos regenerálóképessége már régóta nem tudja ellensúlyozni. S ez olyan folyamatokat indított el, illetve tart fenn egyre gyorsuló ütemben, amelyek – az elemzések szerint – további súlyos következményekkel járnak majd az előttünk álló évszázad alatt.

Az internetes Google keresőprogramba beírtam a kifejezést: „globális felmelegedés”. Pár másodperc alatt ez lett a letaglózó eredmény: a kereső körülbelül 237 ezer találatot adott... Csak néhányat néztem meg közülük. Az üvegházhatású gázok – különösen is a szén-dioxid – kibocsátásának

csökkentését célul kitűző kiotói egyezményt ismertető egyik cikkben olvastam: „Az Éghajlati változások tárgy oktatója óv mindenfajta túlzástól. Lehetőleg azonban el kell kerülni, hogy bekötött szemmel keljünk át egy közepes forgalmú úton. Nagyjából ekkora veszély származik ugyanis abból, hogy a légkör összetételét gyorsan és jelentősen megváltoztatjuk, éghajlati hatásait azonban nem tudjuk kellő pontossággal kiszámítani.” A *Wikipédia* című internetes szabad lexikonban és egyéb cikkekben pedig ennél is sokkal riasztóbb, szinte apokaliptikus prognózisokat lehet olvasni a pólusok jégtakarójának és a jéghegyeknek az olvadásáról, amelynek következtében a 21. század végére akár nyolcvan centiméterrel is megemelkedhet a tengerek szintje. Ennek következményeként csak Európában közel hetvenmillió part menti lakost fenyegetne veszély. Ha pedig néhány száz év alatt Grönland jégtakarója is megolvad a néhány fokos hőmérséklet-emelkedés következtében, akkor akár hét méterrel is megemelkedhet a tengerszint. Szélsőséges időjárás események, viharok, áradások, aszályok és meleg hullámok még a mértéktartó prognózisokban is bőven szerepelnek. Az édesvíz növekvő hiánya két-hárommilliárd embert veszélyeztet majd, a mezőgazdasági termés csökkenés, a mérsékelt égöv aszályosodása százmilliók nyomorúságát növelné.

S mintha a mostani időszak – ez a furcsa, gyanúsán enyhe, szélviharos telünk – is igazolná a meteorológusok csöppet sem derűlátó jóslatait. Vannak, akik megkísérlik régebbi feljegyzések szórványos kivételes adatainak emlegetésével elhessegetni az aggodalmakat, mások meg, főleg a globális gazdaság és tőke hasznát féltők, a korlátozások kedvezőtlen gazdasági kihatásaival riogatnak. Az azért elgondolkodtató, hogy a 2005. február 16-án ténylegesen hatályba lépett kio-

tói egyezményt az Amerikai Egyesült Államok és Kína sem ratifikálta (léptette hatályba) még.

A nagy összefüggéseket látva ennek az enyhe tételnek sem örülhet az ember, még ha a drasztikusan megemelt árú gázzal lehet is takarékoskodni. Nem kell túl nagy szakértelem ahhoz, hogy előre tudjuk, mennyivel több vegyszert fog használni majd a mezőgazdaság, és mennyivel több gyógyszerre lesz emiatt is szükség... Még a kártékony férgeket pusztító madarak sem tudják úgy teljesíteni gyümölcsöseinket védő húséges szolgálatukat, mint ahogy néhány évtizede is még természetes volt. A Wikipédiában olvastam például a kormos légykapó hollandiai nehézségeiről is. Ez a madár – gondolom, éppen úgy, mint a költöző madarak általában – a nappalok hosszához igazítja, mikor térjen vissza Nyugat-Afrikából. De mikor megérkezik Hollandiába, akkor a fő táplálékát jelentő hernyók már megfogyatkoztak, mert a hőmérséklethez igazodó szaporodási ciklusuk korábbra került. Akármire nézünk a természetben, egyre több szokatlan és nyugtalanító jelenséggel találkozunk.

Igazán itt az ideje, hogy végre komolyan vegyük a sokszor hallott, de igazán még *nem hallott* tanácsot: gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan! Vagyis tekintsünk a „nagy rendszer”, az egész teremtett világ folyamataira, és tegyük meg, amit a saját környezetünkben a természet védelméért, a káros hatások csökkentéséért megtehetünk. S persze gondoljunk utódainkra, és gondoljunk arra, hogy Isten az ember gondjaira bízta a teremtett világot. A kérdés kikerülhetetlen: az önző, haszonleső, embertársat és természetet kizsákmányoló ember mit tett vele?

A régi bibliai történetben megfogalmazott hitvallás elmondja: az Úristen szövetséget kötött Nóéval és az egész vi-

lággal, amikor megígérte, hogy megőrzi a természet rendjét (1Móz 8,21–9,17). Vajon nem fogjuk-e éppen mi – a technikájától, tudományától, vélt határtalan lehetőségeitől megszédült modern kor emberei – lehetetlenné tenni, hogy Isten ezt a szövetségi ígérteét hűségesen megtartsa?

Van-e még remény arra, hogy végre levéve a kötést a szemünkről meglássuk, hogy már a 24. óra utolsó perceiben vagyunk? Van-e fülünk, hogy meghalljuk, hogyan sóhajtozik és hogyan vajúdik a teremtett világ (Róm 8,22)?

Akik Isten fiainak tudják magukat, nem lehetnek bekötött szeműek, süketek és érzéketlenek. S mivel ismerik az új ég és új föld globális isteni tervét – nem másokra várnak, hanem azonnal nekilátnak, hogy megtegyék, amit az Úr elvár tőlük.

[2007. FEBRUÁR II.]

Hőség – riadó!

Amikor ezeket a sorokat írom, éppen az idei nyár legforróbb napjait éljük. Naponta születtek a melegrekordok; a napi időjárás-jelentésekben olyan magas számok szerepelnek, amilyenekre eddig még alig vagy egyáltalán nem volt példa. Az illetékes hatóságok elrendelték a hármas fokozatú hőségriadót. És ráadásul a kilátások sem a legmegnyugtatóbbak, hiszen a meteorológusok csak néhány fokos enyhülést prognosztizálnak a következő napokra. De ha nagy változás nem is várható – és ha ismét pontos lesz az előrejelzés –, amikor hetilapunknak ez a száma a kedves Olvasók kezébe kerül, azért már túl leszünk a csúcson. A magam részéről azonban tartok a kánikula végétől is, hiszen gyakran előfor-

dult az elmúlt években is, hogy a nagyon meleg napoknak heves zivatar, felhőszakadás és jégeső vetett véget...

Naponta növekvő együttérzéssel hallgatom, olvasom a híreket a kórházban fekvő betegekről, akik légkondicionáló készülékek nélküli kórtermekben külön harcot vívnak a hősséggel, meg az orvosokról, akik olykor már a műtéteket sem merik vállalni. Aggódok a gyermekekért, a kismamákért és a legyengült szervezetű idősökért, a lakótelepi házak betonfalai mögött éjszaka is álmatlanul forgolódókért, a munkahelyükön még külön hőterhelésnek kitett embertársaimért. Milyen fizikai és pszichés megterhelést jelenthet a hőség, ha még többnyire épületben, temperált irodában tartózkodva is egyre jobban érzi az ember, mennyire igénybe veszi szervezetét az extrém meleg!?

Velünk együtt szenved a természet is. A kiégett fű, a mind gyakrabban lángra lobbanó erdők, az összesodródott levelű, „pikuláló” kukoricatáblák, a szárazságtól, hőségtől szenvedő kertek, szántóföldek látványa elszomorító. És mindehhez az egyre többször felhangzó figyelmeztetés a városok és különösen is a főváros már egészségre ártalmas levegőjéről. De hát minek is soroljam tovább, hiszen mindannyian látjuk, tapasztaljuk mindezt, és szenvedünk tőle. Eközben pedig kontinensünk más országaiból pusztító árvizekről, katasztrofális esőzésekről érkeznek a hírek...

Közel öt hónappal ezelőtt *„Bekötött szemmel egy közepes forgalmú úton”?* címmel írtam már ebben a rovatban az úgynevezett globális felmelegedés egyre bizonyosabb jeleiről és a velük kapcsolatos aggodalmakról, kérdésekről. De ebben a hosszú, forró nyárban megint előtörnek a nyugtalanító gondolatok, és megérezhetjük Isten ránk nehezedeő kezének súlyát. Semmiképpen sem szeretnék rövidzárlatosan teologizálni,

de azt sem gondolom, hogy ennek a hosszú, forró nyárnak, ennek az embert és természetet szikkasztó kánikulának ne lenne teológiai olvasata, és ne lenne üzenete számunkra.

Egyre világosabban látszik, hogy a természet, amelyet Isten a növény- és állatvilággal együtt az emberre bízott, és szolgálatára rendelt (1Móz 1,28–31), a vele önző módon bánó ember ellenségévé lett. A növekvő számú és egyre intenzívebb természeti katasztrófák, a pusztító árvizek, a letarolt erdők miatt sivárrá lett hegyoldalakról lezúduló sárlavinák, az egyre gyakoribb időjárási anomáliák mintha mind-mind támadások lennének a csak a maga hasznával, önző érdekekkel törődő rossz gazda, az ember ellen.

Hiszem, hogy ezt a folyamatot csak a mindenható, teremtő Istenre figyelő hittel értheti meg igazán az ember. Igaz, ő megígérte Nóéval kötött szövetségében, hogy saját jogos haragjával szemben is megőrzi a természet rendjét (1Móz 8,21–22), de mit tegyen, ha mi elherdálói, nem pedig megőrzői vagyunk a ránk bízott értékeknek, és nem védjük, hanem egyre gyorsuló tempóban pusztítjuk azt, amit Isten jónak és szépséggel teremtett és ránk bízott?! A helyzet komolyságára mutat az is, hogy a természet rendje sarkaiból kifordulni látszik – az évszakok határa és körforgása már-már felismerhetetlen.

Miközben örvendetes módon ma már itt is, ott is felgyulladnak a felelős gondolkodás őrtüzei, sajnos még mindig nagyon sokan vannak, akik nem akarják belátni, hogy e változások mögött mindenekelőtt az értelmét, technikáját, tudományát felelőtlenül használó ember bűnének árnyéka sötétlik. A multinacionális cégek mindent letaroló profitéhsége meg a reklámok által megszedített, az aktuális divathóbortok szerint lázasan vásárló, eladósodva is felelőtlenül fogyasztó milliók osztoznak a felelősségben.

Szinte az apokalipszis képei villannak fel előttünk (vö. Jel 18,4). Mintha senki nem lenne hajlandó okulni a másik kárától, és esztelenül a saját bőrén is ki akarná próbálni, hogy a szennyezett folyó, az agyonszemetelt környezet, a „vegyszerrel dúsított” kerti és szántóföldi termés, az adalékanyagokkal gyors hízásra kényszerített állatok húsa valóban veszélyes, és tán még betegséget is okoz. A fogyasztás növelésének keveseket dús gazdaggá tévő, minden más ésszerű célkitűzést felülíró parancsa diktál. A helyzet aggasztó, a trend megfordíthatatlannak látszik.

Mi kell még, hogy értsük a jeleket, és helyesen olvassuk Isten világos üzeneteit? Tudom, tapasztaltam: még mindig vannak, akik elhessegetik a nyugtalanító kérdéseket, jelentéktelennek hazudják a gondokat, és nem akarják tudomásul venni, milyen nagy a veszély. Nem is elsősorban önmagunk és kortársaink, hanem főként utódaink bőrét vesszük a vásárra. Mit adunk át nekik, mit kapnak tőlünk? Az atyák bűnét harmad- és negyedízig következményekkel sújtó Isten szava nem elég figyelmeztetés, hogy belássuk végre, ez így nem mehet tovább?

Ha lassan vagy veszedelmes gyorsasággal véget ér is majd a hőség, és az illetékes szervek azt mondják is, elmúlt a veszély, a címben szereplő második szó továbbra is aktuális marad: riadó! Mert veszélyben van a teremtett világ, és veszélyben van a mai és az eljövendő generációk élete! És mert felelősségünk átruházhatatlan, ne másra várjunk, hanem igyekezzünk jó sáfárok lenni, tudva, hogy mindannyian Istennek adunk majd számot.

[2007. JÚLIUS 29.]

Egy európai polgár aggodalmai

Már a kezdet kezdetén sem volt felhőtlen az örömöm. Egészen világosan emlékszem 2004 tavaszára, fel tudom idézni akkori gondolataimat, érzéseimet. Bár sohasem tartoztam és ma sem tartozom az úgynevezett euroszkeptikusok közé, fenntartásaim azért akkor is voltak, mostanában meg ismét vannak. Talán ezért jobban is kifejezné érzéseimet, ha írássom címéből nem hagytam volna ki a *másodrendű* szót: *Egy másodrendű európai polgár aggodalmai* – hiszen ami mostanában történik velünk és körülöttünk, bizony a szép nyilatkozatok ellenére is ezt a gyanút erősíti.

Amikor uniós tagságunk első napján, 2004. május 1-jén reggel felébredtem, alapjában véve nem éreztem magamat máshogy, mint egyéb reggeleken. Amikor először a tükörbe néztem, nem vettem észre arcomon különös vonásokat. Nem éreztem minden tagomat átjáró bizsergést, kicsattanó, eddig nem ismert lelkendező vidámságot sem. Pedig nagyon is azt akarták elhitetni velem, velünk, hogy illetet volna ilyen felfedezéseket tenni, hiszen „európai polgár” lettem magam is. Csupa nagybetűvel írva: EURÓPAI POLGÁR!

Nekem bizony túlságosan is harsánynak, helyenként erőltetettnek tűnt az ünneplés. Túl nagy volt a hangerő, túl sok volt a zenebona, túl sok a tűzijáték, a petárdadurrogás, de a szólampufogatás is. Egyáltalán, az egész mesterségesen gerjesztett hangoskodás bennem nem az örömet mélyítette el, hanem inkább zavart; idegennek éreztem.

Meglehet, hogy némelyek szerint ez pusztán ízléskérdés, amelyről – mint tudjuk – nem érdemes, de nem is lehet vitatkozni. Az egyik így, a másik úgy szeret ünnepelni, mondják. Én mégsem hiszem, hogy itt csak erről lett volna szó.

Akkori diagnózisomat – amelyet le is írtam, el is mondtam annak idején többfelé – pontosnak gondolom és vállalom ma is: *A koldust és királyt egyaránt táncra perdítő mefisztói szüdület örvényében fuldoklunk. A pénzahajsza, az anyagiasság pusztító és önvesztő, maradandónak gondolt értékeket, erkölcsöt, hazaszeretetet, barátságokat, családi életet, egyházi közösségeinket romboló kavargása fölött egyre győzedelmesebb az aranyborjú bamba-diadalmas vigyora. Semmiképpen sem szeretnék ünneprontó lenni, de nem hallgathatom el azt az aggodalmamat, hogy nem lesz ennek így jó vége! Ezekben a napokban különösképpen is tetten érhető volt, hogy életünk-ből oly sokszor hiányzik a „lelki dimenzió”. Pedig az élet sokkal több, mint a megtermelt és elfogyasztott anyagi javaink összessége! (Vö.: Mt 6,25)*

A közelmúltban megütötte a fületem, amikor valaki az *omniprezens* (azaz mindenben és mindenhol jelen lévő és mindent meghatározó) *gazdasági kérdésekről* beszélt.

Tulajdonképpen csak a *minden a pénzen múlik* tétel rafináltabb megfogalmazásának tűnik ez számomra. Nem vagyok idealista! De ezt az abszolúttá tett tételt nem tudom és nem is akarom egyetértéssel hallgatni, legfeljebb csak mint egy, a jelen világot leíró diagnózist tartom korrektnek. S tegyük hozzá: diagnózisokat többnyire csak beteg emberekről és helyzetekről szoktak felállítani. Így azonban sajnálatosan helyénvalónak látszik.

Mert valóban ez a mai valóság: minden a pénz körül forog a nagypolitikában és a hétköznapi döntések esetében. A nemzetközi kapcsolatokat, de az egy lépcsőházban élő családok életét is meghatározza. Engem ez kétségbe ejt. A nagyvonalú vagy pitiáner haszonlesés minden morális szempontot felülír – a pénz- és a hatalomvágy megemészti becsületet, hazaszeretetet, emberséget, felelősséget.

Hát nem ezt látjuk, tapasztaljuk ma Európában? A kettős mérce, amellyel Európa boldogabbnak mondott felén (valóban az lenne?) mérnek minket, és nyilatkoznak rólunk, nem ezt mutatja? Pedig lenne alkalom és lehetőség a helyes értékrendet megtanulni!

Amikor Jézus a tanítványait imádkozni tanította, a legszentebb imádságba belefoglalta a mindennapi kenyérért, vagyis a békés, boldog földi élethez szükséges dolgokért való könyörgést is. Nem is állítjuk, hogy mindez semmit nem számít. Nagyon is fontos lenne, hogy itt, az Európa-házban, de szerte a világon is minden embertársunk végre emberhez méltó életet élhessen. Olyan életet, amelyben nem csak szólam, nem csak – szavazatszerző – politikai jelszó a társadalmi igazságosság. Hogy ne legyen senki egyenlőbb az egyenlők között!

És mégsem felejthetjük: A *Miatyánk* élére az Isten országa eljöveteleért és az Isten akaratának teljesüléseért mondott kérések kerültek! Igen, ez az a lelki dimenzió, amely nélkül – unió ide, unió oda – valami mindig hiányozni fog. Nem érkeztünk még meg az ígéret földjére, mert pontosan úgy van ez, ahogy *Augustinus* egyházatya mondta egykor: „Nyugtalan a mi szívünk, amíg Istennél nem lel nyugalmat.” Enélkül lehetnek részeredményeink, de az élet nagy feladványát mégsem oldjuk meg soha; rövid szakaszokon mintha jó irányba mennénk, de az egész út valahogy mégis elkanyarodik a céltól; s bár úgy tűnik, közeledik az alagút vége, és sokan kiáltják: fény, fény! – de a napsütötte síkságra mégsem robot majd ki a vonatunk. És a „részekben lobbanó láng” (*Ady*) sem áll össze biztos célt mutató jelzőfényvé. Mi lesz veled, Európa?

Mégis van reménység a szívemben. S tudom, hogy ez re-

ménység nem szégyenül meg, mert nem emberek ígéretére épül, nem politikai változásokon tájékozódik. Európai polgárként aggódhatom, számos okom is van rá; de minden keresztény testvéremmel együtt vallom, hogy nekünk kettős állampolgárságunk van, és ez reménységünk végső alapja: „Nekünk a mennyben van polgárjogunk, ahonnan az Úr Jézus Krisztust is várjuk üdvözítőül...” (Fil 3,20)

[2011. FEBRUÁR 6.]

Október hatodikára emlékezem

Már elkezdődött a szomorú évforduló napja, amikor ezeket a sorokat írom. Egy személyes emléket és egy, az interneten olvasható híradást felidézve emlékezem október 6-ára, az aradi tizenháromra...

Valamikor az 1980-as évek vége felé történt Kőszegen. Számmomra ismeretlen emberek kerestek a lelkészi hivatalban. Hamarosan tisztázódott jövetelük célja: egy bizonyos *Michael Biberauer* lelkésznek a kőszegi temetőben lévő sírja után érdeklődtek. Bár a gyülekezet tagjai közül néhányan évente igyekeztek rendbe tenni a lelkészsírokat, és én magam is végigjártam időnként őket, hirtelen nem tudtam világos útmutatást adni, hol is nyugszik az a bizonyos lelkész. Tanácsosnak látszott, hogy kikísérjem őket a temetőbe, mert akkor biztosan megtalálom és meg tudom nekik mutatni a keresett sírt...

Így is történt. A temető felé sétálva kiderültek az összefüggések. A kis társaság vezetője a Biberauer névről magyarosított *dr. Bodoky Richárd* (1908–1996) nyugalmazott református lelkész volt, aki néhány rokonával együtt érkezett, hogy a Biberauer-sírt felkeresse.

Az evangélikus lelkész Michael Biberauer Kőszegen született 1791-ben, és 1859-ben szülővárosában temették el. Közel negyven éven keresztül volt az – ellenreformáció után – 1821-ben újraszerveződő grazi evangélikus gyülekezet lelkésze. A mai gyülekezet is számon tartja egykori fontos szolgálatát.

És ami éppen ezekben az október eleji napokban különösen is érdekessé és fontossá teszi, hogy felidézzük emlékét, az az a tény, hogy ő temette az 1853. március 14-én meghalt báró *Julius Jacob von Haynau* táborszernagyot, az 1848–49-es forradalom és szabadságharc véreskezű megtorlóját, akinek tizennégy tagú haditörvényszéke – tanúk meghallgatása és védők részvétele nélkül – halálra ítélte az aradi vértanúkat is.

Tehetünk kísérletet arra, hogy elképzeljük ennek a temetési szolgálatnak a nehézségeit, amellyel az igehirdetőnek szembe kellett néznie. De azt hiszem, valójában nem tudjuk magunkat a Haynau táborszernagy ravatala mellett álló Michael Biberauer lelkész helyébe képzelni. Vagy ha valamilyen nyire mégis sikerülne, akkor először részvétet éreznénk az igehirdető iránt, majd az a reménység fogalmazódna meg bennünk, hogy nekünk soha nem kell ilyen szolgálatot végeznünk.

Bodoky Richárd – mint később kiderült – nem is ezzel az addig számomra ismeretlen ténnyel lepett meg igazán, hanem azzal, hogy megmutatta a természetesen német nyelvű temetési igehirdetés szövegét is. Átolvashattam. Prófétai erővel szóló prédikáció volt. Az alapigéje Zsid 9,27 volt: „... elrendeltetett, hogy az emberek egyszer meghaljanak, azután pedig ítélet következik...”

* * *

És még adós vagyok a kedves olvasónak azzal, amit az interneten találtam: az aradi tizenháromnak kivégzése előtt mondott utolsó szavaival.

Leiningen-Westerburg Károly: A világ feleszmél majd, ha látja a hóhérok munkáját.

Pöhltenberg Ernő: Minket az ellenség dühös bosszúja juttatott ide.

Damjanich János: Legyőztük a halált, mert bármikor készek voltunk elviselni azt.

Török Ignác: Nemsokára Isten legmagasabb ítélőszéke elé állok. Életem parányi súly csupán, de tudom, hogy mindig csak őt szolgáltam.

Aulich Lajos: Szolgáltam, szolgáltam, mindig csak szolgáltam. És halálommal is szolgálni fogok. Forrón szeretett magyar népem és hazám, tudom, megértik ezt a szolgálatot.

Vécsey Károly: Isten adta a szívet, lelket nekem, amely népem és hazám szolgálatáért lángolt.

Lázár Vilmos: Ki tehet arról, hogy ilyen a magyar sorsa? Krisztus keresztje tövében érett apostollá az apostolok lelke, és bitófák tövében kell forradalmárrá érni a magyar lelkeknek.

Dessewffy Arisztid: Tegnap hősök kellettek, ma mártírok... Így parancsolja ezt hazám szolgálatára.

Nagysándor József: De rettenetes volna most az elmúlásra gondolni, ha semmit sem tettem volna az életemben! Alázatosan borulok Istenem elé, hogy hőssé, igaz emberré, jó katonává tett.

Knezich Károly: Milyen különös, hogy Haynau báró is keresztény, és én is az vagyok. Csak az ördög keverhette így össze a kártyákat.

Schweidel József: A mai világ a sátán világa, ahol a becsületért bitó, az árulásért hatalom jár. Csak egy igazi forradalom,

a világ új forradalmi embersége söpörheti el ezt az átkozott, meghasonlott világot.

Kiss Ernő: Istenem, az újkor ifjúsága egész ember lesz-e? Árpádok dicső szentjei, virrasszatok a magyar ifjúság felett, hogy Krisztusé legyen a szívük és a hazáé az életük.

Láhner György: Krisztus keresztje és a bitófa oly rokon. És az isteni áldozat mellett oly törpe az én áldozatom.

Nem gondolom, hogy ehhez bármit is hozzá kellene tenni. Olvasgassuk, ízelegessük ezeket a mondatokat, emlékezzünk történelmünk mártírjaira, és éljünk úgy, hogy nemzetünkért hozott áldozatuk ne legyen hiábavaló!

[2008. OKTÓBER 12.]

Kővel a kézben – megszégyenülten

Pár évvel ezelőtt a Komárom-Esztergom Megyei Közgyűlés Komáromban konferenciát rendezett a holokauszt áldozatainak és Komárom egykori mártír – az üldözöttekkel sorsközösséget vállaló – polgármesterének emlékére. Az ott elhangzott hozzászólásom fő gondolatait idézem fel alábbi soraimban. Abban a reményességben teszem ezt, hogy aktuálpolitikai áthallások nélkül ma is, a romák elleni sorozatgyilkosság által sokkolt közéletünkben is lesznek, akik megértik, amit meg kell érteniük...

A cím – Kővel a kézben – nem öncélú szókép, valóban köveket tartok a kezemben. Sokan őrizzük emlékezetünkben a világhírű film, a *Schindler listája* utolsó jelenetét, amikor a megrázó képsorok után – mintegy feloldás gyanánt – a „Schindler-zsidók” elzarándokolnak a temetőbe, és leteszik a sírra a kegyelet és emlékezés köveit.

Így teszem most le én is az első követ. A gyász, a kegyelet

emlékezés, a bűnbánat jelképes követ, a fájdalom követ. Emlékeznünk kell azokra a honfitársainkra, akik egykor – csak azért, mert zsidónak vagy cigánynak születtek – az esztelen diktatúra, embertelen ideológia áldozataként több mint félmillióan elpusztultak. Füstté lettek, emlékké szublimálódtak, akiknek emlékével azóta sem tudunk megbékélni. Rájuk emlékezünk. Közülük én magam egyet sem ismerhettem személyesen, mert amikor beteljesedett a sorsuk, én a járóka rácsába kapaszkodó kisgyermek voltam.

Személy szerint akkor érintett meg leginkább ennek a szörnyűségnek az emléke, amikor arról hallottam – bár némelyek nem tartották hitelesnek, vitatták az információt –, hogy az egyik nyugat-magyarországi kisváros, Kőszeg, az ékszerdoboz a mai Magyarország területén lévő egyetlen egykori gázkamrának és krematóriumnak is helyet adott néhány hétre. S mivel közel húsz évig kőszegi lelkész voltam, esztendőről esztendőre szembesültem azoknak a fájdalmával, akik egykori kőszegiként vagy visszajáró rokonokként meg-megálltak az emlékhelynél, és felidéztek a felidézhetelent. Talán orrukban érezték az egykori füst bűzét, és fülükben hallották az előrement mártírok jajkiáltásait. Az első követ ezért tettem le – az emlékezés, a gyász, a fájdalom, a kegyelet jeleként.

Hoztam magammal egy *másik követ* is. Ez a kő egészen mást: a nyugtalan lelkiismeret terhét jelképezi. Mert bár igaz, hogy az én generációmon úgy nem lehet számon kérni az egykori szörnyűséget, mint az akkoriakon, de a nyugtalanító kérdésekkel nekünk is szembe kell néznünk. Magam is beszéltem olyan német ismerőssel, aki megvallotta, hogy nem akarták elhinni, nem akarták tudomásul venni a ke-ringő híreket. Amikor aztán szembesültek a ténnyel, az

rendítette meg őket, hogy mi minden történt e miatt a vak-ság, e miatt az akart tudatlanság miatt.

Mi könnyen mondjuk: nem a mi felelősségünk. Mégis nehéz a szívem és nehéz a lelkiismeretem, mert óhatatlanul belopódzik szívem mélyébe a gyötrő kérdés: Ha én akkor mai fejjel élem meg azt az időt, tettem volna-e valamit? Mit tettem volna? Megláttam volna-e a látnivalót, meghallottam volna-e a hallanivalót, szolgáltam volna-e a szagolnivalót, zsigereimben megéreztem volna-e a szörnyűségeket?

A Mester egyszer – amikor eléje vonszoltak egy bűnös nőt, kezükben köveket fogva, hogy végrehajtsák rajta a törvény ítéletét – azt mondta: „*Aki bűntelen közületek, az vessen rá először követ.*” (Jn 8,7) Tudjuk, hogy a Mester szavának milyen hatása volt. Nem röpültek el a kövek, hanem a porba hulltak, és a vádlók elkullogtak – most én is így teszem le ezt a követ, hogy ne a vád, hanem az önvizsgálat kérdése legyen a szívemben.

Mondom, nem tudom, mit tettem volna. Ezért megterhelt lelkiismeretem nem könnyed mentségül keresi azoknak az emléket és felsejlő arcát, akik emberek maradtak az ember-telenségben. Evangélikus egyházunkban is voltak ilyenek. Egy kis büszkeség is átsuhant a szívemen, amikor pár éve tudomásomra jutott, hogy a hazánkban járt akkori izraeli államelnök, *Mose Kacav* a Páva utcai zsinagóga holokauszt-émlék-helyének megnyitóbeszédében külön hálával említette *Sztehlo Gábor* evangélikus lelkész nevét. Azét a *Sztehlo Gáborét*, aki-nek örömvárosát, a Gaudiopolist és bátor akcióit sokan emlegetik ma is élő polgártársaink is. Az ő életükben *Sztehlo Gábor* volt az Isten angyala, aki által megmentette őket. Hálájuk és kegyeletük állít ércnél maradandóbb emléket *Sztehlo Gábornak* és az igazaknak.

Igen, a második kő azt kérdezi, ha én vagyok ott, mit tettem volna. Ha ma – Isten ne adja – igazságtalanul üldözött ember áll előttünk, szólunk-e? Kimondjuk-e a szót, melyet ki kell mondanunk? Megtesszük-e a lépést, melyet meg kell tennünk? Nem vádolok senkit, csak kérdezek...

És itt a *harmadik kő* is. Ez a kő már a mai gondokat jelképezi. Amikor aktuálpolitikai ügyekké silányulnak a nagy tragédiák és a nagy hőstettek; amikor milliókból lesz éppen aktuális névsor, hogy magunkat igazoljuk, és milliókból lesz éppen aktuális névsor, hogy indulatainkat megmagyarázzuk. Mi lesz így velünk? Előbbre ment a világ általunk?

Általunk, azt gondolom, nem. De Jézus Krisztus által igen; őáltala, aki a tőle megragadott szívű emberek vezércsillagaként ma is int, figyelmeztet és szeretetet ad. Kegyeletet ébreszt szívünkben, lelkiismeretünket nyugtalanítja, és ránk bízva a mai feszültségek oldásának feladatait.

Meg vagyok győződve, hogy legalábbis itt, Európában krematóriumok füstje nem fogja többé szennyezni a levegőt, meg vagyok győződve arról, hogy állami – és központilag irányított – pogromok nem fogják felzavarni az éjszakák csendjét, de arról nem lehetek meggyőződve, hogy ki-ki a maga szívében valóban letette-e már a fegyvert. Tegye le mindenki a maga köveit az árkokba, a szakadékokba, szíve indulatgödreibe, hogy végre beteljesedjék a prófécia: a hegyek eltakaríttassanak, a szakadékok feltöltessenek; hogy ez a magára sokszor olyan büszke és történelmében olyan sokszor kudarcot vallott Európa mégis lakható föld, békességben élő közösség legyen, ahol lehet, hogy különféleképpen gondolkodunk, de ahol mégis van megértés és – ki kell mondanom a szót – szeretet, és van felelősség. Ezt a felelősséget

nem mi ébresztjük a szívünkben. Ezt Isten ébreszti minden ember szívében.

Jelkép ez a három kő. Délután kiviszem a Csillag erődbe őket, hogy a koszorúk mellé odategyem. De remélem, hogy egyre kevesebb követ kell majd magunkkal cipelnünk – vagy megmarad mindig csak ez az egy, a kegyeleté, de az a másik kettő szépen elmaradhat, mert ez a rettenet soha többé nem történhet meg velünk...

[2009. AUGUSZTUS 23.]

Nehéz emlékek intelmei

November, köd, szomorúság – és mégis reménység

Eddig még sohasem láttam az andai – régi magyar nevén mosontarcsai – hidat. Az '56-os forradalom és szabadságharc elbukásának ötvenedik évfordulóján, november 4-én jutottam el oda először. Az eredeti hidat – hogy a minden más határszakaszt lezáró blokád után még megmaradt egyetlen menekülési utat is elvágják – akkor decemberben felrobbantották a megszállók. De addig több mint nyolcvanezer honfitársunk számára lehetett a menekülés szűk ösvénye ez az útvonal. És azok a tízezrek mind befogadó szeretetet, szállást és ételt kaptak a mindössze néhány ezer lelkes, abban az időben még hozzánk hasonlóan szegény városka polgáraitól és a környező falvak lakóitól.

1996-ban újra megépítették a hidat, idén kora nyáron pedig felújították. Maga az építmény mai állapotában szép látványosság, még az olyan havas esős, nyálkás, hideg novemberi időben is, mint amilyen az idén november 4-én volt. De a kisvárostól a híd vezetőkörülbelül kilenc kilométeres

út most is – még autóban végigjárva is – szívszorító: a hosszú, egyenes út mellett mint stációk sorakoznak a száműzetés, a menekülés, az otthontalanság megrázó emlékei, szobrai. Aki még nem járt ott, annak javaslom, keresse fel történelmünknek ezt az emlékhelyét.

A gyásznapi ötvenedik évfordulóján emlékező alkalmat szerveztek a bécsi magyar gyülekezetek és egyesületek, az andaui és a kapuvári polgármesteri hivatal. Az emlékező, az egykori befogadó szeretetért is köszönetet mondó hivatalos beszédek, felszólalások előtt ökumenikus istentiszteletet tartottunk a városka egyetlen – római katolikus – templomában. A Bécsben magyar gyülekezeti szolgálatban álló evangélikus, református, katolikus lelkészekon kívül egyházaink vezetői képviselték közösségeinket. *Herwig Sturm* osztrák evangélikus, *Tókécs László* nagyváradai református és *Franz Scharl* bécsi katolikus püspök mellett én is ott lehettem ezen az alkalmon. A szervezők tőlem kérték az igehirdetési szolgálatot. Ézsaiás 12,2a alapján prédikáltam: „*Íme, Isten az én szabadítóm, bízom, és nem rettegek...*”

Kényszerítő erő vett rá arra, hogy igehirdetésemben az akkori eseményekre való emlékezés, a menekülteket befogadó szeretetért mondott köszönet után, de a bizodalmas hit tanúságtétele előtt megszólaltassam – az írásom címében említett – *nehéz emlékek intelmeit* is (vö. *Bonhoeffer* énekével: EÉ 355,4). Igehirdetésemnek ez a része így hangzott: „Nem tudok szabadulni azoktól az emlékektől, amelyeket a forradalom vérbe fojtását követő diktatúra évtizedeiből őrzök: hogyan viselkedtünk abban az időben. A körülmények, a forradalmat leverő erők, a pártállam hatalma sokkal erősebbnek és valóságosabbnak tűnt sokunk szemében, mint Istennek, a történelem Urának hatalma. Milyen sokan és mi-

lyen gyakran gondoltuk: biztos, ami biztos, nincs más lehetőségünk, engednünk kell nekik. Igen, így gondolkodtunk, és e szerint éltünk – annak ellenére, hogy jól láttuk: az a hatalom az ordító oroszlán uralma volt (vö. 1Pt 5,8), amelyiknek esze ágában sincs, hogy mentsen, védjen, hanem amelyik elnyelni és elpusztítani akar bennünket. Gyakran bizonytalanok voltunk, sőt kétségbe is estünk, és nem bíztunk egyedül Istenben.

Pedig milyen nagy felelősség volt rajtunk! Milyennek láthattak bennünket kortársaink? Vajon gyermekeink és unokáink azt látták rajtunk, hogy *teljes szívünkben, teljes lelkünkben szeretjük Istent, és egyedül neki engedelmeskedünk?* Vajon észrevehető volt-e rajtunk, hogy Isten, akiben hiszünk, az egész világ Ura? Aligha hihetem, hogy ez így lett volna. Hát kinek kell egy olyan Isten, akinek a hívein az látszik, hogy istenük – ha egyáltalán létezik – gyöngé, fáradt öregúr?...

És ma mi a helyzet? Ma mit láthatnak rajtunk kortársaink?

A korábbi szolgaság és rabság helyett oly könnyedén – önként és dalolva – döntöttünk egy másik rabság mellett. Az aranyborjú körül ugrádozók egyre örültebb, pusztító táncba szédülnek, és buzgón hajlongnak a Tőke bálványa előtt. S ha nincs is meg bennünk a bátorság, hogy nyíltan beszéljünk erről, mégis egyre nyilvánvalóbb, hogy sokan élnek, sokan élünk az új rabszolgaság és Isten elleni lázadás törvénye szerint: minden a pénz globális nagyhatalmától függ. – Kyrie eleison! Uram, irgalmazz!”

És csak ezután szólalhatott meg Ézs 12,2 vigasztaló üzenete:

„Hála Istennek, igéje végigkísér bennünket egész életünkben: mégis ő az erősebb! Ő az egyedüli, igazi nagyhatalom. Az ő kezében futnak össze a világtörténelem szálai, és végül

az ő akarata érvényesül. Ő a mi szabadítónk. Mélységesen meg vagyok győződve arról, hogy nem a reálpolitikusok döntései, hanem az élő és mindenható Isten döntése ajándékozott meg bennünket jó tizenhat évvel ezelőtt – mint '56 későn érett, de jóízű gyümölcsével – szabadságunkkal. Ezt soha nem lenne szabad elfelejtenünk! Élünk bölcsen és Isten akarata szerint a szabadság lehetőségével, és ne hajlítsuk új rabigába lelkünket, életünket – csak így lesz hiteles, ha szívünkben és szánkban immár a mi hitvallásunkként születik meg a próféta vallomása: »...Isten az én szabadítóm, bízom, és nem rettegek...«

[2006. NOVEMBER 12.]

Gloria victis! – Dicsőség a legyőzötteknek!

Ötvenhatra emlékezem. A szubjektív emlékezés formáját választottam, és ebből következően az ünnephez kapcsolódó gondolatok mellett néhány töprengő, nyugtalanító kérdést is fel kell tennem.

Azzal kell kezdenem, hogy *fáj a szívem ötvenhatért...* Hazámért, nemzetemért, a hősökért, az áldozatokért s azért is, mert akkor is magunkra maradtunk. A jóval később megismert, sokszor emlegetett világpolitikai realitások sem csökkentik ezt a fájalmamat. A tanulságokat, amelyek máig, sőt a jövőbe is nyúlnak, mindenesetre végre józanul le kell, le kellene vonni. Sapienti sat.

Október 23-tól november 4-ig mindössze tizenkét nap. Ma már tudjuk, és sokan elismerik, hogy e nem egészen két hét jelentősége világtörténelmi, s a forradalom messzire su-

gárzó fényes csillag marad – valóban megmarad? – az utókor számára.

I.

Tizenkét éves győri kisdíák voltam akkor; s mivel Győrben nem voltak nagy harcok, csak néhány emléket őrzök azokból az időkből.

– Az először levegőbe eresztett géppisztolysorozatok hangját, amikor az ávósokkal rakott teherautók csikorgó kerekekkel lekanyarodtak a Baross hídról. A börtön előtt összegyűlt tömeg oszlatására vetették be őket. Azt hallottuk, néhány halott és sebesült maradt utánuk. Hogy rohantunk hazáig!

– November 4-e reggelét, amikor ragyogó vasárnapi nap-sütés és porcukorszerű, vékony hóréteg szépítette meg a világot. De amikor kinéztem az ablakon, az éjszaka *megérkezett*, légvonalban talán ötven méterre sem lévő szovjet tank rémülettel töltött el; ágyúcsövéről meg először azt gondoltam, hogy éppen a mi ablakainkat vette célba, pedig *csak* a közeli hídfőre irányozták.

– Aztán már november közepe felé, amikor a Radó-szigeten a Kettős hídnál állomásozó szovjet harckocsi katonáit szinte már sajnáltuk, amikor a kemény hideg miatt hártvány-sodni kezdő Rábából merték a mosdóvizüket. Azon ámultak, hogy Afrikában ilyen hideg van, hiszen őket a Szezei-csatornához vezényelték... Pár nap múlva néhány civil ruháért el is adták a tankot, és ki tudja, hova tűntek el.

– Bennem ötvenhatos emlék az a néhány hónappal későbbi rettenetes szégyenérzet is, amelyik kiskamaszszívemet szinte megbénította, amikor a filmhíradó az ötvenhét május 1-jei budapesti felvonulás képeit mutatta: a véreskezű hata-

lom emelvényen pöffeszkedő figurái és *alant* az a rettenetes tömeg, amelyik éljenzi és megtapsolja a gyilkosokat.

Persze azért van más is memóriám mélyén. Az izgatott tanárok az iskolában, a Kossuth-címer az osztályterem falán meg a végtelen sorbaállások – és mindaz, ami aztán utána jött. A megtorlás dühöngő örülete, majd a *konzolidált vidám barakk* fojtott levegője meg a *gulyáskondérok* mindent beborító szagfelhői...

Súlyosan formálódik bennem a kérdés: szabad-e nekünk ötvenhat dicsőségéről, eredményeiről elmélkedni, amíg nem vagyunk hajlandók üzenetét és tanulságait igazán megérteni?

2.

Sok jele volt a társadalmi feszültségnek, de forradalmi megmozdulásra – valószínűleg – csak igen kevesen gondoltak... Ugyanakkor mindenki várt, s egyre többen követeltek változásokat.

Kossuth Lajos így ír egy helyen: *„Én a forradalmat a népek szent jogának tartom és vallom, de egyszersmind oly végeszköznek tekintem, melyhez a népeknek csak azon esetben szabad nyúlniok, midőn vagy nemzeti létüknek vagy jogaiknak s szabadságuknak akár visszaszerzésére, akár megvédésére más módjuk nincs, vagy amidőn boldogságuk szabad fejlődésének valamely fennálló rendszer annyira útjában áll, hogy minden áron való eltávolítását a nemzet szent érdekei követelik... Lázadásokat lehet csinálni, forradalmakat soha. Azok nem csináltatnak, azok csinálnának...”*

Igen, így *csinálódott* spontán, szervezetlenül, 1956 októberében soha addig nem tapasztalt összetartással a forradalom. Spontán – tehát nem előre elhatározott tervek végrehajtása volt, hanem *„egy végletekig feszített húr elpattanása, egy megkín-*

zott, megalázott nemzet felhördülése. (...) Tízmillió ember talán nem tudta, hogy pontosan mit akar, de azt mindegyikünk meg tudta fogalmazni, hogy mit nem akar. (...) nem akarja tovább túrni a nemzeti és egyéni megaláztatásokat, a hazudozást, minden önálló gondolat meghurcolását, a nemzet infantilizálását, kulturális hagyományainak meggyalázását.” (Jotischky László: Októberi gondolatok, Angliai Magyar Tükör, 2006. június.)

Minden bizonnal előbb vagy utóbb a pozitívumok is megszilárdultak volna – nyilván viták és hatalmi harcok közepette –, olyanok, mint a szólás- és sajtószabadság, a semlegesség, a többpártrendszer stb. De akkor az a másfél hét minderre nem volt elegendő. A forradalom a szovjet tankok óriási túlereje miatt és a moszkvai akaratot kiszolgáló nemzetáruló politikusok közreműködésével elbukott, de nem kétséges, hogy – a rá következő tomboló megtorlás, bitó és börtön és a tiszta szándékot bemocskoló számtalan félremagyarázás és hazugság ellenére – világtörténelmi léptékek mérve is maradandó jelentőségű 56 véres, gyönyörű küzdelme. Ezért adózunk hálával a hősöknek, és őrizzük kegyelettel a mártírok emlékét.

3.

Ha eszembe jutnak az 1957. május 1-jéről szóló tudósítások (ez mostanában is sokszor megtörténik velem) meg a gulyáskondérok gőzétől megszürcült évtizedek meg 2004. december 5-e – hogy mást most ne is említsek –, és eltöprengenek nemzetünk, hazánk mai helyzetén, mélyről fakadó aggodalommal kérdezem: érdemes volt? És: hogyan tovább?

A Szentírás egyik fontos igéje is nyugtalanít: „Az igazság felmagasztalja a nemzetet; a bűn pedig gyaláztatára van a népeknek.”

(Péld 14,34; Károli-fordítás) *Kölcsey*nkkel együtt imádkozom:
„Szánd meg, Isten, a magyart!”

Azért mégis remélem, hogy 1956 gyümölcse beérik, és *Ady* sorai nemzetünk jövőjét prófétálják (*A perc-emberkéék után*):

„Most perc-emberkéék dáridója tart,
De építésre készen a kövünk,
Nagyot végezni mégis mi jövünk,
Nagyot és szépet, emberit s magyart.”

[2009. OKTÓBER 25.]

Mérleg 2007

Jó volt-e ez a nap vagy rossz? Dicsérhetem-e nyugtával?
Eszembe jut egy régi német óra s a nyolc sor a talapatán:

Ne dicsérd napodat, míg nem lett este!
És estédet, mielőtt éjjé vált;
Ne szólj az éjszakáról, míg a reggel
Ködűző színeivel fel nem szállt.
Hallgass, és várd meg, mivel jött a nap,
Jó sorssal jön-e, segít-e, vagy rest-e,
Ne átkozzad, míg fényeiből tart,
És ne dicsérd, amíg csak nem lett este!

Ezekkel a sorokkal fejeződik be messzire szakadt hazánkfiának, a joggal polihisztornak tartott *Lénárd Sándornak* az *Egy nap a láthatatlan házban* című esszéregénye. Évtizedek óta egyik kedves olvasmányom. S amikor most a szerkesztői intenció szerint (így jött az eligazítás: „Adv. 4. + karács. + óév”) az

összevont lapszámában esedékes *Égtájéoló* rám eső penzumának sorait írom, megint – mint oly sokszor az elmúlt évtizedek folyamán – felidéződött bennem ez a pár sor. Hiszen, íme, este lett megint, de nem is csak ezé a napé, hanem az egész évé. Ezek szerint itt az idő, hogy *átkozzuk vagy dicsérjük*. No, nem a *mai napot*, amikor én írom, kedves Olvasóink meg majd olvassák e sorokat, hanem az egész évet, ezt a hamarosan múlttá váló, végérvényesen mögöttünk maradó 2007-et.

Az elmúlt napokban megkérdezte tőlem egy újságíró, mit tartok a lassan véget érő év legnagyobb sikerének. Nem állítom, hogy nem tudtam volna egy-két akár sikeresnek, eredményesnek is ítélni eseményt említeni, de némi töprengés után mégiscsak ezt kellett mondanom: az a legnagyobb siker, hogy *még megvagyunk*. S rögtön hozzá kellett tennem, hogy ez nem a mi sikerünk, mert most igazán érvényes ránk a jól ismert íge: *Szeret az Úr, azért nincs még végünk, mert nem fogyott el irgalma: minden reggel megújul.* (JSir 3,22.23a) És ezt nemcsak egyházunkra, gyülekezeteinkre értem, hanem nemzetünk, hazánk életére is.

Sok minden történt, történik ebben az országban, ami nem az egész nemzet javát, hanem csak egyes csoportok érdekét szolgálja. Az úgynevezett társadalmi olló nyílása, a gazdagok és szegények életlehetőségei közötti különbség további növekedése, milliók életkörülményeinek drámai romlása, a napi feszültségeket generáló, a kisteleplülések életét még nehezebbé tevő kormányzati döntések, az egészségügy állapotáról érkező szívszorító hírek mind-mind növelik a feszültséget.

Az ország gazdasági helyzete, ennek egyházunkba és személyes életünkbe begyűrűző hatásai, a család és házasság rendjét tovább lazító törvények megalkotása is azt sejteti, hogy a folyamatot bizonyos erők megfordíthatatlanul a

rossz irányba vezető pályára akarják állítani. Ez több mint nyugtalanító; lehetetlen szabadulnunk az aggodalmaktól, ha gyermekeink, unokáink életére, a következő generációk életére gondolunk.

Már régen nincs szó arról, hogy – amint mondani szokták – a kilátások nullszaldósak lennének. Nem lehet e vázlatos mérlegkészítést sem szorongás nélkül elvégezni. Némelyek szerint borúlátó vagyok, a valóságosnál sötétebbre festem a képet. Én nem hiszem. Azt gondolom, reális képet rajzoltam. Ezért is hatott rám különösképpen is megrázó erővel advent 2. vasárnapjának igehirdetési alapigéje és benne az esdeklő könyörgés: „*Bárcsak szétszakítanád az eget, és leszállnál...!*” (Ézs 63,19b)

Olykor egészen erősen tör rám a gondolat: mintha az Úr-isten akarna sarokba szorítani bennünket, hogy végre belássuk, valóban órá van szükségünk. Mérlegkészítésünknek ez lehet az egyik fontos eredménye. De csak az egyik, mert mit ér ez a gondolat, ha nem követi tett?

Afelől cseppnyi kétségem sincs, hogy Isten komolyan gondolta, amit 2007 igéjében útravalóul adott: *Én újat cselekszem, most kezd kibontakozni, majd meglátjátok!* (Ézs 43,19a)

Hogy ebből az újból egyelőre keveset látunk, azért nem tehetjük őt felelőssé. Ne csak a történelem hatalmas képeskönyvét tanulmányozza az, aki aggodalmaitól, félelmeitől és gondjaitól meg akar szabadulni! Nem az élet tanítómessterének nevezett történelem ismerete vezet el erre a sokak által vágyott biztonságra, nyugalomra, szabadságra. Ehhez az evangéliumra van szükségünk, Jézus Krisztus Urunk biztató, vigasztaló szavára. Aki valóságos emberként mindenben megkísértetett hozzánk hasonlóan, kivéve a bűnt (Zsid 4,15), ismerte emberlétünk napi gondjait és végső sorské-

déseit; de valóságos Istenként hatalmával és szeretetével hatékonyan segíthet rajtunk. Ha tőle halljuk: „Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok, és meg vagytok terhelve, és én megnyugvást adok nektek” (Mt 11,28), akkor hallgatnunk kell szavára, mert ő méltó a bizalmunkra, és ha ő hív, tudhatjuk: nemcsak ígér, hanem meg is tartja szavát.

A mérleg egyik serpenyőjében ott van a lassan végére érő esztendő, kevés örvendeztető, több elszomorító emlékével, a másik serpenyőben pedig ott van Jézus Krisztus Urunk – mindenek ellenére velünk maradó – hűsége. Így ha magunk miatt nem dicsérhetjük is, de semmiképpen sem átkozzuk ezt az estébe hajló 2007. esztendőt, mert ha más haszna nem is lett volna, azt mindenképpen megkaptuk tőle, hogy ismét egy évvel közelebb jött hozzánk az üdvösség – az óra, amikor majd ismét szétszakítja az eget, és leszáll, hogy valóra váltsa azt, ami ígéreteiből még hátravan.

[2007. DECEMBER 23.]

P. O. N. R.

Nem lehet higgadtan, hűvös távolságtartással szemlélni azt, ami mostanában Magyarországon történik. Nyomasztó a gazdasági válság eszkalálódása; nyugtalanító, hogy naponta új és új rossz híreket hallunk. Az elemzések, a pénzügyi és gazdasági mutatók, a szakemberek lehangoló diagnózisai még szomorúbb jövőt prognosztizálnak. S bármivel hitegettek bennünket még néhány hónappal ezelőtt is, sajnos azoknak lett igazuk, akik már korábban figyelmeztettek a közeledő bajokra. És ez még nem minden!

Csak az nem látja, aki vak, meg az, aki politikai érdekei

szerint még mindig csak a fejére olvasott, már végképp letagadhatatlan tényt hajlandó elismerni, hogy a gazdasági világválság törvényszerűen hozzánk is *begyűrűző* romboló hatásain túl megvan nekünk a saját külön gondunk is. Mert az a morális és bizalmi válság, amelyben sínylődik az ország, súlyosbítja bajainkat, és növeli terheinket. Sőt minden sürgető szükség ellenére szinte lehetetlenné teszi, hogy a közélet minden résztvevője összefogjon, és együtt keressék a válságból kivezető – de legalább a válság hatásait mérséklő – lehetőségeket.

Biztosan megvan minden tényezőnek a maga szerepe abban, hogy ez így alakult, de a választók bizalmával visszaélő kormányzatnak különösen is nagy és átháríthatatlan a felelőssége! És éppen azért kell erről nyíltan szólnunk, mert Isten ígéje szerint minden ember, a közélet szereplője, a kisebb-nagyobb közösségek és az ország vezetői is Isten előtt fognak számot adni arról, hogyan és mire használták hatalmukat. Az egyház kötelessége, hogy a felelősségnek *erre a dimenziójára* figyelmeztessen, mert – bármennyire szeretnék is ezt sokan – nem a történelem ítélőszéke, hanem a mindenható Isten a végső fórum.

Az Úristen nem rejtette el, hanem kijelentette akaratát. Ezért nem tudom másként értelmezni, értékelni a helyzetünket, kilátásainkat különösen is nehezzé tevő morális válságot, mint annak jelét, hogy Isten ítélete alatt állunk. Ez a felismerés is Isten előtti számadásra és becsületes helyzetelemzésre késztet minket. Ennek azonban csak akkor van értelme, ha nem merül ki szólamok pufogatásában, nem gyártunk megalapozatlan győzelmi jelentéseket, és nem akarjuk sem magunkkal, sem másokkal elhitetni, hogy házunk és hazánk táján minden rendben van.

Ebben az őszinte számadásban segíthet most nekünk az

az interjú, amelyet a 2001. szeptember 11-i szörnyű, egyesült államokbeli merénylet után Anne Grahammel – Billy Graham lányával – készítettek, de amelynek üzenete nemcsak akkor volt időszerű, hanem most is az. Ebből az interjúból idézek.

Az első kérdés ez volt: „Hogyan engedhette meg Isten, hogy ilyesmi történjen?”

A válasz: „Úgy hiszem, Istent nagyon elszomorítja, ami velünk történt, ám évek óta azt mondjuk neki: menj ki iskoláinkból, menj ki a kormányunkból, távozz az életünkben. És ő – amilyen úriember – csendben hátrahúzódott. Miképpen várhatjuk el Istentől, hogy áldását és védelmét adja, ha ugyanakkor arra szólítjuk fel, hogy hagyjon egyedül bennünket?”

Később – többek között – még ez is olvasható az interjúban: „Aztán valaki azt mondta, jobb, ha nem olvassuk a Bibliát az iskolában... – a Bibliát, amely azt mondja: ne ölj, ne lopj, és szeresd felebarátodat, mint magadat. És mi azt mondtuk: rendben. – Aztán valaki azt mondta, hagyjuk, hogy diáklányaink abortuszt végeztessenek, ha akarnak, és nem kell, hogy ezt elmondják a szüleiknek. És azt mondtuk: rendben. – Aztán egy bölcs vezető azt mondta, mivel a fiúk fiúk, és úgyis meg fogják tenni, adjunk nekik annyi óvszert, amennyit akarnak, és nem kell, hogy szüleiknek erről beszámoljanak. És mi azt mondtuk: rendben. – Aztán valaki az általunk jelentős posztra megválasztottak közül azt mondta, hogy nem számít, mit teszünk a magánéletben, ha elvégezzük a munkánkat. – Aztán valaki azt mondta, nyomtassunk újságokat meztelen nők képeivel, és hívjuk ezt a női test szépsége feletti egészséges, természetes csodálatnak. És mi azt mondtuk: rendben. – És a szórakoztatóipar azt mondta, csináljunk tévéműsorokat és mozifilmeket, amelyek az erőszakot, az erkölcstelenséget és a szabados szexet reklámozzák. És mi azt mondtuk: ez csak szórakozás, nincs is rossz hatása, és különben sem veszi senki sem komolyan, úgyhogy csak menjenek.

Most pedig feltesszük magunknak a kérdést: miért nem érzékenyebb

a gyermekeink lelkiismerete, miért nem tudnak különbséget tenni a jó és a rossz között, és miért nem okoz nekik problémát, hogy megöljék az idegeneket, osztálytársaikat, saját magukat? Talán ha elég hosszan és keményen gondolkodunk rajta, ki tudjuk találni. Azt hiszem, elég sok köze van ahhoz, hogy azt aratjuk, amit vetettünk.”

Kár lenne tagadni, helyzetünk aggasztó, hiszen az interjúban felsorolt jelenségek – mint annyi minden a mögöttünk lévő években, évtizedekben – hozzánk is „begyűrűztek”. Sokan persze azzal kísérleteznek, hogy a nyilvánvaló erkölcsi válságjelenségekről sem vesznek tudomást, és ezzel nemcsak hamis biztonságba ringatják magukat, hanem mivel elfedik, még növelik is a bajt. Ha ez így megy tovább, hamarosan elérjük – ha már el nem értük – a kritikus pontot, ahonnan aligha lesz visszatérés.

Úgy olvastam, hogy Észak-Amerika vadvízi evezősei számára a rohanó hegyi folyók parti szikláira szokták felfesteni a négy betűt: P. O. N. R. – *point of no return*, a pont, ahonnan nincs visszatérés. Arra figyelmeztetnek ezek a betűk, hogy vészesen közeledik az a hely, ahonnan az egyre sebesebben száguldó víz menthetetlenül a közeli zuhatagba sodorja és elpusztítja a csónakot, a benne ülők vesztét okozva.

Ne legyen kétségünk afelől, hogy ebből a veszedelmes száguldásból, a vészesen közeledő zuhatag pusztító örvényétől csak az ment meg bennünket, ha komolyan vesszük Isten figyelmeztetését: „A megtérés és a higgadság segítene rajtatok, a béke és a bizalom erőt adna nektek!” (Ézs 30,15) És az, ha nem hagyjuk figyelmen kívül, hogy Isten hatalmas és irgalmas keze felírta a mi „szikláinkra” az életmentő betűket: IHS – *Iesus Hominum Salvator*, Jézus az emberek Megváltója. Ő a mi reménységünk.

[2009. FEBRUÁR 8.]

Igaz emberséget az embertelen világban!

Ezekben a napokban, amikor a világtörténelem legfontosabb eseményére – Jézus Krisztus Urunk kereszthalálára és feltámadására – figyel az egyház, egyébként sem nyugodt hazai közéletünket újabb feszültségek terhelik. A napokban hallott történet és a személyesen is átélt események arra indítanak, hogy hetilapunk mostani, ünnepi számában is szóba hozzam ezeket a sokakat nyugtalanító kérdéseket.

Nincsenek illúzióim, sőt tele vagyok aggodalommal. Nem gondolom, hogy ezek a sorok megváltoztatják a folyamatokat, a döntéshozók szándékait, és sajnos még a módszereik megváltoztatásában sem tudok reménykedni. Mégis le kell írnom ezeket a sorokat, ki kell mondanom ezeket a gondolatokat, mert néven kell nevezni a bűnt. Talán így a bajban lévőeknek is jelzést adhatunk; ha segíteni nem is tudunk rajtuk, de legalább azt kifejezzük, hogy együtt érző szeretettel gondolunk rájuk.

A történet. Az egyik – az egész ország területéről betegeket fogadó – budapesti kórházban történt. A fővárostól távolabb fekvő kis faluból súlyos műtétre vonult be egy beteg a kórházba. A szükséges előzetes vizsgálatok után kitézték az operáció napját, és a beteget elő is készítették a beavatkozásra. Aki már átélt ilyen vagy hasonló helyzetet, tudhatja, hogy a műtéti előkészítés fizikai megpróbáltatásai mellett milyen lelki terhet is jelent a súlyos műtétre való felkészülés.

A kijelölt napon betegünk előkészítetten és felkészülten, az előzetesen beadott nyugtató injekció hatása alatt, de még így is feszülten várta, mikor viszik a műtőbe. Lassan múlt az idő, elérkezett a műtét kitéűzött időpontja is, de nem jöttek érte. A betegben és az érte aggódó családtagokban is egyre nőtt a fe-

szültség. Mi történt? Miért nem szólnak néhány, türelmet kérő, nyugtató szót a beteghez, miért nem adnak felvilágosítást?

Talán már a kedves Olvasó is kitalálta, mi történt, illetve mi nem történt. Semmi nem történt. Elmaradt a műtét, a betegnek senki nem mondta meg, miért, s a hozzátartozók alig tudták elérni azt, hogy szóba álljanak velük.

Hogy ez egyedi, kirívó eset? Nem hiszem. Annak ellenére sem hihetem, hogy tudom: vannak betegekkel gondosan törődő orvosok és nővérek is, de ahhoz túl sok, a fentihez hasonló esetről hallottam már, hogy azt mondhassam, fatális véletlen, ilyen csak egészen ritkán fordulhat elő. Ami – és főként, *ahogy* – az egészségügyben mostanában történik, sajnos azt valószínűsíti, hogy a beteg, műtétre, gyógyulásra váró emberek számítanak a legkevésbé. Szakemberektől is hallottam, magam is belátom: szükség van az egészségügy reformjára, az átalakításokra, még a kórházi ágyszámok csökkentésére is, de ahogy ez ma Magyarországon történik, arra csak egy szót lehet mondani: *embertelen*.

A másik témám sem szívderítőbb. Ezt személyes tapasztalat alapján mondom el. Pár nappal ezelőtt fontos intézményfinanszírozási kérdésekről kellett tárgyalnunk az egyik megyei önkormányzat vezetőivel. Egyházunk szakértőivel együtt mentünk a megbeszélésre. Már útközben számba vettük érveinket, hogy korrekt módon és tényekkel alátámasztva tudjuk előterjeszteni – és ha kell, megvédeni – álláspontunkat. A tárgyalás nehéz volt, talán nem is egészen eredménytelen. A legnagyobb hatást azonban a közben kapott információk gyakorolták rám.

Az egyházunk fenntartásában működő intézményeink nehézségeit jól ismerem, mégis kénytelen vagyok bevallani, hogy azok az adatok, amelyeket tárgyaló partnereinktől hallottunk, engem egészen megdöbbentettek. Tájékoztattak

arról is, hogy reformok címén milyen megszorításokat kell végrehajtaniuk az intézményfenntartó önkormányzatoknak, milyen nehézségeket kell megoldaniuk, hány és hány intézményt kell összevonniuk – és természetesen ez csak elbocsátásokkal lehetséges.

Így „testközelből” szembesülni ezekkel a nyomasztó gondokkal számomra egészen megrázó volt. És ismét csak ugyanaz a végső következtetés. Az elmúlt évek során előállt, tovább már fenn nem tartható pénzügyi, gazdasági helyzetben halaszthatatlanná vált megszorítások között minden más előbbre való, mint azok az emberek, akik nem tehetnek arról, hogy így alakultak a dolgok. A megszorítások következtében „megtakarított” százmilliókról és milliárdokról beszélnek, csak éppen azokról az emberekről nincs szó, akik a hibás gazdaságpolitika kiigazításának hatásait elszenvedik. Erre is csak azt mondhatjuk: *embertelen*.

Helyzetünk különösen is nehéz, mert kényszerpályán mozgunk. Mégsem mondhatjuk azt, hogy teljesen tehetetlenek vagyunk. Most van itt igazán az ideje az áldozatos felebaráti szeretetnek. Így adhatunk segítséget azoknak, akik közvetlen környezetünkben áldozataivá válnak az embertelen politikának. Ne hagyjuk őket magukra napi gondjaikkal! Krisztus-hitünk is erre biztat bennünket.

Virágvasárnap a *Filippi levél* csodálatos Krisztus-himnusza indította a nagyheti útra bennünket. Olvassuk hozzá az előtte lévő verset is! Az embertelen világban igaz emberségre hív bennünket Urunk szeretete. „...senki se a maga hasznát nézze, hanem mindenki a másokét is. Az az indulat legyen bennetek, ami Krisztus Jézusban is megvolt...” (Fil 2,4–5)

[2007. ÁPRILIS 8.]

Régebbi gondolatok – mai kiegészítés

Rövid hozzászólás az alkotmányozás egy kérdéséhez

A közelmúltban levél érkezett hivatalomba a Magyar Országgyűlés Alkotmány-előkészítő eseti bizottságának elnökétől, amelyben egyházunk véleményét is kéri a tervezett új alkotmány előkészítő munkálataihoz. Többeknek – például püspöki tanács, zsinati elnökség, teológiai tanárok, egyházjogász szakember – elküldtem a levelet, hogy közösen alakítsuk ki álláspontunkat e fontos kérdésben. Remélem, a jelzett határidőig beérkeznek a válaszok.

Most csak arról a sokakat foglalkoztató kérdéstről szeretnék néhány gondolatot megfogalmazni, amelyet talán túlságosan is leegyszerűsítve így fogalmazott meg az egyik hetilap: szerepeljen-e Isten az alaptörvényben? Először azt idézem, hogyan fogalmaztam 2003. október 12-én a *Vasárnapi Újság* című rádióműsorban elhangzott, az új európai alkotmány körül kibontakozott vitára reflektáló szavaimban. Megszólalásomnak akkor a *Betű és Lélek* címet adtam:

„*Mélységesen egyetértek azokkal – politikusokkal, egyházi vezetőkkel, az értelmiség meghatározó személyiségeivel –, akik itthon és külföldön az elmúlt hetekben erőteljesen síkra szálltak azért, hogy az új európai alkotmányban történjék utalás földrészünk keresztyén örökségére. Vitán felül igaza van azoknak, akik azt állítják, hogy nemcsak a görög kultúra és a felvilágosodás formálta olyanná, amilyen, hanem kétezer év alatt a keresztyénség hatása is markánsan alakította a »vén Európa« arcvonásait. Közhelyszámba megy már, ha utalunk a kultúra bármely területére, az építészet, képzőművészet, irodalom, zeneművészet nagyszerű alkotásaira, amelyek meg sem születtek volna a keresztyénség hatása*

nélkül. Az európai szellemtörténetet is átjárta, formálta, inspirálta a keresztyénség tanítása, világnézete. Ha szűkebb pátriánkra, Magyarországra gondolunk, akkor is így látjuk: történelmünkben kivehetetlen nemcsak Szent István királyunk öröksége, de például az is, hogy anyanyelvünk irodalmivá válásában a bibliafordításoknak – elsősorban a Károli Gáspár-félének – páratlan jelentősége volt. Nagy művészeinket, költőinket sem értjük meg alapvető bibliai ismeretek nélkül. Folytassák csak nyugodtan, kedves hallgatóim, a jól ismert példákat, érveket!

S mégis *messzemenően megértem* azokat a hazai és külföldi személyiségeket – legyenek bár politikusok vagy a kultúra bármely területének képviselői –, akiknek más a véleményük. Talán meglepő az előbbi szavaim után, de megértem azokat, akik azt mondják, hogy a 21. század Európájának alapdokumentumában nem kell ilyen utalásokat tenni, nem kell hivatkozni holmi keresztyén örökségre. Fáj miatta a szívem, de meg kell értenem őket – bár érvelésüket egészen más okok miatt tartom megfontolandónak, mint ahogy ők gondolják, mondják. Tudom, magyarázattal tartozom most.

Megkísérlem néhány mondatban megadni ezt a magyarázatot; nem lesz könnyű – de nem lesz nehezebb sem, mint az a helyzet, amiben vagyunk. Kérem, tegyék kezünket a szívünkre, és feleljünk őszintén a következő kérdésre: mai életünket itt Európában tényleg meghatározza keresztyén meggyőződésünk, hitünk? Valóban úgy élünk, ahogy ez az örökség kötelez bennünket? Ha körülnézünk hazánkban, kisebb-nagyobb közösségeinkben – söpörjünk most csak a magunk portája előtt –, valóban azt látjuk, hogy életünket a sokszor emlegetett vallásos meggyőződés, hitbéli elkötelezés járja át? Nem sokkal inkább az-e a helyzet, hogy ezek a büszkén em-

legetett értékeink egyre jobban elszakadnak mindennapi életünktől, és a múlt szép emlékei közé süllyednek? Lehet felidézni, emlegetni őket, de többnyire csak azzal az álszent sóhajtozással tesszük ezt, hogy sajnos ma már nem lehet így élni, hiszen más lett a világ, s nekünk, ha élni akarunk, alkalmazkodnunk kell a megváltozott szabályokhoz. Igen, tragikus, de ez a helyzet: ebben a »big brotheres« túlélőshow-kra izgalomba jövő, aranyborjú körül táncoló, »való világban« úgy élünk, *etsi Deus non daretur*, mintha Isten nem lenne. Mintha elfelejtettük volna, hogy Istennek is köze van életünkhöz, s létünk célját ő akarja kijelölni. Mintha egyáltalán nem izgatna bennünket, hogy Jézus Krisztus szava számunkra is kijelöli a jó és bűn határát. Nem hallgathatom el a nyomasztó, nyugtalanító kérdést: nem csak azért kell az a néhány szó az európai alkotmányba, hogy megnyugtassuk lelkiismeretünket: őrizzük a még pislákoló lángot?

A szekularizáció, az elvtelen liberalizmus és szabadosság ellen egyébként sem elég így küzdeni. Ez a küzdelem a szív, a lélek mélyén kezdődik, s ott kell először győzni, hogy aztán ez a győzelem örömeivel, erejével, békességével átjárhassa életünket, és hitelessé tegye tanúságtételünket. Ahogy János apostol írja: »A győzelem, amely legyőzte a világot, a mi hitünk.« (1Jn 5,4b) S ez nem a betűkön, a szavakon, hanem a lelkek, életek megváltozásán múlik.»

Hét évvel ezelőtti szavaimat most is vállalni tudom. Mégis ki kell egészítenem az akkori mondatokat – még akkor is, ha magam is tapasztalom, hogy a szekularizáció hatása nem szorult vissza a mögöttünk hagyott évek folyamán, sőt megerősödött, és ha a magukat elkötelezetten keresztyénnek és a maguk módján vallásosnak mondók aránya nem is változott meg a meggyőződésünk szerint kedvező irányban.

Meglehet, hogy alkotmányjogászok és a jogalkotásban járatos más szakemberek szerint nem szakszerű az álláspontom, de úgy gondolom, hogy az alkotmánynak, a nemzet közössége alaptörvényének nemcsak az a feladata, hogy reflektáljon a mai életvalóságra (ahogy az egyes törvények teszik), hanem a preambulumban, vagyis az előszóban alapértékeket, ideákat is meg kell fogalmaznia. Jó lenne megtalálni a mai helyzetünk realitására is figyelő, de a sokak számára mégis fontos, életet, erkölcsöt meghatározó lelki dimenzióról is tanúságot tévő mondatot.

Örömmel és teljes egyetértéssel üdvözlém, ha azt olvashatnám készülő új alkotmányunk előszavában, amit a *Heti Válasz* című újság augusztus 19-i száma a lengyel alkotmány előszavából idéz, tudniillik hogy új alkotmányukban megjelennek mindazok értékei, „akik hisznek Istenben mint az igazság, az igazságosság, a jó és a szép forrásában, valamint mindazoké, akik e hitet nem osztják, és eme egyetemes értékeket más forrásból eredeztetik”.

[2010. SZEPTEMBER 12.]

Az új alkotmány szükséges, de nem elégséges

A félreértések megelőzése érdekében máris leszögezem: szükségünk van új alkotmányra. Azokkal értek egyet, akik szerint Magyarországon, ha közjogi értelemben nincs is alkotmányozási kényszer, arra mindenképp megérett (talán már „túl is érett”) az idő, hogy új alaptörvényünk legyen, amelynek megalkotásához a parlamentáris demokráciákban szokásos feltételek is adottak.

Gondom nem is ezzel van. Azzal azonban igen, ha azt hisszük, hogy az új – áprilisi? húsvéti? – alkotmány megalkotásával és elfogadásával egy csapásra megoldódnak gondjaink. Úgy tudom, annak idején, amikor Los Alamos tudósai kellően megijedtek attól, hogy az atombomba *megteremtésével* kiszabadították a szellemet a palackból, *Albert Einstein* fogalmazta meg a dolog lényegét: *A legnagyobb probléma az emberi szív.* Tudniillik hogy jól él vagy visszaél az ember a birtokába került hatalmas eszközzel? Mélységesen igaz, de nemcsak az atomenergia ügyében, hanem minden más morális döntést igénylő helyzetben is.

Azt gondolom, hogy ma Magyarországon csak néhányan ábrándoznak holmi *keresztény kurzusról* (Isten őrizzen bennünket ettől!), de afelől nincs kétségem, hogy nemzetünk morális – és csak ennek következtében lehetséges gazdasági – talpra állásához csak az Isten jó rendje szerint megszervezett közösségi élet nyitja meg az utat. Ehhez csak az egyik, de nem is a legfontosabb lépés az új alkotmány megalkotása!

De mi változtatja meg az oly problematikus emberi szívet? – formáljuk kérdéssé Einstein professzor lényeglátó mondatát. Mitől változik meg az önmagunkról, kisebb-nagyobb közösségeinkről, az értük hordozott felelősségről valott felfogásunk? Akár így is fogalmazhatnánk a kérdés lényegét: szekularizált korunkban egyáltalán van-e olyan általános elfogadott gondolkodás, világgép, amelyhez nyugodt lelkiismerettel hozzáilleszthetjük a keresztény jelzőt, és amelyet jó lelkiismerettel mint általános gyógyszer ajánlhatnánk?

Ha a legutóbbi, 2001-es népszámlálás adataira gondolunk, akkor akár azt is mondhatnánk, hogy a magyar népesség magát hetvenöt százalékban valamelyik keresztény egyház, vallásos közösség tagjaként meghatározó nagy többsége fel-

hatalmaz bennünket arra, hogy igennel válaszoljunk az előbbi kérdésre. Azonban ha a számok mögé nézünk, akkor kevésbé lesz könnyű – ha egyáltalán lehetséges marad – ennek az igennek a kimondása. Főleg nem a felekezeti polarizáltság miatt, hanem azért, mert mindannyian tudjuk, hogy a hetvenöt százaléknak csak kisebb része gyakorolja hitét, a „maguk módján vallásosak” pedig olyan, szinte meghatározhatatlanul sokszínű tömeget képviselnek, amelyről nem feltételezhetjük, hogy életről, világról egységes – okkal s joggal kereszténynek nevezhető – módon gondolkodna.

Ha tehát az a kérdés, hogy van-e valamilyen általánosan elfogadott, az egyházak hivatalos tanításával szentesített, közös keresztény értékrendet tükröző, legalább a magukat vallásosnak mondó emberek alkotmányozáshoz elegendő (!) többsége által vallott világkép, közgondolkodás, akkor – szomorúan, de határozottan – meg kell állapítanunk, hogy erre a kérdésre csak nemmel felelhetünk.

A Szentírásnak azonban van világképe! Szomorú, hogy ettől messze elmarad a magukat kereszténynek, vallásosnak mondó emberek gondolkodása. Ha az egységes keresztény világkép mai hiányának okát keressük, akkor nagyon sokszor nagyon sokan a felelősséget – rövidzárlatosan – kizárólag a mögöttünk lévő diktatúra évtizedeire helyezik. Azt mondják: a zavart, a bizonytalanságot, a gondolkodásunkban bekövetkezett földindulást az elmúlt ötven-hatvan év okozta, amelyet szeretnénk végérvényesen magunk mögött hagyni. A köznyelvben így jelenik ez meg: mindennek a kommunisták az okai.

Tény, sok mindent tettek a kommunisták, de meg vagyok győződve arról, hogy a gondolkodásunkban bekövetkezett tragikus változásoknak csak a végkifejleténél voltak ők aktív

szereplők. A romlás sokkal régebben kezdődött. Az, ami a 20. századi barna, majd vörös diktatúrában kiteljesedett, az valójában évszázadokkal korábban kezdődött. És ezt azért kell hangsúlyozni, mert ha csak másokban, adott esetben a kommunistákban találjuk meg a bűnbakokat mindazért, ami bennünk lejátszódott, akkor – jelentős részben – hamis diagnózist állítunk fel, és a (például az új alkotmánnyal mindent megoldani gondoló) terápia sem lehet eredményes.

Több évszázaddal ezelőtt – a középkor és az újkor határán – indult el ugyanis az alapvető, belső átstrukturálódás az európai gondolkodásban. Ez volt az az időszak, amikor a tudomány és a technika fejlődése meglódult. Az újkor embere lerázta magáról az egyház tekintélyét. Szabadságra vágyott, nem akart többé gyámság alatt élni. Mester vagyok – mondta, és boldogan ünnepelte a saját hatalmát, és odaképzelte magát a világmindenség közepébe. Már nemcsak az egyház hatalmát kérdőjelezte meg, nemcsak a másodlagos tekintélyeket döntötte porba, nemcsak a társadalmi revolúciót követelte, hanem a *legfőbb tekintély* trónusára is pályázott. Ha jól tudom, nem *Lenin* volt az, aki először Isten trónusára ültette a szabad észet. Tudjuk, korábban történt mindez, a francia forradalom már elvégezte ezt a munkát. Igen, az akarat szabadság, minden dolgok végső normája, mértéke az ember lett.

Valamilyen biztonságra mégiscsak vágyódik minden ember. Volt, amikor a tudományt istenítették vagy a szabadságot. Minden időszak megteremtette a maga biztonságideálját, aztán valamikor „a kapitalizmus gyönyörűséges korában” a pénzre is rákerült: *In God we trust – Istenben bízunk*. Mondják: nincs Isten, de ott van a kézben egy szépen csengő dollár. Morálisan pedig lassan eljutunk a végkifejlethez. Az em-

berek úgy élnek, úgy terveznek életet, karriert, családot, mintha Isten nem lenne. Most is ebben a korszakban élünk.

Új alaptörvény kell valóban! De a megújulás záloga mégsem az új alkotmányunk lesz, hanem az, ha valami csoda folytán visszatalálunk oda, ahonnan tékozló fiakként elszakadtunk: az Úristen egyéni és közösségi életünket helyreállító rendjéhez.

[2011. ÁPRILIS 3.]

Becsengetés után

„Ha az Úr nem építi a házat, hiába fáradoznak az építők. Ha az Úr nem őrzi a várost, hiába vigyáznak rá az őrk. Hiába keltek korán, és fekiusztók későn: fáradsággal szerzett kenyeret esztek. De akit az Úr szeret, annak álmában is ad eleget.” A 127. zsoltár sokszor idézett mondatainak különös csengésük van most, az új tanévre való becsengetés után pár nappal. Bizony jól tudták már a régiek is, hogy újat – akár új tanévet is – kezdeni csak Isten segítségével és áldásával tud az ember.

Ma is vannak olyanok, akik nem feledkeznek el erről, mert tudják, hogy ez az ősi bölcsesség nem idejétmúlt tudomány. Ma is erő és reménység van benne és vizsgáztatás meg bátorítás is. Ezért egyházunk iskoláiban – mint ahogy az egyházak által fenntartott iskolákban mindenütt szokás – nemcsak tanévnyitó ünnepélyeket tartottunk két héttel ezelőtt, hanem *venisanctékra*, a Szentlélek Úristent segítségül hívó istentiszteletekre is hívogattak a harangok.

Mint ahogy minden intézményünkben, 451. tanévének kezdetén a közelmúltban alapított Prónay Sándor-díjjal elsőként kitüntetett soproni líceumban és legifjabb iskolánk-

ban, a malomsoki gyülekezet fenntartásában első tanévét kezdő marcaltői Kmety György Evangélikus Általános Iskola és Óvodában is Isten nevében kezdtük az új tanévet. Nem is lehetne másképp, hiszen tudjuk, hogy *emberé a munka, Istené az áldás!*

Istennek legyen hála, elmúlt az az idő, amikor sokakat megfélemlített és félrevezetett a diktatúra hivatalos, uralkodó ideológiája: a tudomány és a hit nem fér meg egymás mellett. Aki képzett és okos, az nem lehet vallásos, aki pedig hívő ember, az csak buta és maradi lehet. Ha hivatalos állami ideológiaként már nem emlegetik is ezt az ostoba és hazug mondatot, azért nem tagadhatjuk, sok kortársunk gondolkodik így ma is.

A szekularizáció, az Istennel nem számoló, rendjével nem törődő libertinista korszellem és életforma hatása alól kevesen tudják kivonni magukat. Ilyen lelki, szellemi környezetben különösen fontos feladata egyházunk iskoláinak, hogy fiataljaink ne csak „kimunkált emberfők” legyenek, hanem úgy ismerjék meg a tudomány eredményeit és a teremtett világot, hogy a feltáruló titkokon túl megtapasztalhassák Isten teremtő hatalmának valóságát és szeretetének csodáját is.

Az ősi tanítás, az *ora et labora* (imádkozzál és dolgozzál) igazságát felhasználva úgy is mondhatjuk ezt, hogy Isten rendje szerint az ember életében nem szakadhat el egymástól az *oratórium* és a *laboratórium*. *Albert Einstein*, az egyetemes tudomány egyik óriása mondta: „Nem tudok elképzelni olyan eredeti tudóst, akinek nincs mély hite. A szituáció talán kifejezhető egy képpel: a tudomány vallás nélkül béna, a vallás tudomány nélkül pedig vak.” De idézhetünk egy másik Nobel-díjas fizikust is. *Max Planck* szerint „ha valaki csak belekortyol a tudomány poharába, hitét is elveszítheti,

de ha kiüríti a tudomány poharát, akkor a mélyéről Isten arca mosolyog rá”.

Előkerestem az egy esztendővel ezelőtt ugyanebben a rovatban, a szeptember 13-i lapszámban megjelent írásomat. Valójában nem ért meglepetés, de azért nagyon elszomorodtam, hogy egy esztendő múltán is időszerűek azok a sorai, amelyekben a nehézségekről, feszültségeket okozó nézeteltérésekről, az állami finanszírozással kapcsolatos bizonytalanságokról írtam. Ezen a téren lényegében semmi nem változott. Különösen a kistelepülések iskolái vannak egyre nehezebb helyzetben, a minimálisan előírt osztálylétszám emelése is őket veszélyezteti leginkább.

Még egy fontos kérdésről kell szólnunk itt. A tanévkezdés izgalmi közben különösen is ránk nehezedik tragikus demográfiai helyzetünk terhe. A születések számának fokozatos csökkenése és mindaz, ami ebből következik: iskolabezárások és -összevonások, pedagóguselbocsátások, elöregedő népesség s végső soron fogyó nemzetünk sorskérdései.

Talán még nincs túl késő. Talán. De hogy valóban ne legyen túl késő, ahhoz sokaknak meg kellene hallaniuk a már idézett 127. zsoltár szavait: *„Bizony, az Úr ajándéka a gyermek, az anyaméh gyümölcse jutalom. Mint a hős kezében a nyilak, olyanok a serdülő ifjak. Boldog az az ember, aki ilyenekkel tölti meg tegzét...”*

Vitán felül áll, hogy az úgynevezett gyermekvállalási kedvet meghatározóan befolyásolja a kormányzat adó- és családpolitikája, a gyermekneveléssel járó terhek növekedése, de a közgondolkodás is, amely szinte teljesen kitörölte szótárából az áldozatvállalást – hogy csak a legfontosabbakat említsük. Én mégis azt hiszem, hogy akik ismerik és elfogadják Isten teremtő akaratának rendjét, azok döntésüket

nem a korszellem és a szikár gazdasági számítások hatására hozzák meg...

Kedves olvasó! A ránk mosolygó, a szíve titkait Jézus Krisztusban feltáró Isten arcát saját erőnkkel, önző tudálékosságunkkal nem fedezhetjük fel. Sok minden – a bűn ezernyi következménye, a ránk nehezedő terhek, a természeti katasztrófák, a sokarcú emberi szenvedés – eltakarja előlünk. Éppen ezért olyan fontos, hogy a tanév kezdetén – de ne csak most, hanem életünk minden napján – segítséget kérjünk tőle, aki megígérte, hogy „*mennyei Atyátok [ad] Szentlelket azoknak, akik kérik tőle*” (Lk 11,13).

Veni Sancte Spiritus – Jöjj, Szentlélek Úristen!

[2008. SZEPTEMBER 14.]

Elindultak, de nem érkeznek meg soha többé...

Fekete hétvége az országutakon

Szíven ütött a hír, amelyet éppen most hallottam a rádióban. Olyan erővel, hogy e publicisztikába szánt, formálódó gondolataimat, tervezett mondataimat is egy csapásra módosította. Arra készültem ugyanis, hogy egyházkerületünk gyülekezeti elnökségeinek hétvégi konferenciájáról írok, de most mégis egészen más téma foglalkoztat kényszerítő erővel.

Megdöbrentő volt a híradás, amely *tragikus rekordról* tudósított a vasárnapi esti krónikában: *huszonnyegen haltak meg a hétvégén az ország útjain*. Mint egy tömegszerencsétlenségben, amelynek híre percek alatt körbeszágul a világban. És most, amikor ezen az árnyékokat elmélyítő alkonyi órán e sorokat írom, elképzelem, hogy huszonnyeg családban, hu-

szonnégy településen, huszonnégy – kisebb-nagyobb – közösségben futótűzként terjed a hír: hallottad, hallottátok? Ismeretlenül is megrendülten, részvétellel gondolok azokra, akiknek életében ez az egyébként olyan csodálatos, napsütéses késő nyári hétvége a legsötétebb napok listájára került fel. És megjelennek majd a gyászjelentések, a híradások az újságok e célra szolgáló rovataiban, és mindegyikben a viszsztatérő kifejezés – „tragikus hirtelenséggel...”

Valami nagyon nincs rendben! És erről újra és újra beszélni kell! Nem intézhető el ez a gyötrelmes kérdés azzal, amit egyébként minden gépkocsi-vezetői tanfolyamon számtalanszor elmondtak, elmondanak az oktatók: a gépjármű veszélyes üzem. Aki már látott motorkerékpárja, gépkocsija lóerőtől megszédült, felelőtlenül száguldozó, szabályokra, másokra fittyet hányó országúti brigantit – esetleg éppen csak megúsza az ilyen ámokfutókkal való találkozást –, az pontosan tudja, hogy ezeket a tragédiákat nem kivédhetetlen sorscsapás okozza. A szombati diszkókból mámorosan – s ma már nem ritkán bedrogozva – hazainduló fiataljaink egyre gyakoribb baleseteiért sem a kikerülhetetlen végzetet kell felelőssé tenni. Meggyőződésem, hogy a legtöbb esetben a legfőbb felelősség nem is az áldozattá lett fiatalokat terheli, hanem azokat a felnőtteket, politikusokat, akik ostoba, felelőtlen engedékenységgel – akár elismerik, akár nem – közvetve okozói ezeknek a tragédiáknak. Intenünk és a rájuk leselkedő veszélyektől óvnunk kellene fiataljainkat, és főleg okosan és jobban kellene szeretnünk őket. Az igazi szeretet elképzelhetetlen felelősség nélkül!

Eszembe jut az a modern fotókkal illusztrált *Újszövetség*, amelynek egyik fényképén egy száguldó Mercedes sportkocsi látható. A vezető láthatólag mindenről és mindenkiről

elfeledkezve markolja a kormányt, és a sebesség mómora ül ki arcára. A képhez tartozó ige Mt 5,21-ben így olvasható: „Ne ölj!” Ugye, kedves olvasó, nem kell ehhez külön kommentárt fűznöm!?

A híradások hangsúlyozták, hogy a balesetek nem azokon az útszakaszokon történtek, ahol a rendőrség megerősített ellenőrzést tartott. Engem ez nem nyugtat meg, inkább elszomorít. Ebből ugyanis kiderül az is, hogy csak a büntetéstől, a lebukástól való félelem fegyelmez bennünket. Ha ilyen veszélytől nem kell tartani, akkor szabad a vásár – gondolják sokan. És ez még nem is minden!

Az ittasan volánhoz ülő, a közlekedési szabályokkal nem törődő, frusztrált lelkiállapotát országúti száguldással kompenzálni akaró vezetők egyre növekvő száma mélyebben meghúzódo gondokra figyelmeztet. A lelkek mélyén felgyülemelő feszültség, a túlhajszoltság, a napi gondok, a bizonytalanság, a holnaptól való félelem minden bizonnal nem csak az európai átlagnál sokkal rosszabb betegségi és halálozási statisztikáinkért okolhatók. Általános morális és lelkiállapotunk romlása is összefügg ezzel, de minden olyan helyzet is, amelyben elveszítjük önkontrollunkat, s ha kellő mennyiségű lóerő kerül aláánk, akár még ön- és közveszélyessé is válhatunk.

Ezeket a folyamatokat, összefüggéseket a legtöbb esetben nem képesek feltárni a rendőrségi vizsgálatok, a közlekedési szakértők aprólékos elemzése sem. Ennek ellenére aligha kétséges, hogy a veszély valós, a helyzet komoly, és gyors segísége lenne szükségünk. Lehet, természetesen lehet számtalan jó tanácsot adni, szükség is van rájuk. A közlekedési szabályok betartása, az egymás iránti felelősség olyan alap-

követelmények, amelyek teljesítése nélkül lassacskán akár ki se merészkedjünk az utcára.

De miért is hallgatnánk el, hogy a jézusi aranyszabály megtartása itt is áttörést hozhatna, hiszen Lk 6,31-ben azt mondja a Mester: „...*amint szeretnétek, hogy az emberek veletek bánjanak, ti is úgy bánjatok velük.*” S a fekete hétvégére gondolva hozzáteszem – még az országúton is. Hogy egyre kevesebben legyenek, akik elindulnak, de nem érkeznek meg soha többé...

[2006. SZEPTEMBER 17.]

...maguk között...

Négyszázötven esztendő

Ezekben a napokban nem volt könnyű eldöntennem, hogy miről *ne* írjak az éppen esedékes *Égtájéolóban*, mert legalább három időszerű téma kínálkozott. Az '56-os forradalom éppen csak mögöttünk lévő 51. évfordulója és a reformáció előttünk álló emlékünnepe egyaránt fontos alkalmat kínált volna.

Ahogy látják a kedves Olvasók, én azonban a harmadik lehetőséget választottam. Ugyanis éppen ezen a hétvégén ünnepeljük soproni líceumunk fennállásának 450. évfordulóját. Idézzük fel röviden a kezdeteket!

Azzal kell kezdenünk, hogy a líceumnak, illetve jogelődjének a létrejötte elválaszthatatlan a reformáció hatásától, amely Sopronban már az 1520-as évek elején megjelent. Egészen bizonyos, hogy ezt nemcsak a város földrajzi fekvése, hanem főként az tette lehetővé, hogy már a reformációt megelőző évtizedektől kezdődően számos soproni ifjú indult külföldi egyetemekre. Így széles látókörű, európai tájékozódású polgárai is voltak a városnak. Már a 16. század közepén evangélikusok voltak a városi tanács tagjai.

Ennek alapján szinte magától értődőnek tarthatjuk, hogy a korábbi plébániai iskola 1553 után az evangélikus városvezetés felügyelete alatt állott. De 1557-ben felépült az új latin iskola is, mégpedig az akkori polgármester, *Hummel Kristóf* támogatásával. Sopron iskolát alapító polgárai mellett nem álltak főúri patrónusok. Mivel a polgárok átértékelték a lelkészek, tanítók és a várost vezető testületek tagjainak képzéséért hordozott felelősségüket, főúri támogatók nélkül is gondoskodtak róla, hogy legyen iskolájuk. Ez a Hummel polgármester alapította iskola a líceum jogelődje. Több érdekességnél, hogy Sopronban előbb alapítottak iskolát, és

csak néhány évvel később, 1565-ben alakult meg hivatalosan az evangélikus gyülekezet.

Habent sua fata etiam scholae – azaz: Az iskoláknak is megvan a maguk sorsa. (És nem csak a könyveknek, ahogy a régi mondás eredetileg szól.) Ezt ősi soproni iskolánk története is igazolja. A történelmi események befolyásolták életét, létét. Az ellenreformáció megakasztotta néhány évtizedes töretlen fejlődését, békés életét. Az evangélikus iskolamestereknek el kellett hagyniuk az intézményt, és csak hosszabb idő után térhettek vissza. Ebből az időszakból mindenképpen meg kell említenünk a híres soproni polgármester, *Lackner Kristóf* (1571–1631) elévülhetetlen érdemeit. Gimnáziummá fejlesztette az iskolát, és számos neves tanárt hívott s nyert meg Sopron iskolaügye számára.

Az elmúlt évszázadok folyamán sok híressé lett tanítvány hagyta el a szeretett alma mater padjait. Tudósok, irodalmárok, püspökök kapták itt az életre szóló hatásokat. De azokról is elmondhatjuk, akik nem lettek híres emberekké, hogy nemcsak *kiművelt emberfők*, hanem egyházukhoz ragaszkodó hűséges evangélikusok és hazájukat szerető igaz magyarok lettek. Talán nincs is olyan pontos statisztika, amely ki tudná mutatni, hogy a négyszázötven esztendő alatt hány licista diák indult aztán a lelkészi szolgálat felé, hiszen a *Berzsenyit* „felfedező” *Kis János*, majd később *Kapi Béla* püspökökön kívül nagyon sok lelkészünk útja vezetett a líceumi iskola-padból a teológia felé. Istennek köszönjük meg ezt, és neki adunk hálát, hogy egyházat és nemzetet megtartó szeretetének műhelyévé tette ezt a legrégebbi iskolánkat is.

1948-ban az államosítással a líceum sorsa is megpecsételődött. Bár a hűséges tanáregyeniségek még egy darabig őrizték a lángot, de aztán csak az öregdiákok szíve mélyén

szunnyadt a parázs a hamu alatt. Amikor azután a diktatúra váratlanul véget ért, és 1991-ben dr. Lampérth Gyula igazgató irányítása alatt újra evangélikus iskolává lett a Berzsényi Dániel Gimnázium, sokan érezték úgy, hogy csoda történt. Nagy szeretettel kívánjuk, legyen iskolánk méltó mai korunkban is az évszázadok örökségéhez, hogy betölthesse azt a küldetését, amelyet nem jól megfogalmazott pedagógiai program, hanem maga az Úristen bíz rá. Ezzel a jó reménységgel kérjük Isten áldását a ma Tölly Balázs igazgató vezetése alatt álló líceumra, minden tanulójára és pedagógusára!

Ezen a hétfvégén gazdag programsorozattal ünnepel a líceum és az ünnepi alkalmakra meghívottak serege. Hiszem, hogy ebben az örömben és hálaadásban egész egyházunk is osztozik. Most csak egyet említek a sok ünnepi esemény közül: a négyszázötven évre utalva négyszázötven perc imádságra – hálaadásra és könyörgésre – hívnak a szervezők. Október 25-én, csütörtökön imaházzá lesz az iskola díszterme, ahol hét és fél órán keresztül hangzanak majd az imádságok a líceumért, a diákokért és öregdiákokért, a tanárokért és a munkatársakért, a vezetőségért, a kollégiumért és a közösségekért; evangélikus intézményeinkért, az egyházi oktatásért, a szülőkért és családokért; hazánkért, Európáért, földünkért és természeti környezetünkért.

Kérem kedves Olvasóinkat, kapcsolódjunk be mi is! És ha csak most ezekből a sorokból értesülnek is erről a fontos eseményről, akkor sincs semmi akadálya annak, hogy részesei legyenek a jelenlévőket és távollévőket összekapcsoló ima-közösségnek.

Isten éltesse a négyszázötven éves líceumot – *ad multos annos!*

[2007. OKTÓBER 28.]

Nyolcvan esztendő

Ismét egy fontos évforduló! Nyolcvan évvel ezelőtt kezdődtek a finn–magyar ösztöndíjas kapcsolatok. A jubileum alkalmából október 20-án a Finn Evangélikus Egyház szervezett ünnepi, családi hangulatú fogadást Helsinkiben. Egyházunkat – *dr. Jukka Paarma* érsek meghívása alapján – hárman képviseltük ezen az alkalmon: e sorok írója, az 1983–84-ben ösztöndíjasként Helsinkiben tanuló *Koskai Erzsébet* egyházaskozári lelkészünk, és közöttünk volt a jelenleg finnországi ösztöndíjas tanulmányokat folytató *dr. Mézes Zsolt* végzett teológiai hallgatónk is. Szép számmal vettek részt a találkozón az elmúlt évtizedekben ösztöndíjasként nálunk járt finn lelkészek. Összesen – a meghívott vendégekkel együtt – mintegy negyvenen lehettünk együtt.

A vendéglátók nevében *dr. Risto Cantell*, a külkapcsolatokért felelős egyházfőtanácsos, majd *Paarma* érsek köszöntötte az egybegyűlteket. Hangsúlyosan szóltak arról, hogy a nagy finn egyház számára mennyire fontos volt a velünk való kapcsolat, és így értékeli az ösztöndíjascsere mai lehetőségét is.

Ünnepi köszöntőmben hálával emlékeztem meg azokról, akik annak idején úttörői voltak a finn–magyar kapcsolatoknak, átadtam egyházunk testvéri üdvözetét és áldáskívánását, és röviden felidéztem az egyházaink közötti kapcsolatok – időnként feszültségektől sem mentes – történetét. Ebben nagyrészt mások beszámolóira, helyzetértékeléseire kellett támaszkodnom, többek között azért is, mert én magam most első ízben voltam Finnországban (hacsak azt nem számítom, amikor úton Norvégiába egy alkalommal a helsinki-vantaai repülőtéren kellett átszállnom). Most is mind-

Balról jobbra: Risto Cantell egyházfőtanácsos, Fábíán Pál, a Magyar Köztársaság nagykövetségének tanácsosa, Jukka Paarma érsek, Ittész János elnök-püspök

össze talán hatvanöt órát töltöttem finn földön, de e rövid idő és a közben átélt találkozások, beszélgetések is megértették velem, miért is lettek Finnország és a finn egyház igaz barátai azok, akik az elmúlt évtizedek folyamán ösztöndíjasként élvezhették finn testvéreink szeretetét.

Az ünnepi találkozón a finn ösztöndíjasok nevében *dr. Paavo Kettunen* szólt, aki jelenleg a joensuu-i egyetem teológiai fakultásán a gyakorlati tanszék professzora. Kettunen professzor 1976–77-ben volt nálunk ösztöndíjas. Emlékezését az tette különösen is izgalmassá, hogy az akkor írt naplója alapján idézte fel budapesti ösztöndíjas évének fontos eseményeit. Számomra – ennyi év távolából is – rendkívül ér-

dekes volt hallani, hogy akkori hazai és különösen is egyházi viszonyainkat hogyan látta, értékelte – a kritikus szolidaritás jegyében – a szabad Finnországból érkezett ösztöndíjas. Szavait minden jelenlévő részéről nagy érdeklődés kísérte.

Koskai Erzsébet lelkész testvérünk is felidézhetette ösztöndíjas emlékeit. Időnként derűtséget is kiváltott a figyelmes hallgatóságból, amikor az utazása körüli bonyodalmakról, akkori tapasztalatairól és az azóta is hűségesen ápolt testvéri kapcsolatairól szólt. – Itt is megköszönöm neki, hogy a párnapos finnországi út alatt pontos tolmácsolásával nagy segítséget jelentett számomra.

De hogyan is kezdődött ez az immár nyolcvanesztendő történet? Azt is mondhatnánk – ha lennének véletlenek –, hogy véletlenszerűen. A World Alliance szervezet egy hollandiai konferenciáján „futott össze” dr. Raffay Sándor püspökünk dr. Jaakko Gummerus finn püspökkel. Találkozásaik a konferencia későbbi ülésein megismétlődtek, levelezés bontakozott ki közöttük. Majd Gummerus püspök meghívására Raffay Sándor Podmaniczky Pál teológiai professzorral együtt 1924-ben részt vett a tamperei finn egyházi napokon és az ehhez kapcsolódó, számára tervezett programokon; többek között a körtti ébredési mozgalom alkalmán is. Tulajdonképpen így kezdődött...

Bár a lendületes első lépések után mintha mégis megtorpant volna az ügy. Ahhoz, hogy a két egyház történetében első ösztöndíjasként Dedinszky Gyula 1927-ben útra kelhessen, az is kellett, hogy Schulek Tibor, aki német ösztöndíjas éve alatt egy hónapos finn útra is vállalkozott 1926-ban, finn testvéreinknél „bejánlja” őt. Ettől kezdve aztán – a háborús évek kényszerű szünetét leszámítva – egészen 1949–50-ig magyar részről tizennyolcan, finn részről pedig tizenketten

indultak az első fecske nyomán a mindnyájukat gazdagító ösztöndíjas útra.

Az ötvenes években és a hatvanas évek első felében szünetelt ez a kapcsolat, csak 1966-ben nyílt meg újra a lehetőség. Majd ismét lendületet kapott, és – kisebb-nagyobb zökkenők mellett – eleven *kétirányú* forgalom zajlott, zajlik ezen az úton. A lassan alkonyba hajló utat járva is fájlalom, hogy annak idején számomra nem volt lehetséges, hogy a stipendiáns elődök nyomában – nem is tudom, hányadik fecskéként – magam is útra keljek Suomi felé...

Az *Égtájéoló* lehetőségeit meghaladná az alapos és részletes történeti áttekintés. Itt csak utalhatunk arra, hogy a kezdetektől számos lelkészünk kapott meghatározó élményeket, indításokat finn ösztöndíjas idejében, és szinte mindannyian „megfertőződtek” finn testvéreink őszinte szeretetétől. A sok közül egy nevet és a kapcsolatoknak egyik vonását mégis hangsúlyosan meg kell még említenem. *Túróczy Zoltánra* gondolok, aki először győri lelkészként, majd püspökként is – amíg tehetett – elkötelezett és lelkes építője és ápolója volt egyházaink kapcsolatának, benne az ösztöndíjascsere ügyének is. Sokan kaptak tőle indítást a finn–magyar kapcsolatok ápolására.

Amikor pedig a kapcsolatok egyik fontos vonására utaltam, különösen az első időszaknak azokra a meghatározó lelki hatásaira gondoltam, amelyek a finn ébredési mozgalomban – elsősorban a körttiek („felébredtek”) és a laestadiánusok között – érték akkori ösztöndíjasaink többségét. Meggyőződésem, hogy az elsősorban az ő szolgálatuk nyomán kibontakozó, hazai egyházunkat is gazdagító evangélizáció és ébredés volt Istennek az az ajándéka, amellyel felkészített bennünket a diktatúra idején átélt megpróbáltatások elhordozására.

Nyolcvan esztendő – életkorban, testvéri kapcsolatok történetében is – szép idő. Adja Isten, hogy ez a szép korú kapcsolat az évek, évtizedek múlásával se fáradjon meg, hanem nemzedékről nemzedékre kölcsönösen gazdagodhassunk általa!

[2007. NOVEMBER 25.]

Ez is június 16-án történt

Hatvan éve államosították az egyházi iskolákat

Azt nem tudom, hogy a hatalmon lévők részéről szándékos volt-e az időpontegyezés. De nehéz nem gondolni arra, hogy annak a szörnyű politikai gyilkosságnak, amelynek ötven évvel ezelőtt, 1958. június 16-án esett áldozatául Nagy Imre és két mártírtársa, Maléter Pál és Gimes Miklós, már volt egy sajátos – tíz évvel korábbi – előképe. Bár akkor nem egy vagy több embert küldtek bitóra, de azért az is szabályszerű kivégzés volt: egy jól működő oktatási és nevelési rendszert tettek tönkre. Ugyanis az országgyűlés 1948. június 16-án fogadta el az 1948. évi XXXIII. törvénycikket a „nem állami iskolák fenntartásának az állam által való átvétele, az azokkal összefüggő vagyontárgyak állami tulajdonba vétele és személyzetének állami szolgálatba való átvétele tárgyában”. Közel 5000 iskolát és óvodát államosítottak. Közöttük volt evangélikus egyházunk 326 nép- és általános iskolája, továbbá 1 polgári iskolánk, 11 gimnáziumunk, 2 kereskedelmi középiskolánk és 3 tanítóképzőnk. (Az adatokat Pukánszky Béla és Németh András *Neveléstörténet* című műve közli.)

Nem előzmények nélkül történt mindez. A második világháború után a megszálló szovjet hatalom segítségével hata-

lomra jutott szélsőséges baloldali erők nem túrték a „más-ként gondolkodást”, a kritikát. Totális irányításra és ellenőrzésre törtek a társadalom életének minden területén, így a közoktatásban is. Hamarosan megindult a küzdelem az iskolák feletti ellenőrzés birtoklásáért is. Már 1946 tavaszán megjelentek a baloldali sajtóban az egyházi iskolák létjogosultságát kétségbe vonó cikkek.

Akinek bármilyen illúziója lett volna a történetekkel kapcsolatban, az is rádöbbenhetett a lényegre – az 1947 márciusa és 1950 februárja között kultuszminiszter – *Ortutay Gyula* egyik beszédét hallgatva, olvasva: „...az iskolaügy *elsőrendű politikai és hatalmi ügy*, az elemi oktatástól kezdve a felső fokig, mert az elemi fokon is éppen úgy, mint az egyetemen arra tanítják a növendéket nyíltan vagy burkoltan, hogy az államhatalom különböző posztjain, a szellemi, gazdasági, politikai és egyéb irányító posztjain hogyan viselkedjék és vezesse a *hatalom érdekében* az ország népét... Az iskolaügyön keresztül az állami apparátusnak módja van, ha tetszik bármiféle eszmét begyakoroltatni, beidegeztetni...” (*Művelődés és politika*, Budapest, 1949) Hogy ezt az elméletet tett is követte, annak a mai harmincasoktól kezdve mi magunk vagyunk az élő tanúi.

Bár egyházunk akkori püspökei (*Ordass Lajos*, *Túróczy Zoltán*, *Szabó József* és a beteg *Kapi Béla* helyett *Németh Károly* püspök-helyettes) nem egyformán ítélték meg a folyamat súlyosságát és veszélyességét, nem nézték tétlenül az eseményeket. Tanulságos hosszabban idézni abból a közös pásztorlevélből, amellyel még az államosítás megtörténte előtt a gyülekezetekhez fordultak, és amely megjelent az *Új Harangszóban* is: „Egyházunk népe az évszázadok során szorgalmasan építette iskoláinkat, és mérhetetlenül sokat áldozott fenntartá-

sukért. Gyülekezeteink máig is szeretettel fogják körül egyházunk tanító intézeteit. Ezért figyelhettük meg mindenféle az aggodalmat, amellyel híveink iskoláink sorsának alakulását kísérik. Az aggodalmaskodást több ok keltette fel egyházunk népében és vezetőiben. A legutóbbi időkig iskoláink zavartalan szolgálatának lehetőségére számítottunk, államosításuk kérdése váratlanul vetődött fel. Nyugtalanságot keltett az az ismételt tapasztalat, hogy egyházi iskoláink tanítóit és tanárait az államosítás kérésére ösztönözték, így egyházunknak ezek a munkásai szembekerültek az iskolafenntartó egyházközségek tagjaival, de hivatali esküjükkel is. További aggodalmat keltett, hogy szülői értekezleteken olyan szülőket szavaztatnak meg iskoláink államosításának kívánsága mellett, akik önként nyilván az egyházi iskolák mellett döntöttek, amikor gyermekeiket egyházunk iskolába írátták, vagy ezekért az iskolákért áldozatokat hoztak. És szomorúan látjuk, hogy a napisajtó egyoldalú bíraskodással már szinte egyetlen szót sem talál az egyházi iskolák letagadhatatlan nagy szolgálatának és kiváló értékének elismerésére.” (Idézi *Terray László – Nem tehetett mást*, Budapest, 1990, 92–93. old.)

Kétségtelen, hogy a pásztorlevél aláírói közül Ordass Lajos látta legreálisabban a helyzetet, és ő volt az, aki a legkövetkezetesebben harcolt egyházunk autonómiájáért és iskoláink megmaradásáért. S mivel az államhatalom nem tudta őt megfélemlíteni és álláspontja megváltoztatására vagy hivataláról való lemondásra kényszeríteni, átlátszó – a külföldi testvéregyházak számára is megdöbbenést okozó – koncepciók pert indítottak ellene. Valutaüzérkedéssel, gazdasági bünténnyel vádolták meg, amelynek két évtől halálíg terjedő volt a büntetési tétele. Az egyházunkat és iskoláit védő Ordass Lajos püspököt az 1948. október 1-jén kihirdetett ítélet-

tel kétévi fegyházra, öt évi hivatalvesztésre, politikai jogainak öt évi felfüggesztésére és 3000 Ft (milyen sok pénz volt ez akkor!) pénzbüntetésre ítélték.

Amióta újra vannak iskoláink, naponta tapasztaljuk, hogy milyen nehéz – ha egyáltalán valamiképp lehetséges – negyvenötven év után újra megalapozni, felépíteni és az egykori örökséghez méltóan működtetni ezt az intézményhálózatot. Adja Isten, hogy közös fáradozásunk ne legyen hiábavaló, és a Magyarországi Evangélikus Egyház óvodái és iskolái olyan műhelyekké legyenek, ahol hitben és tudományban, egyházszeretletben és hazaszeretletben, Isten és emberek előtt való kedvességben növekedhetnek gyermekeink és ifjaink!

[2008. JÚNIUS 15.]

„De mostantól semmi sem ugyanaz”

Megrendítő írást olvastam a *Magyar Nemzet* október 7-i, szombati számának 21. oldalán. Pécsi Györgyi jegyzi a *Mocsok által jutunk kincshez* című cikket, amelyben a más médiumokon keresztül is világgá röppent hírrrel viaskodik. Az emblematicus, megfellebbezhetetlen morális tekintélynek tartott erdélyi költő, a briliáns tehetségű Szilágyi Domokos napvilágra került és bizonyított ügynökmúltjáról ír. Pontosabban ennek a hírnek megrázó, értékeket átrendező, még a múlt emlékeit is sarkaiból kifordító hatásáról. Hiszen Szilágyi Domokos sokak – legalábbis eddig érvényesnek gondolt – véleménye szerint életével, költészetével és főként öngyilkossággal meghívott halálával (1976) sem tett mást, mint tiltakozott az ember szuverenitását semmibe vevő hatalom ellen. S most minden

kétséget kizáróan kiderült, hogy ügynökként jelentett, és némelyeknek súlyos kárt, veszedelmet is okozott ezzel. S ezt én teszem hozzá: nem csoda, hogy kiderült...

Mélységesen igaz *Kányádi Sándor* döbbenetesen nagy – és sajnos most is időszerű – versének, a *Kuplé a vörös villamosról* címűnek ez a megállapítása is: *utólag minden kiderül*. Most csak azért érvelek a Kányádi-verssel, mert időnként az az érzésem, ma sokak számára a profetikus látású költők szava nagyobb súllyal esik latba, mint Isten ígéje: „*Mindnyájunknak leplezetlenül kell odaállnunk a Krisztus ítélőszéke elé...*” (2Kor 5,10a) Hogy erre az „utólag”-ra könnyebben gondol-e valaki attól, hogy most ideig-óráig megússza vagy elhárítja a lelepleződést, én nem tudom megítélni. Hogyan is gondolkodhatnék más fejével, érezhetnék más szívével? De azt tudom, hogy mélységesen igaz Pécsi Györgyi cikkzáró gondolata: „Az első szó a megrendülésé, a fájdalmas csalódásé, a csalódásból fellobbanó indulaté, az érzelmeké. Aztán eljön majd a higgadtabb számvetés ideje is. – De mostantól semmi sem ugyanaz.”

Mostantól semmi sem ugyanaz... Mintha egy feldőlt üvegből csorogna ki az epekeserűségű folyadék. S amerre folyik, ott minden megváltozik. Barátságok, testvéri kapcsolatok, egy célra szerveződött bajtársi szövetségek lesznek megkérdőjelezettek. Tisztának gondolt szándékokra és küzdelmekre immár elháríthatatlanul egyre sötétebb árnyék hull. És ebben a helyzetben kikerülhetetlen a kérdés: ha ez is lehetséges volt, *ha még róla is kiderül ez*, akkor miben, kiben bízhat még az ember? Részvéttel, őszinte együttérzéssel gondolok ismeretlenül is mindazokra, akiket kifosztott a költő árulásáról szóló, napvilágra került tényállás; akik úgy érzik, hogy amúgy is egyre fogyatkozó, maradék bizalmukat és biztonságérzetüket végképp megrabolta ez a nagy csalódás.

A szívemben lévő együttérzés és szájalom mellett egyre erőteljesebb lesz egy másik gondolat is: bárcsak mondhatnánk azt, hogy nekünk ehhez az egészhez semmi közünk nincs! Velünk, közöttünk, egyházunkban ilyen nem történhetett. De sajnos most már mi is pontosan tudhatjuk: ez csak vágyalom, illúzió, amelynek semmi alapja sincs, hiszen *ilyesmi* közöttünk, velünk is megesett. S mint a költő esetében, a magunkról közöttünk terjedő híreknek is ez a hatásuk: elvész a maradék bizalom is, és nemcsak emberekben, hanem – néha úgy érezzük – még Istenben is csalódnunk kellett, mert egyháza sem mentes ezektől a bűnöktől. De rögtön hozzáteszem: Isten óvjon meg bennünket attól a kísértéstől, hogy a magunk nyomorúságai, bűnei miatt órá hársuk a felelősséget!

Mélységes szomorúsággal és részvétellel gondolok azon általam ismert, illetve nem ismert testvéreimre is, akiknek mostanában minden napjukat megterheli az aggodalom, hogy mikor jelenik meg valahol a nevük, és mikor lepleződik le ország-világ előtt életüknek egy sötét időszak. De ugyanakkor nem is értem őket egészen. Nem kellene ezt a terhet hordozniuk. Letehetnék, megszabadulhatnának tőle. A megvallott bűnökre van bocsánat! De attól kell bocsánatot kérni, akit megbántottunk, azzal kell rendezni dolgainkat, akit *az oltár felé menet* (lásd Mt 5,23.24) eszünkbe juttat Jézus Lelke.

Mivel az egyház nem azonos tagjainak matematikai összességével, hiszen az egyház Krisztus teste, ezért a teljes gyógyuláshoz – hitem szerint – elengedhetetlen az egész közösségtől való bocsánatkérés. És így nemcsak a tagjai miatt szenvedő Krisztus-test fájdalmát, de a gyógyultak és a gyógyulás feletti örömet is megismerhetné egyházunk közössége.

Tudom, emberi erőt meghaladó bátorság kellene e szavak

kimondásához. De hát én nem is erre az erényre hivatkozva kérem testvéreimet, hanem abban a bizonyosságban, hogy az egyház közösségében Jézus Urunk kínálja fel nekik a szabadulás lehetőségét, *mielőtt még utólag úgyis minden kiderül*. Én most így, erre a konkrét helyzetre is merem érteni és alkalmazni az *Október a reformáció hónapja* programunk vezérigéjét: „*Ha tehát a Fiú megszabadít titeket, valóban szabadok lesztek.*” (Jn 8,36) És akkor „*Isten békessége, mely minden értelmet meghalad, meg fogja őrizni szíveteket és gondolataitokat a Krisztus Jézusban.*” (Fil 4,7)

[2006. OKTÓBER 15.]

Árnyak és fények

Eredetileg *Nagy Gáspárról*, a január 3-án – hosszú, méltósággal viselt szenvedés után – elhunyt József Attila- és Kossuth-díjas költőről terveztem írni. Bár költészetét nem ismerem annyira, hogy komolyabb elemző írásra szánhattam volna magamat, de néhány verse kapcsán elmondtam volna, milyen nagy veszteség mindnyájunknak az ő korai – mindössze ötvenhét éves volt – elmenetele. Nagyszerű, érzékeny lelkű, hazaszeretetőben, erkölcsi tartásában szilárd költőt veszítettünk el benne. Igaz magyar ember, hazáját, nemzetét forrón szerető, bajait sirató, elkötelezett kortársunk, mélyen hívő katolikus testvérünk volt. S talán hosszabban, mint most teszem, elmondtam volna pár gondolatot tavaly áprilisi találkozásunkról is. Győri iskolánk hívta meg egy előadói estre, akkor szállt meg itt nálunk, egyházkerületi székházunk egyik vendégszobájában. Továbbindulása előtt hosszabban beszélgettünk, s a búcsúzásnál dedikálta *Ezredváltó, sűrű évek* című kötetét.

Mégsem írhatok most hosszabban róla. Róla, aki – kedves dedikációja szerint – *e helyt jó szállásra talált*. Mindössze egy többszörösen is aktuális négy sorosát – az *Egy alul is múlhatatlan polgár felülmúlhatatlan sírfeliratát* – idézem:

„Mert egyszer mindenkire sor kerül,
Lám, így végződik életünk balul...
És színről színre minden kiderül,
Ha majd a föld felül... és én alul.”

Azért nem írhatok most róla hosszabban, mert vízkereszt ünnepén egy másik hír minden mást megelőzve került a híradások élére. Bármilyen fájdalmas is, ez a hosszú árnyékú hír mást nem enged előre. A szikár híradás mindössze ennyi: *Ügynökmúltja miatt lemondott tisztségéről Varsó új érseke, Stanislaw Wielgus. XVI. Benedek pápa elfogadta lemondását – jelentette be a Vatikán és a varsói pápai nunciatura egy időben.*

Természetesen a tudósítások bőven tárgyalják az ügyet. Új és új értesülések, kiegészítések, időnként cáfolatok látnak napvilágot. A végeredmény azonban egyértelműnek tűnik: a frissen kinevezett érsek lemondását a pápa elfogadta – és ezzel egészen új elem jelent meg e sokakat foglalkoztató és egyházainkat fájdalmasan érintő kérdéskörben.

Mielőtt erről szólok, hangsúlyoznom kell, hogy közös nyomorúságról van szó: a pártállami diktatúra – mint utólag ez is egyre világosabban kiderült – mindenütt, minden országban és egyházban egyformán dolgozott, és sajnos mindenhol voltak sikerei is. Távolságra álljon tehát tőlünk, hogy testvérietlen kárörömmel, a magunk nyomorúságát mások bajával kisebbiteni akaró rosszindulattal figyeljük ennek a most kipattant botránynak a fordulatait. Sőt inkább tanulha-

tunk, tanulhatnánk abból, ahogy ezt az ügyet ebben a fájdalmas folyamatban rendezni akarja a római katolikus egyház. Mert olyasmi történt itt, amiről eddig az ilyen ügyek kapcsán nem hallhattunk.

Az egyik, szerintem példaértékű eleme az eseménynek, hogy az ügynökmúltját végül is bevalló Stanislaw Wielgus bocsánatot kért a közösségtől. A *Magyar Kurír* című katolikus napilap is közli beszédét. Képletesen a *varsói székesegyház küszöbén* elhangzott beszédében többek között ezt mondta: „Beismerem ma előttetek ezt a sok évvel ezelőtt elkövetett hibámat éppen úgy, ahogyan a Szentatyának beismertem... Nem tudom, hogy a Történelmi Bizottság által eddig feltárt dokumentumok után nyilvánosságra hoznak-e még másokat is, de teljes meggyőződéssel állítom, hogy senkit nem jelentettem fel, és senkivel szemben nem követtem el igazságtalanságot.” Majd – talán sokak számára meglepő módon – mégis így folytatja: „Egyedül az egyházzal szemben követtem el jogtalanságot azzal, hogy belekerültem ebbe a kapcsolatba. És vétettem az egyház ellen akkor is, amikor a heves médiakampányban először letagadtam az együttműködés tényét. Ezzel veszélyeztettem az egyházi vezetők, beleértve a püspökök szavahihetőségébe vetett hitet, akik szolidárisak voltak velem. Kedves Testvérek, tudatában vagyok annak, hogy ezzel a tagadással nem kevesebb fájdalmat okoztam, mint magával a kapcsolattal, amelyet sok évvel ezelőtt vállaltam.”

A hosszú idézethez csak rövid megjegyzést fűzök: kedves testvéreim! Így is lehet, így is lehetne! Lapunk 2006. október 15-i számának *Égtájéoló* rovatában – „De mostantól semmi sem ugyanaz” címmel – magam is az ilyen, közösséget gyógyító megoldás reménységét és igényét fogalmaztam meg.

Azt sem hallgathatom el, hogy a pápa döntését – a frissen kinevezett érsek lemondásának elfogadását – is példaértékűnek tartom. Mintha – ebben a keserű helyzetben – a pápa jobban értené a törvény és az evangélium használatát, mint mi, büszke evangélikusok (akiknek kevés sajátos kincse közül pedig ez lenne az egyik). *Werner Elert*, a 20. század nagy evangélikus teológusa említi a következő esetet: a világháború utáni nyomorúságban segélyek érkeztek Németországba, amelyek szétosztását a legtöbb helyen az egyházak, a lelkészek végezték. Egy lelkész nem tudott ellenállni a kísértésnek, eltulajdonított a közösségnek szánt adományból. Amikor kiderült, megbánta és megvallotta tettét. A közösség meg is bocsátott neki, de a segélyek osztását nem bízták rá többet... A példa nem sántít. Pontosan ideillik.

S majd jön a folytatás így vagy úgy, itt is meg másutt is, kikerülhetetlenül. *És színről színre minden kiderül.*

Testvérek, miért olyan sok az árnyék, és miért olyan kevés a fény?

[2007. JANUÁR 14.]

Az érem másik oldala

Amikor ezeket a sorokat írom, éppen csak véget ért az 5. országos evangélikus találkozó, amelynek mottója a „Feltámadott első szép szava” (Reményik Sándor) volt: „Békesség néktek!” Prőhle Gergely országos felügyelőnk e találkozó programfüzetében így ír: „A békesség hiányának felismerése elengedhetetlen lépés a valódi békesség felé vezető úton. (...) Azt remélem, hogy sem Pakson, sem általában egyházi közéletünkben nem fogjuk beérni kegyes frázisokkal csak azért, hogy békességnek tűnjön, ami nem az.” Lelkiismeretem kényszerítő

szava miatt *e helyen is el kell mondanom: nem örültem a hetilapunk ez évi 21. számában (május 27.) olvasható tudósításnak, amely a húsz évvel ezelőtt elhunyt Káldy Zoltánra való emlékezésről adott hírt. Meggyőződésem, hogy a nem tárgyilagos emlékezés senkinek nem használ, és az egyházhoz méltatlan. A megbánt bűnök megbocsátásának bizonyossága éppen arra szabadít fel bennünket, hogy nem ítélkezve, de féligazságok és részrehajlás nélkül emlékezzünk meg a régi-ekről, és ezzel az elkötelezéssel dolgozzuk fel múltunk örökségét.*

Személyes archívumomból két dokumentumot tárok az olvasók elé. Abban a meggyőződésben teszem ezt, hogy a hosszú – alig menthető – késlekedés után eljött az ideje annak, hogy miközben óvni, védeni igyekszünk a múlt dokumentumainak feldolgozása nyomán bizonyítottan megalapozott gyanúba keveredett testvéreink érdekeit, jó hírnevét, végre törődjünk az *áldozatok jogaival* is, és figyeljünk azoknak a sebeire is, akikről mindeddig szinte szó sem esett.

1989. május 13-án 13.15-kor az akkori kőszegi lelkész – e sorok írója – a következő táviratot adta föl dr. Nagy Gyula püspök-elnöknek, dr. Harmati Bélának, a Déli Egyházkerület püspökének és az albertyi evangélikus szeretetotthon igazgatótanácsának a címére: „Az Evangélikus Élet híradásából megdöbbenéssel értesültem arról, hogy az albertyi gyülekezet szeretetotthona Káldy Zoltán nevét kívánja fölvenni. Egyházipolitikai rövidlátásról tanúskodik, és egyházunk megújulásáról tett mindenfajta hangzatos nyilatkozat hitelét veszti, ha ez a névadás megtörténik.”

A címzettek közül ketten – dr. Nagy Gyula püspök és Roszík Mihály lelkész – válaszoltak a táviratra. Válaszukat közölni nem kívánom, de idézem azt a levelet, amelyben dr. Nagy Gyula püspök-elnök válaszára reagáltam:

Kedves Püspök-elnök Úr!

Május 17-én kelt levelét, amelyben az albertyi szeretetotthon névadása ellen tiltakozó táviratomra válaszolt, 23-án kaptam meg. Ezekkel a soraimmal Püspök Úr levelének néhány gondolatára szeretnék reagálni.

1. Püspök Úr megjegyzi, hogy táviratom „utólag érkezett”. Táviratomat azonnal feladtam, amint a névadás tervéről az Evangélikus Életről értesültem, tehát május 13-án. (...) Ha az újságban korábban megjelent volna az értesítés, korábban tiltakoztam volna. Mint ahogy tudomásom van arról, hogy vannak lelkészek, akik csak azért nem nyilvánították ki ellenvéleményüket a névadással kapcsolatban, mert ők is csak ugyanabból a pünkösdi lapszámból szereztek tudomást a tervről, és azt gondolták, hogy post festa már nem érdemes nyilatkozni. (Kár, hogy így gondolták, mert Püspök Úr tudomást szerezhetett volna arról, hogy sokan ugyanúgy vélekednek erről a dologról, mint én.) Nem tudok szabadulni attól a gondolattól, hogy a meghívó híradást éppen azért jelentették meg az utolsó lehetséges Evangélikus Élet-számban (pedig más esetekben több héttel az alkalmak előtt jelennek meg az értesítések), hogy egy előre sejthető tiltakozási hullám veszélyét kiküszöböljék.

2. Meg vagyok győződve arról, és ezt a meggyőződésemet kellett lelkiismeretem szerint a távirattal kifejezésre juttatnom, hogy Káldy Zoltánról szeretetotthont, de bármilyen más intézményt is elnevezni legalábbis egyházpolitikai rövidlátásról tanúskodik. Azt én nem vonom kétségbe, ismeretem sincs róla, hogy – amint Püspök Úr írja – az albertyi gyülekezet „szeretetotthonát arról a két éve halott püspökéről kívánta elnevezni, aki nagyon sok jót tett velük”. Azt azonban állítom, hogy nagyon sokan vannak egyházunkban, akik súlyos sebeket kaptak Káldy Zoltántól, és állítom, hogy sok mai válságjelenségünk mögött az általa koncepcionált ún. „diakóniai teológiának” a hatása áll, és azt is állítom, hogy az elmúlt évtizedek – állami részről is egyre nyilvánvalóbban hibásnak és kártékonynak ítélt – egyházpolitikájának ő

hűséges kiszolgálója volt. Ez még akkor is így volt, ha úgy akartuk látni és láttatni, hogy egyházunk számára ő találta meg az egyedüli modus vivendit. Amikor egyházunk a közéleti nyomás miatt napirendre került „rehabilitációs ügyek” terhei és félmegoldásai alatt kínlódik (ki volt akkor egyházunk élén, amikor ezek az „ügyek” keletkeztek, ill. újrafogalmazódtak?), amikor Ordass Lajos püspök ügyének felülvizsgálatát állami tényezők is napirendre tűzték, akkor igen, legalábbis egyházpolitikai rövidlátás ez a névadás. Persze, ennél több is. Mégpedig annak is a jele, hogy a megújulás irányában még mindig adósok vagyunk az alapvető és döntő lépések megtételével. Püspök Úr azt mondja, hogy én szeretetlenül foglaltam állást. És mit gondol Püspök Úr, azok, akik sok-sok sebet hordozva hűségesen végeztek és végzik szolgálatukat egyházunkban, hogyan értékeli ezt az alberti eseményt?

3. Szerintem nem lett volna egyházpolitikai rövidlátás és szeretetlenség az alberti gyülekezet vezetőségének szándékát korrigálni, ha pedig az nem sikerül, akkor az eseménytől távol maradni. A felelős szeretet törekszik arra, hogy kétes és meggondolatlan lépésektől megóvja a rábízottakat.

4. Végül szeretném Püspök Úr figyelmébe ajánlani az Élet és Irodalom május 26-i számának 4. oldalán megjelent írásokat, amelyek az elmúlt évtizedek egyházpolitikáját értékelik országos nyilvánosság előtt.

Püspök Úrra, életére és szolgálatára Isten áldását kérve, tisztelettel:
Kőszeg, 1989. május 29.

I. J. lelkes

Kedves Testvérek, a helyzet nehéz, de mégsem reménytelen, mert a feltámadott Úr szava teremtő szó. Ezért mondjátok – és éljetez is e szerint: „Békesség néktek!”

[2007. JÚLIUS I.]

Őszintén, a gyógyulás reménységében

Fontos konferencia a tényfeltárás dolgában

Az elmúlt hetekben hetilapunkban, az elektronikus és az írott sajtó más fórumain is megjelent a meghívó a Magyarországi Luther Szövetség október 30-i, *Az ügynökkérdés feldolgozásának egyházi fogadtatása és teológiai értékelése* című – és a testvéregyházakból felkért előadók miatt ökumenikusnak is nevezhető – konferenciájára. A remélnél is nagyobb és szélesebb körű érdeklődést kiváltó rendezvényt a Pesti Evangélikus Egyház Deák Téri Gyülekezetének nagytermébe szervezték. Vagyis ugyanoda, ahol 2009 folyamán a *Gyógyító emlékezés* című, a mostanitól bizonyos értelemben véve eltérő céllal megrendezett konferenciasorozat zajlott.

A gyülekezeti termet teljesen megtöltő hallgatóság számára komoly igénybevételt jelentett a több mint nyolcórás konferencián egymást követő előadások és hozzászólások figyelemmel követése, de – más konferenciákon szerzett tapasztalatokkal szemben – a szervezők meglepéssel láthatták, hogy a hallgatóság majdnem teljes számban kitarzott az együttlét hivatalos befejezését jelentő esti óráig.

Abban a reménységben, hogy hetilapunk részletesen tudósít e fontos eseményről, én most, bár ez ismét feszegeti e rovat műfaji kereteit, itt adom közre a konferencia elején elhangzott áhítatom szövegét. A textus Gal 6,2 volt: „Egymás terhet hordozzátok: és így töltsétek be a Krisztus törvényét.” És inentől következnek a rövid igehirdetés.

* * *

Legelőször is azt kell leszögezni, szeretett testvéreim, hogy az általunk használt fordítás nem egészen pontos, ezért egy

kicsit félre is érhető. A tartalmat jobban visszaadja, korrektebbül interpretálja, ha így fordítjuk: *Hordozzátok egymás terhét, így fogjátok betölteni Krisztus törvényét.* Fontos ez a különbségtétel. És mégis az eredetileg olvasott félmondatot idézem ismét: *Egymás terhét hordozzátok!*

Persze tudjuk, hogy ez nyelvtanilag imperatívusz, felszólító mód, de a magyar nyelv megengedi most nekünk, hogy a szó alakját változatlanul hagyva, kijelentő módban értsük: *egymás terhét hordozzátok.* Ezzel az egész egyházra jellemző mélységes mély összefüggések tárulnak fel előttünk. Olyan összefüggések, amelyek felismerése nélkül sem ezen a napon – amikor talán megterhelte szívvel, önmagunk vagy mások terhét hordozva vagyunk együtt –, de életünk más napján sem tudunk Jézus Krisztus tanítványaiként élni. Ez az egyháztest realitásából következik! Mert akár akarjuk, akár nem akarjuk, akár tetszik, akár nem tetszik, hadakozunk ellene, vagy éppen kiváltságnak tartjuk, a tény tény marad: *hordozzuk egymás terhét.*

1Kor 12 gyönyörűséges Krisztus-test himnusza (és itt nem véletlenül használom a *himnusz* szót) ebbe a misztériumba vezet bennünket: Jézus Krisztus a fej, mi testének tagjai vagyunk; egymás örömeinek örülünk, egymás szomorúságán szomorkodunk. A másik elesése minket is sújt, és a mi bűneink mások szívére terhelődnek. Mert egy a Krisztus-test!

Csodálatos lehetőség, melyet Jézus Krisztus, az egyház Ura újra és újra felkínál az övéinek. Minden egyes alkalom, amikor liturgikus környezetben vagy éppen az oly ritkává vált magángyónás meghitt, szent pillanatában egyik testvér a másiknak kitarja szívét – ha kitarja. S a bűnbánó élő reménységgel hallhatja a feloldozást, a megkérdőjelezhetetlen bűnbocsánatot hirdető evangéliumot: Jézus Krisztusért

megbocsáttattak bűneid. Igen, így vagyunk, így is lehetünk egymás teherhordói, egymás megterhelői, testvérek Jézus Krisztusban.

Luther így ír egy helyen ehhez az igéhez kapcsolódva: „Amint Krisztus befogadott titeket, és a ti bűneiteket a sajátjává, az ő igazságát pedig a tiétekké tette, úgy nektek is be kell fogadnotok testvéreiteket, akik eltévedtek, és őket türelemmel kell hordoznotok; bűneiket a magatokévá kell tenetek, s ha van bennetek valami jó, azt az övékévé tenni készek legyetek mindenkor.”

Akkor miért boldogulunk mégis olyan nehezen? Miért nem jutunk egyről a kettőre? Miért nem nyílnak meg a szívek? Sem megszólalásra, sem befogadásra. Csűrhetjük-csarvarhatjuk, testvéreim, kifogásokat kereshetünk, a diagnózis azonban csak egy lehet: valami hiányzik egyházlétünk lényegéből.

Hogy ezen a napon, nyolc óra múlva kicsit gyógyultabban, felszabadultabban, kicsit nyitottabban és kicsit befogadóbban térünk-e majd haza otthonunkba, ez nem a Mesteren fog múlni. Rajtad, rajtam, mirajtunk múlik. Vagyis azon, hogy egyház vagyunk-e valójában, Krisztus mértéke és mércéje szerint. Ahol nem elhallgattatnak, hanem megvallatnak a bűnök, ahol senki nem fog követ, hogy a másokra vesse, hanem hirdeti a bűnbocsánatot a bűneit bánó, a terhei alatt roskadozó testvérnek, és így hirdeti a gyógyulás lehetőségének reménységét a Krisztus-test egészségéért imádkozó közösségnek is. Ámen.

[2010. NOVEMBER 7.]

Bizony, őrizője vagy testvérednek!

Mélységesen mély bibliai igazság ez. Annak ellenére igaz ez az állítás, hogy mondatunk így, ahogy a címben szerepel, sehol sem található a Szentírásban. De ha ebben a formában nem olvasható is a könyvek könyvének lapjain, azt, amit mond, inkább riadt, mint jó lelkiismerettel nagyon is biblikusnak ismerjük fel. Mert szívünk mélyén jól tudjuk: valóban őrizői vagyunk testvéreinknek. Az egészen korrekt – a helyzetre és a körülményekre is tekintettel lévő – megfogalmazásnak így kellene hangzania: bizony, testvéreink őrizőjévé kellene lennünk, mert ez a jó Pásztor akarata, ő bízta ránk testvéreinket. Tehát, sajnós, nem életünk gyakorlata, hanem a megbízatás felől nézve bizonyul igaznak ez a mondat.

A kérdést – „*Hol van Ábel, a testvéred?*” – Isten teszi fel (1Móz 4,9). És mi vagyunk a válaszra kötelezettek. Püspökök, lelkészek, gyülekezeti tisztviselők, az egyházban bármilyen rendű, rangú tisztséggel megbízottak, ifjak és idősek, szülők és keresztszülők, pedagógusok – mindazok, akik azt állítják magukról, hogy közülük van Jézus Krisztushoz és az ő egyházához. Jól tudom, tapasztalom is napról napra, az elhárítási reflex nálunk is azonnal működésbe lép. Magyarázkodunk, kifogásokat keresünk, és kikérjük magunknak. Micsoda lehetetlen ötlet ez: Istennek a testvérgyilkos Kaint sarokba szorító kérdésével nyugtalanítani bennünket?

Különben is: „*Talán őrzője vagyok én a testvéremnek?*” – hangzik az ősrégi (és mindig hamis) érvelés. Nem elég a magunk gondja, a megélhetésért folytatott napi küzdelem, a családkért, gyermekeinkért hordozott felelősség terhe? Meg egyébként is: a hit mindenkinek a személyes ügye, abba nem lehet beleszólni, mindenki a maga bőrét viszi a vásárra...

Kedves Testvéreim! Azt remélem, egyre kevesebbeket téveszt meg ez a divatos – és sokak szemében még mindig tetteszősnek tűnő – érvelés, amely valójában még arra sem jó, hogy nyugtalan lelkiismeretünket megbékítse. Mert pontosan tudjuk: testvéreink ránk vannak bízva, és őket Isten rajtunk is számon kéri.

Legalább két oka van annak, hogy ezt a kérdést most a kedves Olvasók – és remélem, rajtuk keresztül még sok hit-testvérem – szívére is helyezem.

Feltételezem, kedves Olvasóink mindannyian tudják, hogy ilyenkor, az első negyedév vége, a második negyedév kezdete táján tartjuk egyházunkban azokat a gyűléseket, amelyeken a tisztségviselők beszámolnak az elmúlt esztendőről. Egyházkerületünkben április 28-án, vagyis e sorok írása előtt egy nappal tartottuk közgyűlésünket. Püspöki jelentésemben – a március 23–24-i zsinati ülészakon elhangzott elnök-püspöki beszámolómmal összhangban – hosszabb részt szenteltem az egyházunk lélekszámára vonatkozó kérdéseknek.

A 2001-ben közzétett népszámlálási és a gyülekezeteinkben számon tartott nyugtalanító adatok szerint a helyzet a következő: a magukat evangélikusnak vallóknak csak a kétharmada szerepel a gyülekezeti nyilvántartásokban, és csak egyharmaduk vesz részt felelősen közösségeink életében. És akkor még a több-kevesebb rendszerességgel istentiszteletre, gyülekezeti alkalmakra járók sokkal kisebb arányát nem is említettem.

Az Isten irgalmára kérem minden testvéreimet – lelkészeket, gyülekezeti tisztségviselőket, szülőket és keresztszülőket, időseket és fiatalokat –, ne hárítsák át másra, másokra (de a körülményekre, a mai kedvezőtlen helyzetre se) a felelősséget, amelyet Isten egy-egy lélekért, kisebb vagy nagyobb közösségért szívükre helyezett! Egyházkerületünkben sok-

szor hallották tőlem a gyülekezetek a mondatot, amelyet most minden hittestvéremnek a szívére szeretnék helyezni: nincs közöttünk olyan, akire legalább egy testvért ne bízott volna az egyház Ura!

A másik ok, amely miatt hangsúlyosan szólok ezekről a kérdésekről, szintén kézenfekvő. Közelednek egyházunk jelentős missziói alkalmai: május 19-én mindhárom egyházkerületünkben a missziói nap, június 22–23-án pedig a paksi országos evangélikus találkozó. Nincs kétségem afelől, hogy emberileg nézve ezeknek az alkalmaknak a sikere mindnyájunkon múlik. Ezekre nézve is hangzik majd a kérdés: „Hol van a te testvéred?”

Egymásnak feszülő érzések és gondolatok kavarnak bennem. Miközben Istennek adok hálát hűségesebb lelkészeinkért és egyháztagjainkért, nyugtalan szívvel és mélységes szomorúsággal gondolok azokra a szolgatársaimra, akik méltatlan élettel és önző haszonleséssel megbotránkoztatják és szétzüllesztik a rájuk bízott közösséget. És ugyanígy fáj a szívem azokért a gyülekezeteinkért, amelyeknek életét a közömbösség és nemtörődömség sorvasztja, és amelyekben – úgy tűnik – még ha az Úr angyala szólna is az evangéliumot, az is csak falra hányt borsó lenne. (Csak nem annak van itt az ideje, hogy megrettent szívvel feltegyem a kérdést: vajon nem annak a jele ez, hogy már elkezdődött az ítélet az Úr háza népén?)

Kedves Hittestvérem, Isten színe előtt és a tőle kapott felhatalmazás alapján kérdezem meg tőled: hol van a te testvéred? Kérlek, vigyázz, mert te is őrizője vagy testvéreidnek, és őket rajtad is számon kéri egyházunk Ura, a jó Pásztor.

[2007. MÁJUS 6.]

Adósai vagyunk gyermekeinknek

Győr-Moson-Sopron megye napilapja, a *Kisalföld* július 17-i, pénteki számában a lap harmadik oldalán *Házasságon kívüli gyerekek* címmel figyelemfelhívó írást közölt.

Korábbi tapasztalataim alapján talán jól gondolom, hogy a megyei napilapok globalizációja miatt ez a cikk más megyék napilapjaiban is megjelent, így nem csak a Győr-Moson-Sopron megyei Evangélikus Élet-olvasók tudják, miről van szó. Ezért csak röviden utalok arra, hogy Észtország 57,8 százalékos és Görögország 5,8 százalékos értékei között hazánk a házasságon kívül született gyermekek számát illetően a maga 37,5 százalékos „eredményével” a középmezőnyben helyezkedik el.

De ez a középmezőny is azt jelenti, hogy 2007-ben Magyarországon a gyermekek közel negyven százaléka született házasságon kívül! Itt most nincs alkalom arra, hogy a statisztikát részletesen elemezzük – bár érdemes lenne el-
töprengenünk azon, mi lehet az oka annak, hogy ennek az európai statisztikának az élén a tradicionálisan evangélikusnak mondott országok: Észtország és Svédország (54,8 százalék) állnak. A szabadelvűnek mondott Franciaország csak utánuk következik a maga 51,7 százalékával.

Részletes elemzésre, mint jeleztem, itt nincs mód, de azt a cikk olvastán azonnal éreztem, valamiképp reagálnom kell rá. Bízom abban, hogy a kedves olvasó is megérti, hogy erre a fontos és elszomorító információra – bár püspöki jelentésem teljes terjedelmében megjelent az *Evangélikus Közlöny* legutóbbi, 2009. június 9-i számában – egyházkerületünk április 18-án tartott közgyűlésén elmondott jelentésem né-

hány szakaszának felidézésével kísérlek meg, ha nem is választ, de egy fajta felelet adni.

Jelentésemet *A hitre nevelés lehetőségei és nehézségei – A család mint az egyház jövőjének páratlanul fontos műhelye* – címmel terjesztettem közgyűlésünk elé. A következő bekezdésekben tehát, erősen kivonatatosan, ebből idézek:

„(...) szeretném megosztani kedves testvéreimmel – és itt nemcsak egyházkerületi közgyűlésünk tagjaira gondolok, hanem egyházunk tagjaira általában – a szívemre nehezedő aggodalmat. Azt a köztudott, de mégsem eléggé hangsúlyozott felismerést, hogy gyülekezeteink, egyházunk jövője a családokban dől el. És itt elsősorban most nem azokra a tragikus statisztikai adatokra gondolok, amelyek a válások számáról, széthulló családokról, a házasságon kívül született gyermekek számának növekedéséről vagy általában a család válságáról szólnak. Az a kérdés nehezedik a szívemre, hogy a magukat gyülekezeteink tagjaként meghatározó családok hogyan töltik be a gyermekekért, fiatalokért viselt, Istentől kapott küldetésüket. Ezzel természetesen nem akarjuk áthárítani lelkipásztori és gyülekezeti felelősségünket, de azt sem szeretnénk, hogy evangélikus vagy magukat evangélikusnak nevező családjaink tudatlanok maradnának abban, hogy az új nemzedék keresztyén nevelése dolgában átháríthatatlan feladataik vannak. Istentől kapott mandátumuk, hogy mindent megtegyenek gyermekeik keresztyén hitre való nevelése érdekében.

(...) *keresztyén hit* alatt – reformátorunk nyomán – elsősorban azt a bizalmat értjük, amellyel a bűnbocsánatot nyert bűnös ember Isten kegyelmére válaszol. A magam és a rám bízottak életében számtalan tapasztalatot gyűjthettem arra nézve, hogy ezt az Isten iránti bizalmat azonban sem ön-

magunkban, sem másokban mi nem ébreszthetjük fel, ezt egymásnak nem parancsolhatjuk, de nem is ajándékozhatjuk. Ez a hit a Szentlélek Úristen munkájának az eredménye minden hívő életében; Isten ajándéka, amelyet ő az evangélium és a Krisztustól rendelt szentségek (keresztység és az úrvacsora) által ajándékoz, tart karban és újít meg bennünk. (...)

A Szentírás szerint a gyermekek Isten ajándékai »javai«, akiket az Úr a szülőkre bízott. Értük nem a korszellem ítélete, nem a közvélemény, nem az aktuális politikai hatalom, de még nem is a történelem ítélőszéke előtt tartoznak felelősséggel, hanem az élő Isten előtt, akitől őket kapták. Ezért a szülők feladatát is ő jelöli ki: »*Ti apák pedig ne ingereljétek gyermekeiteket, hanem neveljétek az Úr tanítása szerint fegyellemmel és intéssel.*« (Ef 6,4) A keresztyén nevelés értelme és lényege tehát az, hogy gyermekeinket Istenben, mennyei Atyjukban való hitre vezessük, és tudatosítsuk bennük, amit a keresztység szentségében kaptak.

Úgy emelem most fel ezt a gondolatot, mint egy gyónótükröt, amelybe mindannyiunknak bele kell néznünk. Vajon nem elsősorban az idősebb generációk mulasztása – Istentől kapott gyönyörűséges kötelességünk megszegése – az oka annak, hogy ott tartunk, ahol tartunk? (...)

Annak, akit valóban nyugtalanít a kérdés, és aki nem a ma divatos »majd eldönti a gyerek« szöveggel rázza le magáról Istentől kapott mandátumának felelősségét, ezt mondhatjuk: A Szentírás üzenete röviden úgy foglalható össze, hogy a személyes tanúságtételt és a példaadást várja el Isten a szülőktől, akiket megajándékozott gyermekeikkel. Tehát nem a küldés, az intés az első. Egyébként is a »lelki fröccsök«, az »erkölcsi prédikációk« a legtöbb esetben kontraproduktívak, éppen az ellenkező hatást váltják ki, mint amit – állítólag – el akarunk érni velük. (...)

Az a csoda, amely az egyház legújabb kori történetében is meg-megtörténik, hogy hitetlen szülők gyermekei is – rendszerint valamilyen befogadó közösség melegében – hitre juthatnak, nem mentség a kötelességüket mulasztó szülők, gyülekezetek számára. Nagyon hangsúlyossá szeretném tenni következő mondatomat. Sokkal komolyabban kellene foglalkoznunk a szülők – és a fiatalabb nagyszülők – generációjával, keresnünk kellene annak lehetőségét, hogy megszólítsuk őket, hiszen leginkább ez a korosztály sínylette meg a mögöttünk lévő diktatúra évtizedeit és a tomboló szekularizáció hatásait. (...)

Csak az igaz meggyőződéssel párosuló példa lesz erős és hatékony. Nagy vigasztalás lehet a szülők számára, hogy saját kudarcaik ellenére is rábízhatják gyermekeiket a menyeyei Atyára. És soha nem lenne szabad elfelejtenünk, hogy van bűnbocsánat! Jézus Urunk gyógyító és elkötelező szava – az »...eredj el és többé ne vétkezzél« (Jn 8,11; Károli-fordítás) – azoknak is szól, akik felismerték, hogy adásaik maradtak gyermekeiknek. Akik pedig ezt felismerték, megtették az első lépést a gyógyulás felé vezető úton...”

[2009. JÚLIUS 26.]

Két tűz között

Kérdések, kérések missziói alkalmak idején

Szeretném remélni, hogy ezekben a hetekben valóban két tűz között vagyunk – és akkor még nem is számoltam az itt is, ott is fellobbanó, hívogató fényű pásztor- és tábortüzeket... És azt is remélem, hogy mindegyikben ugyanaz a Tűz lobog. Mert ha a Tűz nélküli kísérletek lennének ezek, akkor

kár a fáradozásért, minden hiábavaló, és legjobb esetben is csak jó szándékú próbálkozás az egész. A mostanában örvendetiesen szaporodó alkalmainkra gondolok.

Elsősorban persze a két héttel ezelőtti egyházkerületi missziói nap eseményeire és a három hét múlva ránk köszöntő paksi országos evangélikus találkozóra utaltam a címben. A többi tábortűz pedig az egyházmegyei találkozókat jelenti, amelyeket mostanában tartanak több helyütt. Remélhetőleg ezek nem jelentenek – rossz értelemben vett – konkurenciát az egyházkerületi és országos alkalmaknak, hanem a *kínálatot* gazdagítják, és azokat is megajándékozzák a nagy közösség örömeivel és élményével, akik nem jutnak el a kerületi és országos alkalmakra. Bár mégiscsak megfontolandónak tartom, hogy kis egyházunkban nem kellene-e jobban összehangolni, tervszerűbben ütemezni ezeket az eseményeket.

Bízom benne, hogy kedves olvasóink jól értik ezt a javaslatomat. Nem a kishitűség motiválta, hanem az a szándék, hogy közös ügyé, *mindannyiunk szívügyévé* tegyem egyházkerületi és országos találkozóinkat is. Mert sajnos nem magától értődő, hogy ezek is valóban mindannyiunk számára fontosak.

Ezenfelül még más nyugtalanító kérdés is megfogalmazódik bennem: vajon missziói alkalmaink eléri-e, megszólítják-e azokat a testvéreinket is, akik nem tartoznak gyülekezeteink templomos tagjai közé? Minden bizonnyal egyetértünk abban, hogy nem válaszolhatunk jó lelkiismerettel igennel. Azokra nézve pedig már fel sem merem tenni a kérdést, akik között szórványban élünk, akik nemzetünk nagy többségét alkotják, és – annak ellenére, hogy a népszámlálásnál valamelyik felekezethez tartozónak vallották magu-

kat – valójában a magyar társadalom teljesen szekularizált tömegeihez tartoznak.

Egyházmegyei, egyházkerületi és országos alkalmaink egyik fontos feladata és ajándéka, hogy kis gyülekezeteinkben és szórványainkban élő, időnként kisebbségi érzésekkel küszködő testvéreink is részesülhetnek a nagyobb testvéri közösség örömeiben és megerősítő áldásában. Emellett azonban egyre hangsúlyosabbá kellene válniuk a szó szoros értelmében vett missziói célkitűzéseknek, amelyeket nem más ad elénk, mint Jézus Krisztus Urunk, amikor a tanítvánnyá tétel feladatával küldi el tanítványait és egyházát a világba (lásd Mt 28,18–20).

A találkozókra való előkészületek közben különösen is fontos lenne gondolnunk arra, hogy ez mindannyiunk – nem csak a lelkészek és néhány elkötelezett, aktív gyülekezeti tag – feladata. Szeretném ezt minden testvérem szívére helyezni.

Gyülekezeteinkben, amikor egy-egy ünnepi alkalmon átadom egyházkerületi elnökségünk szerény ajándékát – a kerületünk címerével díszített, falra függeszthető tányért –, mindig elmondom, hogy a címeren látható rajznak, mely a jó pásztor Jézust ábrázolja, az is az üzenete, hogy a gyülekezet minden tagjának pásztorrá kell lennie. Nincsen közöttünk olyan egy sem, se kicsi, se nagy, akire legalább egy testvért ne bízott volna az egyház Ura.

Nem lenne szabad beletörödnünk abba, hogy sokan elhiszik: kereszténységünk magánügy! Semmilyen értelemben sem igaz ez az állítás. Mégis azt tapasztaljuk, hogy már kisebb, tradicionálisnak mondható közösségeinkben is szinte fel-tartóztathatatlan az *individualizálódás*. A társadalmon belüli folyamatok az egyházra is hatottak. És ez – az egyház életét,

a közösség életét felhígító vagy éppen sokszor lehetetlenné tevő, az úgynevezett privát kereszténységet hangsúlyozó – vélemény meghatározó erővel van jelen sok egyháztagunk gondolkodásában is, olyanokéban, akik pedig többé-kevésbé részt vesznek gyülekezeteink életében.

Tudom – és hálát adok ezért az Úristennek –, vannak kivételek is. Mert bármilyen hihetetlen is, de vannak, akik mindig hívnak magukkal valakit; vannak, akik istentiszteletre menet mindig felvesznek valakit autójukba; vannak, akik igehirdetőnek és igehallgató gyülekezetnek biztos imádkozó háttérrel jelentenek; vannak, akik komolyan veszik, hogy őrizőik testvéreiknek... Testvérem, aki ezeket a sorokat olvasod, vajon közük tartozol-e?

Azt írtam címül: *Két tűz között*. Az első sorokban jeleztem, hogyan értem ezt. Most azonban mégis csak arra az *egy Tűzre* gondolok, aki nélkül semmi sem sikerülhet, aki nélkül hideg marad a szív és fantázia nélküli az értelem. Akinek munkájáról így szól énekeskönyvünk egyik szép imádsága: „Ez ideig nádszálak voltak tanítványaid. A szeretet által oszlopokká erősödtek. Ezt a Lelket kérem tőled.” (EÉ 712. o.)

Pünkösöd után egy héttel, missziói alkalmak dömpingjében hogyan is feledkezhetnénk el róla, akinek egyházat teremtő eljövételét ünnepeltük, akit Jézus Krisztus Urunk nekünk is megígért, akit – Paksra is készülve – így hívunk:

„Isten élő Lelke, jöjj, áldva szállj le rám,
Égi lángod járja át szívem és a szám!
Oldj fel, küldj el, tölts el tűzzel!
Isten élő Lelke, jöjj, áldva szállj le rám!” (EÉ 244,1)

[2007. JÚNIUS 3.]

Három hír

Nem volt könnyű a döntés, hiszen már napok óta arra készültem, hogy ezen a héten lelkézszentelési ünnepeinkhez kapcsolódóan hivatásunk méltóságáról és keresztjéről írok az Égtájolóba. Azonban olyan – ahogy a szakmai zsargon mondja – hírértékű események kerültek látókörömbé, hogy meg kellett változtatnom eredeti elképzelésemet. Lehet, hogy később visszatérek az eredetileg tervezett témára, hacsak addig valamelyik püspök testvérem nem írja meg ebben a rovatban az azzal kapcsolatos gondolatait...

Az első mai „témám”: Pósfay György. A napokban hallottam a hírt, hogy 85 éves lelkész testvérünk most lett igazán nyugdíjas, hiszen június 4-én hivatalosan is elbúcsúztatták a genfi magyar gyülekezetben, ahol huszonöt éven át végzett szolgálatot. De ez csak a nagyon sokszínű, gazdag szolgálat utolsó szakasza volt! Azóta, hogy a fiatal – akkor éppen budapest-józsefvárosi – segédlelkésként 1946-ban Ordass Lajos püspök kiküldte Svédországba ösztöndíjasként, a világban sokfelé szolgált Jézus Krisztust. Amikor a Lutheránus Világszövetség 1948-ban a svédországi Lundban megalakult, Ordass püspök ellen már megindult az államhatalom támadása, és nem kapott útlevelet. Ezért ezen a fontos eseményen a püspök megbízása alapján – Vajta Vilmossal és Leskó Bélával együtt – Pósfay György képviselte egyházunkat.

1950-től az egyesült államokbeli Cleveland, majd 1952-től Dél-Amerika szolgálatának a színtere; Venezuelában a bevándorlók között dolgozik. Összegyűjti a magyarokat és a svédek. 1971-től Genf következik: a latin-amerikai ügyek előadója lesz a világszövetségnél. Genfi szolgálata idején alakul meg az argentinai, a braziliai és a venezuelai magyar gyü-

lekezet. 1981, a genfi magyar protestáns lelkesz nyugdíjba menetele óta pedig – először másokkal együtt, majd egyedül – gondozta a gyülekezetet. Istennek köszönjük meg Pósfay György szolgálatát. Isten őrizze meg őt szerettei és egyházunk körében – és amíg kegyelmesen élteti, adjon neki testi egészséget és mindnyájunkat gazdagító lelki-szellemi frissességet!

* * *

Olvasóink már többször is olvashattak arról, hogy készülünk a Magyar Evangélikus Konferencia (Maek) zászlóbontó gyűlésére. Az előkészületek nagy tempóval, de nem mindig zavartalanul folynak. Vannak – már ahogy ez kis hazánkban oly gyakran megtörténik – bürokratikus nehézségek, és sajnos vannak egészen más jellegűek is. Ez utóbbiak közé tartozik, hogy a Szlovákiai Evangélikus Egyházzal nem zavartalan a viszonyunk. Mi úgy érezzük, hogy indokolatlan feszültségek, félelmek terhelik kapcsolatunkat, amelyek kihatnak a határon túli magyar anyanyelvű hittestvéreink életére is. A Maek első gyűlésére készülve ezért külön is gondolunk rájuk. Azt reméljük, nem lesz akadálya annak, hogy felszabadultan és zavartalan örömmel együtt legyenek velünk felvidéki testvéreink is.

Azért hoztam most szóba ezt a kérdést, mert az *Új Ember* katolikus hetilap első oldalán nagybetűs cím hirdeti: *Magyar-szlovák kiengesztelődés*. A közelmúltban már több személyes találkozásunkkor is hallottam e rendkívül fontos eseményről Erdő Péter bíborostól, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elnökétől. S most, amikor a hosszabb tudósítást is olvashatom, őszinte szívvel osztozom római katolikus testvéreink örömeiben. De azt sem tagadhatom, hogy a szívem mélyén szelíd szomorúsággal (és egy kis irigységgel) azt is hozzáte-

szem: és mi, szlovák és magyar evangélikusok, vajon mikor jutunk el a kölcsönös megbékéléshez? S újra a Maekra kell gondolnom. Lesz-e, lehet-e ez az alkalom a kiengesztelődés felé vezető – olykor meglehetősen göröngyös – út egyik fontos stációjává?

Kérem testvéreimet, imádkozzanak azért, hogy így legyen!

* * *

S a harmadik: a miniszterelnök és a négy történelmi felekezet vezetőinek találkozója. A tárgyalást előkészítő kommunikációba jó néhány homokszem került, és ez feszültséget okozott. Ugyanis senki nem kapott írásban meghívót, s az egyházi oldal nem katolikus tagjai csak a túloldalról kiválasztott *egycsatornás* hírforráson, a bíborosi titkárságon keresztül jutottak információhoz. *Bölcskei Gusztáv* református püspök mindannyiunk nevében szóvá tette ezt. *Gyurcsány Ferenc* elnézést kért.

Ami magát a megbeszélést illeti, semmilyen túlzó jelzõt nem használhatunk. A három miniszter és egy államtitkár társaságában lévõ miniszterelnök indított. Ismertette a kormányzat egyházpolitikai súlypontjait. Jelezte, hogy eljutottak hozzá azok a válaszok, amelyeket a – *Hiller István* minisztertõl egy héttel korábban átvett – finanszírozási tervezetre az egyházak szakértõi adtak (a miniszterelnökkel való megbeszélésen érdemben nem került elõ az úgynevezett egyházfinanszírozás problémája). Bejelentette, hogy neves személyiségek részvételével a Vatikánnal kötött, jövõre tízéves szerzõdés mûködésének áttekintésére bizottságot állít fel. Hangsúlyozta azt az álláspontját, hogy az egyházaknak fontos szerepük van a társadalmi kérdések megoldásában. Jelezte továbbá azt is, hogy szükségesnek látja a rendszeres

konzultációt az egyházak vezetőivel. Végül ígéretet tett arra, hogy a költségvetésnek a rájuk vonatkozó számaikat a benyújtási határidő előtt egy hónappal megismerhetik az egyházak.

Természetesen az egyházak képviselői is szót kaptak. Én magam – mivel harmadikként nem akartam ismételni az előttem szólókat – csak két témát említettem. Az egyik az ingatlankártalanítás kérdése volt. Jeleztem azt az igényünket, hogy ütemesen folytatódjék a még hátralévő ügyek rendezése. A másik megjegyzésem a kistelepülések sorsára vonatkozott. Jó lenne, ha kormányzati lépések nem gyorsítanák fel a leépülési folyamatot – ezt akkor is fontos kimondanunk, ha a kormányzati tervekről szóló legújabb hírek halatán pusztán jámbor óhajnak tűnhet ez a javaslat.

Ha összegezni kellene benyomásaimat, csak annyit mondhatok: majd meglátjuk... A rendszeres konzultációra és a költségvetés adatainak ismertetésére vonatkozó ígéret a korábbiakhoz képest változtatási szándékot jeleznek. Legkésőbb október elejére kiderül, hogy mi valósul meg a szándékokból, ígéretekből.

[2006. JÚLIUS 16.]

Ilyen még nem volt!

Egyházkerületünk most valamiben első lett (hadd tegyem hozzá szelíd malíciával: végre!). Hogy az eseményt örömmel, esetleg büszkeséggel köszöntő testvéreink mellett vannak-e, akik inkább aggodalommal, esetleg kétségekkel fogadták a hírt, azt nem tudom. De ettől függetlenül – elsőségünk vitathatatlan. Június 10-én ugyanis fontos, hazai egyháztörténetünkben eddig még sosem volt esemény történt Bobán.

Rostáné Piri Magda bobai lelkész női személyében beiktattuk hivatalába egyházunk történetének első női esperesét. Következésképpen a Vasi Evangélikus Egyházmegye elnökségének felügyelő tagja, *Sztróka Attila* testvérünk – aki szintén új e hivatalban – az első olyan egyházmegyei felügyelő, akinek *elnöktársnővel* együtt kell az egyházmegye vezetésének páros igáját viselnie. Fordítva már nem újdonság: egyházmegyei felügyelőként több asszony testvérünk állt és áll helyt egyházunkban; e téren az Északi Egyházkerületé az elsőség.

Azt én sosem hallottam, hogy valaki csodálkozott, netalán tiltakozott volna, amikor valamelyik egyházmegye a felügyelői szolgálatra asszonyt választott. Ugyanezt azonban nem mondhatom el az első esperesnő megválasztásának futótűzként terjedő hírével kapcsolatban. Voltak, akik ki is mondták, mások meg csak arcukon a csodálkozás nem vagy alig titkolt vonásával fogadták a hírt: női esperes a Magyarországi Evangélikus Egyházban!? Ilyen valóban nem volt még, így hát a helyzet is szokatlan. A szombati iktatási ünnep előtt egy tapasztalt, idősebb lelkész testvérem figyelmeztetett is: jó lesz ügyelnem az esperesiktatási rend első imádságának szövegére, hiszen így olvashatjuk az *Agendában*: *Köszönjük jószágodat és hűségedet, amely oltalmazza egyházunkat, és egyházmegyéinknek is küld férfiakat, akik érted készek szolgálni, és vigyázni a te népedre.* Bár magam is felfigyeltem rá, azért hálás voltam a segítő figyelmeztetésért. Az eklézsia humorgyűjteményét gazdagította volna, hogyha a nyomtatott szöveg szerint hangzik az imádság, miközben ott áll az oltár előtt az esperesnő is. Így hát az imádságban hálát adtunk Istennek, hogy küld *testvéreket*, akik készek szolgálni.

Azt hiszem, okkal és joggal feltételezem, nem kevesen vannak egyházunkban, akik ezzel az újdonsággal kapcso-

latban kérdéseket és ellenvetéseket is megfogalmaznak. Ezért használom fel ezt az alkalmat, hogy a kérdés következetes és nem rövidzárlatos végiggondolásához néhány gondolattal hozzájáruljak.

Valóban van itt megválaszolandó kérdés, és nem is akármilyen súlyú. De nem az, hogy lehet-e lelkésznőt esperessé választani. A kérdés gyökere sokkal mélyebbre hatol. S az a tény, hogy az első magyar evangélikus esperesnő megválasztása és beiktatása körül megfigyelhető némi értetlenség és kétség, azt mutatja, hogy az egyébként többnyire magától értődőnek tűnő állapot – tudniillik hogy sok lelkésznő is szolgál egyházunkban – mélyén is vannak meg nem válaszolt, egyházi közvéleményünkben feldolgozatlan kérdések. Újra mondom, nem az az igazi kérdés, hogy lelkésznőt lehet-e esperessé választani. Ha már lelkész, miért ne?! A fő és alapvető kérdés tehát nem ez, hanem az, hogy lehet-e lelkésszé szentelni nőket, asszonyokat. A nagy áttörés nem ott van, hogy a szolgálat rendjében milyen megbízást kapnak, kaphatnak női lelkész testvéreink, hanem hogy egyházunk 1972 óta ordinálja, lelkésszé avatja teológiai tanulmányaikat elvégzett nőtestvéreinket is. (Azt csak így zárójelben jegyzem meg, hogy e téren is errefelé történt az első nagy esemény: Kovács Etelka, a Veszprémi Egyházmegyében lévő Csögle lelkésze volt az első az ordinált lelkésznők sorában.) Ökumenikus összefüggései is vannak e témának. Időnként a római katolikus világegyházból érkeznek információk arról, hogy itt is, ott is felvetik a nők pappá szentelésének kérdését. Mindeddig a siker leghalványabb reménye nélkül...

Mielőtt még bárki is azt gondolná, hogy én ebben a – hazai viszonyaink között nyugvópontra jutott – kérdésben akarnék bizonytalanságot okozni, hangsúlyosan kijelentem:

ez távol áll tőlem. De azt igenis szeretném, hogy jó helyen tegyük fel kérdéseinket, és a gyökereiknél ragadjuk meg a problémák lényegét. Vannak, akik 1Kor 14,34-gyel indokolják a nők lelkészi szolgálatának elutasítását. Ott ugyanis ezt olvassuk: „...az asszonyok hallgassanak a gyülekezetekben, mert nincs megengedve nekik, hogy beszéljenek, hanem engedelmeskedjenek, ahogyan a törvény is mondja.” A többség – én magam is így gondolom – azon az állásponton van, hogy itt Pál apostol kora társadalmi viszonyai között ad útmutatást a gyülekezeti élet rendjére nézve.

De hadd álljak elő a lényeggel! Ehhez egy jól ismert teológiai problémát és annak újszövetségi megoldását hívom segítségül. Sokan töprengtek azon, hogy vajon jogos-e Ézs 53-nak az Úr szenvedő szolgájáról szóló próféciáját Jézus Krisztusra érteni. Anélkül, hogy itt bővebben belemennénk, el kell ismerni, valóban többféle értelmezési lehetőséggel számolhatunk. Én azonban azt hiszem, hogy az ApCsel 8,26–39-ben leírt történet választ ad kérdéseinkre. Ott ugyanis arról van szó, hogy az etióp kincstárnoknak, aki kocsiján utazva Ézs 53-at olvassa – és nem érti, amit olvas –, Fülöp evangélista az Írásnak ebből a helyéből kiindulva hirdette Jézust. S a folytatást ismerjük: a kincstárnok megtért, megkeresztelkedett, és örvendezve haladt tovább az útján. Jézus Lelke tehát eldöntötte a kérdést: Ézs 53 őt hirdeti.

Ezzel a belső logikával nem mondhatok mást most sem: ha a Szentlélek Úristen az elmúlt évtizedekben felhasználta – és felhasználta! – lelkésznő testvéreink szolgálatát gyülekezeteink életében, nincs helye a vitának. Ezért, hálát adva Urunk minden emberi fantáziát meghaladó gazdagságáért, áldást kérünk – *nem kényszerből, hanem örömet* – lelkésznő test-

véreink és az első magyar evangélikus esperesnő szolgálátára is. Az Úr áldja meg, hogy áldás legyen sokak üdvösségére!

[2006. JÚNIUS 18.]

Böjti csend és közéleti felelősség

A címben szereplő szavak, tudom, csak gondolataimban kapcsolódnak össze, szerves, tartalmi kapcsolatot keresni közöttük nincs értelme. Az egyidejűség miatt kerültek mégis egymás mellé. Mert ezekben a böjti hetekben lett hangsúlyossá bennem az első, egyházi és társadalmi közéletünk sajátos párhuzamos feladatai és jelenségei miatt pedig a másík. Remélem, nem lesz hiábavaló, ha megosztom gondolataimat olvasóinkkal.

* * *

Pár nappal ezelőtt tévés szakemberekkel a hangfelvételek „sűrítésének” fortélyairól beszélgettünk. Arról az eljárásról, amellyel a modern digitális technikával rögzített beszédet „szünetmentesíteni” lehet, vagyis könnyedén kivághatók a felvételtől a szavak közti szünetek, az előadónak vagy felolvasónak a hosszabb-rövidebb hallgatásai. Mivel ezek az értelmező csendek könnyebben érthetővé teszik a beszédet, a technikai beavatkozás gyakran az érthetőség kárára van, mert a kimetszett csendek nélkül egybefolyóvá, folyamatos duruzsolássá válhat a jól formált élő előadás is.

A beszélgetés közben egészen váratlanul egy negyven évvel ezelőtti olvasmányélmény villant eszembe. A híres német író, *Heinrich Böll* egyik novellája volt ez, amely teológiai hallgató koromban – nem túlzás – szinte letaglózó hatással volt rám. Az írás főszereplője egy rádiótechnikus, akinek

meghökkenítő szenvedélye van: *csendet gyűjt!* Így mondja: „Ha vágni kell a szalagot, mert a szereplők szünetet tartanak, sóhajtanak, lélegzenek vagy egyszerűen elhallgatnak, nem dobom a szemétkosárba, amit kivágunk, hanem összegyűjtöm. Összeragasztom, és este otthon lejátszom magamnak a szalagot. Nem sok az egész, még csak három percem van, de hát itt ritkán hallgatnak.”

Ránk is, mai korunkra különösen is jellemző diagnózis: itt ritkán hallgatnak! Harsány, fülre káros decibelekkel, lélekre káros indulatokkal teledübörgött életünkben nekünk is halaszthatatlan szükségünk lenne Murke doktor – így hívják a Böll-novella technikását – tudományára. Keresnünk kell, s ha másként nem megy, meg kell teremtenünk a nélkülözhetetlen csendet, a Léleknek lelkünk számára nélkülözhetetlen csendjét, mert csak ebben hallhatjuk meg a Mester szavát. Mert már Illés története (1Kir 19,9–15a) óta tudhatjuk, hogy zúgó szélben, viharban és földrengésben, pusztító tűzben nem hallhatja meg az ember az Úr szavát. Ahhoz csend kell, amelyben *a halk és szelíd hang* is érthetően szól.

Azt mondják, a földi élettől búcsúzó költőóriás, Goethe utolsó szavai ezek voltak: *Mehr Licht – több fényt!* Mi ne hagyjuk a végére a fontos, élet- és lélekmentő imádságot: *belső csendességért, lelki gazdagságért és békeségért könyörgünk. Tedd számunkra áldottá és gazdaggá ezt a bőjti időt, Urunk!*

* * *

Ami a közéleti felelősséget illeti, csak egyetlenegy kérdést szeretnék most szóba hozni. És elsősorban nem is társadalmi közéletünk időszerű témája, a közelgő választások miatt. Bár ebben az összefüggésben sem lehet eléggé hangsúlyozni, milyen fontos a választásokon való felelős részvétel. Ez – meggyőződésem szerint – olyan morális kötelessége

minden választópolgárnak, amely alól semmilyen mondva-csinált indokkal nem lenne szabad kivonnunk magunkat.

Az egyházunkban folyó általános tisztújítás folyamata ezen túl is próbára teszi közéleti felelősségünket. Az – a politikai választásoktól függetlenül is – külön kérdés, jó-e, hogy a tisztújítás négylépcsős folyamata az egész évet meghatározza. Hiszen az egyházközségi s vele párhuzamosan az országosfelügyelő-választás, az egyházmegyei, egyházkerületi és országos szinten folyó választási eljárás nemcsak a jelölőbizottságoktól kíván rendkívüli helytállást, de a gyülekezeti közgyűlések alkotó tagjait is igénybe veszik az olykor hosszadalmas, többórás közgyűlések. S tartok tőle, hogy egyre kevesebb lesz majd a lelkesedés, s egyre kisebb a készség, hogy egyháztagjaink aktívan részt vegyenek a döntéshozatalban.

Feltett szándékom, hogy 2007-ben javasolni fogom: gondoljuk át, hogy a két alsó szint (egyházközség, egyházmegye) választási ciklusát valamiképp toljuk el a két magasabb (egyházkerület, országos) egyházkormányzati szinthez képest. Bízom benne, hogy kedvező visszhangra, egyetértésre talál majd ez a kezdeményezés. Hogy ez miként lesz megoldható, arra egyházunk következő zsinatának kell megadnia a választ.

De most még itt vagyunk e próbás folyamat elején. Még sokszor szólítanak különféle urnák elé bennünket. Kérem és biztatom minden hittestvéremet: vegyük komolyan feladatainkat, és éljünk jogainkkal! Akkor egyházi és társadalmi közéletünkben szavazatainkkal mi is hozzájárulhatunk ahhoz, hogy az eredmények valóban a demokrácia szabályai szerint, a többség akarata szerint alakuljanak. Ez pedig nem kis lépés a kölcsönös bizalom megteremtéséhez vezető úton.

[2006. MÁRCIUS 26.]

Mindenki a maga dolgát...

Vége egyházkerületünkben is véget ért az egész egyházunkat – de különösen is a jelölőbizottságok elnökeit és tagjait – erősen igénybe vevő választási folyamat. Advent első vasárnapjának vigíliáján közgyűlésünkön éltünk jogunkkal, és eleget tettünk kötelezettségünknek: megválasztottuk az országos munkaügyi bizottságokba és intézményeink igazgatótanácsaiba delegált kerületi képviselőinket és az egyházkerületi lelkészképesítő bizottság tagjait. Ami a teljes tisztújításból még hátravan – tudniillik az országos bizottságok néhány taggal való teljessé tétele –, az már a megválasztott bizottsági tagok és az országos presbitérium feladata lesz.

Szóban is megtettem, de most – nevük említése nélkül – ezen a helyen is köszönetet mondok jelölőbizottságunk elnökének és tagjainak, hogy pontosan, a törvényességre ügyelve végezték munkájukat. Örömmel és megelégedéssel állapíthatjuk meg, hogy egyházkerületünkben ékesen és jó rendben történt minden. Bízom benne, hogy mindenhol és minden szinten hasonlóképpen jó rendben történtek a dolgok.

Ahogy erről már hírt adtunk, zsinatunk is megtartotta alakuló ülését. Most már intenzíven készülhet a korábbinál jóval szélesebb hatókörű munkájára, hiszen az országos közgyűlés feladatainak jelentős része is – a két testület fúziója után – most már a zsinatra hárul. Mire olvasóink advent második vasárnapján kézbe veszik ezt a lapszámot, már túl leszünk az új országos presbitérium első ülésén is.

Feltételezem, egyházunkban nem vagyok egyedül a gondolattal: jó, hogy lezárult ez a hosszú folyamat. Most igazán nekünk szól *Luthernek a Kis kátét* záró néhány sora:

„Mindenki a maga dolgát
Jól tanulja, jól végezze,
És az egész háznak dolgát
Felviszi az Úr kegyelme.”

S biztosan egyik vagyunk abban a reményességben is, hogy az Úr nemcsak a *háznak*, hanem *egyházunknak* – s talán majd a *házának* – a dolgát is felviszi...

Milyen jól fogalmaz Luther: „Mindenki *a maga* dolgát...” Egyrészt egészen magától értődőnek tűnik ez a mondat, másrészt mindannyian tapasztaljuk, milyen nagy a veszélye annak, hogy ne így legyen.

Gyakori szomorú élménye sokunknak, hogy nagyon könnyen leszünk mások illetéktelen és szeretetlen kritikusaivá, miközben – enyhén szólva – mi sem állunk a helyzet magaslatán saját feladataink végzésében. Ilyenkor a beleszólással, kritizálással, kibeszéléssel nemritkán a saját mulasztásainkat leplezzük, róluk akarjuk elterelni a figyelmet. Napi kísértésünk ez.

Mielőtt még bárki félreértené ezt a gondolatot, jelzem, természetesen ez nem jelenti azt, hogy testvéri intéssel, figyelmeztetéssel ne segítsünk egymásnak kijavítani a hibákat és helyrehozni, amit esetleg elrontottunk, vagy hogy ne fogadjuk nyitottan, ha mások segítő szándékkal figyelmeztetnek minket. És azt sem jelenti, hogy választott vagy megbízott vezetők ne gyakorolják felelős szolgálatukat. Hiszen nekik – esetleg éppen a közösség megbízása alapján – az (vagy az is) a *maguk dolga*, hogy a beosztottakat és a felügyeletükre bízottakat irányítsák, és szükség esetén figyelmeztessék őket.

A feszültségeket okozó, közösségeinket, gyülekezeteinket is romboló, saját mulasztásainkat kisebbiteni akaró kri-

tizálgatáson túl még más is okozhat gondot. Mégpedig az, hogy nem tudjuk pontosan, mi a feladatunk, választott tisztségünkhöz milyen tennivalók tartoznak. Bizony a sokat emlegetett munkaköri leírásra, a gyülekezeti és egyéb szabályzatokra szükség van; de arra is, hogy a gyülekezetben és magasabb egyházkormányzati szinten megválasztott tisztségviselők is pontosan ismerjék egyházunk törvényeinek rájuk vonatkozó részét. Tudniuk kell, hogy vállalt tisztségükben milyen kötelességeik és jogaik vannak. Javaslom is kedves testvéreimnek – az újonnan hivatalba került tisztségviselőknek különösen, de a régebb óta hivatalban lévőknek is –, hogy szánjanak rá néhány presbiteri vagy más testületi ülést, és tanulmányozzák együtt azt, ami törvényeinkből rájuk tartozik. Sok feszültségnek, vitának lehet így az elejét venni.

Most még időben vannak, testvéreim. Kérem, ne várják meg, hogy akkor kelljen ismerkedniük a paragrafusokkal, amikor egy-egy elmérgesedett helyzetben már nem is akarnak mást a törvénytől, csak hogy fegyverükbe muníciót találjanak benne. A mögöttünk lévő évekből őrizzük olyan eseményeknek az emlékét, amelyek lehetőséget adnak arra – ha elég okosak vagyunk –, hogy mások kárán okuljunk.

Most, amikor a tisztújítás fáradságos, de reménység szerint egyházhoz illő rendben lezajlott folyamata véget ér, olyan jó lenne, ha mindannyiunk szívében ott lenne ázsiai keresztény testvéreinknek az egyházért mondott imádsága: „Uram, ébreszd egyházadat, és kezd rajtam.” (Lásd EÉ 737. oldal!)

Adja Isten, hogy ne csak külsőleg, struktúrájában kezdjen új ciklust egyházunk, hanem az új egyházi esztendő ajándékában is részesült közösségként megértsük: az új kezdet Isten ajándéka. Sokan hallották az év folyamán a tisztségviselők iktatásának fontos mondatát: *Végezd a reád bízott szol-*

gálatot Isten félelmében az Úr Jézus Krisztusba vetett hittel és a Szentlélek erejével, hűségesen és odaadóan, mint az Úrnak... Mint az Úrnak – ez a lényeg, mert szolgálatunkat csak így tölthetjük be. Ez a *magunk dolga*, s tudjuk, nem is kevés.

[2006. DECEMBER 10.]

Közgyűlések évadján

Nem titkolózom, azonnal színt vallok. Ezzel az írással az a fő célom, hogy megkíséreljem felébreszteni egyháztagjaink – látóhatólag nagyon is szunnyadozó – érdeklődését, felelősségét közös ügyeink iránt. Az adja az apropót ehhez a tervemhez, hogy a közelmúltban – ahogy ez esztendőről esztendőre ilyenkor kora tavasszal szokás – minden egyházközségünkben, majd egyházmegyéinkben is megtartották a közgyűléseket. Ezekben a hetekben pedig az egyházkerületek zárják a sort.

Nem véletlenül említettem az egyházmegyéket és az egyházkerületeket sem, de a hangsúlyt most mégis *a gyülekezeti szintre* helyezem. Nemcsak egykori gyülekezeti lelkészi szolgálatom emlékei motiválnak ebben, hanem a püspökként szerzett tapasztalataim és a hozzám érkezett beszámolók adatai is erre készítetnek.

Sohasem titkoltam, úgy emlékszem vissza egykori kőszegi szolgálatomra, hogy a közel két évtized alatt – bízom benne, hogy nemcsak én, hanem kedves kőszegi testvéreim is így gondolják – semmi komoly zavar nem volt a gyülekezet és a lelkész közötti kapcsolatban. De mivel akkor az érdekelteknek, a gyülekezet tagjainak is elmondtam, nem is egyszer, ezért talán most, országos nyilvánosság előtt is megemlíthetem: a közgyűlések iránti érdeklődést sehogyan

sem sikerült felébreszteni, mindig csekély maradt. Bizony még az is előfordult – s biztosan tudom, nemcsak Kőszegen, hanem sok más gyülekezetünkben is így van –, hogy amikor istentisztelethez csatlakozó közgyűlést hirdettünk meg, akkor azon a vasárnapon még az istentiszteletre is a szokásosnál kevesebben jöttek el.

Bízom benne, hogy a ma Kőszegen szolgáló lelkész testvéreimnek sikerült megváltoztatniuk ezt a gyakorlatot. De hallottam olyan – nem a mi egyházkerületünkben lévő – nagyvárosi gyülekezetéről is, ahol már fel is hagytak a próbálkozással, hogy a közgyűléseket istentisztelethez csatlakozóan tartásuk meg. Ahogy tudom, szombatira hívják össze őket.

Sajnos folytatni is lehet a sort. Elgondolkodtató – bár helyesebb elszomorító, aggasztónak mondani –, hogy nemcsak a szokásos évi közgyűlések esetében tapasztalható ez az érdektelenség, hanem gyakran még a lelkészválasztó közgyűlések szavazatszámoló bizottsági jelentései is erről tanúskodnak.

Egyházunk törvénye is alkalmazkodik ehhez a helyzethez, amikor például a határozatképességről a következőképpen rendelkezik: *„Az egyházközségi közgyűlés határozatképes, ha szabályszerűen, a közgyűlés napját megelőző két egymás utáni vasárnap az istentiszteleten történő kihirdetéssel vagy az ülés előtt tizennégy nappal kiküldött meghívóval írásban hívták össze, és azon az egyházközség választói névjegyzékében szereplők legalább a presbitérium létszámával azonos számban jelentek meg.”* (A választásokról és szavazásról szóló 2005. évi VII. tv. 47. § 1. bek.)

Nem kezdek el különféle rejtvényeket felállítani, de azt kérem a kedves olvasótól, számítsa ki, hogy saját gyülekezetében mit jelent ez a szabály. Ha egy – mondjuk – négyszázhatvan lelkes gyülekezet presbitériumának a létszáma

huszonhárom, akkor huszonhárom közgyűlési tag már határozatképes, és dönthet az egész közösséget érintő legfontosabb kérdésekben, akár egy új lelkész megválasztásáról is.

Távol álljon tőlem, hogy a törvényalkotót, azaz egyházunk zsinatát célozzam meg következő mondatommal, a hegyét ugyanis egyházunk minden felnőtt tagja felé szeretném fordítani: Testvérek, nem jól van ez így! A zsinat a közügyeink iránti általános érdektelenség miatt kényszerült arra, hogy ilyen minimumszabályozással teremtsen meg egyházközségeink működőképességének a feltételeit. Ez kényszer szülte jogszabály, és nem igazolja, nem menti a jelenlegi gyakorlatot.

Említhetem persze az egyházmegyei, egyházkerületi közgyűléseket is, hiszen azok is nyilvános alkalmak. Egyházkerületi elnökségünk nem mulasztja el, amikor közzéteszi – például itt, az *Evangélikus Életben* is – a közgyűléseinkre szóló meghívót, hogy jelezze: *az ülés nyilvános, melyre minden érdeklődőt szeretettel hívunk és várunk*. Nagyon tapintatosan fogalmazok, ha azt mondom: még sohasem volt gondunk helyhiány miatt, tudniillik mert oly sokan meghallották volna ezt az invitálást.

Nem tudok nem gondolni arra, hogy ennek általában csak egy oka lehet, mégpedig a közügyeink iránti közömbösség. Hacsak nem érinti az éppen aktuális kérdés a zsebünket (például az egyházfenntartói járulék esedékes összege), akkor nem igazán törődünk gyülekezetünk életének számos fontos kérdésével. Nem szeretnék általánosítani. Tudom, vannak tiszteletre méltó kivételek is. De ahhoz túlságosan is jól ismerem általános helyzetünket, hogy ezeket az üdítő kivételeket ne kelljen valóban nagyon ritka, sajnálatosan ritka kivételnek neveznem.

Van-e remény arra, hogy megváltozzék a helyzet? Hiszem, hogy van. Az okokat, a magyarázatot azonban mélyebben kell keresnünk.

Mindannyian tudjuk, hogy egyházi közéletünk minden jelensége összefügg személyes és közösségi lelki, hitbéli állapotunkkal. Ezért a változtatási, jobbítási szándéknak sem pusztán ezeket a külső jelenségeket kell megcéloznia. Elkötelezett hit, az életünk részévé vált egyházszeretet nélkül nem remélhetünk változást. Ahol Isten igéje a legfontosabb, ott megtörténhetnek ezek a változások is. Mert itt is, így is áll, amit Luther mond *A zsinatokról és az egyházról* című írásában: „*Ecclesia verbo Dei generatur, alitur, nutritur, roboratur*” – azaz: „Az egyházat Isten igéje szüli, tartja, táplálja, erősíti.” Hozzátehetjük: ez így igaz!

[2008. ÁPRILIS 20.]

Reménység és illúziók

Dum spiro spero – amíg élek, remélek. A rejtélyes eredetűnek tűnő mondásra szó szerint vagy tartalmával egyetértve sokan és gyakran hivatkoznak. Vannak, akik az ókor híres emberének, Cicerónak tulajdonítják, a Bánk József által szerkesztett 3500 latin bölcsesség című könyv pedig Prohászka Ottokár székesfehérvári katolikus megyés püspök jelmondataként ismerteti (bár ez a kettő akár együtt is igaz lehet). A sokszor emlegetett remény nélkül nem lehet élni is tulajdonképpen ugyanezt mondja. Tartok tőle, hogy a gondolkodásunkat (és olykor sorsunkat is) meghatározó kérdéseknél nem mindig vagyunk elég pontosak, és ilyenkor összekeverednek bennünk a megalapozott reménységek és a légből kapott illúziók. A kedves olvasók figyelmét kérve ezek közül említék most néhányat.

Itt van máris a mindannyiunk sorsát, egész nemzetünk jövődjét érintő, a mindennapokat meghatározó választási eredmény! Tiszteletben tartva mindazok politikai meggyőződését, akiknek erről más a véleményük, nem lehet nem komolyan venni a miniszterelnöknek a választás eredményét alkotmányos forradalomnak minősítő nyilatkozatait. Azt is gondolom, hogy a nemzet túlnyomó többségének – talán még a kétharmadnál is nagyobb részének – ez a véleménye. És ez a sokak szívében, gondolkodásában megfogalmazódó reménység vissza-visszatérő indoklása, hivatkozási alapja is. Hiszen a kétharmad az kétharmad!

De nem torzul-e ez a reménység meg nem alapozott illúzióvá mindazokban, akik azt hiszik, hogy a jövő minden nyitott és bizony jogos aggodalomra is okot adó kérdése a választási matematikával egy csapásra megválaszolható? 2010 áprilisában, a két választási fordulón tényleg eldőlt minden? Most már egyenes út vezet a végső győzelemig, az egyházakkal is lojális, minden tekintetben a mi értékrendünknek is kedves polgári Magyarország diadalmas rekonstrukciójához?

Mindenkit óvok ettől a rövidzárlatos illúziótól! Ha bárki is azt hiszi, hogy mostantól kezdve diadalmenet a jövő, az súlyosan téved! Nemcsak a sokszor – és valljuk meg, nem is mindig politikai szándékok nélkül – emlegetett úgynevezett *csontvázak* miatt, hanem mert a célul kijelölt jövő egyszerűen nem valósítható meg az egész nemzet áldozathozatala és a lemaradtak iránt is felelősséget érző szolidaritása nélkül. Aki mást mond, az téved, de az is lehet, hogy szándékosan téveszt!

Aztán itt van egyházunk jövőjének kérdése is. Magam is hallottam már olyan véleményeket, hogy mostantól kezdve minden jóra fordul. Ha azt nem mondták is ezek az illúzi-

óktól megbabonázott hittestvéreink, hogy szerintük a politikai fordulattal itt van már a Kánaán, de azt igenis jelezték, hogy elvárásaik szerint mostantól kezdve más dolga sem lesz az államnak, mint hogy a *szegény egyházak* jogos sérelmeit orvosolja. Nem idézem *Petőfit*, de mindenkit kérek, hogy vegye fontolóra a költő markáns ítéletét a messianisztikus Kánaán-várókról.

Remélem, a kedves olvasók, egyházunk felelősen gondolkodó tagjai közül senki sem gondolja, hogy bajainkat az egyházunk, egyházak iránt az előbbi kurzusnál joggal lojálisabbnak remélt kormányzat majd helyettünk megoldja! Ami külső, akár még nagyvonalúan egyházbarátnak is mondható támogatással, finanszírozással megoldható, lehet fontos és komoly segítség – de semmiképpen minden bajunkat gyógyító csodaszer, problémáinkat egy csapásra rendezni képes megoldás.

Ami szívünkéből az egyházunk iránti felelős szeretet terén hiányzik, azt nem pótolhatja, nem helyettesítheti – ha ebben a nyomorúságos gazdasági helyzetben egyáltalán lehetősége is lenne rá – az egyházak iránt lojális kormányzat bármilyen nagyvonalú politikája. Testvérek, vessétek ki szívetekből ezt az illúziót! Ki kell mondanom újra: egyházunk jövőjének tartalékai nem az állami büdzsében, hanem a te szívedben és zsebedben vannak elrejtve, kedves olvasó!

Végül már csak egy kérdést említek. E területen is hadakoznak egymással gondolkodásunkban a reménységek és az illúziók. Meg vagyok győződve arról, hogy a múlt bénító örökségétől megszabadulni csak egy lehetőségünk van. Lelkiismeretemre hallgatva, pásztori felelősséggel ki kell mondanom: a *mi érdekünk, egyházunk érdeke* az, hogy ne kellően nagy söprűvel és mindent eltakarni tudó, eléggé nagy sző-

nyeggel harcoljunk múltunk árnyaival, hanem úgy, ahogy a Mester tanított erre. Vállalva a szerénységtelenség esetleg itt-ott megfogalmazódó kritikáját is, befejezésül a 2000. szeptember 23-án elmondott püspöki székfoglalóm egyik ide kívánkozó passzusát idézem. Ha valamikor, akkor most ide illik. Sapiienti sat – a bölcsnek elég.

„Van-e még számunkra reménység? Hiszem, hogy van. És ezen az ünnepi órán, e hatalmas gyülekezet előtt számot is adok a bennem élő reménységről. (1Pt 3,15)

De van itt még valami, amit immár nem halogathatok tovább!

A ma rám bízott szolgálata és a szívemre helyezett felelősség indít arra, hogy mielőtt felvázolnám püspöki szolgálatom alapvetését és programját, megrendülten, de Isten bűnbocsátó kegyelmében bízva, megkövessem egyházunk népét, gyülekezeteink tagjait. Különösen is az azokból kiszakadt testvéreinket, a gondjaik súlya alatt magányosan roskadozókat, elárvult és magára hagyott értelmiségűnket, a tanácstalanná lett fiatalokat, az emberhez méltó élet perifériájára szorultakat. Mindazokat, akik miattunk, Isten hivatalos szolgálói: püspökök és lelkészek miatt, erőtlenségeink miatt gondolhatták gyengének Istent. Hogy nem láthatták rajtunk, nem hallhatták tőlünk, hogy jobban szeretjük és féljük Istent, mint a nyíltan, majd a megszilárdított hatalmának biztonságában egyre taktikusabban egyházrontásra törő hatalmat. Hogy nem látták rajtunk, hogy Isten a mi erős várunk és bizodalunk.

Személy szerint is bocsánatot kérek szolgatársaimtól, hittestvéreimtől, az egykori takácsi–gecsei társgyülekezet és a kőszegi gyülekezet tagjaitól, a velem különféle alkalmakon kapcsolatba került más felekezeti keresztyén testvéreimtől és honfitársaimtól, hogy ha adósuk maradtam Krisztus-hitem megvallásának bátorságával, a jézusi szeretet tetteivel, az élő Isten megtapasztalt hatalmáról és erejéről való bizonyosságtétellel, a vigasztaló, bátorító és irgalmas pásztori szóval.

Kyrie eleison!

Reménységem az az Úr, aki ma engem is meghívott asztalához, és akitől én is hallhatom: »...nem ítélek el téged, menj el, és mostantól fogva többé ne vétkezz!« (Jn 8,11)»

[2010. JÚNIUS 13.]

A második legfontosabb kérdés

Egyházunk, gyülekezeteink életének fő kérdése – egyéni és közösségi életünkben egyaránt – a „hitegészség”, nem pedig a pénzkérdés. Ha rendben mennének a dolgaink, ez így is lenne. Sajnos ez a mondat azonban nem valóságos helyzetünket írja le. Ezért bár valóban nem a pénzkérdés a legfontosabb az egyházban, de mégis, a mögöttünk lévő évek tapasztalatai és a *levegőben szinte tapinthatóan jelen lévő bizonytalanság* miatt napi témánk.

Azt gondolom, nem tévedek, ha azt állítom, hogy egyházunk vezető testületeiben, egyházkerületi, egyházmegyei és gyülekezeti szinten erről beszélünk a legtöbbet. Tudom, nem csak engem tölt el mélységes aggodalommal, hogy a megoldást a legtöbb esetben kívülről-felülről – állami és közegyházi forrásokból – reméljük, és nem azt kérdezzük, vajon én magam megtettem-e azt, amit gyülekezetemért, egyházamért tehetnék.

A rám bízott elnök-püspöki szolgálat felelősségével fordulok most egyházunk tagjai felé, és kérem, gondolkozzanak, töprengjenek – és nézzenek az önvizsgálat tükrébe – velem együtt. Olvasóinkkal úgy osztom meg gondolataimat, hogy a következőkben – bár változtatásokkal és kiegészítéssel – felhasználom a *Híd* magazinban korábban megjelent írásomat.

Ha egyházunk pénzéről beszélünk, mindenekelőtt azt a meggyőződésemet kell leszögezmem, hogy egyházunk pénzét elsősorban a mi zsebünkbe tette bele az Úristen. A második megjegyzésem: amikor egyházunk, gyülekezeteink pénzügyeiről szólunk, kényes kérdésekről kell beszélnünk. Sajátos, furcsa helyzetben élünk. Hiszen miközben valószínűleg senki nem tagadja, hogy ez a mai világ eddig soha nem látott módon és mértékben a Faust-operából ismert Me-fisztó-ária szerint él – „*Eladó az egész világ...*” –, a pénzről beszélni, tudniillik hogy kinek mennyi van, és mit kezd vele, nem illik. S aki ezt a kérdést szóba hozza, az legalábbis illetlenül viselkedik.

Pedig az egyház pénzéről is kell beszélni! Nem azért, mert ez a legfontosabb kérdés, hanem azért, mert álszent dolog lenne hallgatni róla, miközben mindannyian tudjuk, hogy nem kevés gyülekezetünk mindennapi életét a pénzkérdés – s ez nem ritkán valóban filléres gondot jelent! – terheli. Sokszor elmondtuk, de lehet, hogy még mindig nem elég-szer, hogy bevételeink túlnyomó többsége nem saját áldozatkészségünk gyümölcse. Nem vitás, hogy közfeladatokat ellátó intézményeink (óvodáink, iskoláink, szeretetotthonaink) normatív támogatása nem kegy az állam részéről, hanem olyan kötelezettség, amelynek jogosságát egy demokratikus társadalomban senki nem vonhatná – még a kormányzat sem – kétségbe. De ugyanígy említhetjük a korábban államosított ingatlanokkal kapcsolatos kártalanítási ügyeket is. Hogy valaha sikerül-e az egyházak számára biztonságot jelentő, az esetleges kormányzati ciklusoktól és irányzatoktól teljesen független rendszert kidolgozni, jelenleg elég kétségesnek tűnik. Azt azonban egyértelműen megállapíthatjuk, hogy ez nem az egyházakon múlik.

Meggyőződésem, hogy gyülekezeteink napi gondjainak nyomasztó terhétől csak akkor fogunk megszabadulni, ha megtörténik a nagy fordulat, és végre a pénztárcánk is megtér... S hogy ez milyen nehéz, azt mindannyian saját szívünkben tapasztaljuk. Pedig nincs más alternatíva! *Gyülekezeteinknek azokból kell (kellene) élniük, akik a gyülekezetben élnek.* Számomra nem kétséges, hogy ha az alábbi táblázatot komolyan venné minden testvérünk, aki büszkén és öntudatosan evangélikusnak vallja magát, fordulat állhatna be egyházunk, gyülekezeteink pénzügyeit illetően. Ha nem is szűnne meg egy csapásra minden gondunk, mégis elkezdődhetne valami új, amelybe még az egymás iránti szolidaritás is beleférne. El kellene kezdeni! Nem egymásra várva, hanem kezdeményező, egyházunkért, gyülekezetünkért felelős szeretettel.

Fontos megjegyzés a táblázathoz: a *„havi bevétel”* adózás utáni nettó összeget jelent. Az *„összeg”* oszlopokban szereplő szám a sáv felső értékéhez tartozik, és az egyes egyháztagokra, nem pedig a családokra vonatkozó összeget jelenti.

Nézzünk most egy – a családi szempontokat figyelembe vevő – példát! (A számítási mód minden jövedelemfajtára, nyugdíjra is ugyanilyen eljárással alkalmazható.) Három kiskorú gyermeket nevelő család. Az apa tanár, nettó 145 ezer Ft-ot visz haza, az anya alkalmazott egy könyvelőcégnél, nettó 210 ezer Ft-ért. Ez összesen 355 ezer Ft (a családi pótlékot nem számoljuk), amelyet elosztunk a családtagok számával, vagyis öttel, ez 71 ezer Ft. A táblázat alapján ez 710 Ft-ot jelent fejenként és havonta. Mivel két kereső van, a család havonta 1420 Ft-tal, vagyis évente 17 040, azaz tizenhétézer-negyven forinttal támogatja – remélhetőleg önként és örömmel – gyülekezetét.

Most már csak azt kérem kedves hittestvéreimtől, vegyék

a fáradtságot, számítsák ki a táblázat alapján a jövedelmüknek megfelelő összeget, és hasonlítsák össze a családi költségvetésükben szereplő, gyülekezetüknek szánt összeggel. És tegyék, amit szívük és egyházszeretetük diktál...

<i>Havi bevétel</i>	<i>Százalékérték</i>	<i>Összeg/hó</i>	<i>Összeg/év</i>
< 50 ezer Ft	0,5%	250 Ft	3 000 Ft
30 ezer Ft	0,5%	150 Ft	1 800 Ft
50–100 ezer Ft	1%	1 000 Ft	12 000 Ft
62 ezer Ft (minimálbér)	1%	620 Ft	7 440 Ft
101–150 ezer Ft	1,5%	2 250 Ft	27 000 Ft
151–175 ezer Ft	2%	3 500 Ft	42 000 Ft
176–200 ezer Ft	2,5%	5 000 Ft	60 000 Ft
201–225 ezer Ft	3%	6 750 Ft	81 000 Ft
226–250 ezer Ft	4%	10 000 Ft	120 000 Ft
251–275 ezer Ft	5%	13 750 Ft	165 000 Ft
276–300 ezer Ft	6%	18 000 Ft	216 000 Ft
301–325 ezer Ft	7%	22 750 Ft	273 000 Ft
326–350 ezer Ft	8%	28 000 Ft	336 000 Ft
351–375 ezer Ft	9%	33 750 Ft	405 000 Ft
> 376 ezer Ft	10%	37 600 Ft	451 200 Ft

[2006. MÁJUS 21.]

Névtelen levelek és hiteles információk

Két – egymással semmiféle kapcsolatban nem lévő – témát említek itt következő írásomban. Időszerűségük miatt mégis helyük van egymás mellett is ebben a cikkben, pár hét múlva ugyanis már elvesztenék frissességüket. Remélem, a kedves Olvasó is belátja, hogy a szó igazi értelmében közügyeinkről van szó.

Bizony igaz, hogy az elsővel kapcsolatban már közel tíz évvel ezelőtt kellett volna először megszólalnom, de legalább a 2006 elején indult *Égtájéoló* rovat valamelyik első írásában szóba kellett volna hoznom. Valahogy mindeddig elmaradt. Hogy most mégis előveszem, annak azon kívül, hogy *jobb későn, mint soha* pótolni a mulasztásokat, az is az oka, hogy a pár nappal ezelőtt érkezett két levél miatt ismét aktuális a téma. Bizonyos *névtelen levelekről* van szó!

Püspöki szolgálatom első éveiben többször is volt részem ilyen anonim üzenetekben, aztán hosszabb ideig megritkultak az így érkezett bejelentések, most pár nap alatt ismét itt ez a kettő! Kezdetől fogva az volt az álláspontom, hogy bármi álljon is egy-egy ilyen üzenetben, ha az írója nem vállalja a nevét, akkor nem tudok, de nem is akarok a *tudomásra hozott* információval bármit is kezdeni. Még akkor sem, ha az így érkező hírek nem tűnnek eleve koholmányoknak. Ugyanakkor a névvel vállalt híreknek mindig utánanézttem, és ha szükségesnek bizonyult, vizsgálatot is kezdeményeztem. Most – hetilapunk nyilvánosságát felhasználva – üzeni szeretnék azoknak a hittestvéreimnek, akiktől az említett két levél érkezett: Ha azt akarják, hogy bejelentésük nyomán illetékes püspökként bármilyen lépést is tegyek, akkor bizony vállalniuk kell arcukat, nevüket! Akár egyik diakóniai intézményünk működésével kapcsolatos a panasz, akár valamelyik lelkészünk feltételezett ügynökmúltját akarják „jóakarátúan” a püspök tudomására hozni.

Testvéreim! Ez így nem lehetséges! Ha azonban az egyházszeretet és a közösségünkért érzett felelősség, nem pedig a személyeskedő, alaptalan gyanúsítás és vádaskodás adta kezükbe a tollat, akkor vállalniuk kell nevükkel is észrevételeiket, véleményüket! Azt kérheti a panaszt tévő, hogy a püs-

pök vagy más egyházi felettes ne hozza nyilvánosságra, hanem tartsa titokban a nevét. Gondolom, hogy püspök és esperes testvéreim is teljesítenék a diszkrécióra vonatkozó nyomatékos kérést, mint ahogy magam is jártam már el ilyen módon.

Persze az lenne az igazi, ha minden hivatalos bejelentés, panasztétel csak akkor születne meg, ha előtte végigjártuk az út első lépéseit is, amelyeket Jézus Krisztus Urunk jelöl ki egyháza számára: *„Ha vétkezik atyádfia, menj el hozzá, intsd meg négy szemközt: ha hallgat rád, megnyerted atyádfiát. Ha pedig nem hallgat rád, végy magad mellé még egy vagy két embert, hogy két vagy három tanú szava erősítsen meg minden vallomást.”* (Mt 18,15–16) És csak ez után következne az, amivel mi oly gyakran kezdeni szoktuk...

* * *

A másik témáról írni nem esik nehezemre. Sőt különösen is kíváncsún látom, hogy tisztázzak néhány kérdést, mert október 1-je óta időnként azt tapasztaltam, hogy az aznap tartott zsinati ülészakon bejelentett szándékaimat itt-ott mintha félreértették volna. Vagy ami még rosszabbnak tűnt, néha az volt az érzésem, hogy az elmondott indokok mögött hátsó szándékot vagy ki nem mondott – és valójában nem is létező – összefüggéseket kerestek.

Mi is történt október 1-jén? Felszólalásomban bejelentettem, hogy a zsinat 2010. november 26-ára tervezett ülészakával lemondok egyházunk elnök-püspöki tisztségéről. A szándékomat, illetve döntésemet indokolva két fő okot tártam a zsinat, majd a november 13-án Győrött tartott egyházkerületi közgyűlésünk elé is.

Egyházkerületünk, de talán egész egyházunk közvéleménye előtt is tudott volt már, hogy 2011 júniusában elérem a

törvényeink által kijelölt nyugdíjkorhatár lehetséges legkésőbbi időpontját. A jövő év derekán a 65 éves kor után lehetséges két éves hosszabbítás is letelik, amellyel egyházkerületi közgyűlésünk javaslatára magam is éltem.

Hogy miért nem vártam meg elnök-püspökként tényleges nyugdíjba meneteletem? Egyszerűen azért, mert nem tartottam volna korrektnek sem egyházunk, sem az akkor még nem ismert utódom, de a kormányzati tárgyalópartnerek szempontjából sem, ha elnök-püspökként én képviselem egyházunkat a vártnál ugyan későbbben, de lassan-lassan mégis csak egyre intenzívebbé váló megbeszéléseken, tárgyalásokon. Ez óhatatlanul azt jelentette volna, hogy én leszek az újrainduló vagy éppen most kiépülő kapcsolatokban a püspöki tanács részéről a kulcsszemély. Így annak, aki jó fél év múlva szükségképpen átveszi majd az elnök-püspöki feladat stafétabotját, a már beindult, esetleg intenzívvé váló folyamatokba kellett volna bekapcsolódnia. S akkor a szolgálat átadás-átvételhez kapcsolódó információátadás ellenére a személyes kapcsolatoknak, a tárgyalási témák belső ismeretének hiánya nehezebb helyzetbe hozta volna utódomat. Úgy vélem, ezt nem kell bővebben magyaráznom.

A döntésemet motiváló másik tényező is a közelgő nyugdíjba vonulásommal függ össze. Szeretném úgy lezárni püspöki szolgálatomat szeretett Nyugati (Dunántúli) Egyházkerületünkben, hogy a tavasszal megválasztandó – és egyházkerületi közgyűlésünk döntése értelmében 2011. június 25-én a győri Öregtemplomban beiktatandó – utódomnak ne kelljen az elkerülhetetlennél több folyó ügygel kezdenie szolgálátát. Persze tudom, hogy egy élő közösség életében soha nincsenek olyan pontok, ahol ne lennének éppen elintézendő ügyek, megoldandó feladatok; mégis a lehető legkevesebbet

szeretnék az új dunántúli püspökre hagyni. S e tervem megvalósítását is sokkal nehezebbé vagy tán éppen lehetetlenné tette volna, ha nyugdíjba menetelem napjáig „ragaszkodom” az elnök-püspöki feladatokhoz is.

Erről van tehát szó. S amikor most tiszta vizet öntöttem a pohárba, kérem egyházkerületünk gyülekezeteit, de egész egyházunk népét is, imádkozzunk azért, hogy a kerületben elindult püspökjelölési és -választási folyamat ékesen és jó rendben történjék, és a *végeredményen* is megnyugodjék Isten áldása!

[2010. DECEMBER 5.]

Becsengetés – gondolatok az új tanév kezdetén

Szerettem volna valami igazán figyelemfelkeltő címet adni ennek az írásnak. Olyat, amelyik megragadja a tekintetet, amelyik annak is felkelti az érdeklődését, aki éppen csak belélapoz újságunkba. Belátom, nem túl ötletes, amit végül e sorok fölé írtam, mégis biztos vagyok benne, hogy ezekben a napokban – minden egyéb, esetleg figyelemelterelésül, szándékosan felfújtt politikai, közéleti téma mellett – a tanévkezdés az egyik legizgalmasabb, ha nem *a* legizgalmasabb kérdés sokak számára.

Szinte nem múlik el nap mostanában, hogy újságok hasábjain ne olvasnánk, rádióriportokban ne hallanánk nehéz helyzetben lévő családok beiskolázási gondjairól, a növekvő költségekről, az iskolakezdést megoldhatatlan feladatként megélő szülők panaszairól. És akkor még nem említettük az iskolák és pedagógusok gondjait. Megszüntetett iskolák, el-

bocsátott pedagógusok, a kényszerűségből összevont intézmények bizonytalan, kusza helyzete – mind-mind olyan jelenség, amely amúgy sem nyugodt közérzetünket még tovább terheli, idegeinket borzolja. Ebben is sorstársak vagyunk a testvéregyházakkal, de minden más intézményfenntartóval is.

Az elmúlt napokban, a tanévre készülés finisében ismét előkerült az „örökzöld” téma, az intézmények finanszírozásának kérdése. Vajon végre megérjük-e, hogy – az eddig bőségesen hallott, de be nem tartott ígéretet után – kiszámítható és az iskolafenntartó egyházakat nem hátrányosan megkülönböztető rendszer tervével ismertet meg bennünket a kormányzat illetékese? Amikor ezeket a sorokat írom, a kérdésre még nem tudjuk a választ. Nem hallgathatom el, hogy az eddigi tapasztalatok nem tesznek túlzottan optimistává. Egy hét múlva, a becsengetés idejére – így vagy úgy – talán okosabbak leszünk...

Ebben a bizonytalan helyzetben különös szeretettel – némi aggodalommal, ugyanakkor Istenre hagyatkozó bizalommal – figyelünk iskoláinkra, pedagógusainkra, diákjainkra. Kérem pedagógusainkat, diákjainkat, gondoljanak mindig arra, hogy a tanévkezdő *venisancték*, a Szentlélek Úristen áldásáért könyörgő, tanévnyitó istentiszteletek vetik meg az új tanév alapját, és így nem vagyunk a magunk erejére utalva. Jézus Krisztustól ígéretet kaptunk rá, hogy a Szentlélekért való könyörgést meghallgatja mennyei Atyánk (Lk 11,13). Ez a bizalom adhat erőt mindnyájunknak napról napra az előttünk álló tanévben is.

Gondolatban végigjárom oktatási intézményeinket: Kőszegtől Nyíregyházáig, Békéscsabától Győrig. S ahogy a soron végighaladok, mindegyiknél megállok pár gondolat,

egy-egy rövid imádság idejére. Mennyi kedves ismerős arc! Jól ismert örömök és gondok cikáznak át az agyamon. Kedves pedagógusok és diákok, az Úristen áldjon meg benneteket ebben az esztendőben is! Ő tegye eredményessé fáradozásotokat, és őrizzen meg benneteket békességben, testvéri közösségben!

Két iskolánkat külön is meg kell említenem: a legöregebbet és a legfiatalabbat. Soproni líceumunk a 450. tanévet kezdi. Az ősi alma mater nélkül elképzelhetetlen egyházunk élete; évszázadai úgy épültek bele egyházunk történelmébe, hogy a jeles évforduló egyúttal lelkészképzésünk kezdetére is emlékeztet bennünket. Istennek legyen hála mindazokért, akik itt szolgálták Isten szent nevének dicsőségét és egyházunk javát, és akik innen indultak el, hogy egyházunk és hazánk hűséges fiaiként, tudományuk jeles képviselőiként töltsék be küldetésüket!

És a legfiatalabb: szombathelyi gyülekezetünk *Reményik Sándorról* elnevezett általános iskolája most kezdi első tanévet. Voltak és vannak is még izgalmak; a születés és az első lépések körüli tennivalók az egész gyülekezet számára nagy kihívást jelentenek. Valószínűleg nem lesz ez másként a későbbiekben sem. „*De akik az Úrban bíznak, erejük megújul...*” (Ézs 40,31) Az idősebb testvérek, többi intézményünk nevében is kívánom: kísérje Isten gazdag áldása *újszülött iskolánk* életét és szolgálatát!

Ha az új tanév kezdetére gondolva előrenézek, következő – hat évvel ezelőtt leírt, elmondott – szavaimat most is időszerűnek érzem. Azért idézem nyomatékkal őket, mert mai, sok gonddal, bizonytalansággal terhelt helyzetünkben fokozottan igaz, hogy csak a vonzó, szeretetteljes légkör, a minőségi munka, a hivatásuk magaslatán álló pedagóguskö-

zösségek hűséges helytállása teremti meg azt a morális többletet, amelyre felfigyel a közvélemény. És csak az ilyen értelemben jó hírű intézményeink számíthatnak arra, hogy a szülők, a családok bizalmukra méltónak és alkalmasnak tartják őket, és rájuk bízzák gyermekeiket. Ők pedig csak így érezhetik otthon magukat iskoláinkban, s vallhatják magukat örömmel és büszkén valamelyik intézményünk diákjának.

Azt remélem, hogy iskoláink nagyon jó oktatómunkát végeznek, tárgyilagosan és magas színvonalon segítik el diákjaikat a tudományok csodálatos birodalmába. Ugyanakkor bízom abban is, hogy pedagógusaink munkájukat – életük példájával hitelesítve – azzal a hitbeli és erkölcsi többlettel végzik, amely mindig túlmutat az éppen időszerű tananyagon. A gondjainkra bízott ifjú nemzedék így nemcsak testben, tudásban, hanem lélekben is, Isten és emberek előtti kedvességben is növekszik. És akkor megnyugszik az Úr áldása egyházi oktatási intézményeinken, a diákokon és a pedagógusokon. Akit pedig megáld az Úristen, az maga is áldássá lesz mások számára.

[2007. SZEPTEMBER 2.]

vvv.Jézus

Néhány gondolat a tanévzárás apropóján

2007 kora tavaszán azzal a kéréssel kerestem meg *Hallgatóné Hajnal Judit*, a győri Péterfy Sándor Evangélikus Oktatási Központ igazgatója, hogy az iskola közelgő jubileuma alkalmából írjak rövid köszöntőt az intézmény készülő évkönyvébe. Kérésének eleget tettem. Az itt következő néhány sor meg is jelent akkor az iskola évkönyvében.

Mint nemzedékeken keresztül sok más diáknak, közel ötven évvel ezelőtt nekem is ezzel a mondattal mutatkozott be – *Lénárd Sándor*

szavaival élve – a „vasorrú nyelv”: Non scholae sed vitae discimus – Nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk. Az ókori filozófus, Seneca szavai közel két évezredig megfellebbezhetetlenek és örök érvényűnek tűntek. Aztán a mögöttünk lévő évtizedekben egymás után jöttek a különféle, reformnak nevezett kísérletek, amelyek az ősi bölcsességet is erősen kérdéseessé tették. Vajon a sok fiaskó után elmondhatjuk-e végre: helyreállt a rend, és hazánkban az iskoláknak – közöttük az egyházunk fenntartásában működőknek – nincs más dolguk immár, csak az, hogy hivatásuk szerint oktassák és neveljék a rájuk bízott gyermekeket, fiatalokat? Ítélje meg ezt mindenki a saját tapasztalatai szerint! Tartok tőle, hogy a helyzet – 2007-ben Magyarországon – egyáltalán nem rózsás.

Ezért kell különösen is nagy szeretettel, felelősséggel és megbecsüléssel gondolnunk óvodáinkra, iskoláinkra, pedagógusainkra! Többfrontos küzdelemben kell helytállniuk, hogy betölthessék küldetésüket, és valóban életre neveljék gyermekeinket. De melyik életre? Hiszem, hogy – sajátos küldetésük szerint – arra a másokra is, amelyről Jézus Urunk így szólt: „Én vagyok az út, az igazság és az élet – Ego sum via, veritas et vita.” (Jn 14,6) A számítástechnikában szokásos honlapmegjelölés logikája szerint ezért írtam címül is: vvv.Jézus. Igen, pont ez a reménységünk, hogy a reánk bízott gyermekek, fiatalok nemcsak tudományban, testben, hanem a Jézus Urunk iránti szeretetben is gyarapodnak. (Vö. Lk 2,52)

Ezekkel a gondolatokkal köszöntöm 15 éve új életre támasztott győri iskolánkat, és kívánom, hogy tudományal, hittel és szeretettel töltse be küldetését még sok-sok éven át. Ad multos annos!

A két évvel ezelőtti emlékek közül visszatérek a jelenbe. Néhány eseményt külön is meg kell említenem.

A Szentháromság ünnepe utáni 2. vasárnapon, e sorok megjelenése előtt egy héttel zárta az első tanévét az evangélikus oktatási és nevelési rendszer legfiatalabb intézménye, a

malomsoki egyházközségünk fenntartásában működő marcaltői Kmety György Evangélikus Általános Iskola és Óvoda.

A Vocational Academy Alapítvány markából és így a teljes ellehetetlenülésből kimentett iskola nehéz esztendőn van túl. A minden tekintetben szükséges konszolidációs folyamat első részeredményeiért is hálát adhattunk a tanévzáró istentiszteleten.

Az 1970-es években ezen a környéken, a közelben lévő tákácsi–gecsei társgyülekezetben végeztem lelkészi szolgálatot. Akkori szolgálatom emlékei alapján joggal állíthatom, nem túlzás, ha egyfajta csodaként tartjuk számon a mai, a község kultúrházában megtartott tanévzáró istentiszteleten történeteket. A pedagógus-énekkar és a gyermekek versmondása és éneke nemcsak a most befejezett első tanév biztató eredményeiről tanúskodott, hanem a jövő reményességét is megalapozta. Csak így tovább, kmetysek! Nem vagytok egyedül! Sokak jó szándéka és egyházunk imádsága támogat benneteket!

A legifjabb után a legidősebb... Ez most nem a történelmi időskála szerint, hanem az újraindulás időrendje szerint érthető. Az előbbi alapján a soproni líceum elsősége megkérdőjelezhetetlen, a rendszerváltáshoz kapcsolódó újraindulás pálmáját azonban a híres-nevezetes budapesti Fasor viszi el. Húsz év! Vannak, akik számára – újraindult iskoláink minden diákja ide tartozik – már történelem. Mintha mindig is így lett volna. Az idősebbek tudják, hogy a történet – és nemcsak a Fasoré – maga a csoda. Amit az 1980-as évek vége felé egyházunk akkori vezetése túlzásnak, lázadó követelésnek vélt, mára már meghaladott szerény elképzelés. Hiszen a Fasor után új és új iskolák tértek vissza a lelki édesanya, evangélikus egyházunk kebelébe.

Oktató- és nevelőmunkánk tárgyilagos elemzése alapján azonban kikerülhetetlen a kérdés: valóban visszatérték-e? Persze jogilag igen, ez nem kétséges, de hogy a vvv.Jézus pedagógiai gyakorlata és hitvallásos elkötelezése szerint is – erre nem minden esetben mernék és tudnék Isten előtt jó lelkiismerettel igennel felelni. Gondolom, egyetértünk abban, hogy az eddig megtett út biztató részeredményei és alázatra intő kudarcai együtt emlékeztetnek bennünket Urunk és Mesterünk intő szavára: „...*nélkülem semmit sem tudtok cselekedni.*” (Jn 15,5)

A lapunk megjelenése utáni napokban – az újraindulás huszadik évfordulója miatt éppen a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnáziumban – tartjuk a tanévzáró evangélikus pedagóguskonferenciát. Az evangélikus oktatásügyet reprezentáló, körülbelül ezer pedagógust és tízezer diákunkat képviselő nagyszabású rendezvényen nemcsak születésnapot ünneplünk, és nemcsak tanévet zárunk, hanem az esedékes tennivalók számbavételén túl feltesszük magunknak a kérdést: valóban a Mester szava pedagógiánk zsinórmértéke?

Mert ne feledjük, *pont ő*, egyedül *ő* az, aki figyelmeztet és meggyőz bennünket arról, hogy iskoláinknak olyan műhelyekké kell lenniük, ahol – a híres evangélikus pedagógia-történész, *Schneller István* felismerése szerint – *a szeretet nyitja meg a tanítvány szívét.* Erre válaszolunk napról napra evangélikus oktatási rendszerünk minden intézményében, óvodáinkban és iskoláinkban. Ha napi gyakorlatunk ennek megfelel, csak akkor tarthatjuk óvodáinkat, iskoláinkat *evangélikus* oktatási, nevelési műhelyeknek. Erre segítsen minket a mindenható és irgalmas Isten!

[2009. JÚNIUS 28.]

Lélekmentők

Gondolatok lelkézszenelések idején

A sokaknak csak a szabadság idejét jelentő nyári időszak az egyház legszebb ünnepeit, a lelkézszeneléseket is jelenti. Ez ad most alkalmat, hogy a lelkési szolgálatról néhány gondolatot megfogalmazzunk.

A Szentírás virrasztóknak, őrállóknak is nevezi Isten elhívott embereit. Őrállóvá azonban nem magától lesz az ember. Azzá csak Isten hívása, a tőle kapott megbízatás, a mandátum és a betöltéséhez kapott lelki ajándékok – a karizmák – tesznek. Ahogy Ezékiel próféta könyvében olvassuk: „Emberfia! Őrállóvá tettelek Izráel házában. Ha igét hallasz tőlem, figyelmeztess őket az én nevemben!” (Ez 3,17)

Az önjelölt álpróféták, a fontoskodó népboldogítók előbb vagy utóbb mindig lelepleződnek (akár így, akár úgy történik, jaj nekik!). Akiket azonban Isten áldott meg, ajándékozott meg ennek a szolgálatnak a keresztyével és gyönyörűséges igájával, azoknak szava évezredek távolából és testközelből is hiteles. Az ilyenek mindig tudják az örök igazságú bölcseséget: *Teneo quia teneor* (tartok, mert engem is tartanak) – és minden körülmények között tartják is magukat hozzá. Ismerik, belülről ismerik a nagy titkot: őrállónak nem születik az ember, azzá csak Isten formálhat – olykor villámcsapásszerű elhívásban, máskor meg talán hosszú évek, évtizedek érlelő vándorútjain.

De hát mondhatja-e az agyag a fazekasnak, hogyan és milyenné formálja, alakítsa? Az Isten szentségét megrendítő látomásban átélt Ézsaiás, az elhívása ellen fiatalságával védekező Jeremiás, a csodálatos halfogás láttán megszeppenülő Péter és a Damaszkusz kapujánál üldözőből apostollá szelídített Pál

története – hogy a cet gyomorsavában megérlelt Jónás példázattörténetét már ne is említsük – csak néhány példa arra, hogy az Úr mindig megtalálja a megfelelő utat és módot a kiszemeltek szívéhez.

S jaj annak, aki ha hívják, nem mozdul; de annak is, aki azt állítja, hívták, pedig senki nem szólt hozzá! Mert minden a Megbízón múlik. S ha hangzott a hívás, nem lehet nem menni, nem szólni. Mert a csontokba rekesztett tűz nem csak Jeremiást űzte, hajtotta: nem rejtheti szíve mélyére a felismert, fentről kapott igazságot, az üzenetet el kell mondani, világgá kell kiáltani mindenáron! S nem csak Pál apostol vallhatta: jaj nekem, ha nem hirdetem! Az anyaszentegyház kétezer éves történetében így van ez mind a mai napig.

A hűségeseen – a Küldő parancsa szerint betöltött – őrállói szolgálat ugyan nem mindig „sikeres”, de mindig lélekmentő. Megint csak az egyik *locus classicusra*, Ezékiel próféta megbízására kell gondolnunk. A fent már idézett mondat után így folytatódik a *szolgálatvezénylés*: *„Ha azt mondom a bűnösnek, hogy meg kell halnia, és te őt nem figyelmezteted, és nem szólsz neki, figyelmeztetve a bűnöst, hogy ne járjon bűnös úton, és így életben maradjon: akkor az a bűnös meghal ugyan bűne miatt, de a vétét tőled kérem számon. De ha te figyelmezteted a bűnöst, és ő nem tér meg bűnéből és bűnös útjáról, akkor az a bűnös meghal a bűne miatt, de te megmented a lelkedet. – Ha az igaz letér az igaz útról, és gonoszságot követ el, akkor én bukását okozom, és ő meg fog halni. Ha nem figyelmezteted őt, akkor meghal ugyan vétke miatt, és emléke sem marad meg igaz tetteinek, amelyeket véghezvitt, de a vétét tőled kérem számon. Ha viszont figyelmezteted az igazat, hogy ne vétkezzék többé az igaz, és ő nem vétkezik, akkor életben marad, mert engedett a figyelmeztetésnek, és te is megmented a lelkedet.”*

Ha mint gyónótükörben magamat, hazai és európai ke-

reszténységünket vizsgálom ezekben az igékben, összeszorul a szívem, sok-sok mulasztás terhe nehezedik rám. Mondhatunk-e mást, mint *mea maxima culpát*? Nem vagyunk-e magunk is tettestársak abban, hogy korai lelki özvegyiségre jutnak kortársaink, azok, akiket Isten őrállói szolgálatunkra bízott? Mert ahogy *Kierkegaard* mondta, bizony igaz: „Aki a korszellemmel házasodik, hamar megözvegyül.” Nem lettünk-e a ránk bízottak üdvösségének szolgálóiból a korszellemtől megszédültek elvtelen – őrállói elhívásunkhoz hűtlen – kiszolgálóivá? Szolgálókból szolgáltatókká? Vigyázzunk! Nem a – legtöbbször hiába – sóvárgott siker, hanem a mandátumhoz való hűség az őrállók szolgálatának egyetlen helyes mértéke.

Bár gyönyörűség, de nem könnyű szolgálat ez. Külső ellenség és belső kétség is próbára tehet. S akik mindkettőt átérték már, tudják, hogy a külső ellenség okozta sebeknél sokkal fájdalmasabb, amikor a saját szíve hagyja el az embert (Zsolt 40,13). Amikor még úgy-ahogy megvan a szándék, de nincs már elegendő erő a szívben, és nincs elegendő levegő a tüdőben, hogy zendüljön, és ne bizonytalanul szóljon a trombita (1Kor 14,8).

A mi reménységünk az, hogy a Mester ígérete nekünk is szól. Az az ígérete, amellyel a könnyen lelkesedő, könnyelműen fogadkozó és a sátántól megrostált tanítványt, Pétert készíti fel eljövendő szolgálatára: „Könyörögtem érted, hogy el ne fogyatkozzék a hited: azért, ha majd megtérsz, erősítsd testvéreidet.” (Lk 22,32) A Mesternek ez az ígérete vigasztal, bátorít, erőt ad és elkötelez. Őrálló szolgálatunkat csak így tölthetjük be az ő szent nevének dicsőségére és a ránk bízottak üdvösségére.

Egyházkerületünkben 2010-ben eddig négy új lelkész állt szolgálatba: Nagy Gábor, Papp Judit, Pongrácz Máté és Weltler

Gábor. Kísérje őket és a másik két kerületben felszentelteket is egyházunk népének imádsága!

[2010. AUGUSZTUS 8.]

Palika mosolya – meg a Mesteré

Az évszámra pontosan nem emlékszem, csak arra, hogy valamikor az 1980-as évek első felében történt. Akkor kellett történnie, mert 81 tavaszától szolgáltam Kőszegen, a fogyatékos gyermekeket pedig a nyolcvanas évek közepén költöztették Piliscsabáról Budapestre, az 1951 óta működő Sa-reptába. Amit most előljáróban el akarok mondani, még Piliscsabán történt, ahova egyik gyülekezeti kirándulásunkon érkeztünk meg.

Az intézmény akkori lelkész vezetője, *Muncz Frigyes* mutatta be nekünk az otthont. Amit láttunk, hallottunk, megrázó volt, hiszen vezetőnk „nem kímélt” bennünket; a legsúlyosabb állapotban lévők ágyához is odavezetett. Nagy élmény és komoly iskola volt ez mindannyiunk számára.

És akkor egyszer csak megláttuk *Palikát*... Szinte emberi formája sem volt kicsiny, torz embertársunknak; a hatalmas vízfej, a deformált arc és a hozzá nem illő méretű, elformátlanodott kisgyermektest rettentette tekintetünket. Ha jól emlékszem, azt mondták, tizennyolc éves. Amikor alakját most évtizedek távolából magam elé idézem, megint összeszorul a szívem.

És akkor *Muncz* lelkész úr énekelni kezdett. Amikor felcsendült először az ő ajkán, majd a miénken is az *Áldjad, én lelkem, a dicsőség örök királyát*, ez a szájalomra méltó, látványos is riasztó *Palika* elmosolyodott. Hatalmas, torz arca,

igen, ki merem mondani, bármennyire hihetetlennek tűnik is, szinte átszellemült lett, és félreérthetetlenül mosolyogni kezdett. Istenem, az a mosoly!

És akkor nemcsak az Istent magasztaló éneklés *Lutherünk* által oly sokszor emlegetett hatalma lett ismét nyilvánvalóvá előttünk, hanem megértettünk valamit az egyház szeretet-szolgálatának lényegéből is. Talán nem csak néhányan vagyunk, akiket Isten már megajándékozott hasonló találkozás katartikus élményével, amelyből megérthettük, hogy még az ilyen formátlan-riasztó testben is szunnyadhat embervoltunk tőle kapott szikrájából valami. Ha az „őket miért, s engem miért nem” Kányádi Sándor-i gyötrő kérdéseire oly sokszor nem is kapunk választ, abban egészen bizonyosak lehetünk, hogy nincs egyetlen olyan nyomorult, szájalomra méltó, akár riasztó testbe öltöztetett embertársunk sem, akiben ne kellene meglátnunk azt a bizonyos *legkisebbet* (Mt 25,45).

November közepe táján gyakran emlegetjük Mártont. Mi, evangélikusok, elsősorban a reformátort. De időnként a másikat is, akinek napján, november 11-én *a mi egynapos Mártonunkat* 1483-ban megkeresztelték, és aki éppen ezért kapta a Márton nevet. Most ezt a másikat, Tours városának szentként tisztelt püspökét idézem emlékezetünkbe. Legendáját sokan ismerik és idézik. Ő volt az, aki akkor – még a Római Birodalom katonájaként – meglátta a majdnem halálra fagyott koldust, kardjával kettévágta legionáriusköpenyét, és egyik darabjával betakarta *azt a legkisebbet*. Megmentette az életét.

De a legendának van folytatása is! Amikor Jézus Krisztus – földi küldetésének sikeres elvégzése után – visszatért a mennybe, az angyalok nagy izgalommal várták. És amikor meglátták, egészen elhűltek, mert a vállát nem királyi palást díszítette, hanem egy furcsa ruhadarab függött rajta. Meg is

kérdezték tőle: „Urunk, honnan való ez a rongy a válladon?” Jézus Krisztus akkor (úgy képzelem, szélesen mosolyogva!) ezt mondta nekik: „Tudjátok, angyalkáim, barátom, Márton adta ezt nekem.” – Hogy is mondta egykor a példázatban? „Bizony, mondom néktek, amikor megtettétek ezeket akárcsak eggyel is a legkisebb atyámfiai közül, velem tettétek meg.” (Mt 25,40)

Advent első vasárnapján egyházunk „legkisebbjeire” gondolunk felelős, áldozatkész szeretettel. Azokra a fogyatékkal élő embertársainkra, akik között vannak kevésbé súlyos állapotban lévők, de Palikához hasonlók is.

Aki már járt a Sareptában, és ismeri a körülményeket, minden bizonnal egyetértéssel, megnyíló szívvel és megnyíló pénztárcával hallja meg a kérést, és segíti adományával az ott folyó szeretetszolgálatot, a szolgálathoz méltóbb körülmények megteremtését.

Azoknak pedig, akik még nem jártak ebben a szeretetotthonunkban, lehetetlen vállalkozás lenne szavakkal bemutatni. Reméljük, hogy az a rövidfilm, amelyet DVD-n az elmúlt hetekben minden gyülekezetünkbe eljuttattunk, segít nekik is, hogy megismerkedjenek ezzel a diakóniai intézményünkkel, amelyet most minden hittestvérünk, egyházunk népe szeretetébe és áldozatkészségébe ajánlunk.

Az a reménységem, hogy hittestvéreink közül sokan meghallják a kérő szót. Az advent első vasárnapjára meghirdetett országos offertórium lehetőséget ad mindnyájunknak arra, hogy a *Sztehlo Gábor* által alapított és fájdalmasan méltatlan körülmények között működő Sarepta Budai Evangélikus Szeretetotthonra, ezen belül a fogyatékkal élők otthona javára adakozzunk. [...]

Hisszük, hogy így nemcsak „Palikáinknak”, hanem az intézményben dolgozóknak és az angyaloknak, de még a Mes-

ternek is, a legkisebbek sorsában osztozó Legnagyobbak is mosolyt csalhatnak az arcára.

A Sarepta gondozottai, vezetői és dolgozói nevében előre is hálásan köszönjük minden testvérünk adományát. Nyugodjék meg Isten áldása az adakozókon és adományukon!

[2009. NOVEMBER 22.]

Otthon idegenben

A fenti címmel rendezték meg Németországban, a Majnparti Frankfurttól száz kilométerre északra fekvő Holzhausenben az ötvenedik, jubileumi EMEIK-konferenciát.

De mi is az az EMEIK? Legjobb, ha a választ a konferencia képviselői adják meg. Az Európai Magyar Evangéliumi Ifjúsági Konferencia honlapján ez a rövid bemutatkozás olvasható (<http://church.lutheran.hu/emeik/>): „A nagyheti Ifjúsági Konferencia 1960 óta minden évben megrendezésre kerül. Európa különböző országaiból gyűlünk egybe, protestáns fiatalok, családok és idősebbek is, hogy a keresztyén hitben, a magyarságtudatban erősödjünk, és a közösség élményével gazdagodjunk. Sokak számára jelentett eddig az Ifjúsági Konferencia örömteli találkozást hasonló helyzetben élő magyarokkal és fontos támaszpontot keresztyén hitükben.“

Itt van előttem a honlapon is olvasható lista, amely felsorolja, hogy az első, 1960-ban a norvégiai Trysilben tartott konferencia óta milyen utat jártak be Európa-szerte, és mik voltak a témák, amelyek meghatározták az egyes alkalmakat. E rövid írás keretében nem sorolhatom fel a hosszú listát, de javaslom, hogy aki megteheti, nézzen utána a honlapon.

Imponáló történet sejlík fel előttünk a puszta felsorolásból is. A *Nyugati magyar irodalmi lexikon és bibliográfiában* pedig

többek között ezt is olvashatjuk: „Az EMEIK szellemi vezetői közé tartozott, illetve tartozik: Cseri Gyula, Gémes István, Glatz József, Pátkai Róbert, Szépfalusi István, Terray László, Tóth János, Vajta Vilmos. A szervezetből 1969-ben kivált idősebb tagok alakították meg az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetemet.”

Azt már én teszem hozzá, hogy a konferenciák sikeréhez esztendőről esztendőre sok munkával járultak hozzá azok az ifjúsági lelkészek és a gyakorlati szervezésben részt vevő segítők, akiknek a nevét ugyan nem őrzik lexikonok, de akik nélkül nem jöhettek volna létre ezek az alkalmak.

Az ötvenedik konferencia sikeréért fáradozók közül azért két nevet szeretnék külön is megemlíteni: a Svájcban gyülekezeti lelkészként szolgáló *Joób Szilárd* evangélikus ifjúsági lelkész elsősorban a tartalomért volt felelős, az angliai *Jaskó Irén* református vegyész-mérnök pedig gondos háziasszonyként a praktikus tennivalók terhét vállalta magára. Nekik és minden munkatársuknak mint a konferencia egyik résztvevője és előadója én magam is köszönetet mondok. Tudom, hogy minden résztvevő – különösképpen a Magyarországról érkezett evangélikus gimnazisták és református teológiai hallgatók – nevében is teszem ezt.

Mielőtt kicsit részletesebben szólok az összejövétel témájáról és előadóról, még azt is elmondom, hogy az ifjúsági konferenciát megelőzte a 7. nyugat-európai magyar presbiteri konferencia, amely két napon át az aktuális tennivalók mellett elsősorban a magyar nyelvű szórványgyülekezetek istentiszteleti rendjeiről és az esetleges egységesítés lehetőségeiről tárgyalt. Két hazai előadót is meghívtak a liturgiai kérdések megbeszéléséhez: református részről *dr. Fekete Károly* debreceni teológiai professzor, evangélikus oldalról pedig én magam voltam a meghívott.

A presbiteri konferenciát lezárta, a nagyheti ifjúsági konferenciát pedig megnyitotta a közösen ünnepelt virágvasárnap-i úrvacsorás istentisztelet, amelynek Gémes Pál evangélikus lelkész volt az igehirdetője. Ő – saját német szolgálata mellett – édesapjával, Gémes Istvánnal közösen végzi a stuttgarti magyar gyülekezetben a munkát.

Fordítsuk most figyelmünket a jubileumi konferenciára! Ahogy említettem, mostani írásom címéül a konferencia címét, fő témáját választottam. A meghívón a szervezők így hirdették meg a jubileumi alkalmat: „A téma, »otthon – idegenben«, keresztyén és magyar sorskérdést vet fel. Ez volt meghatározó az EMEIK indulásakor és története alatt is. Az idegenbe került fiatalok a konferencia által egy darab otthont teremtettek, mely azóta is sok résztvevőt vonz. Az 50. konferencián ezért ezt a mindig időszerű kérdést vizsgáljuk meg: *hogyan élhetünk idegenben otthon, és hogyan viseljük el otthon az idegenséget? Egyébként akárhol is élünk, mint keresztyéneknek e földön csak átmeneti otthonunk van.*”

A konferencia munkamódszere a már sokszor bevált hagyományos volt. A bibliatanulmány-sorozat, az előadások, sőt még az esti áhítatok is a nagyon gazdag téma egy-egy részletére irányították a figyelmet. Lehetőség volt délutánonként a napi részlettémák kics csoportos megbeszélésére is. Négy délelőttön Virágh Sándor sárospataki református lelképásztor tartotta a bibliatanulmányt Mózes I. könyvének nagy családtörténete alapján. Az idegenbe szakadt József élete az „otthon idegenben” téma sajátos végiggondolására adott alkalmat és lehetőséget.

A még mindig délelőtt sorra kerülő előadás-sorozat a fő téma különböző összefüggéseire világított rá. Az *Otthon idegenben* szikáran koppanó főcímére ugyanis egymás után következtek a kérdést nem szűkítő, de minden esetben konk-

rét kontextusba helyező címek: *mint keresztény, mint magyar* (e kettő az én feladatom volt), majd az *emigrációban*, végül *kisebbségben*.

Az emigráció összefüggésében Gémes István evangélikus lelkész Stuttgartból osztotta meg velünk gazdag tapasztalatait, a kisebbségben való lét sajátos kérdéseiről a felvidéki Rozsnyóról érkezett *Badin Ádám* – az ottani gyülekezet presbitériumából éppen a közelmúltban kizárt – előadóművész testvérünk szólt. Az ő „helyzetjelentése” hallatán a konferencia egyik résztvevője részéről kezdeményezett spontán akció is elindult, amely egy nyilatkozattal az Európai Unió illetékeseinek figyelmébe ajánlotta a felvidéki magyar anyanyelvű evangélikusok nehéz helyzetét. (Vö. a múlt heti – április 26-i – *Evangélikus Élet Útitárs* mellékletének 1. oldalán megjelent S.O.S., *szlovákiai evangélikusok...* című írást.)

Egyik délután szép élményt jelentett a közeli Herbornban történt kirándulás. *Gárdonyi Zsolt* és fia, *Dániel* az ottani evangélikus templomban tartott koncerten örvendeztette meg a résztvevőket. A naponta más-más konferenciái részvevő által tartott esti áhítatok előtt változatos programú – például ifjúsági est, *Ki mit tud?*, *Badin Ádám* bábszínháza stb. – alkalmakat készítettek elő a szervezők.

Akik ott lehettünk, átélhettük a csodát: idegenben is otthon éreztük magunkat a Jézus köré gyűlt magyar anyanyelvű tanítványi kör közösségében. Isten éltesse az ötvenéves EMEIK-et – ad multos annos!

[2009. MÁJUS 3.]

Születésnap

Tizenöt éves a bajor–magyar testvéregyházi kapcsolat

Amikor e sorokat írom, még előtte vagyunk a nagy eseménynek, de amikor kedves olvasóink kezébe jut hetilapunk, már javában folyik, sőt – ha valahova késve érkezik meg az újság – lehet, hogy már véget is ér a születésnap találkozójának. Ezekben a napokban, szeptember 27. és 30. között a bajor és a magyar evangélikus egyház együttesen mintegy kétszáz főnyi delegációja találkozik a Balaton déli partján – Földváron és Szárszón –, hogy megünnepelje a testvéregyházi kapcsolatok tizenötödik évfordulóját. Az egyházvezetők mellett jelen vannak a testvérgyülekezeteket, a munkahelyeket és az intézményeket képviselő testvéreink is, akik eddig is rendszeres építői voltak egyre kiszélesedő kapcsolatunknak.

Fontos esemény ez a találkozó. Nemcsak azért, mert az emlékeztető schrobenhauseni tizedik születésnap után most a mi feladatunk, hogy vendéglátóként méltó keretet biztosítsunk ennek az ünnepnek, hanem azért is, mert hangsúlyosan kifejezésre akarjuk juttatni, hogy egész egyházunk – nem pedig csak az egyházunkat az ünnepségen képviselők – ügyéről van szó.

Testvéregyházi kapcsolatunk tizenöt éves története egyszerűen mutatja a folyamatosság és a megújulás vonásait. Az egyházvezetés szintjén rendszeres éves konzultációk mellett egyre többször kerül sor a szolgálati ágak, az intézmények képviselőinek és a testvérgyülekezeteknek a közvetlen találkozásaira. Az a reménységünk, hogy a kezdettől fogva *kétirányú utcának* szánt kapcsolat valóban így lesz egyre el-

mélyültebb és tág ölelésű: az ajándékozás és elfogadás kettős mozdulata kölcsönösen gazdagít mindnyájunkat.

Tudom, szépen, talán túl szépen is hangzanak ezek a szavak. Hiszen nem tagadható, hogy hosszú időn keresztül inkább nagyon is egyirányúnak tűnt a forgalom ebben az utcában. Mert bár sosem volt elhanyagolható a személyes kapcsolatok, a kölcsönös látogatások és a testvéri találkozások mindkét felet gazdagító dimenziója, és azt is tudjuk, hogy az egymásért mondott imádság, az egymás örömeiben és aggodalmaiban osztozó közösség fejezi ki valójában a testvéri kapcsolatok igazi lényegét, de arról sem feledkezhetünk el, hogy egyházunk számára létfontosságú volt a bajor testvér-egyház nagyvonalú támogató segítsége.

Aligha tudjuk számba venni, hogy mi mindent kaptunk tőlük. De legalább annyit azért ezen az évfordulón is illik elmondanunk, hogy lelkészeink szolgálati gépkocsiját, révfülpöpi és szárszói intézményeinket is tőlük kaptuk ajándékba. És akkor még nem említettük az óvodáinknak, iskoláinknak és szeretetházainknak juttatott adományokat, a különféle programokat és a soproni német nyelvű lelkészi szolgálatot támogató segítségüket.

Még mi minden juthatott el ezenfelül is a testvér-gyülekezeti kapcsolatok csatornáin keresztül a segítő szeretet ajándékeként gyülekezeteinkhez! Adja Isten, hogy ez a támogató szeretet soha ne tegye kényelmessé az elfogadókat, de mindig erősítse őket a gyülekezetükért, egész egyházunkért hordozott felelősségükben, áldozatkészségükben!

Mindezek ismeretében mindig mélyen elgondolkodtat, amikor bajor testvéreink a kölcsönös ajándékozás és elfogadás kettős áldását említik. Persze tudom, hogy ők ilyenkor főként azokra a tapasztalatokra gondolnak, amelyeket

elsősorban egyházunk intézményeiben pedagógusaink és a szeretetszolgálatban dolgozó testvéreink között szerezhettek. Az ő hűségük arról tanúskodik, hogy a kevésbé jó, sőt időnként szűkös körülmények között is lehet egyházhoz méltó, jó munkát végezni. És számukra ez a tanúságtétel fontos, segítő és gazdagító.

Mostanában többször hallunk arról, hogy bajor testvéreinknek is takarékosági szabályokat kellett bevezetniük, és az eddig megtapasztalt, bőkezű támogatásokra tovább nem lesz módjuk, így most jött el az ideje annak, hogy meglássuk, valóban igaz: ennek az utcának kétirányúnak kell lennie. És eljön a mi időnk: a körülmények hatalmától nem függő Isten iránti bizalom erejével mi is szolgálhatunk, és adhatjuk azt, amink van (ha van!): az egyházszeretet és a hűséges szolgálat jó és segítő példáját.

A következő lapszámban – és talán még utána is – minden biztonnal bőven olvashatunk majd híreket, tudósításokat a születésnap-i találkozók eseményeiről. Ezzel a rövid írással kérem minden testvéremet, gyülekezeteinket, hogy hordozzuk imádságunkban a testvéri találkozók ünnepi alkalmát és egyházaink életét! Hadd legyen ez a születésnap-i találkozó a hálás visszatekintés alkalmá és egyúttal testvéri kapcsolataink további évtizedekre szóló megalapozása! Kísérje Isten gazdag áldása az ünnepi találkozást és egyházaink életét!

[2007. SZEPTEMBER 30.]

Ingolstadti anziksz

Akár így is kezdhethetném: *Ingolstadtban jártam, három betűt hoztam, mesterségem címere: A. F. O. – azaz Aktion Fastenopfer*, ami – szó szerint – azt jelenti, hogy *böjti áldozati akció*.

Ez évben böjt első vasárnapján a Münchentől körülbelül nyolcvan kilométerre északra fekvő Ingolstadt volt a bajor evangélikus egyházi élet egyik központja. Innen indult útjára a 2008. évi böjti adománygyűjtő akció, amelyet bajor testvéregyházunk évről évre Kelet- és Közép-Európa egyházainak támogatására hirdet meg.

Mivel az Ingolstadt és környéke életét, gazdasági fejlődését, lakosságának gyarapodását alapvetően meghatározó Audi cég magyarországi bázisa Győrben van, bajor testvéreink kiemelt szerepet szántak egyházkerületünknek és különösen is püspöki székhelyünknek ebben az esztendőben. Ezt nemcsak azzal fejezték ki, hogy egyházunk képviselőiben meghívtak az alkalomra, és felkértek az ünnepi istentisztelet igehirdetői szolgálatára, hanem azzal is, hogy – mások mellett – győri és szombathelyi iskoláink szegény diákjainak támogatását tűzték célként adománygyűjtő akciónk elé.

Német testvéreink, ahogy mondani szokták, ismét megadták a módját. A böjt első vasárnapját megelőző szombaton az egyébként erős katolikus többségű (százharmincezer lakosából „csak” huszonnégyezer evangélikus) és az egykor az ellenreformáció egyik bázisát jelentő Ingolstadt főpolgármestere adott fogadást a sokfelől összesereglett vendégeknek. Az egyházunk iránti megbecsülés jele volt az is, hogy nemcsak köszöntő szavakat mondhattam ezen a fogadáson, hanem néhány sort bejegyezhettem a város úgynevezett

aranykönyvébe is. *Luther Mártonnak* a felebaráti szeretetről mondott szép szavait idéztem a bejegyzésben.

Majd az esperesi hivatal fogadása következett az úgynevezett új kastélyban, ahol a bajor fegyvermúzeum nagytermében ismét lehetőséget kaptam a szólásra. Írásom további részében az ott elmondott szavaimat idézem.

* * *

A teremben körülöttünk látható lovagi páncélok és kardok markáns kontrasztot mutatnak mai testvéregyházi kapcsolatainkkal szemben. Az igaz, hogy Bajorország és Magyarország egymáshoz való viszonyát egykor hosszú időn keresztül meghatározták a háborús feszültségek. „A magyarok nyilaitól ments meg, Uram, minket!” – fűzték hozzá minden *Miatyánkhoz* Bajorországban egykor az első évezredforduló előtt. Ma már mosolygunk ezen, és a magyarok nyilaival legfeljebb a múzeumok tárlóiban találkozunk. Egyébként is megtanultuk itt, Európában – és napról napra tanulgatjuk ma is –, hogy egymásra vagyunk utalva. Partneri kapcsolatok és megélt közösség – ezek együttélésünk új távlatai.

Egyházaink partneri kapcsolata a rendszerváltás után szinte azonnal, tehát hazánkunk az EU-hoz való csatlakozása előtt már tizenkét évvel intenzív szakaszba lépett, és azóta számunkra mindenképpen, de talán joggal gondoljuk, hogy bajor testvéregyházunk számára is a legfontosabb partneri kapcsolattá lett. Az alapokat elsősorban az egyéni találkozások teremtették meg, és az egyre szaporodó és mélyülő személyes és testvér-gyülekezeti kapcsolatok jelentették ennek a testvéri viszonnak a meghatározó bázisát. Így jött létre a testvéregyházi kapcsolatainkat hordozó hálózat.

Akár különlegességnek is mondható, hogy a bajor–ma-

gyar testvéregyházi kapcsolat egész egyházunkat érinti. A bajor Gusztáv Adolf Segélyszolgálattal és az egyes gyülekezetekkel való kapcsolataink messze visszanyúlnak a rendszerváltás előtti évekre. Sokan érkeztek egykor úgy hozzánk, hogy nyaralásuk közben itt találtak lehetőséget az egykori NDK-ból érkező honfitársaikkal való találkozásra, és eközben keresték és fel is vették lelkészeinkkel és hittestvéreikkel a kapcsolatot.

A jó tizenöt évvel ezelőtt hivatalosan is létrejött testvéregyházi kapcsolat egyházaink szolgálatának majd minden területét érinti. A bajor–magyar óvodai kapcsolatok már 1995 óta meghatározóak. Az oktatás területén pedig különösen 2003 óta tapasztalható a kölcsönös látogatások intenzívvé válása. Az ifjúsági munka és a női misszió területén, de diakóniai szolgálatunkban is új impulzusokat kapunk a szoros együtt munkálkodáshoz. Új és új gyülekezetek és munkaágak kapcsolódnak be ebbe a közös munkába. Miközben az Ingolstadtól nem messze fekvő Schrobenhausen és a budapest-hegyvidéki gyülekezet kapcsolata már több mint húszéves múltra tekint vissza, az ingolstadti diakóniai szolgálat és az óvoda 2005-ben csatlakozott a mind szélesebbé váló partneri kapcsolatokhoz. És az külön is nagyon fontos a számomra, hogy a legutóbbi szokásos évi megbeszélésünkön éppen bajor testvéreink hangsúlyozták, hogy az ő részükről nagy hangsúlyt fektetnek Ingolstadt és Győr partneri kapcsolatára.

Egyházaink kölcsönösen profitálnak ebből a kapcsolatból, annak ellenére, hogy egészen különbözőek vagyunk – vagy talán éppen ezért. Ha egyházaink gazdasági és nagyságbeli különbségeire gondolunk, akkor egészen helyénvaló a nagyobb és a kisebb testvérrel beszélni. Mégis napi ta-

paszlatunk, hogy lehetséges az egyenrangú találkozás közöttünk. Persze ez sosem úgy történik, hogy a nagyobb testvér részvétellel lehajol a kisebbhez, és egy cukorkát dug a szájába. Az egyenrangú kapcsolat ezzel szemben azt jelenti, hogy rendszeres találkozóinkon megbeszéljük, mit tudunk együtt tenni; hogy óvodapedagógusaink közös továbbképzéseken vesznek részt, és a bajor iskolák igazgatói ellátogatnak hozzánk, hogy megismerjék iskoláink munkáját; diakóniai szolgálatunk is számíthat bajor testvéreink segítő, tanácsoló támogatására. Ez a segítség nem alamizsna, hanem elsősorban komoly szakmai támogatást jelent, hogy munkánkat még hatékonyabban végezhessük.

Így mélyül el és nyer új távlatokat testvéregyházi kapcsolatunk, és így telik meg naponta élő tartalommal gyülekezeteink, intézményeink és egész egyházunk életében. Ez teszi most lehetővé számunkra, hogy az ez évi böjti áldozati akció gyümölcseként győri és szombathelyi iskoláinkban támogatást adhassunk a szegény családok gyermekeinek. Köszönjük bajor testvéreink áldozatkész, támogató szeretetét, és Isten áldását kérjük testvéregházunk életére, szolgálatára.

[2008. FEBRUÁR 24.]

Weideni köszöntés

Hetilapunk múlt vasárnapi száma a 3. oldalon rövid híradást közölt Meghosszabbított bajor–magyar partnerszerződés címmel. Ehhez kapcsolódva adom közzé alábbi írásomat, amely a Bajor Evangélikus Egyház zsinatának Weidenben tartott ülészakán hangzott el német nyelvű köszöntésként (Grußwortként).

Igen tisztelt Elnök Asszony!

Főtisztelendő Püspök Úr!

Tisztelt Zsinat! Kedves Testvérek!

Mindenekelőtt hálás köszönetet mondok a meghívásért. Számomra nagy megtiszteltetés, hogy zsinatuk mostani ülészakán részt vehetek, és Önökhöz szólhatok. Az is a feladatomban, hogy átadjam egyházunk elnökségének és vezető testületeinek köszöntését.

Ma, amikor a Bajor Evangélikus Egyház zsinata egyházaink testvéregyházi szerződéséről és annak meghosszabbításáról tárgyal, örömmel és hálával emlékezünk kapcsolataink első lépéseire és későbbi kiteljesedésére.

Ahogy azt Önök is minden bizonnyal jól tudják, egyházaink partneri kapcsolata közvetlenül a rendszerváltás után kezdődött, és szinte azt is mondhatjuk, hogy egyfajta sajátos előjele lett Magyarországnak Európai Unióhoz való, tizenkét évvel későbbi csatlakozásának. A további évek folyamán egyházaink legfontosabb, határokon túlnyúló kapcsolataiként teljesedett ki.

Egyházaink partnerségének elmélyüléséhez minden bizonnyal elsősorban a személyes találkozások adták a fő hajtóerőt. A kölcsönös látogatások során sokan találtak barátokra, testvéri kapcsolatok születtek. Így jött létre a közösségeknek az a hálózata, amely végső soron partnerségünk tényleges hordozója.

Bajor–magyar testvéregyházi partnerségünk igazi különlegessége és jelentősége az, hogy egész egyházunkat érinti. Már a fordulat előtt is jó volt a kapcsolat például a Gustav-Adolf-Werkkkel, a Martin-Luther-Bunddal, de egyes gyülekezetek és egyháztagok között is, hiszen akik korábban Magyarországra jöttek szabadságuk idején, a Balaton partján

nemcsak az NDK-polgárokkal, de egyháztagjainkkal és gyülekezeteinkkel is találkoztak.

A hivatalos testvéregyházi szerződés létrejötte óta azonban egész egyházunk szolgálatának minden dimenziójával részessé lett ebben a közösségben. Óvodáink már 1995 óta együtt dolgoznak. 2003 óta iskoláink között is eleven csereprogram működik. Az ifjúsági és a női munkában részt vevőket közös táborok és szemináriumok gazdagítják. Diakóniai intézményeink és a szeretetszolgálatban dolgozók között is intenzív és kölcsönös találkozásokat szerveznek a területért felelős munkatársaink. És még nem értünk a végére: újabb és újabb gyülekezetek és intézmények csatlakoznak a rendszeres kapcsolatokat ápolók közösségéhez.

Míg Schrobenhausennek immár huszonkét éves kapcsolata van a budahegyvidéki gyülekezettel, az ingolstadti diakónia és óvoda 2005-ben lett aktív résztvevő – és számomra külön öröm volt, hogy a három évvel ezelőtti szokásos évi konzultációnkon arról értesülhettem, hogy Ingolstadt és Győr kapcsolatából a bajor fél is sokat profitál. Megköszönve a lehetőséget, külön meg kell itt említenem, hogy a diakónia területén ismét új ajtó nyílt előttünk: 2009 őszén két magyar hallgatónk elkezdhette diakónusi tanulmányait Rummelsbergben.

Kölcsönösen nyerünk a testvéregyházi kapcsolatból, jól lehet egészen különbözőek vagyunk – vagy talán éppen azért! Gazdaságilag és egyházaink méretét tekintve kétségtelenül a nagy és a kis testvérről beszélhetünk csak. De a mi partnerségünkben a kölcsönösség a fontos, az egyenrangúak találkozása (*Begegnung auf Augenhöhe*). És ez nem úgy történik – a két testvér képét használva –, hogy a nagyobb kissé sajnálkozva, részvétellel lehajol a kicsihez, és vigasztalásul egy

darab csokit nyom a szájába. Úgy valósul meg ez a találkozás, hogy a partnerek rendszeresen összejönnek, és együtt gondolják végig, mi a teendő. Úgy valósul meg, hogy bajor és magyar óvónők, a szeretetszolgálatban dolgozók rendszeresen közösen szerveznek továbbképzéseket. Úgy él ez a kapcsolat, hogy bajor pedagógusok Magyarországra jönnek tanulmányútra, ahogy ezekben a napokban éppen Győrött is történik. És akkor él, amikor bajor diakóniai intézményekből hangzik a magyar partnerek felé a kérdés: mit vártok tőlünk?

Hazai egyházunk nagy kihívások előtt áll. Megvan a lehetőségünk, hogy szolgálatunkkal a társadalmi nyilvánosság elé lépjünk, és sok területen fontos lépéseket tettünk már. Ha bajor testvéreinktől támogatást kapunk ehhez, akkor azt nem alamizsnaként fogadjuk, hanem mint valóságos együtt munkálkodást, amely bennünket mint az egyesült Európában élő egyik egyházat erősít, és amely segít minket abban, hogy szolgálatunkat a ránk bízottakért gyülekezeteinkben, intézményeinkben jobban és hatékonyabban végezhessük.

Istennek adunk hálát a Bajor Evangélikus Egyházzal való partneri kapcsolatért. És köszönetet mondunk Önöknek is, hogy bennünket testvérként be- és elfogadtak, és készek további évekre kiterjeszteni partnerszerződésünk hatályát. Reméljük, hogy testvéregyházi kapcsolatunkat az eljövendő évtizedek alatt is Isten gazdag áldása kíséri.

[2010. ÁPRILIS 18.]

Szicíliai színódus

Amikor április 30-án délután négy óra körül repülőgépünk földet ért a szicíliai Palermo repülőtérén, és a szükséges formások után kiszállhattam a gépből, számomra kétszerezsen is ismeretlen területre tettem a lábam. Egyrészt földrajzi, másrészt egyházdiplomáciai értelemben. Még sohasem jártam ugyanis Szicíliában, és látogatóban sem voltam még az olaszországi evangélikus egyháznál. Most az egyház vezetői, *Holger Milkau* dékán (azaz esperes) és *Franco Negri* zsinati elnök hívott meg a szicíliai Palermóhoz tartozó Terrasini nevű üdülőhelyen tartott zsinati ülészsakra. Mindkét értelemben valóban újdonságot jelentett ez az utazás a számomra: földrajzilag és a testvéregyházzal való ismerkedés tekintetében is.

Képekről, földrajzönyvekből szerzett ismeretek alapján ugyan volt elképzelésem az Afrika északi partjai közelében fekvő sziget éghajlati, növényzeti viszonyairól, de mi tagadás, azért mégis meglepett, hogy április végén már sárgán érő gyümölcsüket kínáló citromfák, három méternél magasabb, terebélyes, virágzó leanderbokrok, csodálatos pálmák és hatalmasra nőtt kaktuszok uralják a vidéket. S mindezt az egyik oldalról a kék tenger, a másik oldalról a meredeken magasba szökő csupasz sziklahegyek keretezik. Szép vidék, de szépségével, különlegességeivel együtt azért idegen volt a számomra. És az ott töltött mindössze két és fél nap alatt csak futó benyomások szerzésére jutott idő.

A vendéglátó egyházzal ennél azért alaposabban ismerkedhettem. Olaszországban élő hittestvéreink magukat lutheri teológiai és hitvallásos örökséget valló, szórványhelyzetben élő kisebbségi egyházként határozzák meg. 2004-ben elfo-

gadott egyházi alkotmányuk szerint külön hangsúlyozzák, hogy egyházuk kétnyelvű közösség, amelyben a német és az olasz nyelv egyenrangú. Ezt magam is tapasztaltam a zsinati üléseken, nemcsak a két nyelv közötti folyamatos szinkrontolmácsolás biztosításában, hanem abban is, hogy a résztvevők túlnyomó többsége olykor magától értődő természetességgel váltott egyik nyelvről a másikra. Így érthető, hogy kiadványaik, tájékoztató anyagaik is kétnyelvűek, sőt a hivatalos megnevezésüket is így használják: Chiesa Evangelica Luterana in Italia (CELI) – Evangelisch-Lutherische Kirche in Italien (ELKI).

Az ELKI-nek összesen néhány ezer tagja van, akik – a mostani zsinaton felvett két gyülekezettel együtt – az egész ország területét lefedő tizennégy gyülekezetbe szervezeten élnek a 94%-ban római katolikus Olaszországban. 1995 óta az olasz állam és az evangélikus egyház kapcsolatát törvény szabályozza. Ökumenikus kapcsolatai sokszínűek. A valdens, a methodista, a baptista közösségekkel és az Üdvhadseppel együtt alapító tagja az Olaszországi Evangéliumi Egyházak Szövetségének. Sokoldalú kapcsolatai vannak a római katolikus egyházzal is. Tagja a nemzetközi egyházi szervezeteknek, többek között a Lutheránus Világszövetségnek is. Hivatalos partneri, testvéregyházi megállapodást kötöttek a szlovéniai és az osztrák evangélikus egyházzal.

Meghívásomnak – részükről nem titkolt – célja volt az is, hogy kezdeményező lépéseket tegyenek egy, a mi egyházunkkal létrejövő testvéregyházi kapcsolat érdekében. A zsinat által elfogadott, hivatalos szándéknyilatkozat is született erről. Remélem, hogy 2008 őszén sor kerülhet – az általam átadott meghívás alapján – a viszontlátogatásra is.

Érdeemes talán – ha csak nagyon vázlatosan is – áttekin-

teni a számunkra oly ismeretlen egyház történetét. Meglepő adatokat is találhatunk benne. Például azt, hogy a legrégebbi, a velencei gyülekezetük története a reformáció koráig nyúlik vissza. A trieszti gyülekezetet 1778-ban alapították, a bolzanóit 1889-ben – amikor az északi területek Habsburg-uralom alatt voltak. Vajon ki tudta azt közölni, hogy Rómában már 1819, Nápolyban pedig 1826 óta él evangélikus gyülekezet? És hogy Milánóban a Svájcból áttelepülő evangélikusok és reformátusok közösen szervezték meg 1850-ben gyülekezetüket?

Az ELKI/CELI hivatalos megalapítására a második világháború után, 1948-ban került sor, amikor a tragikus háborús tapasztalatok következtében egyre erőteljesebben fogalmazódott meg a vágy az összes német nyelvű gyülekezet összefogására és olaszországi integrációjára. Attól kezdve az EKD-val, a németországi protestáns egyházakat összefogó szervezettel egyetértésben végezték az Olaszországban élő német nyelvű evangélikusok lelkigondozását. A Nápolyi-öböl partvidékén élő három gyülekezet 1957-ben csatlakozott az egyházhoz. Ezeket egy olasz nemzetiségű lelkész alapította, aki két óvodát és általános iskolát is létrehozott. Szicílián pedig 1991 óta szerveződik a gyülekezet, amelyik 1996-ban csatlakozott az ELKI-hez.

Szoros kapcsolatai vannak az olaszországi evangélikus egyháznak a németországi Gustav-Adolf-Werkekkel és Martin-Luther-Bunddal. A tőlük érkező rendszeres támogatás mellett a gyülekezetek jelentős áldozatkészsége és az állami jövedelemadó-rész átutalása teremti meg azt a külső biztonságot, amely lehetővé teszi e maroknyi közösség rendezett életét. (Zárójelben írom, de egyáltalán nem zárójeles gondolatnak szánom a következő mondatot: érdemes lenne

elgondolkodnunk azon, hogy legutóbb a körülbelül hétezer tagot számláló ELKI/CELI javára negyvenkétezeren rendelkeztek a jövedelemadó megfelelő részének átutalásáról, nagyjából ugyanannyian, mint a mi – náluk több mint harmincszor több bejegyzett gyülekezeti tagot számon tartó – egyházunk javára!)

Alkalmat kaptam arra, hogy köszöntést mondjak, amelyben egyházunk történetéről és mai életéről adhattam rövid tájékoztatást; az egyik reggeli áhítat szolgálatát is én végeztem.

A német precizitás és az olaszos spontaneitás együttesen jellemezte az ELKI/CELI zsinatának munkáját. Fontos határozatokat hoztak: meghallgatták és elfogadták az esperes és a munkáágak jelentéseit, két gyülekezet felvételéről döntöttek, tisztségviselőket választottak. És eközben mindig – a feszültség nélküli tárgyalások, de az élesebb viták közben is – érezni lehetett, hogy akik a zsinaton együtt vannak, mind azért fáradoznak, hogy az olaszországi evangélikus egyház minél hatékonyabban végezhesse missziói szolgálatát... Lehet tanulni tőlük.

A magam részéről reménységgel várom látogatásom őszi viszonzását.

[2008. MÁJUS 18.]

Nyugaton a helyzet *nem* változatlan

Kedves olvasóink közül minden bizonnyal sokan felfedezték, hogy a fenti címben egy méltán világhírűvé lett regény címét használtam fel, egy nem lényegtelen – inkább a reménységemet, mint tapasztalataimat kifejező – változtatással. Ugyanis a nevét rendkívül szellemesen megváltoztató

Erich Maria Remarque regényének a címe valójában így hangzik: *Nyugaton a helyzet változatlan*. (Az 1933-tól emigrációban élő német író eredetileg *Kramernek* hívták; e névalakot egyszerűen „megfordította” – *Kramer* visszafelé olvasva *Remark* –, és a franciás írásformával még hangsúlyosabbá tette tiltakozását az akkori németországi folyamatokkal szemben.)

Igaz, nem mindig tapasztalom, de mégis remélem, hogy itt nálunk, egyházunk *nyugati* vidékein *nem* változatlan a helyzet. De ugyanakkor fontosnak tartom azt is, hogy egyházkerületünk hivatalos neve utal a gyökerekre is. Hiszen a *Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület* elnevezésben éppen ez a lényeg! Nem valami korábban nem létező jött létre, hanem az 1952-ben pártállami beavatkozással megszüntetett *Dunántúli Egyházkerület* utódjaként és örököseként születhetett újjá egyházkerületünk. Bár be kellett látnunk, hogy egyházkerületünk *úgy, ahogy* egykori püspöke, *Kapi Béla* remélte – és *Lámpás az oltár szármolyán* című emlékirataiban ezt le is írta –, nem támadhatott fel. A közel fél évszázad folyamán kitörölhetetlen hatásai voltak az egyházunkat is sanyargató diktatúrának, és időközben két olyan nemzedék is felnőtt, amelynek nincsenek már személyes tapasztalatai – ahogy *Kapi püspök* írta – az *évszázados történelmi egységet, valóságos történelmi személyiséget* jelentő Dunántúli Egyházkerületről.

Sok energiát és munkát kell fordítanunk arra, hogy egyházkerületünk 113 gyülekezetében élő hittestvéreink közössége épüljön és erősödjék, mégsem tartjuk reménytelennek a helyzetet. Talán nem tűnik szerénytelenségnek, ha azt gondoljuk, hogy 2000 őszétől rendszeresen több olyan alkalmat szervezünk egyházkerületünkben, amelyek követendő és követett példává lettek. Egyházunk zsinata 1997. február 23-án fogadta el azt a törvényt, amely lehetővé tette egyház-

kerületünk újjászületését. E fontos eseményre is emlékezünk évről évre a február 23-át követő szombaton, idén immár ötödik alkalommal megrendezett s ezért joggal hagyományosnak mondható *egyházkerületi napunkon*. Egyházkerületünk *gyülekezeti elnökségeit* is minden évben összehívjuk. A gyülekezeti vezetők számára nemcsak ismerkedési alkalom ez a találkozás, hanem a közös szolgálat gondjait és örömeit is megoszthatják egymással. A *kerületi kórustalálkozók* és a *gyülekezeti munkatársképző napok* is fontos alkalmak a találkozásnak, a közösség építésének.

Gondjaink is vannak, amelyekkel szembe kell néznünk. Nem sorolom fel mindet, de egyet mindenképpen meg kell említenem. Egész egyházunknak gondja ez, tudom, de talán nem tévedek, ha azt mondom, hogy egyházkerületünkben különösen sok gyülekezetünk viaskodik e kérdésekkel. Igen, a három egyházkerület közül nálunk a legnagyobb a gyülekezetek száma (a déli 66-tal és az északi 80-nal szemben 113), de a hívek összlélekszáma nem több. Ez azt jelenti, hogy sok olyan kicsiny s ráadásul fogyó gyülekezetünk van, ahol lelkészeinknek a kevésen való hűséggel kell szolgálatukat végezniük. S akkor még nem is szóltunk a szórványban vagy a nagyobb települések névtelenségében élő hittestvéreinkről! Ha a gyülekezeti nyilvántartásokat és a 2001-es népszámlálási adatokat összevetjük, szorongva kell megállapítanunk, hogy csak itt, a mi egyházkerületünkben több tízezer – magát evangélikusnak valló – lélek sorsa terheli (remélem legalábbis, hogy terheli) lelkiismeretünket. Mi lesz velük? És mi lesz velünk? Hogyan adunk számot róluk az egyház Ura előtt?

Hogy valóban ne maradjon a helyzet változatlan, ahhoz nem kevesebbre lenne szükség, mint arra, hogy a két legfontosabb fronton megerősítsük gyülekezetépítő munkán-

kat. Sürgető a szükség. Halaszthatatlan a feladat. Igehirdetői és lelkipásztori szolgálatunk egyaránt több sebből vérzik. S nem győzöm hangsúlyozni, hogy ez nem csupán a lelkészek dolga. Az igehirdetői szolgálattal szemben igényes gyülekezetek segíthetnek lelkészeinknek, hogy átérezzék, milyen sok múlik rajtuk. És milyen jó lenne, ha közösségeink nemcsak elvárnák a lelkészek látogatását, hanem a presbiterek, a hűséges gyülekezeti tagok maguk is készek lennének meglátogatni a betegeket, a segítségre szorulókat! Segíthetnének megkeresni, megszólítani, hívogatni a gyülekezeteinktől eltávolodott vagy talán már el is idegenedett testvéreket.

Ez is a tétje az egyházunkban mostanában megkezdődő általános tisztújításnak. Változásra, megújulásra van szükségünk testületeinkben is! Hiszem, hogy ez nem mindig és nem csak személyi változásokat jelenthet. De arról meg vagyok győződve, hogy a lelkületnek, egészen hétköznapi szóval mondva, a hozzáállásunknak kell megváltoznia ahhoz, hogy mindenki – presbiterekkel, tisztségviselőkkel, gondnokokkal, felügyelőkkel és természetesen lelkészekkel az élen – *a maga dolgát jól tanulja, jól végezze*. Hogy ne maradjon minden a régi-ben, hogy *ne maradjon a helyzet változatlan itt nyugaton sem*.

[2006. FEBRUÁR 26.]

Évente visszatérő kedves ünnepünk

Egyházkerületi nap Pápán

Egyházkerületünk számára feledhetetlenül emlékezetes nap 1997. február 22. Már majdnem minden lezártnak – azaz a mi szempontunkból elveszettnek – tűnt, amikor Márkus Géza, a Veszprémi Evangélikus Egyházmegye zsinati küldötte szó-

lásra emelkedett. És azután a zsinat, az időnként méltatlan küzdelmek után és ellenére, meghozta döntését az 1952-ben pártállami szándékok és belső kollaboráns erők együttes manipulációjával szétzilált egyházi struktúra részbeni rehabilitációjáról: 2000-ben újraindulhat Dunántúli (Nyugati) Evangélikus Egyházkerület néven a régi-új egyházkerület élete.

Jó érzékkel javasolta aztán az újjászületett egyházkerület első felügyelője, *dr. Weltler János*, hogy minden esztendőben a február 22-ét követő szombat legyen az *egyházkerület napja*. Így történt, és az évtizedes hagyomány mára megszilárdult. Azóta esztendőről esztendőre – változó helyszíneken – ünnepel egyházkerületünk. Az új hagyomány részévé vált, hogy ezen a napon szokott lenni az esztendőnként meghirdetett teológiai tudományos pályázat eredményhirdetése és a győztes pályamű szerzőjének előadása.

Idén azonban másként alakult a program. Ennek két oka is volt. Egyrészt a pápai helyszín és egy aktuális évforduló inspirált bennünket: százötven éve, 1861. február 25-én Pápán született a hazai evangélikus egyháztörténet-írás legnagyobb alakja, *Payr Sándor*. Másrészt az egyházkerületünkben folyó püspökválasztási eljárás jelentős stációjává is lett ez a nap, hiszen a regionális, egyházmegyei alkalmak után és előtt most találkozhattak a jelöltek egyházkerületi szinten a sokfelől összesereglett közösséggel.

Mivel ezen a fontos kerületi eseményen egyházi sajtónkat hetilapunk főszerkesztője és szerkesztőségvezetője is képviselte, a velük történt külön egyeztetés nélkül is úgy vélem, hogy külön tudósítás is olvasható lesz mostani lapszámunkban. Ezért a továbbiakban a napot kezdő ige hirdetésem vázlatos felidézésével teszek eleget e heti feladatomnak. Alapigéül ApCsel 1,1–3-at választottam.

Egyházkerületünknek ezen a hagyományos kerületi napján kétfókuszú ünneppel ajándékoz meg bennünket egyházunk Ura, Jézus Krisztus. Először is emlékezhetünk egyháztörténet-írásunk hatalmas alakjára, Payr Sándorra. A délutáni programrészben pedig készülhetünk a jövőre: ismerkedhetünk a gyülekezetek bizalmából püspöklöltekké lett testvéreinkkel.

Ez a kétfókuszú ünnepünk alkalmat ad arra, hogy az egyház és az apostoli szolgálat lényegéről hallgassuk Isten igéjének üzenetét. Az egyház Jézus Krisztus földön küzdő népe. Ebben a meghatározásban nemcsak a liturgikus fordulatot fedezhetjük fel, amikor az úrvacsorai liturgiában felcsendül az egyház Istent dicséző himnusza, hanem felismerhetjük azt a valóságot is, amelynek mi magunk is napról napra tapasztalói, elhordozói és – Isten iránti hálával mondhatjuk – megajándékozottjai vagyunk.

Az egyház története az első pünkösddel kezdődött. Jézus Krisztus Urunk akkor teljesítette ígéretét, és ajándékozta övéinek a vigasztaló, bátorító Lelket, és a bezárt ajtók mögé menekülő tanítványi csapat ekkor lett oszlopcarnokká, amelyre Jézus Krisztus Lelke az egyházat építette. Nem túlzás a kifejezés: a remegő szívűeket kilökte az utcára... Menjetek széles e világra, és hirdessétek az evangéliumot! Tegyetek tanúságot minden népnek – nem arról, hogy én a ti Istenetek vagyok, hanem arról, hogy én az egész világ Ura vagyok.

Ha saját tanítványságunkra nézve halljuk Jézus Krisztus Urunk egyházképének üzenetét, megszegyenülünk. Az elmúlt évtizedek sok keserű, lelkiismeretet nyugtalanító tapasztalata és emléke főlhorgad bennünk – hányszor voltam néma, amikor szólnom kellett volna; hányszor mondtam mást, mint amit mondanom kellett volna; hányszor járt a szám, amikor hallgatnom kellett volna; és hányszor voltam rossz tanúja az enyéim előtt Jézus Krisztusnak!

Isten új lehetőséggel ajándékozott meg bennünket. Nem az a kérdés, hogy Jézus számon tartja-e ígéretét. A kérdés az, hogy te komolyan

veszed-e az ígérését megtartó Úr jelenvaló hatalmát és szeretetét, és megmaradsz-e hűséges tanítványként az egyházban.

Reménység szerint néhány hónapon belül kézbe vehetjük az egyházkerületünk és gyülekezeteink történetét bemutató könyvet, s abban ismét tükröbe tekinthetünk. Nemcsak abban az értelemben, hogy Payr Sándor nélkül nem lehet egyháztörténetet írni, hanem abban az értelemben is, hogy az egykori üldözött, kifosztott közösségek, amikor az evangélium megragadta a szívüket, hogyan éltek meg az első szerelem nagy lelkesedésével a templomépítés, az iskolaalapítás örömét! S ezerszer rosszabb körülmények között, mint amilyenekben mi a diktatúra alatt éltünk, hűségesek voltak, és megmaradtak.

Mire büszke ma a dunántúli evangélikusság? A múltjára? Arra lehet is! Mire lesz büszke az unokák generációja? Ránk? Efelől kétségeim vannak. De a reménységem mégsem hal el. Nem azért, mert magamra vagy testvéreimre nézek, hanem mert hiszem, vallom, és most az ünnepi gyülekezetnek hirdetem is: mi hűtlenkedhetünk, csapodárok lehetünk – Jézus Krisztus hűséges marad!

A másik, amit ezen a napon szívünkre helyez Isten ígéje, az egyház apostoliságának kérdése. Ebben az összefüggésben hangsúlyozom: a mi dolgunk az, hogy evangélikusokként, evangéliumból élő keresztényekként, Krisztus népeként az apostoli egyház örökségét őrizzük. Ne a *successio apostolica* kézzátétellel érvényesítettnek gondolt fizikai valóságába vessük reménységünket, hanem a *successio fidelium*ra, az apostoli hit sziklaszilárd fundamentumára építsünk! Mert az apostoli hit ez: érvényes a törvény, és van bűnbocsánat a megtérő bűnösnek!

Drága dunántúli evangélikus hittestvéreim, tanítványtársaim, vándortársaim! Tanuljatok a történelemből, és mindenekfelett becsüljétek az Isten ígését! Akkor lesz jövőtök – személyes tanítványságban, gyülekezetben, egyházkerületünkben, evangélikus egyházunkban!

[2011. MÁRCIUS 6.]

...ment, és tanított...

Kitüntetett helyzetben

Témaválasztásomat ezúttal az az ijedt kérdés motiválta, amellyel egy keresztény testvérünk nagy aggodalmát fogalmazta meg: mi lesz velünk, mi lesz hitünkkel és a Biblia tanításának hitelével, ha kiderül, hogy máshol is van élet a világmindenségben? Nincs kétségem afelől, hogy ha tőlem ezt csak egyvalaki kérdezte is meg, sok testvériemet, kortársunkat nyugtalanítják a fel-felröppenő hírek, amelyek nemcsak a bulvármédiában, hanem a tudományos híradásokban is szerepelnek. Tényleg, mi lenne akkor, ha kiderülne, hogy más égitesteken is van élet? Érvényben marad-e akkor a Szentírás tanítása a világ – és benne az ember – teremtéséről? És hogy értsük akkor a Jézus Krisztusról szóló apostoli tanúságtételt? Az ilyen és hasonló kérdésekkel vívódó, aggódó testvéreimnek szeretnék segíteni a következő sorokkal.

Ha jól látom, már régen túl vagyunk a világméretű E. T.-lázon, a közel sem tudományos, de nagyon is fantasztikus képzelgéseken a földön kívüli élet lehetőségével kapcsolatban. Mégis igaz, hogy amíg a csillagok háborúinak és hasonló történeteknek – sok-sok pénzzel és igazán profi módon – megfilmesített meséi jelentős bevételt biztosítanak az iparág sztárjainak, addig nem kell aggódnuk a műfaj szerelme-seinek. Lesz utánpótlás, lesznek új és még újabb produkciók.

Persze ha csak ennyit tudnánk e kérdésről elmondani, akkor kár is lenne a témát egyáltalán szóba hozni. De a Marszondák felfedezéseiről és a tudósok egyre megalapozottabbnak tűnő elméleteiről szóló újabb híradások mellett mégsem mehetünk el szó nélkül.

A tudományos szenzációt jelentő felfedezések jelentőségét nem tagadhatjuk. A nem szakemberek is megértenek annyit ezekből a beszámolókból, hogy a Marson felfedezett

felszíni képződmények a víz korábbi – sőt némelyek szerint most is lehetséges – jelenlétére utalnak; ez a tény pedig a tudósok szerint akár valamiféle élet kialakulásának a lehetőségét is jelezheti. S mindezzel itt vagyunk a „szomszédban”, naprendszerünk egyik legközelebbi bolygóján. Állíthatja-e bárki is, hogy a világmindenség csak fényévmilliókban mérhető – s a hozzám hasonló átlagemberek számára felfoghatatlan – mélységeiben nincs még sok-sok, de legalább néhány, a Földhöz hasonló égitest? Néhány olyan bolygó, amelyen nemcsak az elvi lehetősége van meg az élet létezésének, hanem van is élet? Talán éppen olyan fejlett, mint itt, a mi gyönyörűsége kék bolygónkon...

Mit is mondhatnánk hívő keresztény emberként ezekre az izgalmas – némelyeket talán nyugtalanító – gondolatokra? Tudom, sokak számára már maga a kérdésfelvetés is riasztó lehet, talán még istenhitüket is elbizonytalanítja. Mások meg inkább kitérnek a probléma elől, elhessegetik maguktól, mert azt gondolják, hogy a mindenható Isten tekintélyét veszélyezteti a földön kívüli élet pusztá gondolata is.

Az, hogy én magam úgy vélem: a világmindenségben csak a mi Földünkön van értelmes – emberi – élet, valójában csupán egyéni meggyőződés, és távolról sem tudományosan bizonyított tény. Én egyszerűen így gondolom... És mégsem esnék kétségbe, és nem omlana össze a hitem, ha még az én életemben – emberi számítás szerint legfeljebb a következő két-három évtizedben –, mondjuk, egy szuperantenna értelmes lények üzenetét fogná a világűrből.

A mindenható Istennek volt hatalma arra, hogy megte-remtse „a mennyet és a földet, a látható és a láthatatlan” valóságot, a földi életet; a természet rendjét, törvényeit pedig – az emberiség felelőtlen, természetet pusztító tevékenysége

ellenére is – fenntartotta mind a mai napig. Ki akadályozhatta volna, ki gátolhatná meg őt abban, hogy ha neki úgy tetszik, más égitesteken is életet teremtsen, és annak is gondját viselje? Mondom, én magam azt gondolom, hogy a földi életnek nincs párja a világmindenségben, de semmiképpen sem vetemedem arra, hogy az Úristen életet teremtő hatalmát a mi bolygónkhoz kössem. Hálával és alázattal hajtom meg előtte a fejemet: ő a Teremtő, mi pedig az ő teremtményei vagyunk.

Legfőbb érvemet azonban még nem is mondtam el. Hogy miért nem esnék kétségbe, ha kiderülne, hogy Istennek más bolygókon is vannak értelmes, emberhez hasonló teremtményei? Egyszerűen csak azért, mert a földi életet, az emberiséget a legnagyobb méltósággal már kitüntette, szeretetéről biztosította, amikor szent Fiában, Jézus Krisztusban eljött közénk. A legtöbbet, a legnagyobbat ajándékozta nekünk, hogy megértsük: örök és végtelen szeretetétől semmi nem szakíthat el bennünket. Róm 8,38–39-ben ezt olvassuk: *„...meg vagyok győződve, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelmek, sem jelenvalók, sem eljövendők, sem hatalmak, sem magasság, sem mélység, sem semmiféle más teremtmény nem választhat el minket az Isten szeretetétől, amely megjelent Jézus Krisztusban, a mi Urunkban.”* S tegyük hozzá bizodalmas hittel: még az sem, ha netalán kiderülne, hogy nem vagyunk egyedül a világmindenségben...

[2007. MÁRCIUS II.]

Esetleg mi is, ugyanígy?

Tudomásom szerint nem vagyok klausztofóbiás. Ezzel az idegen szóval azt a pszichés túlérzékenységet jelölik, amely azokat jellemzi, akik betegesen félnek a szűk, zárt terektől. Az ebben a zavarban, betegségben szenvedők nem mernek liftbe vagy metrókocsiba szállni, nem merik magukra zárni kisebb helyiségek ajtaját, mert ha külső kényszerítő körülmények miatt mégis ezt megtenni kénytelenek, akár beteges nyugtalanság, pánikreakció is elfoghatja őket, és szinte öntudatlan meneküléskényszerük támad. Eközben – szélsőséges esetben – akár magukban, akár másokban is kárt tehetnek.

Mondom, tudomásom szerint nem vagyok klausztofóbiás, ám most, amikor e sorokat írom, és felidézem magam és a kedves olvasók számára a mögöttünk lévő hét vezető híreit a haiti földrengésről, szinte elfog a fizikai rosszullét.

Azt a hírt közölték ugyanis a sajtóirodák, hogy a szörnyű földrengés után több nappal is még mindig találtak túlélőket a romok alatt. És miközben mi éltük megszokott, ha nem is könnyű napjainkat, felkeltünk és lefeküdtünk, dolgoztunk vagy pihentünk, ettünk, ittunk, esedékes családi ünnepek alkalmával még önfeledten ünnepeltünk is, és egymást köszöntöttük, talán a vízkereszt ünnepe utáni második vasárnapon még templomba is elmentünk – ezek a szerencsétlenül járt felebarátaink a romok alatt, talán már az örület határán várták, hogy végre megkoppanjon fejük felett egy csákány, és megmentsék őket.

S miközben ezen töprengek, a több tízezer – az ország vezetői szerint akár kétszázezer – áldozat, a sérültek és hozzátartozóik sorsa aggódó részvétellel tölt el. És újra és újra összeszorítja a szívemet az aggodalom azokért, akik a romok alatt

talán még mindig a mentőcsapatokra várnak, amelyek pedig már nem fogják időben elérni és megmenteni őket. S a romok felett és a romok alatt egyre fogy, és végül teljesen elhamvad a remény... Szörnyű; vigasztalhatatlan vagyok.

Kedves Olvasók, Testvéreim! *Lukács evangéliuma* 13. részének elején beszámol arról, hogy egy alkalommal néhányan hírt vittek Jézusnak két tragédiáról, amelyek az akkori közvéleményt erősen foglalkoztatták. Az egyik hír szerint Pilátus, a vérengző római helytartó többeket meggyilkoltatott a jeruzsálemi templomban.

A másik hír pedig arról tudósított, hogy a silóámi torony építkezésén tizennyolc embert öltek meg az összeomló torony hatalmas kövei. A hírhozókban talán – az akkor sem ritka rövidzárlatos gondolkozás szerint – akár még káröröm is lehetett: biztosan megérdemelték ezt a szörnyű sorsot az áldozatok, Isten büntetése ez rajtuk; mások meg esetleg perlekedtek Istennel, miért éppen az ő családjukat, apjukat, fiaikat érte a tragédia. Örök emberi reakciók ezek. Annál nyugtalanítóbb Jézus Urunk „helyzetelemzése”: Azt gondoljátok, bűnösebbek voltak az áldozatok a többi embernél? „*Nem! Sőt – mondom nektek –: ha meg nem tértek, mindnyájan ugyanúgy vesztek el.*”

Igen, mindkét irányból – a kárvallottak és a megkíméltek oldaláról is – megfogalmazható lenne a kérdés, bár mi eze-
ket többnyire csak akkor tesszük fel, ha úgy érezzük, mi húztuk a rövidebbet. S ilyenkor az Istennel, sorssal, emberekkel való perlekedésébe csak belekeseredhet az ember. Magam is gyakran idézem *Kányádi Sándor* Kossuth-díjas erdélyi költőnk kérdését, tudniillik „hogy őket miért s engem miért nem”. Most mégis úgy gondolom, hogy nem a kiragadott sorskérdést kell ismét megpendítenem, hanem az egész verset, az 1990-ben írt (*sapienti sat* – a bölcsnek ennyi is elég) *Azt bünteti,*

kit szeret című tanácsos ideidéznem, hogy az egész kérdéskör
kellő megvilágítást kapjon:

„mint pogrom után
a zsinagóga
veretlen maradt
öreg zsidója

nem hálálkodom
nem is kérdem
hogy őket miért
s engem miért nem

mert szeretsz Uram
szeretsz Te engem
és legközelebb
nem hagysz veretlen”

Hogy bizonyító erejű kiadós verésekre vagy otthonainkat letaroló földrengésekre vágyódnánk, afelől kétségeim vannak, de a teodicea húsba vágó – az Úristen igazságosságát feszegető és szeretetét vizslató – gyötrelmes kérdései mégsem hagynak békén: őket miért, s engem miért nem? Ki különb közöttünk náluk, a haiti és egyéb nyomorultaknál vagy éppen a megvert zsidóknál?

Tudjuk, maradnak nyitott, földi életünk idején választ nem nyerő kérdéseink szép számmal. Egy-egy katasztrófa híre, életünk, sorsunk próbás időszakai csak szaporítják ezek számát. E sokszor reménytelen küzdelem gyötrelmét csak az Isten iránti feltétlen bizalom oszlathatja el bennünk. Ezt

a szívet-lelket gyógyító, békességet ajándékozó bizalmat pedig csak az evangélium teremtheti meg a szívünkben.

Ezért kétségeink sivatagában járva, nyugtalan szívünket próbára tévő időkben is igaz: sohasem az a fő kérdés, hogy mi miként vélekedünk Isten felől, hanem az, hogy ő mit gondol felőlünk. Erre pedig tudhatjuk a választ. A legfontosabb, szívet csendesítő, sorsot eligazító felismerés az ő ígéjének ajándéka, gyümölcse bennünk: „...veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.” (Mt 28,20) Ennek bizonyossága ad nekünk ebben az esztendőben is, minden körülmények között is nyugalmat, örömet, békességet, és ez az ígélet őrizi meg szívünkben az életben maradáshoz nélkülözhetetlen jó reménységet.

[2010. JANUÁR 24.]

A talpra állított életrend

Kényes, mások érzékenységét, nem megalapozott önértékelését vizsgálat tárgyává tévő mondatok, helyzetelemzések végén magam is gyakran használom ezt a latin kifejezést: *sapientia sat* – ami szó szerint ezt jelenti: *a bölcsnek elég*. Magyarul szabatosan a *kevés szóból ért az okos* mondás fejezi ki ugyanezt. Talán nem tévedek, ha feltételezem, hogy mondanivalónk utolsó mondataként olyankor is használjuk ezt a kifejezést, amikor abban bízunk, hogy taktikusan óvatos utalásainkat, olykor kicsit homályos célzásainkat, a szavaink mögött csak sejtetett összefüggéseket is megértik olvasóink, hallgatóink.

Most megfordítom a sorrendet; nem a mondanivalóm végére hagyom, hanem már most, az elején mondom: *sapientia sat*. Hogy aztán tényleg elég lesz-e az itt következő néhány

bekezdés ahhoz, hogy gondolataim lehetőleg sokak számára érthetőek legyenek, bevallom, nem tudom, csak remélem.

Augusztus 3-án, vasárnap késő este írom ezeket a sorokat. Bibliaolvasó *Útmutónk* szerint a ma kezdődő, a Szentháromság ünnepe utáni 11. héten ismét egy sokszor idézett bibliai mondat vezet bennünket: „...*Isten a gőgösöknek ellenáll, az alázatosaknak pedig kegyelmet ad.*” (1Pt 5,5) A Szentírásban olyan összefüggésben olvassuk ezt a mai korunk embere számára eléggé riasztónak tűnő mondatot, amelyben egyértelmű, hogy az egyházban a hívők közösségében érvényes életrend szabályaként hangzik. Vezetők és vezetettek között, idősek és fiatalok generációi között ez legyen a rend – tanítja Isten igéje.

Gyakran esünk abba a tévedésbe, hogy azt gondoljuk, Isten ezzel a renddel *csak* egyházát és annak tagjait akarja fegyelmezni, másokra ez a „szabály” nem vonatkozik. És ilyenkor talán még az a gondolat is megkísért – s nemritkán el is csüggeszt bennünket –, hogy Isten nem tart rendet a világban. Hiszen akaratát semmibe vevő emberek és csoportok hatalmukkal visszaélve büntetlenül garázdálkodhatnak, és gátlástalanul gúnyt űzhetnek nemcsak azokból, akik magukat kereszténynek, vallásosnak mondják, hanem magát Jézus Krisztust is megcsúfolják. Mondjuk ki nyíltan gyötrő kérdéseinket: csak nem kétféle rendet alkalmaz Isten? Egy szigorú, következetesen keményet a hozzá tartozók megengedezésére, egy másikat pedig – amelyet sokkal elnézőbbnek vélünk – ellenségei tapintatos terelgetésére. S tán még azt is hozzáteesszük: hát akkor nem csoda, hogy ellenségei erősebbnek tűnnek! Kedves Testvérek! Ne tévelyegjünk! Szó sincs erről!

Isten még az általunk be- és átlátható történelmi folyamatokban, a mi életünk idejében is olyan világosan meg-

mutatta, hogy nem csak egyháza számára írja elő ezt – a gőgös megalázását, az alázatos felmagasztalását jelentő – életrendet. És természetesen nem csak a Szentírásban szereplő egykori világbirodalmak, más, kisebb népek fölött uralkodni akaró hatalmak és az önmaguktól eltelt hatalombitorlók sorsában lesz ez világossá azoknak, akik értenek a kevés szóból is. Ahogy mondani szoktuk, ezek sorra eltűntek a *történelem süllyesztőjében*.

Ez így mégsem pontos mondat, hiszen a lényegről hallgat. Hisszük, hogy nem valami személytelen végzet és nem is egyszerűen az éppen esedékes hatalmi harc áldozatai lettek ők, hanem Isten ítélete teljesegett be rajtuk. S hitünk szerint ugyanígy újabb korok újabb hatalmain, a huszadik század diktatúráin is. De azt senki ne gondolja, hogy amikor átlépünk a sok tekintetben sikeres, de mégis fertelmes huszadik századból a huszonegyedikbe, akkor Isten újraprogramozta a világ rendjét, és idejétmúlttá, érvénytelenné nyilvánította igéjében nyilvánosságra hozott akarátát! Ő tegnap, ma és mindörökké ugyanaz (Zsid 13,8).

Egyéni életünk és a világtörténelem színpadán nem *kétféle forgatókönyv* szerint folyik a dráma. Aki ezt állítja, téved és téveszt. Isten rendje itt is, ott is ugyanaz. Legfeljebb abban lehet különbség, hogy a történelmi – közöttünk és körülöttünk folyó – eseményeket szemlélve úgy tűnhet, *Isten malmai lassan őrlnek*. Lehet, hogy időnként úgy látszik, túlságosan is lassan, de hogy *biztosan őrlnek*, az nem kétséges! Itt is helye van a régi bölcsességnek: *sapienti sat*.

Ezen a ponton korrigálnom kell magamat, hiszen ezen írás címéül ezt írtam: *A talpra állított életrend*. Ez így nem egészen korrekt. Még nincs egészen helyreállítva Isten rendje, illetve új és új merényletek történnek ellene egyéni

és közösségi életünkben, de történelminek mondható összefüggésekben, ma is. Ha csak ezt látnám, elkeserednék, de van, ami vigasztal. Ugyanis szilárd meggyőződés: Isten dolgozik rajta a mi korunkban is, és ha elérkezik az ideje, megnyitja a történelmi süllyesztőt is. S bár megélt történelmünk számos példája szerint ez még nem minden tekintetben sikertörténet, de itt-ott már felsejlik a biztató fény, és Isten jeleket ad, hogy akik látnak és hallanak, értsenek is – és majd úgyis eljön az ő országa...

Addig pedig – életben és halálban – azzal vigasztaljuk magunkat és egymást, hogy *ő az alázatosoknak kegyelmet ad*. Mit mondhatnánk ezek után? Legfeljebb ezt: *Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj* – de bízom benned, és tudom, ez elég.

[2008. AUGUSZTUS 10.]

Missziói nap előtt és után

Amikor ezeket a sorokat írom, még javában folynak az előkészületek Bonyhádön, Kíssomlyón és Salgótarjánban. Menynyit tennivaló vár még a programokért felelős szervezőkre! Már csak pár nap, és ismét ránk virrad az egyházkerületi missziói nap. Ma, az imádság vasárnapján reménységem szerint nemcsak részvételre buzdító szavak hangzottak el az istentiszteleteken, hanem imádkoztunk is a missziói nap sikeréért. Bárcsak a még hátralévő napokon se feledkeznénk el erről! Azoknak, akikhez már a hét folyamán megérkezik lapunk, ezt kérésként írom. Mindenesetre a közelgő missziói nap alkalmat ad most arra, hogy együtt gondolkodjunk a misszióról és a magunk missziói szolgálatáról.

Vagy tíz évvel ezelőtt, amikor az egyik világhírű francia

kozmetikai cég egy új találmánnyal lépett a piacra, amelyről azt hirdette a reklámokban, hogy soha nem látott módon karbantartja a hölgyek arcát, simítja a simítanivalókat, és eltünteti az eltüntetnivalókat, meghökkenítő módon „Mission”-nek nevezte el az új készítményt. Ez csak egy szélsőséges példa arra, hogy mi mindenre használjuk manapság a misszió szót – hiszen missziót töltenek be a diplomáták, a külszolgálatra vezényelt katonák, az orvosok határok nélkül, de ma már az űrszonda is missziót teljesít. És eközben talán megfakul a szó számunkra oly fontos, igazi és eredeti értelme.

Amikor Jézus Krisztus kiadta tanítványainak a missziói parancsot, és az első pünkösdőn első *bevetésük* is megtörtént, először talán még az apostolok sem tudták, hogy akkor indult el világhódító, győzelmes útjára az evangélium. Azóta, az egymást követő nemzedékek történetében folytatódik, ami ott és akkor elkezdődött.

Egyháztörténeti tény, hogy Európa kereszténnyé létele mögött elsősorban a népek apostolának is nevezett Pál apostol szolgálata áll. Az európai misszió az ő szolgálatával indult. Pedig tudjuk, eredetileg nem így tervezte. Arra készült, hogy a Fekete-tenger partjára megy, mert azon a vidéken tervezte a pogányok közti szolgálatát. De Jézus Lelke módosította elképzeléseit. Az apostol az álmában megjelenő, segítséget kérő macedón férfi szavában felismerte Isten üzenetét, és engedelmeskedett neki. Átkelt a tengeren, és megérkezett Európába (ApCsel 16,6–12).

Üldöztetések közepette, emberi gyengeségek ellenére is diadalút volt ez, amelynek a mai napig nincs vége. Gondoljunk csak bele! 1800 körül a világ akkori népességének 23 százaléka volt keresztény, 1990 körül már 34 százaléka. S ha ehhez hozzávesszük, hogy milyen dinamikus módon sza-

porodott az emberiség – milliárdokkal lettünk többen ez alatt a kétszáz év alatt –, akkor látjuk igazán, milyen gazdagon megáldotta az Úristen az evangélium magvetését.

De a 20. században szomorú változások is történtek, erősen átrendeződtek a viszonyok. 1900-ban a keresztények 80 százaléka Európában és Észak-Amerikában élt, 1997-ben már 60 százalékuk van Latin-Amerikában, Afrikában és Ázsiában. A hagyományosan kereszténynek mondott országok, földrészek pedig – így a vén Európa is – a szekularizáció áldozatává lettek. Sajnos pontos a diagnózis, amikor Európa újraevangélizálásának szükségességéről beszélünk, és ebbe hazánkat is bele kell értenünk!

Figyeljünk most a bibliai üzenetre! Bármilyen meglepő is, a *misszió* szó egyetlenegyszer sem fordul elő a Szentírásban. De ami a misszió lényege (tudniillik a tanítvánnyá tétel az evangéliumhirdetés szolgálatával), arról annál többször esik szó.

A misszió a Szentírás szerint az egész egyház szolgálata. Bár egyes tagjai végzik, valójában mégsem egyes embereké ez a szolgálat. Sőt szoktak egyenesen „*missio dei*”-ről, vagyis Isten missziójáról beszélni. Bár emberek végzik, de lényege szerint mégsem emberek munkája. A missziói szolgálat mögött a Krisztus-esemény áll. A halált legyőző, feltámadott Úr küldi ki tanítványait és egész egyházát erre a munkára. A magunk szolgálatáról sem gondolhatunk kevesebbet! Mai tanítványaiként nekünk is ez a parancsa: „... *tanúim lesztek*...” (ApCsel 1,8) És ahol az egyház Jézus Krisztus parancsa szerint, Szentlelkének vezetésével Isten missziójában munkálkodik, ott folytatódik az üdvösségtörténet!

Az egyház és a misszió elválaszthatatlan, vagy többé nem egyház az egyház. Szellemesen mondta *Werner Krusche* egykori szászországi püspök: „A misszió nem az egyik funkció-

ja az egyháznak, hanem az egyház az egyik funkciója a missziónak.” Egy másik teológus (E. Brunner) pedig egyenesen így fogalmaz: „Az egyház megszűnik egyház lenni, ha nem végez missziót.” E mondatok szinte mint a gyónótükör lepleznek le bennünket.

Az minden bizonnyal igaz, hogy felelősségünk körei nem egyformák. Vannak, akiknek több, és vannak, akiknek talán kevesebb testvérért, kortársért kell Isten előtt felelősséget viselniük. De ez nem jelenti azt, hogy a missziói szolgálat felelősségét bárki levethetné magáról. Remélhetőleg azt mindannyian tudjuk, hogy nincsen olyan keresztény ember, akinek szolgálatunk Ura és Gazdája már a földön küzdő egyház közösségében kiadta volna az obsitot, azaz felmentette volna a szolgálat alól.

Nincsen olyan keresztény, akire legalább egy testvért ne bízott volna az egyház Ura. Miért hisszük azt, hogy csak a közélet vagy éppen a politika területére érvényes ez a mondat: mindenki hozzon magával legalább még egyet! Milyen szép is lenne, ha közös, egyházmegyei, egyházkerületi vagy éppen országos eseményekre készülve is ezt tennénk! Mi akadályoz meg bennünket abban, hogy akár otthoni gyülekezetünkben is ezzel a testvérekért felelősséget érző bátorsággal végezzük *misszionáriusi* küldetésünket?

Kedves Testvérek! Nemcsak a missziói napra készülve, de sohase feledjük: egyházunk jövőjéért akkor tesszük a legtöbbet, ha Jézus Krisztus parancsának engedelmeskedve végezzük missziói szolgálatunkat – az ő dicsőségére és a ránk bízottak üdvösségére.

[2010. MÁJUS 16.]

Munkamegosztás vagy mandátum?

Ahhoz, hogy négy héttel ezelőtti ígéretem szép szó lehessen, meg kell tartanom. Akkor ezzel zártam írásom bevezető sorait: „Lehet, hogy később visszatérek az eredetileg tervezett témára, hacsak addig valamelyik püspök testvérem nem írja meg ebben a rovatban az azzal kapcsolatos gondolatait...” S mivel püspök testvéreim azóta nem írtak róla, most itt az alkalom, hogy a közelmúltban történt lelkézszentelésekhez kapcsolódóan a lelkészi szolgálat egyik legfontosabb kérdéséről gondolkodjunk.

A napokban egy fiatal lelkész testvérem a következő kérdéssel fordult hozzám: miként lehetséges, hogy ünnepi igehirdetésben többször is lelkézszentelést mondtam az egyházunkban általában használatos lelkészavatás helyett. Nem volt tévedés, jól hallotta, és jogos volt a kérdésfelvetés is, hiszen mostani hivatalos *Agendánkban* a cím is ez: *A lelkészavatás rendje*. S a rend szerint az ordináló (németül is „Ordination”-t mondanak) püspöknek az igehirdetési alapigét bevezető szavai így hangzanak: „Egybegyülekeztünk Isten szent házába, hogy testvérünket teológiai tanulmányai elvégzése után Krisztus Urunk parancsa szerint felavassuk a lelkészi szolgálatra.” Miközben a hivatalosan rögzített szöveget mindig pontosan olvasom, a nem kötött szövegeknél igehirdetés közben valóban többször használom a *szentelés* kifejezést. Mielőtt még bárki is a legnagyobb magyarországi keresztény felekezethez való vonzódást vetné a szememre, szeretettel emlékeztetem kedves olvasóimat arra, hogy nemcsak a római katolikus, hanem a református testvéregyházban is használják a lelkézszentelés, sőt a püspökszentelés kifejezést is. Ezen azért érdemes lenne elgondolkoznunk...

Pontosan tudom, és teljes egyetértéssel vallom magam is, hogy – amint azt Próhle Károly professzor írja *Agendánk* magyarázó bevezetésében – az ordináció (hadd használjam most ezt az idegen kifejezést) *nem emeli a lelkészt a hívek fölé egy magasabb papi rendbe (ezért nem beszélünk pappá szentelésről), nem ruházza fel nagyobb hatalommal...* Papszentelést, pappá szentelést én sem mondok soha, mert abban valóban visszahallható lenne a római katolikus *áldozó papságra* vonatkozó tanítás, amely egyházunk biblikus és hitvallásos tanítása alapján semmiképpen nem vállalható. A lelkézszen­te­lést azonban, ahogy már említettem, szívesen használom, de sosem mon­dok esperes- vagy püspökszentelést. Ott szerintem is az *iktatás* a megfelelő szó.

Két példát is említek, amellyel jelezni szeretném, hogy egyházunkban – s talán nem csak a legutóbbi időben – mi­ként is gondolkodnak némelyek a lelkészi szolgálatról.

Az első az egyik volt gyülekezetemben az elődőmmel történt. Egy presbiteri gyűlésen súlyos nézeteltérés támadt a lelkész és a gyülekezet egyik vezetője között. A pattanásig feszült hangulatban így csattant fel a tisztségviselő hangja: „Vegye tudomásul, lelkész úr, maga a gyülekezet szolgálója!” Mire határozottan jött a válasz: „Nem, testvérem – én az Isten szolgálója vagyok itt a gyülekezetben!” Fontos mondat: *Isten szolgálója a gyülekezetben.*

A másik példám a közelmúltból való. S nem tagadom, főleg ez az eset motivál abban, hogy lelkézszen­te­lésről, nem pedig lelkészavatásról beszélek, ha tehetem. A körülmények a lényeg­et illetően nem meghatározóak, de maga az elhangzott mondat igen. Íme: „A lelkészi szolgálat a gyülekezeti munkamegosztás következtében jött létre.” Hát nem! Ez súlyos tévedés.

Próhle professzor – aki az évtizedekkel ezelőtti sajátos helyzetben, talán főként a római katolikusokkal szembeni önmeghatározás igényével a lelkészavatás kifejezés mellett érvelt – előbb már említett bevezetőjében ezt is írta: „Az evangélikus egyház a hivatalos és nyilvános igeszolgálatot a lelkészi hivatás keretei között gyakorolja, és a lelkészavatást Jézus Krisztus missziói parancsa alapján és az ő nevében végzi azzal a meggyőződéssel, hogy ezáltal maga az élő Úr küld el és állít az apostoli szolgálat folytonosságába. A lelkészavatás tehát nem a hívők egyetemes papságának átruházása, hanem az apostoli küldetés továbbadása.” Tehát lelkészi szolgálatunk nem munkamegosztás eredménye, hanem mandátum. Küldetés, megbízatus, hivatás, sőt elhívatus, és nem mástól, mint magától az egyház Urától, Jézus Krisztustól. Többek között a missziói parancs is erről tanúskodik (Mt 28,18–20).

Egyedül a Jézus Krisztustól kapott mandátum lelkészi szolgálatunk alapja. Ez adja hivatásunk méltóságát, és ez helyezi ránk az átruházhatatlan felelősséget, amelyet Gazdánk előtt a ránk bízottakért hordozunk. Ezért nem gondolhatjuk mi, lelkészek sem azt, hogy munkánk, hivatásunk csak az egyik a többi között, amelyet mi választottunk ki magunknak. Lelkészi szolgálatunk páratlan, semmivel össze nem hasonlítható, mert egyedül csak ezt a hivatást *alapította* az Úr Jézus Krisztus, hogy legyenek igéjének hirdetői, a szentségekkel szolgáló megbízottai és népének pásztora. És mivel így Isten szolgálatára elhívottaknak tudjuk magunkat, mégis jónak tartom, ha merjük használni a *lelkészszentelés* kifejezést.

Ezért azt kérem hittestvéreinktől, egyházunk tagjaitól, hogy így fogadják el szolgálatunkat, és imádkozzanak ér-

tünk. Lelkész testvéreimtől pedig azt kérem, ne gondoljanak magukról kevesebbet, hivatásgyakorlásuk és magánéletük mérlegét pedig soha ne másokkal összehasonlítva, hanem mindig a szolgálatba állító Úr akaratához mérve vonják meg. Csak Isten a megmondhatója, milyen változások történének egyházunkban, ha ezt valóban megtennénk.

[2006. AUGUSZTUS 13.]

...menj be a belső szobádba...

Mégis reménység

A reménységről szeretnék írni most. De így talán nem pontos, hogy *szeretnék*. Hiszen manapság reménységről írni, szólni, tanúskodni – emberileg szólva – egészen reménytelennek tűnő vállalkozás. Eleve kudarcra ítélt kísérletnek tűnik. Ezért jobb, és helyzetemet pontosabban mutatja, ha így fogalmazok: most a reménységről *kell* írnom!

Nem sokat, csak néhány mondatot. Azt és annyit, amennyit még az is elolvashat, akit éppen reménytelenség gyötör. Talán az is szán rá néhány percet, aki éppen most szembesül azzal, hogy gondjait nem tudja letenni, sőt egyre nyomasztóbbak. Talán még az is meghallgat, aki mindeddig úgy vélekedett, hogy csak akkor érné meg elkötelezett kereszténynek lenni, ha ez már rövid távon is jó befektetésnek bizonyulna, és egyértelmű – akár még *forintosítható* – haszonnal is járna. Ezt hogyan is ígérhetném meg? Nem is teszem.

De tanúságot teszek arról, hogy létezik az a *mégis* reménység, amelyet – éppen azért, mert nem az éppen aktuális élethelyzetünkön, hanem Istennek ránk és az egész teremtett világra vonatkozó tervein tájékozódik – a *körülmények hatalma* nem tehet tönkre, nem helyezhet hatályon kívülre. Ez nem titkosított kormányprogram! Ez Isten Jézus Krisztusban kijelentett, világgá kürtölt válságkezelő programja! A megoldás.

A Krisztus-hívők reménységben élő emberek. Reménységünk alapja Jézus Krisztus Urunk ígérete, amelyet tanítványainak adott: „...*ha majd elmentem, és helyet készítettem nektek, ismét eljövök, és magam mellé veszek titeket, hogy ahol én vagyok, ott legyetek ti is.*” (Jn 14,3) Ezt a reménységünket valljuk meg a keresztények közös hitvallásában is: hisszük, hogy Jézus Krisztus „újra eljön dicsőségben ítélni élőket és holtakat, és ural-

mának nem lesz vége”. Akik szeretik őt, azok rá hagyatkozó alázattal, de a vele való örök és teljes közösségre vágyódó szívvel mondják az Úrtól tanult imádságban: „Jöjjön el a te országod!”

Az ő szava oszlatja el szívünkben a halál és az utolsó ítélet félelmét is. Az egyház ezért az adventi időben nemcsak arra emlékezik, és nemcsak azért ad hálát az Úristennek, hogy szent Fiában, Jézus Krisztusban egykor eljött közénk, hanem arra is hangsúlyosan készül, hogy a mindenható Isten teljességre viszi a megváltás művét. Új eget és új földet teremt, ahol láthatjuk, amit ma még hinnünk kell, és tapasztaljuk, ami ma még reménységünk tárgya. Ezért biztatom advent 2. vasárnapjának táján Jézus Krisztus Urunk vigasztaló, reménységet ébresztő szavával a kedves olvasókat: *„... egyenesedjete fel, és emeljéte fel a fejeteke, mert közeledik a megváltásotok.”* (Lk 21,28)

Szükségünk is van a biztatásra. Mert „kintről és bentről” egyaránt kísértések törnek ránk. Próbára tesz bennünket – mint az első keresztény nemzedékeket is – az, hogy „csúfolódók támadnak, akik mindenből gúnyt űznek, akik saját kívánságaik szerint élnek, és ezt kérdegetik: »Hol van az ő eljövetele nék ígéréte? Mert mióta az atyák elhunytak, minden úgy maradt, amint a teremtés kezdetétől fogva van.«” (2Pt 3,3–4) Sőt olykor belülről, szívünkben is előkúszik a kísértő, és ugyanezt a kérdést teszi fel.

Napról napra annyi minden történik velünk, körülöttünk és az egész világban, ami miatt nyugtalanul – Istennel perlekedve – kérdegetjük: miért tűri el mindezt? Miért nem vet már véget a bűn emberi életet nyomorító hatalmának? Miért nem tesz már végre rendet? Miért nem mutatja meg végre, hogy ki az Úr a házban? Miért nem teljesíti már végre azt, ami még ígéreteiből hátravan? És tapasztaljuk, hogy ez a be-

lülről támadó kétség, bizonytalanság mindig veszedelmesebb ellenfél, mintha „csak” mások kérdőjelezik meg vagy gúnyolják ki hitünket, reménységünket.

Milyen jó, hogy nem vagyunk egyedül kétségeinkkel! Velünk van igéjével, hűséges szeretetével Jézus Urunk, aki egyházában – a bűnbocsánatot nyert bűnösök közösségében – testvéreket is ad mellénk. S amikor testvéreink számot adnak a bennük élő reménységről – talán úgy, hogy maguk sem tudják –, hitünk, reménységünk erősítői lesznek. Ezért vannak fokozott veszélynek kitéve azok, akik azt gondolják, hogy nincs szükségük az egyház közösségére. Emiatt sem igaz az, hogy a keresztyénség, a vallás magánügy. A hit mindig közügy, pontosabban közösségi ügy. Ugyanis a személyes Krisztus-hit mindig belevon az egyház közösségébe is.

És miközben sóvárgó reménységgel várjuk Jézus Krisztus Urunk visszajövetelét, él bennünk az a reménység is, hogy amíg „*eljövetelének ígérete*” nem teljesedik, még sokan meghallják az örömhírt, és megismerik Isten szeretetét. Mert mi más is lenne az oka, hogy a mindenható Isten türelmes, és nem hozta még el az utolsó adventet? A benne bízók hitét, reménységét megőrzi, átvezeti őket a hit harcain. De mi lenne azokkal, akik még nem hallottak róla, vagy ha hallottak is, de megkeményítették és bezárták előtte szívüket? Őértük kell a Krisztus-hívőknek türelemmel lenniük. Őértük és nekik is számot kell adnunk a bennünk élő reménységről, mert az Úr „*nem azt akarja, hogy némelyek elvesszenek, hanem azt, hogy mindenki megtérjen*” (2Pt 3,9).

[2008. DECEMBER 7.]

A nyugalom ígérete

Verdi *Don Carlos* című operájából Fülöp király híres áriájának szövegét gyakran idézik kortársaink is nehéz élethelyzetekben. A testi-lelki próbát, fárasztó, időnként akár erőnket is meghaladó feladatot jelentő nehéz időben még indokoltnak is érezheti az ember ezt a mondatot. Nem tagadom, félig komolyan, félig tréfásan én magam is feleltem már az ária kezdő szavaival annak, aki életem, szolgálatom egy-egy különösen is nehéz, erőt, energiát igénybe vevő szakasza idején aggódó kérdésével fordult hozzám: „Majd alszom én, ha véget ér a kín...”

Ezekben a napokban, amikor a parlamenti vitára benyújtott állami költségvetés egyházakat is hátrányosan érintő számairól hallunk nyugtalanító híreket, még az a gondolat is megkísértheti az embert, hogy jó lenne ezt átaludni, és majd csak akkor felébredni, amikor túl leszünk ezen az egészen. A tehetetlenségnek, a kiszolgáltatottságnak ez az érzése valóban csüggesztő, erőtartalékainkat felemésztő lehet.

De az is megtörténhet, hogy éppen ez vezet el bennünket arra, hogy hamis reménységektől, illúzióktól megszabadulva, józanul felmérjük helyzetünket, állapotunkat, és így keressük a megoldást gondjainkra. Bármi legyen is egy ilyen helyzetelemzésnek, felmérésnek az eredménye, afelől nincs kétségem, hogy az Istenbe vetett bizalom, az ő ígéreteire építő reménység és az ebből fakadó elkötelezett tanítványi élet megmaradásunk egyetlen biztosítója. Ezért olyan fontos, hogy a diagnóziskészítés és jövőkép formálása közben ne feledkezzünk el arról, amit Isten mond nekünk.

Bibliaolvasó *Útmutatónk* múlt heti útravalóját olvasom ismét: „Minden gondotokat őreá vessétek, mert neki gondja van

rátok.” (1Pt 5,7) Először a Krisztus utáni első század második felének kezdetén biztatta és vigasztalta kortársait a levél szerzője ezzel az üzenettel. Szükségük is volt rá, hiszen nemrég ismerték meg az evangélium tanítását – akár úgy is fogalmazhatunk, hogy még kezdő keresztények voltak. Helyüket keresik, és olykor még bizonytalanok, miként is kell élniük egy olyan világban, ahol kereszténységük miatt környezetük megveti, üldözi őket. S ami közel kétezer évvel ezelőtt vigasztaló és megőrzésre méltó üzenetnek bizonyult, az ma sem veszített aktualitásából, és ma is fontos Jézus tanítványai számára.

Mindenekelőtt a rajongó elképzeléseket és tévtanításokat leplezi le ez az ige. Egyértelműen és világosan tudomásunkra hozza, hogy a keresztény embernek is lehetnek, vannak is gondjai. Ezzel hamisnak mondja azokat a félrevezető, kancsalul festett egeket ígérgető hazug szövegeket, amelyekkel gondtalan életet, próbáktól és nehézségektől mentes életet ígértek a hamis próféták a hiszékeny embereknek. Az utóbbi időben mi is oly gyakran találkozhattunk ezzel a lélekvadászok globális szabadpiacán: *Csatlakozz hozzánk, s nem lesz gondod többé, sikereidet garantáljuk, karriered töretlen lesz...* Hogy kinek csökkennek így a gondjai, s kinek nem, arról néhány drámai beszámoló is megjelent már.

Egy percre sem állítom, hogy könnyű erről a kérdésről beszélni. Életünk nehéz, olykor tragikus eseményei, a bűn – magunkon és körülöttünk is tapasztalható – életet és közösséget romboló hatalma, de még mindennapos gondjaink is súlyos kérdéseket ébreszthetnek bennünk. Könnyen Isten ellen lázad ilyenkor az ember, és gyakran őt teszi mindenért felelőssé. Nagy kísértés ez! Nem véletlenül olvassuk ezt a Biblia következő mondatában: „*Legyetek józanok, vigyázzatok, mert*

ellenségeitek, az ördög, mint ordító oroszlán jár szerte, keresve, kit nyeljen el: álljatok ellene a hitben szilárdan...” De hogyan juthat el az ember erre az oltalmazó józanságra? Megismerheti-e ennek titkát, megtanulhatja-e művészetét?

Itt nem segít a régiek bölcsessége! Ne csak a történelem hatalmas képeskönyvét tanulmányozza az, aki aggodalmaitól, félelmeitől és gondjaitól meg akar szabadulni! Nem az élet tanítómesterének nevezett történelem ismerete vezet el erre a sokak által vágyott nyugalomra, szabadságra. Ehhez az evangéliumra – Jézus Krisztus Urunk biztató, vigasztaló szavára – van szükségünk. Aki valóságos emberként mindenben megkísértetett hozzánk hasonlóan, kivéve a bűnt (Zsid 4,15), ismerte emberlétünk napi gondjait és végső sorskérdéseit; de valóságos Istenként hatalmával és szeretetével hatékonyan segíthet rajtunk. Ha tőle halljuk: *„Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok, és meg vagytok terhelve, és én megnyugvást adok nektek”* (Mt 11,28), akkor hallgatnunk kell szavára, mert ő méltó a bizalmunkra, és ha ő hív, tudhatjuk: nemcsak ígér, hanem be is tartja szavát.

Tudja azt is, mennyire megterhelnek bennünket napi gondjaink. Az örök érvényű *Hegyi beszédben* is ezért óvja tanítványait az aggodalmaskodástól. És túl azon, hogy a teremő és gondviselő Isten jóságáról is tanít – *mennyei Atyátok tudja, hogy szükségetek van minderre* (Mt 6,32) –, egyértelmű útmutatást ad számunkra következő szavával: *„Keressétek először az ő országát és igazságát, és ezek is mind ráadásul megadatnak nektek.”* (Mt 6,33)

Én ezt a jézusi tanítást nem tudom másként érteni, csak így: Mindaddig, amíg az ember Isten törvénye és rendje nélkül, akarata ellenére él, csak újratermeli a válságokat, bajt okoz magának s másoknak is. De ha belátja, hogy az ő aka-

rata szent és jó, és javunkra van, ha engedelmeskedünk neki, akkor megismerhetjük az életnek azt a páratlan biztonságát, amelyről heti útravalónk második fele így tanúskodik: „...*neki gondja van rátok!*”

[2009. SZEPTEMBER 27.]

Jézus, az igazmondó

Ha egy magukat kereszténynek mondó emberek között rendezett közvélemény-kutatásnak az lenne az egyik – igaz, ebben a formában nem túl gyakran megfogalmazott – kérdése, hogy *szeretik-e Jézust*, feltételezhetően mindenki vagy majdnem mindenki szívből és egyértelműen igennel válaszolna. De ha a következő kérdés az lenne, hogy *miért szeretik Jézust*, akkor valószínűleg sokféle indoklást, magyarázatot hallhatnánk.

Ez így is van rendjén, hiszen ezernyi okunk van arra, hogy szeressük őt. Persze azt azért sosem feledhetjük, hogy mi csak *viszontszerethetjük*, mert ő – ahogy János apostol mondja – *előbb szeretett minket* (1Jn 4,19). Mi ebben sem előzhetjük meg őt, csak válaszolhatunk az ő embermentő irgalmára és szeretetére. Hiszen ő *azért jött, hogy megkeresse és megtartsa az elveszettet* (Lk 19,10).

Kedves olvasók! Én most hetilapunk nyilvánossága előtt – amely a példányszám miatt sajnos ország-világ előtti nyilvánosságnak azért nem nevezhető – vallomást teszek arról, hogy sok egyéb ok mellett azért is szeretem Jézust, mert *mindig igazat mond*. Szószátyár és szóinflációs korunkban ez olyan kincs, olyan ajándék, amelyet aligha tudunk méltóképpen megbecsülni. Nem alakulhatnak úgy a helyzetek, a

körülmények, hogy ne mondana igazat. Amikor küldetésének beteljesedéséről, a rá váró keresztről beszélt, amikor tanítványaitól búcsúzott, és felkészítette őket eljövendő apostolságuk próbatételeire, amikor tönkrement életű emberek kértek tőle segítséget, soha nem mondott utólag hamisnak bizonyuló szavakat, és soha nem hitegette az övéit *kancsalul festett egék* álomképeivel. Lenyűgöző, bizalmat ébresztő és imádni való az ő igazmondása.

Nem volt ez könnyű lecke egykor tanítványainak, és nem könnyű lecke ez ma nekünk sem. Sokszor okozott egyes emberek és kisebb-nagyobb közösségek életében is alig gyógyuló sebeket, fel nem dolgozható csalódásokat az, hogy hamiskodó, a valós állapotokat letagadó nyilatkozatokkal félrevezették őket. De Jézus nem így tesz. Ő mindig vállalta és vállalja az igazmondást. Életünkről, állapotunkról felállított diagnózisa tévedhetetlenül pontos, megállapításai helytállóak. Nem vezet félre, nem csap be bennünket. Néven nevezi a bűnt, lehatol a bajok gyökeréig, feltárja a rejtegetett, letagadott fertőző gócokat. Mert *nem akarja azzal növelni a bajt, hogy elfedi*.

Ezért állt meg az egyház kétezer esztendő óta – le nem tagadható emberi gyengeségek, hamiskodások, bukások, máglyatüzek, üldözések, testvérietlen indulatok, szólamok, gyűlölködések ellenére –, és ezért marad is meg az egyház az idők végezetéig: mert fundamentuma Jézus igéje. És az ő szava, ígéretei igazak.

Mindig igazat mondott, és igazat mond most és mindörökké. Ezt tette akkor is, amikor tanítványait óvó szeretettel előre figyelmeztette arra, hogy az ő békességének lesznek ellenségei. Ezért a tanítványok békessége nem magától értődő kincs.

A *sálom*, az *eiréné*, az Isten adta békesség napról napra, újra és újra küzdelemben megszülető valóság. Mert belső és külső veszélyek leselkednek rá.

Igen, Isten békességének voltak és vannak ellenségei. Olykor még saját szívünk is az, amikor inkább álomvilágba menekülünk, amikor azt gondoljuk, hogy megússzuk, ha letagadjuk a bajt, kikerülhetjük a közeledő veszedelmet, ha becsukjuk előtte a szemünket. Bizony nem könnyű belátni, egyszer s mindenkorra megtanulni, hogy a struccpolitika soha nem segít.

De hála Istennek, igazat mondott akkor is a Mester, amikor megígérte, hogy ő mégis békességet ajándékoz az övéinek. Ehhez megvan a hatalma, és megvan a lehetősége is, mert ő *legyőzte a világot*. S egyébként is, ő *nem úgy adja a békeség ajándékát, ahogy a világ* (Jn 14,27). A szeretettel kimondott igaz szóval, vagyis igéjével és a minden napon velünk maradó szeretetével teremti meg azt azoknak a szívében és életében, akik hisznek neki, és bíznak benne. Tudom, hogy sokakkal együtt tanúsíthatom, *neki* mindig hihetünk, Jézus Krisztus méltó a bizalmunkra!

Kedves olvasó! Azokat, akik arra a következtetésre jutnak, hogy ezek a gondolatok nem függetlenek mai hazai közéletünk időszerű kérdéseitől, megnyugtathatom, nem tévednek. Hiszen a mindent átjáró és megmérgező bizalmi válságnak éppen a hamiskodás, a hazugság az igazi okozója. Sőt ezentúl egyetértek azokkal is, akik szerint még a globális pénzügyi, gazdasági válság is azért robbant ki, mert a neoliberális piacimádat az üzleti, gazdasági életben is a melegágya lehetett az ügyeskedéseknek, a törvényesség határát igencsak súroló – és nemritkán át is lépő – nyerészkedő akcióknak. Ezek bizony a hazugság sajátos formái. És mára oda jutottunk, hogy

nemcsak a válaszok, hanem már nagyon sokszor a formálódó kérdések is hamisak, álságosak. Naponta tapasztaljuk ezt.

Jézus Krisztus egyházának tagjaiként mi mégsem tehetünk mást, mint hogy felvesszük a harcot e mai veszedelem ellen. Ez csak úgy lesz lehetséges, ha minden esetben megalkuvás nélkül arra törekszünk, hogy az igazság és szeretet kettős mértéke szerint formáljuk szavainkat és cselekedeteinket.

Már csak azért is, mert mi sosem csak a magunk hitelességét, megbízhatóságát kockáztatjuk, ha e világ szokásai szerint szólunk és cselekszünk, hanem annak a tekintélyét és jó hírnevét veszélyeztetjük, aki maga az Igazság, és akiről azt valljuk, hogy ő a mi Mesterünk, az igazmondó Jézus.

[2009. ÁPRILIS 5.]

Két fontos mondat

Hát mégis neki kell állni, és papírra, pontosabban a szövegszerkesztőbe kell vetni a soron következő írást! Pedig azt reméltem – biztosan tudom, a sorozat darabjait jegyző püspöktársakkal együtt –, hogy néhány kísérlettel sikerül végre meggyőznünk hetilapunk főszerkesztőjét: itt lenne az ideje lezárni a műfajában már eléggé korosnak számító – hiszen négy teljes évet megélt – Égtájoló sorozatot.

De amint ez a mostani eredmény (?) is mutatja, ő győzött. S ráadásul még bizonyos értelemben a felelősséget is rám hárította. Ugyanis a nem egészen fél év múlva esedékes nyugdíjba menetelemmel érvelt. A szerkesztőség addig mindenképp szeretné életben tartani a püspöki publicisztikafolyamot. Hát ezért született meg ez az írás is, mutatva a sajtó (és képviselői) akaratérvényesítő képességét. De talán lesz valami haszna is; és ha itt-ott valami aktualizálásra utaló szándék is felfedezhető lenne benne – az nem a véletlen műve...

Amikor ma az új esztendőben először fordulhatok a kedves olvasókhhoz, két fontos bibliai mondatot idézek. Mindkettő az Ótestamentumban található, Józsué könyvéből való. Az első a könyv elejéről, a második az utolsó fejezetéből. Az első Isten Józsuénak adott ígérete, a másik Józsué fogadalma: „*Nem maradok el tőled, nem hagylak el.*” (1,5c) – „*De én és az én házam népe az Urat szolgáljuk!*” (24,15c) S mi minden van a két mondat között! Hiszen Józsué az, akire Mózes halála után Isten rábízta népe vezetését és azt, hogy legyen a honfoglalás küzdelmeinek hadvezére. Sikerek és kudarok, győzelmek és vereségek s végül a sikeres honfoglalást lezáró – ma így mondhatnánk – *alkotmányozó országgyűlés* súlyos, jövőt meghatározó eseménye.

Nem akarom azonban eltitkolni a kedves olvasók, testvéreim előtt, hogy az elsőként idézett mondatot kicsit önkényesen, bizonyos *ellenpontozási szándékkal* választottam ki. Ugyanis mielőtt e sorokba kezdtém volna, éppen befejeztem egy másik írást 2011 igéjéről – „*Ne győzzön le téged a rossz, hanem te győzd le a rosszat a jóval!*” (Róm 12,21) – a Dunántúli Harangszó számára, és még mindig foglalkoztat újév ünnepének igehirdetési alapigéje (Mt 7,24–27), amelynek alapján magam is szolgáltam a győri Újtemplomban. S nem tagadhatom, most olyan ígére vágyódtam, amelyben nincs felszólító mód, és nincs figyelmeztető szó a bizonyosan ránk törő szelekről és viharokról, hanem csak csendes bizonyosság Istenünk hűségéről. Így leltem rá Józs 1,5c-re. *Építkezések* és *küzdelmek*, harcok közben nem vágyálmokat kergetünk, és nem emberi ígéretésekre építjük életünket. Reménységünk megingathatatlan alapja Isten hűsége. Erről tanúskodik Isten népének története, és erről tesz bizonyosságot mindenki, aki a hit bátorságával Istenre meri bízni magát.

De miért olyan fontos számunkra Isten ígérete? Minde-
nekelőtt azért, mert ő mondja. S az teljességgel *lehetetlen*, hogy
Isten hazudjon (Zsid 6,18). Előfordulhat ugyan, hogy az ember
perelni kezd Istennel, mert betegségek, váratlan nehézségek
közepette ez is megtörténhet, de az biztos, hogy *őt* hazugsá-
gon senki emberfia nem érheti.

Nem győzőm újra és újra elmondani, hogy azt különösen
is szeretem Jézus Krisztusban, hogy amikor követésére el-
hívta tanítványait, nem ígért nekik fűt-fát, gondtalan életet,
holtbiztosan sikeres vállalkozásokat, hanem nyíltan szólt a
tanítványi élet megpróbáltatásairól, a kereszthordozásról.
Amit azonban megígért, azt meg is adta, és adja ma is az őt
szeretőknek: a bűnbocsánatot, a szív békességét és örömét,
az ő eljövendő országának, az üdvösségnek a reménységét –
s az ezekből fakadó hálás szeretetet, amely a világon egye-
dül képes arra, hogy emberek és közösségek életének bajai-
ban, feszültségeiben gyógyulást adjon. Még arra is képes,
hogy a rosszat a jóval, vagyis Isten erejével legyőzze! Hát
ezért olyan fontos, hogy ígéretet kaptunk arra, hogy nem
marad el tőlünk, és nem hagy el bennünket.

De ne feledkezzünk el a másik mondatról sem, Józsué val-
lomásáról! Külön is figyelniünk kell a mondat kezdetére: „*De
én...*” Ez annak az embernek a súlyos szava, aki sok mindent
tapasztalt, népe tagjait és saját szívének gyengeségeit is jól
ismeri, de főként ismeri és nem felejt el Isten hűségét. S ő, aki
mindeddig kész volt hűségesen szolgálni népe javát Isten pa-
ranca szerint, ezen a ponton egyértelműen fogalmaz: tudni-
illik – mondja a rábízott közösségnek – ha akartok, járhattok
más úton, dönthettek másfajta világnézet, vallásos elképzelés
alapján, hátat fordíthattok az ígéreteit hűségesen megtartó
egy igaz Istennek, *de én és az én házam népe az Urat szolgáljuk!*

Józsue hitvallása és példája ott és akkor segített, hogy a közösség helyes döntést hozzon. Vajon mai súlyos helyzetekben, amikor sokak szerint olyan nehéz az utak, lehetőségek között a jót választani, a helyes döntést meghozni, a mai Józsuek – ha vannak – segítenek-e közösségeiknek, hogy a szívekben és szájakon a jó válaszok megszülessenek?

[2011. JANUÁR 9.]

Nagyothallók előnyben?

Azt reméltük, hogy most végre igazán nyugodt szilveszterünk lesz, azaz nyugodtan alszunk majd az év utolsó éjszakáján, hiszen pihenni kell az újévi szolgálat előtt.

De miért mondom, hogy *végre*? Csak azért, mert jó öreg vizslánknak, *aki* a búcsúzó év utolsó napjaiban lépett tizenegyedik évébe, bizony az elmúlt évek folyamán egyre észrevehetőbben, tavaly pedig már látványosan megromlott a hallása. Így tehát nem tűnt alaptalannak a gondolat, hogy végre nyugodt éjszakánk lesz, mert bizony – örvendeztünk előre – már nem fogja meghallani a szokásos szilveszteri dobhártyarepesztő zajokat: a papírtrombiták sívítását, a tilítás ellenére is durrogatott petárdák hangjait, sőt még a tűzijátékot sem.

Míg fiatalabb volt, érzékeny vizslalelke minden erőszakos és szokatlan hangra idegesen reagált. S az óév esti össznépi zajongástól – bár mindig is lakáslakó volt – remegni és lihegni kezdett, s órákon keresztül vigasztalhatatlanul és megállíthatatlanul járkált fel s alá, bújt volna a legkisebb, nyugalmat ígérő zugba is. De hiába, hiszen éles hallását semmi nem tudta eltompítani – legfeljebb a végső megoldásként

beléerőszakolt, egész furcsa kutyabambaságot okozó idegnyugtató könnyített a helyzeten. Átmenetileg.

Száz szónak is egy a vége: mára megváltozott a helyzet. Most valóban nem csalódtunk, mert öreg, nagyothalló vizslánk háborítatlanul átaludta a két – a búcsúzó és érkező – esztendőtt összekötő éjszakát...

De nem így én magam! És ahogy többektől hallottam, sokan mások sem, a még jól halló kutyák és egyéb háziállatok gazdáái sem, és maguk a szerencsétlen jószágok sem! És a betegek a kórházban vagy otthon betegágyban fekvők sem, és a kismamák sem meg a kisgyermek és a könnyű álmú öregek sem! Nagyon sokan nem tudtak, pedig szerettek volna aludni.

Én még ilyet, mint 2008 szilveszter éjjelén, eddig még nem hallottam! Pedig az én hallásom sem javul éveim múlásával. Órákon keresztül dübörgött az utcán a diszkózene, késő éjszakáig újra és újra – nem túlzás – felbömbölt a tűzijáték ágyúhangja, és az utcán randalírozók hangoskodása a várt és remélt nyugalomnak még a reményét is elűzte. S ha emellé még a tévéadók színvonalatlan és olykor botrányos műsorait is odateszem, amelyeket úgynevezett szilveszteri mulatságként és szórakoztatásként felkínáltak, óhatatlanul feltámad a kérdés: kinek és mire jó mindez?

Mintha egyre nyilvánvalóbb, tudatosan szervezett hadjárat indult volna minden ellen, ami a nemes és igényes kultúrát képviseli, vagy ami lehetővé tenné a tartalmas, mértéktartó szórakozást. A dobhartyarepesztő harsányság, a nemritkán alpári stílus, kétértelműség és szennyes kulturálatlanság úgy áraszt el bennünket, hogy szinte fuldoklunk benne, és kivédhetetlenül mételyezi gyermekeink és ifjúságunk gondolkodását.

És sajnos már a szülők és nagyszülők is veszélyeztetettek, vagy ha maguk még nem adták is be a derekukat, de már nincs erejük, energiájuk – ne szépítsük: nincs bennük bölcs és felelős szeretet – arra, hogy igyekezzenek megvédeni azokat, akikért Isten előtt hordoznak felelősséget. Pedig közös feladatunk, hogy harcoljunk a mindent elborító igénytelenség és ízléstelenség ellen, ifjúságunkat és önmagunkat is igyekezzünk megvédeni az ártalmas hatásokkal szemben.

De hogyan lehet ezt megtenni? Vajon nem az az egyedüli megoldás, hogy – mint öreg vizslánk – nagyothallókká leszünk? Olyanokká, mint akik – már kicsit mindenen kívül és mindenen túl – csak úgy tengetik napjaikat? Akiknek csak az *élni és élni hagyni* az életelve – és ezzel, akár tudják, akár nem, nemritkán a gondatlan veszélyeztetés büntettét is elkövetik.

Ne áltassuk és ne csapjuk be magunkat! Így biztosan nem leszünk küzdelmünkben, az Istentől ránk ruházott felelőség gyakorlásában eredményesek! Még magunkat sem tudjuk így – ezzel a vélt vagy valós kívülmaradással – megvédeni, hát még azokat, akik ránk vannak bízva, és tőlünk kellene megtanulniuk a tisztességet, a becsületet, a morális tartást és az igényes kultúra szeretetét. Az úrt kellene kitölteni! Azt az úrt, amely sok kortársunk szívében, lelkében tátong. És amely aztán kritikátlanul beszív mindent, amit kellő reklám-erővel rátukmálnak.

Nem nagyothallókká, hanem érzékeny fülűekké és jól hallókká kellene lennünk! Egyrészt azért, hogy végre felfigyeljünk arra, hogy ma inkább igaz, mint eddig bármikor: „...a teremtett világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését.” (Róm 8,19) Másrészt pedig azért, hogy meghalljuk Jézus Urunk figyelmeztetését, amellyel az ízét vesztett sóról mondott példabeszédét zárja: „Akinek van füle a hallásra, hallja!” (Lk 14,35)

És bármennyire nehéznek, olykor meg szinte lehetetlennek tűnik is, keresnünk kell a csendes perceket, a lélek csendjét, amikor meghallhatjuk Jézus Urunk halk szavát. Mert csak ő kész és képes legyőzni az ellenséget, a mindnyájunkat elnyelni akaró *ordító* oroszlánt (1Pt 5,8).

[2009. JANUÁR II.]

Nem kellene ennek így lennie!

Úgy emlékszem, még sohasem írtam arról, milyen távol áll tőlem az a műfaj, amelynek jegyében ez a rovat megszületett. A publicisztika, az éppen időszerű – ha nem is a széles közvéleményt foglalkoztató, de az éppen fontos – kérdésekre reflektáló hozzászólás nem könnyű kenyér. S ráadásul újságunk hetilap volta miatt óhatatlanul mindig nagy a veszély, hogy észrevételeivel, hozzászólásaival elkésik az ember.

A műfaj egyik legfőbb szabályát, a gyorsaságot és frisseséget ilyen körülmények között nagyon nehéz, ha egyáltalán lehetséges, teljesíteni. Bár éppen manapság mintha hazai közéletünk rácáfolna erre az állításomra, hiszen olyan, hetekig napirenden lévő kérdések, témák foglalkoztatnak bennünket, amelyekről ugyan sok minden elmondható, de az sajnos nem, hogy gyorsan elvesztik aktualitásukat.

Amikor a böjti időszak első vasárnapjának estéjén ezeket a sorokat írom, már sokfelé eljutott a híre annak, hogy egyházunk csendes együttlétre hívja mindazokat, akik napjaink szörnyű tragédiái fölött nem tudnak, de nem is akarnak egykönnyen napirendre térni. Reméljük, sokan meghallották a hívó szót, és ott voltak ezen az alkalmon Deák téri templomunkban. Én most – nem feledve ezeket a szívünkre nehe-

zedő terheket – inkább arról szeretnék írni, ami hitünk szerint a gyógyulás és a válságból való kilábalás lehetőségét kínálja fel nekünk. Ezzel talán még a műfaj időszerűsége vonatkozó parancsát sem szegem meg.

„Azért jelent meg az Isten Fia, hogy az ördög munkáit lerontsa.” (1Jn 3,8b) Ezekben a hetekben, böjt idején hangsúlyosan is ez az üzenet áll az egyház hitének, gondolkodásának, istentiszteleti életének középpontjában. Valójában az egyházban mindig ez a fő és egyetlen téma: *Isten úgy szerette a világot, hogy érte adta megszüölt Fiát* (Jn 3,16), és általa minden embernek felkínálja a gyógyulás, a bűnbocsánat, a megújulás lehetőségét. Ezért amikor böjt csendjében közösségeinkben megemlékezünk Jézus Krisztus szenvedéséről, felidézzük keresztútját és kereszthalálát, ezt azért tesszük, mert hisszük, hogy *nincsen üdvösség senki másban* (ApCsel 4,12).

Persze újra és újra tanulnunk kell, hogy nélküle nemcsak életünk végső kérdéseire nincs válaszuk, de mindennapjainkban sem boldogulnánk, ha nem részesítene bennünket az ördög hatalmát megtörő győzelmében. Nehéz ezt belátni, mert az ember magától nem tud lemondani az öndicséret himnuszairól. És mint fuldokló a szalmaszálba, kapaszkodik abba a tévhitbe, hogy azért nem is olyan rossz a helyzet, és majd megoldjuk a problémákat... S talán valóban nem vesszük észre, hogy a teljes életre vezető keskeny úton járás művészetét mi magunktól nem tudjuk elsajátítani. Ezt csak a Jézus Krisztusban való hitben – ajándékként – kaphatja meg az ember. Nélküle még azt sem látjuk, mennyi veszély leselkedik ránk!

Böjt első vasárnapjának jól ismert evangéliuma Jézus megkísértésének története volt (Mt 4,1–11). Arra minden bizonynyal emlékezünk, hogy ő végül legyőzte a kísértőt. De arra is

emlékezünk, hogy az milyen támadásokat intézett ellene? A kenyérgkérdés, a vallás és a hatalom körül folyt a küzdelem. Örök kérdések ezek. A mi kérdéseink is. Az útelágazásoknál, a döntő helyzetekben csak Jézus Krisztus kísértéseket legyőző ereje vezethet bennünket győzelemre.

Itt van mindjárt az első, a kenyérgkérdés. Ha azt hisszük, hogy ez csak a diktatúra évtizedeiben megsanyargatott egyház és keresztény emberek dilemmája volt, nagy tévedésbe esünk. Igaz, akkor gyakran hallhattak a lelkészek ilyen mondatokat: nem járhatok templomba, nem mehet a gyerek hittanra, mert akkor a fizetésemelésnél hátrányt szenvedek. Ma talán fondorlatosabb a helyzetünk, az alapkérdés mégis ugyanaz.

Remélem, igen, remélem, hogy sokan magukra ismernek, amikor gyakran ismétlődő keserű tapasztalataimat így összegzem: milyen világ az, ahol az erkölcs, a tisztesség, az üzleti becsület, mivel nem hoz kellő profitot, elvesztette értékét?

Senki ne higgye, hogy Isten rendjét, akaratát büntetlenül meg lehet szegni! Isten malmai – ha olykor túl lassúnak tűnnek is – örölnek. Jaj annak, aki azt hiszi, hogy csak kenyérral és csak a piacról él az ember!

Az ördög támadásai úgynevezett vallásos életünket sem kímélik. Ilyenkor mindennapi életfolytatásunk egészen mást mutat, mint kegyeskedő szavaink. Az adok-kapok logikája határozza meg vallásoskodásunkat, és imádságaink, templomozásunk (ha van még egyáltalán), adakozásunk mögött sokszor nem is leplezetten ott van az alantas, számító gondolat: majd csak visszafizeti, meghálálja nekünk ezt az Isten! Mintha életünket, anyagi javainkat, mindenünket, amink csak van, nem tőle kaptuk volna! Bizony istenkísértés az

ilyen vallásosság, s akkor nekünk is szól a kemény beszéd: *miattatok káromolják Isten nevét a pogányok között* (Róm 2,24).

Az Isten Fiát is félre akarta vezetni az ördög, amikor azzal hitegette: ha őt imádja, neki adja a világaluralmat. A hatalom kísértése sokaknak lett és lesz csapdává: Mindegy, hogyan és milyen áron, de fel kell jutni a csúcsra! Meg kell szerezni a hatalmat, mert uralkodni jó! Családot terrorizáló férfiak és asszonyok, munkatársaikat sanyargató főnökök, kis és nagy közösséget uralmuk alá hajtani akaró önjelölt népvezérek mind egy fából vannak faragva. S aki nem Istent akarja szolgálni a rábizottak javának munkálásával is, nemcsak „alattvalóit” teszi boldogtalanná, de eladja a lelkét is.

Kedves olvasók, testvéreim! Nem kellene ennek így lennie, hiszen *megjelent az Isten Fia, hogy lerontsa az ördög munkáit* – bennünk is.

[2009. MÁRCIUS 8.]

A félig megtett utak kudarca

Ha csak félig megtett utakról hallunk, akkor céljukat el nem ért próbálkozások, félútról való visszafordulások, nem kellően előkészített, nem kellő gondossággal megtervezett és ezért eleve kudarcra ítélt vállalkozások jutnak leginkább eszünkbe. Ilyenkor – ha mi vagyunk, akik kudarcot szenvedtek – gyakran hivatkozunk a körülmények kedvezőtlen összjátékára, mások értetlenségére vagy rosszindulatára, és ezeken kívül is sokféleképpen és találékonyan mentegetjük magunkat. Csak ne kelljen bevallanunk, hogy kudarcunk oka éppen mi magunk vagyunk!

Persze egészen más a helyzet, ha mások sikertelenségéről

értésülünk. Akkor nehezen találunk – ha egyáltalán keresünk – más magyarázatot a kudarcra, mint annak az ügyetlenségét, felelőtlenségét, gondatlanságát, akit olyan szégyen ért, hogy vissza kellett fordulnia, vagy hajótörést szenvedett a cél előtt. De akár könnyen lelt kifogással mentegetjük magunkat, akár találékonyan kitalált indokkal hibáztatunk másokat, azt mindenki tudhatja, hogy a csak részben megjárt út nem visz célba bennünket!

Mostanában különösen is sok szó esik közöttünk ilyen *félbehagyott, félbemaradt utakról* – életünk legkülönfélébb összefüggéseiben. Zátonyra futott házasságok, sikertelen vállalkozások (és ezt a szót most a legtágabb értelemben értem!), egyházunk életét feszültségekkel terhelő ügyes-bajos dolgaink tartoznak ide, de a sokak szerint félbemaradt vagy félig sikerült rendszerváltást is említhetném.

Nem tudok szabadulni attól a felismeréstől, hogy egy úti-tervet úgy is kudarcra lehet ítélni, ha az utat nem az elején kezdjük el, hanem minden erővel azon mesterkedünk – bármilyen abszurdnak tűnik is a gondolat –, hogy csak valahol a felénél vagy a háromnegyedénél kelljen belevágnunk. Talán azért, mert az út eleje különösen is nehéznek, kényelmetlennek, talán kínosnak is tűnik. Feltételezem, sejti már a kedves olvasó, hogy ezekkel a gondolatokkal messze túljutottunk egy-egy konkrét eset feletti töprengésünk távlatain. Egész életünket, sorsunkat meghatározó kérdésről van itt szó! Valóban itt az idő, hogy a lényegre térjek.

Hitünk és életünk fundamentumára, a kereszt evangéliumára gondolok. Lehet mondani, az örök téma foglalkoztat megint. Hát mikor, ha nem most, e szent napokban? Amikor – bocsánat a képért – mintha valóban azon mesterkednének sokan, hogy csak az út felénél, esetleg csak a célegyenesben

kelljen „beszállniuk”. Mintha húsvét önmagában állna, mint ha az Úr feltámadása a kereszttel is lehetséges lett volna. Mintha az evangélisták, reformátoraink – és a lényegét jól értő művészek (festők és muzsikusok) is a maguk eszközeivel – nem erre emlékeztetnének bennünket újra és újra.

Kedves testvérek! Húsvét, a keresztre feszített Jézus feltámasztásának ünnepe nem teszi feleslegessé, nem helyezi hatályaon kívül a kereszttel, hanem érvényt szerez neki! Húsvétkor maga Isten mondott igent szent Fia áldozatára, és így tette nyilvánvalóvá, hogy az ő ártatlan szenvedéséért és haláláért van bűnbocsánat, és van szabadulás a halál hatalmából. A kereszttel húsvét nélkül tragédia, értelmetlen áldozat lenne, a húsvét pedig a kereszttel nélkül erőtlenség és üres tavaszünneppé silányulna.

Mindkét veszély nagy. Az is, hogy húsvét misztériuma előtt zárva marad a szívünk, és az is, hogy húsvét után kivetjük szívünkéből a „keresztről szóló beszéd”-et (1Kor 1,18). Isten óvjon minket mindkettőtől! Ezért mondták az apostolok kezdettől fogva egy lélegzetre: Jézus Krisztus „halálra adatott bűneinkért, és feltámasztatott megigazulásunkért” (Róm 4,25). Ezért és így igaz, amit egyik szép húsvéti énekünkben így mondtunk: „Nem sötét a keresztfára már, Húsvét után fényárban áll.” (EÉ 219,4)

Sohasem volt és ma sem természetes és magától értődő ez a keresztről szóló beszéd. Mégsem – még húsvétkor sem – hallgathatjuk el, mert a kereszttel koordináta-rendszerével maga Isten adott új értéket minden ember életének és új értékrendet az értékválságba került emberiségnek.

Az utak a keresztnél elválnak... Mindig ott váltak el. Már akkor is, amikor még csak beszélt róla a Mester. Amikor még csak tanítványait készítette elő mindarra, ami reá vár, s ami-

vel tanítványainak is számolniuk kell. Türelmes szeretettel, felelős szeretettel és – milyen sokszor! – meg nem értett szeretettel tanította, oktatta őket. Ott válnak el az utak, ahol az egyik megtépi köntösét, és megbotránkozik; a másik gúnyolódik, és a józan észre vagy ideákra hivatkozik; a harmadik meg így szól: „Jézus, emlékezzél meg rólam, amikor eljössz királyságodba.” (Lk 23,42) Igen, a keresztt elválaszt.

Jézus Krisztus kereszttje ugyanakkor összeköt. Sziklák és szívek indulnak, válaszfalak omolnak. A keresztt alatt kéz kézre, szív szívre talál. Isten bennünket kereső szeretete eléri szívünket. Önző életünket mások felé nyitja, bűneink bilincsét leoldja, szeretetével szeretetre indít.

Aki nem járta meg a kereszthez vezető utat, nem leli, nem lelheti meg a húsvéti utat sem. Ez Isten rendje. S ha az elején – egészen konkrét példákra utalva – a félig bejárt utak kudarcát említettem, hadd fejezzem is be ezzel. Számomra nem kétséges, hogy ezért nem tudtunk maradéktalanul élni a külső szabadság Istentől felkínált ajándékával sem, és ezért hordozzuk az elmérgesedett, évtizedes, adott és kapott sebek nyomorúságait, és ezért mérgezi egyházi és nemzeti közéletünket a bizalmatlanság, mert a *múltat végképp eltörölni*, lezárni – valóban múlttá tenni – csak neki van hatalma.

A húsvéti örömhír igazságáról, a feltámadás valóságáról egyedül csak a *keresztt Gazdája*, a feltámadott Úr győzheti meg szívünket. Keresztény hitünk is az ő ajándéka, azt senki emberfia nem szíthatja fel sem a maga, sem mások szívében. De Jézus Urunk megígérte, hogy ha róla szólunk, ő maga szól általunk; ezért hirdetjük „a diadalmas szent keresztt” (EÉ 189,6) evangéliumát.

[2008. MÁRCIUS 23.]

Mint a szél, a tűz és a mámor...

Pünkösd: reménység szárazság idején, szélcsendes időben

„A pünkösdnek jeles napján
Szentlélek Isten küldeték
Megerősíteni szívüket
Az apostoloknak”

– így énekeljük egyik ősi énekünkben. Lukács, az első egyháztörténész, aki nemcsak az egyik evangéliumot, hanem *Az apostolok cselekedeteit* is írta, elmondja, mi történt azon a nevezetes napon Jeruzsálemben.

Szokás szerint sok tízezer – zsidó és velük szimpatizáns – zarándok töltötte a pünkösdöt a szent városban, hogy megemlékezzenek a Sínai-hegyen történt szövetségkötésről, és megüljék az év első aratási ünnepét. És húsvét, Jézus Krisztus feltámadása után ötven nappal (maga a *pünkösd* név is azt jelenti, hogy *ötvenedik*) történt az a csodálatos esemény, amelyről Lukács tudósít: az apostolok átélték a Szentlélek kiáradásának megrendítő csodáját, bátran tanúságot tettek Jézus Krisztusról, és Péter apostol prédikációja nyomán háromezer ember megtért. Megszületett az egyház, elkezdődött az egyház története...

Pünkösd gazdag, sokarcú ünnep, ezért csak részleteket villanthatunk fel belőle. Ma talán éppen azokra a vonásokra érdemes figyelnünk, amelyek néha elsikkadnak előlünk. Különösen akkor nagy ennek veszélye, ha egyoldalúan csak az ünnep „csodás” vonásait hangsúlyozzuk.

Pünkösdről, az anyaszentegyház és a Krisztus-hit születésének csodájáról *csak képekkel és hasonlatokkal* beszélhetünk. Csodákra vágódhat az ember, de azokat, mint étlapról a

megkívánt ételt, meg nem rendelheti. Imádkozhatunk és reménykedhetünk, hogy ígéreteit beteljesítve megadja Isten népének – nekünk! – a mi korunkban is ezt a csodát.

Akik ma élhetik át, ugyanúgy élik meg, mint egykor az apostolok és velük együtt az első jeruzsálemi gyülekezet. Ezt az eseményt nem lehet az emberi értelem koordináta-rendszerébe szorítani. Ahhoz, hogy elmondhassuk, mi történt, nekünk is képekre és hasonlatokra van szükségünk. Lesznek – természetesen lesznek –, akik mosolyognak, akik visszatartják, és lesznek, akik nem tudnak vele mit kezdeni, tüntetően hátat fordítanak, és azt mondják: *mesebeszéd*. Gram-mokkal, centiméterekkel kimérhető világunkban Isten jelen lévő ereje? Ugyan, ilyen nincs – így vélekednek. De akinek szívében megszületik a bizonyosság, és visszhangzik az üzenet, az boldogan ismeri fel: ezek Isten csodálatos dolgai! Ő maga cselekszik itt.

S ez sokszor úgy történik, *mintha valami szél támadna...* Az ember néha felriad éjjel. Csend volt, amikor lefeküdt, mély-séges mély csend, szinte álomtalan álomba zuhan ilyenkor a test és a lélek; s éjjel egyszer csak felriadunk, remegnek az ablakok, és messziről, ki tudja, honnan, megindult a szél. Így van a Szentlélek munkája is az emberben. Az emberlélek halálos mély álmából felriadunk, és érezzük, valami megmozdult körülöttünk és bennünk. Megelevenednek a régen tanult és már elfelejtett bibliai mondatok, és ragyogni kezd Isten sokszor megtapasztalt, de eddig meg nem becsült jósága. Feltisztul a látóhatár, és a Szentlélek szele elfújja a szívünkre telepedett port és ködöt. Tévedéseink és hazugságaink lepleződnek, és a komolyan nem vett igazságok ragyogni kezdenek. Áldott ez a szél! Tisztít és felfrissít, és Jézus nevének dicséretét zendíti szívünkben és szánkron.

És olyan is, *mint valami tűz*... Először talán csak pislákol, de egyre nagyobb lángra kap. A szemetet elégeti, a fagyoskodónak meleget ad. Így a Szentlélek tüze is. Pusztítja a szemetet. Ahol ő van munkában, ott nincs helyük a tévtanításoknak, a *kódfejtő* babonáknak, csillagjósolásnak és horoszkópoknak. S minél jobban pusztul a szemét, annál szebben és hívogatóan villan az evangélium fénye: egyedül Jézusért van üdvösségünk, és rajta kívül nincsen más! Igen, a Szentlélek olyan is, mint a tűz. Ami káros és szemét, elpusztul a lángjában; de melegében a dermedt, hitetlenségbe és szeretetlenségbe fagyott szív olvadozni kezd. Mennyire kellene nekünk is ez a tűz! Hiszen akik a Szentlélek nélkül szűkölködnek, fagyoskodnak, dideregve húzzák össze lelküket. Mintha a fájdalom József Attila-i vízió válna ilyenkor valóra az emberen: „A semmi ágán ül szivem, / kis teste hangtalan vacog...” S ez így marad mindaddig, amíg Isten ezzel a tűzzel nem kezd el minket felolvasztani, megtisztítani, életre melegíteni.

De olyan is, *mint valami mámor*... Lehet, hogy többeket meghökkent ez a kép; de ne feledjük, az első pünkösdkor is voltak, akik úgy gúnyolták az apostolokat, hogy *édes bortól részegedtek meg*. Igen, erre a hasonlatra is szükségünk van, hogy elmondhassuk a pünkösdi üzenetet. Valóban, sokszor olyan, mint valami mámor. Ilyenkor sajátos elragadottság lesz úrrá az emberen. Ilyenkor születnek a nagy vallomások. Így énekelték az apostolok, hogy *áldott az Isten, a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, aki újjászülte minket új reménységre!* Így zendített Pál apostol a Krisztus-himnuszra, és biztosan így énekelte az első korinthusi levél szeretethimnuszát is. Így állt ott Lutherünk ország-világ előtt, és mondta: „Itt állok, másként nem tehetek, segítsen meg engem az Isten!”

Hát nem volt ostobaság a gyűlölködő világban szeretet-

himnuszt énekelni? Acsarkodó ellenfelek közé fegyver nélkül odaállni? Akár gályára is menni? Hol van itt a szikár-hűvös értelem logikája, a világ bölcsessége, a politikusok taktikája? S mégis – dehogy mégis, hanem éppen ezért! – micsoda erő van ezekben a vallomásokban, s milyen szépség, mert a Szentlélek szülte őket. Amikor ő munkálkodik, az valóban olyan, mint valami szent mámor, amely megingathatatlan bizonyossággal tölti el az embert. Amikor Isten emberei ezzel az erővel szólnak, akkor épül az Isten országa, és ezen a pokol kapui sem vesznek erőt.

Kedves olvasó! Ez már nem jeruzsálemi történet, hanem örök, és a miénk is lehet. Mert ahol a Szentlélek Úristen munkában van, ott megindul a szél, lángra kap a szikra, és reménységgel telik meg a szív. Vagyis pünkösöd lesz, megszületik és épül a Krisztus-hívők közössége.

[2009. MÁJUS 31.]

Szabályszerű küzdelem – győzelmi koszorú

Van-e bárki is e kicsiny hazában és szerte a nagyvilágban, aki ne tudná, hogy 2008 – a négyévenkénti ritmusnak megfelelően – a nyári olimpiai játékok esztendeje? Hiszen a visszaszámlálás már hosszú hónapokkal ezelőtt elkezdődött, a feszültség napról napra nő.

Naponta hallható hirdetések is izzítják a hangulatot, s az olimpia kapcsán – a hatalmas figyelmet kihasználva – a politika és az üzleti világ is Pekingre koncentrál. A rendszeresen visszatérő sporthíradó-részletben is egyre közelebbi évszámokat említenek, amikor a korábbi magyar olimpiai arany-

érmesek győzelmét idézik fel. Már csak néhány hét, és a visszajátzásokban elérünk a legutóbbi, 2004-es athéni olimpiáig, s akkor már Pekingben is fellobbanhat az olimpiai láng. Nemcsak a szakemberek, a sportolók és a fanatikus drukkerek, hanem egyre inkább az átlagpolgárok között is napi téma lesz az esélylatolgatás: hány és milyen érmet szereznek versenyzőink? A nagy készülődés már a célegyenesbe fordult.

A sportolók és az érdeklődő tömegek egyre nagyobb izgalommal készülnek a nagy eseményre. Mostanában egyre többször lehet hallani, hogy a sportversenyeknek nemcsak az a tétjük, hogy egy-egy küzdelem után ki állhat fel a dobogó legmagasabb fokára, vagy ki ér el legalább pontokkal jutalmazott helyezéseket, hanem a versenyek versenyén, az olimpián való részvétel joga is múlik az eredményeken. Siker és kudarc, mosoly és könny, szabályszerű küzdelem és időnként – sajnos nem is túlságosan ritkán – tiltott előnyszerzési kísérlet, doppingolás hírei szereznek örömet vagy okoznak csalódást sokunknak. Mennyi tanulság van mindebben!

Az persze erősen kétséges, hogy az üzletté vált profi sportvilág alkalmas-e arra, hogy benne a nemes, tiszta, becsületes, céltudatos élet példáit megtalálják a mai nemzedékek, elsősorban fiataljaink. A fogvicsorgató, durva küzdelem képei, a csúcsra jutásért minden eszközzel harcoló, a sikerre olykor nem megengedett módon is törekvő sportolók alakja is egyre ismertebb lesz mindenfelé. Kétes és gyorsan múló dicsőségük hosszú árnyékot vet. A doppingolók és a doppingüldözők versenyéről is hallunk naponta híreket. Mégis reméljük, hogy most, a közelgő olimpián a sportolók, a drukkerek, az egész sportvilág megmutat valamit a küzdelem igazi szépségéből, a részvétel örömeiből, a lelkes és nemes versengésből. Talán még jó, követendő példákat is láthatunk.

Hogy az első században élt Pál apostol sportolt-e valamit versenyszerűen, nem tudhatjuk. Lehetősége elvileg lett volna rá, hiszen akkor már több mint nyolcszáz éve – Krisztus Urunk születése előtt 776-tól – rendeztek rendszeresen olimpiai játékokat az ókori Görögországban. De amiatt, amit – apostoli szolgálatát is nehezítő – betegségéről tudunk, elég valószínűtlennek tűnik a feltételezés. Annál érdekesebb, hogy leveleiben több alkalommal is utal a sportversenyekre, amikor apostoli szolgálatáról és a keresztény életéről beszél. A futóversenyek küzdelmét, az ökölvívók céltudatosságát említi, és hangsúlyosan felidézi a győztes sportolók jutalmát jelentő győzelmi koszorú képét is. *„Aki pedig versenyben vesz részt, mindenben önmegtartóztató: azok azért, hogy elhervadó koszorút nyerjenek, mi pedig azért, hogy hervadhatatlant.”* (1Kor 9,25) *„Úgy fussatok, hogy elnyerjétek.”* (9,24)

Világos, hogy az apostol nem sportiskolásokat, nem jövődől olimpikonokat oktat, hanem kortársait tanítja a keresztény élet „fortélyaira”. A céltudatosság, a napi küzdelmekben való bátor kitartás, a felebarát javára is tekintettel lévő áldozatkészség, a végső győzelem reménysége nélkülözhetetlen erények a keresztény emberek életében.

Sajnos minket is elért, és gyakran félrevezet korunk nagy nyomorúsága, az anyagiasság, amely ellenséggé tesz barátokat, megrontja a kisebb-nagyobb közösségek életét, ügyeskedő, nem szabályos, becsstelen küzdelemre is csábít. Tele van a világ rossz, mégis sokakra ható példákkal. Ezért legalább háromfrontos küzdelmet kell vívniuk korunk keresztényeinek.

Mindenekelőtt a szív, a lélek mélyén folyó belső küzdelemben kell győzni az anyagiasság, a korszellem, a fogyasztói társadalom csábításai ellen. S csak ezután kezdődhet a személyes, családi gyarapodásért, az életünk alapját jelentő

maradandó értékekért és a szűkebb közösségeink, de egész nemzetünk boldogulásáért is folyó – reméljük, eredményes – küzdelem.

A helyzet nehéz, de nem reménytelen, mert nekünk olyan Mesterünk van, aki nem – mint az edzők általában – pályán kívülről figyeli és dirigálja tanítványait, hanem aki már előre megvívta a küzdelmet, és győzelméből részt ad tanítványi csapatának is. Ezért ígéri: *„Légy hű mindhalálig, és neked adom az élet koronáját.”* (Jel 2,10)

[2008. JÚLIUS 13.]

Csak Isten áldásával boldogulhatunk

Gyakran mondott és hallott mondataink ki vannak téve annak a veszélynek, hogy megszokottá válnak. Nemcsak a hétköznapi beszédben elmondott – például a szokásból odavetett, köszönésnek aligha nevezhető – szavainkkal, de olykor még az istentiszteleteinken elhangzó, alkalomról alkalomra ismétlődő fontos igékkel, imádságokkal is így vagyunk. Vagy még sohasem fordult elő velünk, hogy csak az „Ámen” mondásakor ocsúdtunk fel, amikor már véget ért a hitvallás vagy a *Miatyánk*?

Velünk, lelkészekkel is megesik – különösen akkor, ha egy-egy ünnepnapon több istentiszteletet is kell tartanunk –, hogy utólag bizonytalanná válunk: nem felejtettem-e ki valamit az istentisztelet rendjéből, nem tévesztettem-e el az imádságot? S bármennyire is koncentrálnak az elmondandó szavakra, előfordulhat, hogy a legfontosabb igék fénye is csak egy-egy alkalommal válik igazán sugárzóvá. Így éltem át a közelmúltban egy ünnepi hálaadó istentiszteletet lezáró áldás mondása közben ezt a csodát...

A gyülekezet zengő hangján felcsendült a *Himnusz*, majd utána elmondtam az ároni áldást: „Isten népe! – Az Úr áldjon meg és őrizzen meg téged! Az Úr világosítsa meg az ő arcát terajtd, és könyörüljön rajtad! Az Úr fordítsa az ő arcát te feléd, és adjon neked békességet! Ámen.” És miközben a több évtizedes szolgálatom alatt minden bizonnyal több ezerszer elmondott áldás szavait mondtam, és az ünneplő gyülekezet tagjainak arcán végigjártattam tekintetemet, különös érzés fogott el. És egészen világosan megfogalmazódtak bennem azok a gondolatok, amelyeket most kedves olvasóinkkal szeretnék megosztani.

Egyértelművé vált számomra, hogy általában, de mai időnkben különösképpen is hitvallásként kell az áldást értenünk, hiszen benne Istentől kapott ígéretekre építő reménységünk is megfogalmazódik. Hisszük és reméljük, hogy Isten, aki a történelem viharaiban megőrizte nemzetünket, nem hagy el minket, velünk marad. De hitvallásként olvastam abban az értelemben is, hogy meg vagyok győződve róla, pontosan igaz most is, ránk is, amiről a 127. zsoltár így tanúskodik: *„Ha az Úr nem építi a várost, hiába fáradoznak az építők. Ha az Úr nem őrzi a várost, hiába vigyáznak rá az őrök.”* (Zsolt 127,1)

Vagyis reménységünk végső alapja nem politikusaink – egyébként fájdalmasan hiányzó – bölcsessége, nem is gazdasági, pénzügyi szakembereink felkészültsége és ötletessége, nem is nemzetünk tagjainak közmondásosan híres munkabírása, találékonysága és kitartása. Mert előállhatunk ezernyi ötlettel, új és még újabb tervvel, ha Isten áldása nem kísér, minden hiábavaló.

De ki ez az Isten, aki megígéri, hogy velünk van? Az áldás hármaskörében világosan vall magáról. Ő az, aki teremtette és megőrzi az életet. Az emberiség és hazánk tör-

ténelmében is mindig akkor történtek a legnagyobb bajok, tragédiák, botrányok, amikor felelős döntéshozók elfeledtek arról, hogy ők a maguk posztján, a maguk helyén, a maguk szolgálatában az élet Istenének munkatársai.

Jaj annak a népnek, jaj annak a közösségnek, amelyik elfeledkezik arról, hogy az életet ajándékba kapta, és az élet megőrzését feladatként bízta rá az élet Istene! Vigyázzunk tehát magunkra és egymásra is! Ne higgyük el, hogy az az élet, amit fogyasztunk, és csak az az élet, amit magunkra öltünk! Mert tudjuk, hogy az élet ennél sokkal több, mert az életben, a teremtett, a megőrzött életben jelen van Isten szeretete és hűsége.

Ez az Isten irgalmas Isten. (Vö. JerSir 3,22!) Számíthatunk irgalmára, könyörülő szeretetére, ahogy az áldás második mondata hirdeti. Nem kellene a tegnapi bűnököt magunkkal cipelnünk, hiszen Isten Jézus Krisztusért megbocsát a megtérő bűnösnek. Bárcsak megértenénk ezt végre!

A reménység üzenete is megszólal ebben az áldásban. Sokan az elmúlt években úgy gondoltak a Lajtán túli világra, hogy az lesz az ígéret földje... Ma már tapasztalatból is tudjuk, hogy nem az. Ezért, amikor az illúzióktól megszabadulva most a jövőbe nézünk – ha még meg merjük ezt tenni –, nem csak a Lajtáig látunk. Nem is csak a Rajnáig. Nem is csak az Atlanti-óceánig. Nem is csak az Atlanti-óceán túlsó partjáig. Messzebb és más irányba tekintünk. Ahogy az áldás szava is felemeli tekintetünket a földi élet, a történelmi események horizontjáról a végső reménységre. Mert bár jó lenne zavaratalanul itthon lenni ezen a földön, jó lenne, ha kevésbé lenne huzatos ez a sokat próbált Kárpát-medence – a mi reménységünk messzebbre néz.

Jézus Urunk sem úgy tanított bennünket imádkozni, hogy „jöjjön el az Európai Unió”, vagy „jöjjön el az euróöve-

zet”, hanem: „...jöjjön el a te országod...” S az ő országa megérkezik, amikor Isten megérettnek látja az időt. Addig pedig vándorúton járó nép vagyunk, egyházaink és nemzetünk közösségében, európai polgártársaink közösségében, az egész emberiség nagy családjában. Csak azt ne higgyük, hogy Isten áldása nélkül boldogulhatunk, célba érhetünk!

Ezért könyörgő imádsággá, segélykiáltássá is formálódik szívünkben az ősi áldás: áldjon és őrizzen meg bennünket a hármasság ígéretével mellettünk lévő, a hármasság biztonságát nekünk felkínáló mindenható Isten, az Atya és a Fiú és a Szentlélek!

[2008. NOVEMBER 8.]

Útra indító áldás

„Az Úr áldjon meg, és őrizzen meg téged! Az Úr világosítsa meg az ő arcát terajtad, és könyörüljön rajtad! Az Úr fordítsa az ő arcát tefeléd, és adjon neked békességet!”

Mindannyiunk számára ismerős az úgynevezett ároni áldás (4Móz 6,24–26), amely ünnepi alkalmaink, istentiszteleteink végén szokott elhangzani. Amikor a lelkész, kezét fölemelve, útra bocsátja az ünneplő közösséget.

Az áldás lezárja a szertartást, és útra indítja Isten népét. Most különösen is azokra a fiatalokra gondolva idéztem, akik ezekben a napokban érkeztek el életük jelentős állomásához. Átélték a ballagás, az *alma matertől* való búcsúzás megható ünnepét, és készülnek eddigi életük legkomolyabb vizsgájára, az érettségire.

Az áldás nem jókívánság, annál sokkal több. Isten szava, hűségének ígérete. Ezért először is hitvallásként idéztem

most a jól ismert áldást. Hiszen az Istentől kapott ígéretekre építő reménységünk is megfogalmazódik benne. Isten most is valóra váltja ígérését, és velünk marad. Hitvallásként idéztem abban az értelemben is, ahogy a zsoltáros egykor sokak számára ismerősen megfogalmazta: „*Ha az Úr nem építi a házat, hiába fáradoznak az építők. Ha az Úr nem őrzi a várost, hiába vigyáznak rá az őrök.*” (Zsolt 127,1) Vagyis reménységünk, remélt sikereink alapja Isten velünk maradó hűsége. Rá mindig számíthatunk. S jól teszik fiataljaink is, ha életük, jövőjük tervezésénél nem feledkeznek el róla. Ha Isten áldása nem kísérné fáradozásunkat, tanulásunkat, munkánkat, minden hiábavaló lenne.

De ki ez az Isten, aki megígéri, hogy velünk van? Az áldás hármias formulájában világosan szól magáról. Ő az, aki teremtette és megőrzi az életet. Az emberiség és hazánk történelmében is mindig akkor történtek a legnagyobb bajok, amikor felelős vezetők, döntéshozók elfeledkeztek arról, hogy ők a maguk helyén a mindenható Isten munkatársai. Jaj annak a népnek, jaj annak a közösségnek, amelyik elfeledkezik arról, hogy az életet ajándékba kapta, és az élet megőrzését átháríthatatlan feladatként rábízta az élet Istene.

Ezért hangzik így az útra indító áldás: Isten megőrzi. Aki életet adott, az meg is tart. Vigyázzunk tehát magunkra és egymásra is! Ezt kérem az érettségire, a nagybetűs Életre készülő fiataljainktól is. Ne higgyék el a mai divatos szólamokat! Senki ne gondolja, hogy az az élet teljessége, amit elfogyaszunk, az az élet, amit (többé-kevésbé) divatos ruhadarabként magunkra öltünk, amit jól fizető foglalkozásunkban elérünk! Mert tudjuk, hogy az élet ennél sokkal több, mert az életben, a teremtett, a megőrzött életben jelen van Isten szeretete és hűsége.

Ez az Isten irgalmas Isten. Vannak, akik azt mondják, hogy a magyar nép nemzeti imádságával, a *Himnusszal* kapcsolatban teológiai fenntartásaik vannak; szerintem is van némi igazság ebben a megállapításban. Én is azt gondolom, *Kölcsey*nk tévedett, amikor azt mondta, hogy a jövőt is előre megbűnhődtük. A múltat sem tudja az ember megbűnhődni. Mert ha Isten benyújtaná a számlát, és mindent számon kérne rajtunk, már nem is élnénk. Ezzel szemben az az igazság, amit így olvasunk a Bibliában: „Szeret az Úr, azért nincs még végünk, mert nem fogyott el irgalma, mindennap megújul. (JSir 3,22–23a) Szeretettel fordul felénk, és megbocsátja bűneinket.

Ezt hirdeti az evangélium, és erről tanúskodik az egyház: Úgy szerette Isten a világot, hogy megszületett Fia, Jézus Krisztus kereszthalálával és feltámadásával a bűnbocsánat, új élet és üdvösség ajándékát kínálja fel a benne bízóknak. Senkinek nem kell, nem kellene szégyellnie, hogy felismerte: szüksége van Isten irgalmára, szeretetére, hűségére. Üdvös lenne, ha ifjaink is eljutnának a *fiatalság bolondság* hamis közhelyétől a Balassi-ének megrendítő felismeréséig: „Bocsásd meg, Úristen, ifjúságomnak vétkét...” (EÉ 404,1)

Az áldás végül felemeli tekintetünket a földi élet, életünk aktuális történései, de a történelmi események horizontjáról is a végső reménységre. Mert bár jó itthon lenni ezen a földön, és jó lenne, ha kevésbé lenne huzatos ez a sokat próbált Kárpát-medence, jó lenne, ha valóra válna az ígéret, hogy nép népre kardot többé nem emel, és jó lenne itt teljes jogú, másokkal is egyenrangú uniós polgárként boldogulni, de a mi reménységünk mégis messzebbre néz. Mert az a békeesség, amelyet az áldásban megígér az Úristen, az majd az ő országában jut teljességre. Jézus Urunk úgy tanított bennünket imádkozni: „Jöjjön el a te országod!” S ez az ország

megérkezik, amikor Isten arra megérettnek látja az időt. Addig pedig vándorúton járó nép vagyunk, olyan közösség, amelynek szüksége van áldásra, biztonságra, reménységre.

Így áldja meg és őrizze meg fiataljainkat, szereteteinket és mindnyájunkat a hármasság ígéretével mellettünk lévő, a hármasság biztosságot nekünk felkínáló mindenható Isten, az Atya és a Fiú és a Szentlélek!

[2011. MÁJUS 1.]

Hajnali ének

Mozgalmas napok vannak mögöttem. Ha mindig ilyenek lennének a szombatok, vasárnapok, minden bizonnyal egyedül a fizikai fáradtság jelentene terhet, de a lelket is csüggesztő feszültségek nagy ívben elkerülnének. Sajnos általában nem ez a helyzet, ezért a szombati – keletünkben idén az első – lelkészszentelést, majd az egy évvel ezelőtt súlyos viharok szenvedett, de azóta szép új ruhába öltöztetett kőszegi templomunk újraszentelését olyan eseményként raktározom el emlékezetemben, amelyek, tudom, nemcsak nekem, hanem sokaknak maradéktalan örömet jelentettek. Mivel ezekről a szombathelyi és kőszegi eseményekről lapunkban másutt olvashatunk tudósításokat, most egy régi, az édesapám halálának nemrég volt hatvanadik évfordulója és a nyári kánikula által felszínre hozott emlékemet szeretném felidézni, amelyről pár évvel ezelőtt a Vigilia katolikus folyóiratban a „hétköznapi kereszténységre” vonatkozó körkérdésre a következőket írtam.

Ha a hétköznapi, azaz a megélt keresztyénség „hívószót” hallok – bár magam inkább egyfajta sajátos varázsszónak nevezném –, szinte mindig ugyanaz a gyerekkori emlék jut az eszembe. Azt nem gondolnám, hogy ennek az az oka, hogy

asszociációs mechanizmusom nagyon eltér az átlagostól. Ha van valami, ami eltér attól, ti. az átlagostól, akkor az inkább maga az emlék, sőt talán helyesebb azt mondanom: az, akire ilyenkor emlékezem. 2001 januárjában elhunyt édesanyámról gondolkodom ilyenkor. Az özvegy papnéra, aki édesapánk korai és hirtelen halála után (1950-ben, életének 46. évében egy influenza szövődményeként kialakult heveny agyhártyagyulladás vitte el) negyvenévesen maradt egyedül öt gyermekével, akik közül a legidősebb éppen érettségre készült, a legkisebb – ez voltam én – meg még iskolába se járt. Meggyőződésem, rá igazán illett az evangélikus körökben jól ismert és sokszor használt kifejezés, hogy amíg csak élt, Isten kegyelmének koldusa volt. Koldus volt, de megelégitett koldus. (Az egyházunkban közismert hagyomány szerint *Luther Márton* utolsó leírt szavai voltak ezek: *Wir sind Bettler; hoc est verum*, azaz: *Koldusok vagyunk; ez az igazság.*)

Amit elmondani szeretnék, valamikor az ezerkilencszázötvenes évek derekán történt. Ekkor édesanyánk már munkát is kapott, állást vállalhatott. Nagy szó volt ez, hiszen özvegy-sége első éveiben még ez sem volt lehetséges. Mondhatnánk, élte azt az életet, amit akkor sokan éltek e hazában. De máris ki kell magamat javítanom, hiszen mégsem volt ez ugyanolyan élet. A korai özvegy-ség terhe és a volt-papnóság bélyege bizony egészen sajátos, ma már alig-alig elgondolható próbatételt jelentett akkoriban. Tudtam én azt – bár kiskamaszként szinte csak József Attila-i duzzogással („Hagyja a dagadt ruhát másra...”) törődtem bele –, hogy papné hivatása özvegy-ségével sem szűnt meg. Sokakat istápol, „lelkigondozott” ekkor is. Mindig volt ideje azokra, akik ügyesbajos dolgaikkal megkeresték, vagy akár az utcán egy kiadós beszélgetésre meg-megállították. Így hát nem csoda, hogy a

háztartással és a gyerekeivel kapcsolatos tennivalók jócskán éjszakába nyúlóan igénybe vették. De azért reggelre az ágy mellé oda volt készítve a tiszta fehérnemű, és az örökös éjszakai műszakban mindig elkészült a másnapi ebéd is...

Nagyon meleg, fülledt nyári éjszaka volt akkor, így él az emlékezetemben. Ahogy visszagondolok, azon nem is lepődtem meg, amikor felriadtam, hogy a szokásos konyhai zaj szűrődött be a szobába (készült az ebéd), és az sem döbentett meg különösképpen, hogy a hajnali derengés már kirajzolta az ablak kontúrjait. De az a hajnali ének, édesanyám éneke, úgy égett bele emlékezetembe, hogy szinte most is hallom. Ha valami szomorú éneket dúdolt volna, biztosan nem lesz olyan meghatározó emlék számomra az a hajnal; vagy ha sóhajtozni hallom, a gyermeki együttérzés szelíd szomorúságát biztosan megtartotta volna magának régvolt gyermekkorom. De a sokat szenvedett német lelkész – mondhatnám akár bizonyos értelemben sorstársának is –, *Paul Gerhardt* jól ismert korálját énekelte:

„Hogyne dicsérném az Istent
Zengedező énekkel,
Ki dolgában oly bölcs, oly szent,
És jót tesz mindenekkel!
Ő minden áldások Atyja,
Csupa jószág, szeretet,
Ki engem bölcsen vezet,
És hű szívét hozzám hajtja.
Minden elhagy, elfeled,
Isten vég nélkül szeret.” (EÉ 53,1)

Nem lenne igaz, ha azt mondanám, hogy ez a kora hajnali himnusz nagyon megrázott. Nem megrázott, hanem mást mondott ez akkor nekem. Ha gyerek voltam is, azért már nyiladozni kezdett a szemem, az értelmem a minket körülvevő világra. Néha a halványsárga irigység is megkörnyékezett, ha mások könnyebb életét láttam. De láttam, hallottam azt is, hogy akik sokkal jobb körülmények között, hozánk képest szinte jómódban élhettek, hányszor voltak tele panasszal, megoldatlan problémákkal. És milyen sokszor láttam, hogy éppen ilyen ismerősök keresték édesanyánkat vigasztalásért, tanácsért, lelki elsősegélyért. Akkor még csak sejtettem, később aztán egyre jobban megértettem életének a titkát. Ez a titok nem volt más, sem több, sem kevesebb, mint az Istenre hagyatkozó, mindent az ő kezéből elfogadó és mindent őrá hagyó feltétlen bizalom. Vigasztaló, tartást adó erő volt számára az evangélium: *„Ha Isten velünk, ki lehet ellenünk? Aki tulajdon Fiát nem kímélte, hanem mindnyájunkért odaadta, hogyan ajándékozna nekünk vele együtt mindent?”* (Róm 8,31b–32)

Később láttam édesanyámat sírni is (olykor magam is oka voltam könnyeinek), hallottam időnként betegség terhe alatt sóhajtozni is; de soha nem hallottam, hogy Istent vádoló, sorsát – korai özvegységet, egyik gyermeke korai halálát, szegénységet, betegséget – felhánytorgató, perlekedő mondatok hagyták volna el száját.

Luther szerint az igazi keresztyén ritka, mint a fehér holló. Egyetértek vele. A hiteles Krisztus-tanúk hiányától szenved ma világunk. Számomra a „hétköznapi keresztyénség” édesanyánk életében ábrázolódott ki. Nem volt ő angyal, de szent volt – abban az értelemben, ahogy azt a 20. század nagy svéd evangélikus érseke, *Nathan Söderblom* olyan szépen mondta:

„Szent az az ember, akinek az élete lehetetlenné teszi embertársai számára, hogy kétségbe vonják Isten létezését.”

[2010. JÚLIUS II.]

A családok nélkül nem sikerülhet!

Október 4-én kora délután hazafelé tartva az autóban bekapcsoltam a rádiót. A görög katolikus egyház félóráját közvetítették. A műsorban – egy iskola alapkö-letéleti ünnepségén készült – interjút sugároztak a kormányt képviselő oktatási államtitkárral, *Hoffmann Rózsával*. Lelkes, elkötelezett szavaiából áradt az optimizmus. Úgy éreztem, ha csak rajta állna, holnapra „meg lenne forgatva” (talpra lenne állítva) a hazai oktatás- és nevelésügy.

Be kell vallanom, én ebben az ügyben nem vagyok ennyire optimista. S ennek oka elsősorban nem az, hogy az átalakításhoz, a mögöttünk lévő évek rombolásainak lehetőleg gyors felszámolásához sok-sok pénzre is szükség lenne, amelyről mindannyian tudjuk, hogy egyelőre nincs. Hiányos optimizmusom oka főleg az, hogy az emberi tényező gyors megváltoztatásának lehetőségében nem bízom.

Mielőtt bárki is arra gondolna, hogy az emberi tényezőn itt a pedagógusokat értem, ki kell jelentenem, most nem rájuk, hanem a szülőkre, a családokra gondolok. Igen, úgy látom, hogy nemcsak a fiatalokban, hanem a közgondolkodásban, a családok és az idősebb generációk értékrendjében is olyan rombolást okoztak a liberális gondolkodás és élharcosai, a kereskedelmi televíziók, hogy a viszonylag gyors változáshoz csodának kellene történnie.

Csodák pedig vannak! – ezt én is hiszem. De azt is hiszem,

hogy a csodáknak Istentől rendelt menetrendjük van. S ezt a menetrendet, ahogy a Szentírásból és az egyház történetéből tudjuk, mindig a Szentlélek alakítja. Meggyőződéssel vallom azt is, hogy az áttörésnek a családokban kell megtörténnie. Ez késztet most témaválasztásra, amikor pár gondolattal a szülők és a családok küldetésére, felelősségére irányítom a figyelmet.

A Szentírás szerint a gyermekek Isten ajándékai, akiket ő a szülőkre bízott. Zsolt 127,3: *„Bizony, az Úr ajándéka a gyermek, az anyaméh gyümölcse jutalom.”* Zsolt 128,3–4: *„...gyermekeid olyanok asztalod körül, mint az olajfacsemeték. Ilyen áldásban részesül az az ember, aki féli az Urat.”*

A szülők értük Istennek tartoznak számadással. Feladatuk: felnevelni őket, az Úr szerinti tanítással és intéssel (Ef 6,4).

A keresztyén nevelés értelme, hogy gyermekeinket Istenben, mennyei Atyjukban való hitre vezessük, és tudatosítsuk bennük, amit a keresztségben kaptak, hogy „belenőjenek” a hitbe.

De hogyan lehet ezt elérni? Hiszen a hit ajándék.

Keresztyén család nincs az Isten ígéjére való figyelés nélkül! Vagyis akik magukat keresztyén emberekként határozzák meg, és így szeretnék gyermekeiket is nevelni, azok nem mondhatják, hogy ez Isten ígéje nélkül lehetséges. Amikor azt mondjuk, hogy Isten ígéje nélkül nem élhet a keresztyén család, akkor ezzel azt is mondjuk, hogy a keresztyén családban soha nem hangzik el ez a mondat: „Menj a templomba!” Keresztyén családban csak az hangzik el: „Gyere, menjünk a templomba!”

Amikor azt mondjuk, hogy Isten ígéje nélkül nem élhet a keresztyén család, akkor nem csak azt mondjuk, hogy édes fiam, imádkozzál! Hanem elhangzik az is, hogy *imádkozzunk!*

A keresztény család életében soha nem történik meg, hogy ügyes-bajos dolgaink intézése közben kitesszük a gyereket a templom előtt az istentisztelet idejére, aztán majd jövőnk érte, hogy hazaszállítsuk.

A keresztény családban soha nem hangzik el az a mondat, hogy miért nem tanítja móresre ezt a gyereket a tanár vagy az iskola. Mert mindig tudják, hogy a család az Úristennek az a fő műhelye, ahol az emberpalántából terhet hordani kész fa növekedik. Az Isten igéjéből élő és Isten igéjével élő családban kitapinthatóan jelen van az Isten előtti felelősségben megélt élet tisztasága, a bűnbocsánatból élő emberek öröme, türelme, békessége.

És a keresztény családban – nehéz, de elkerülhetetlen erről szólni! – elsősorban nem a nagyszülők, hanem a szülők tanítják vallásos életre a gyermekeket. Még akkor is így kellene ennek lennie, ha tudjuk, hogy áldott emlékű nagyanyák hány unokát tanítottak meg imádkozni. Lelkészi szolgálatom több évtizedes tapasztalata alapján mondom, csodák ugyan történhetnek – és történnek is –, de a gyermekek a vallásos életgyakorlatot elsősorban nem a nagyszülőktől, hanem a szülőktől tanulják el. A keresztény családban komolyan veszik, hogy az utódokért a közvetlen elődök átháríthatatlan felelősséget hordoznak.

Hitet mi nem tudunk adni. Sajnos sok példa van arra is, hogy buzgó hívő szülők gyermekei elkanyarodtak, és életútjukkal nagy vargabetűket írtak le. De ez nem ment fel minket az alól, hogy Istentől kapott szülői hivatásunkat igyekezzünk betölteni.

Gyülekezeti lelkészként sokszor leltem vigasztalást abban, hogy Isten azt nem fogja rajtam számon kérni, hogy hány embert térítettem meg – hiszen én senkit nem tudok meg-

téríteni –, de azt számon kéri, hogy elmondtam-e a rám bízott üzenetet, és életemmel nem tettem-e hiteltelenné, amit elmondtam.

Szülők és gyermekeik kapcsolatára fordítva a példát, meg vagyok győződve róla, hogy az Úristen nem fogja számon kérni egyetlen édesanyán vagy édesapán sem, hogy hívő lett-e a gyermeke, mert ez a Szentlélek csodálatos ajándéka. De azt mindannyiunkon számon kéri, hogy nem okoztunk-e botránkozást a gyermeknek képmutató, felelőtlen életünkkel, a csak szánkkal való vallásosságunkkal, hiteltelen életünkkel nem váltunk-e akadállyá!

A helyzet nehéz, mégsem reménytelen, mert van bűnbocsánat! Ha nyugtalan a szívünk, és őszintén bánjuk mulasztásainkat, mi is hallhatjuk: *Eredj el, és többé ne vétkezz! Tégy úgy, ahogy kérem és elvárom tőled, és egykor gyermeked keresztelésekor te magad is megígérted!*

[2010. OKTÓBER 10.]

Tarts meg, Urunk, szent igédben!

2008 a Biblia éve

Igen, ez itt a reklám helye. Mert – jó értelemben vett – reklámra, hírverésre, olykor még egy-egy jól sikerült kampányra is nemcsak a jó bornak (bizony annak is kell a cégér!), hanem még a Bibliának is szüksége van.

Persze, ha jól értjük ezt a mondatot, rögtön felismerjük: valójában mégsem a Bibliának, hanem nekünk van szükségünk erre a reklámra. Nekünk, mai embereknek, akik oly gyakran áldozatává leszünk mai divatos – a Szentírás fontosságát és tekintélyét romboló – szövegeknek, és oly sok-

szor megfáradunk bibliaolvasó keresztény életünkben. Az ez évi ökumenikus imahét ünnepélyes megnyitó istentiszteletén – január 20-án – ezért hirdették meg a Magyar Bibliatársulat tagegyházai és a Magyar Katolikus Egyház közösen az egész éven átnyúló programot: 2008 a Biblia éve. Ha Isten engedi, és megérjük, akkor a 2009. évi imahét befejező istentiszteletével zárul majd a Biblia éve.

Kérjük és javasoljuk lelkészeinknek, gyülekezeteinknek, hogy vegyék nagyon komolyan ennek az esztendőnek az üzenetét. Bibliaórákon, gyülekezeti, egyházmegyei alkalmon szervezzenek programokat, amelyek a hitünk és életünk alapját jelentő Szentírásra, Isten élő és ható üzenetére irányítják újra és újra a figyelmünket.

Szükségünk van a szó szoros értelmében vett tanulásra is. Ehhez jó és fontos segítséget kaphatunk a Magyar Bibliatársulattól is. Abban a reménységben írom ezt, hogy ha le is zárul majd a – reménység szerint valóban sokak figyelmét vonzó, érdeklődését felkeltő – „kampányesztendő”, hatása maradandó lesz.

Itt adom először hírül, hogy egyházkerületünk vásárolt egy kollekciót a Magyar Bibliatársulat – a Biblia történetét bemutató – kiállítási anyagából. Ezeket a tablókat előzetes időpont-egyeztetés után gyülekezeteink és egyházmegyéink néhány hétre ingyen kölcsönkaphatják püspöki hivatalunktól. Ezzel is segíteni szeretnénk, hogy ettől az évtől kezdődően a Szentírással kapcsolatos ismereteink elmélyítése érdekében még intenzívebb munkát végezzünk. Mert hogy erre szükségünk van, az – gondolom – egyikünk számára sem kétséges. Néha egészen meghökkentő módon éli át ezt az ember.

Talán még azt is megérjük, hogy kevesebbszer kell átélnünk,

amit én magam – gyülekezeti lelkészként – közel húsz esztendővel ezelőtt tapasztaltam. Egy alkalommal, amikor egy néhány esztendővel korábban konfirmált gyermek családját látogattam meg, szinte véletlenül rákérdeztem: „Megvan-e még a konfirmációi Bibliád?” Nagy zavart okozott kérdésem. „Persze, megvan” – mondta nemcsak a fiatal, hanem a szülei is, és nagy keresésbe kezdtek. Amikor aztán nagy nehezen előkerült valamelyik polcra a könyv, bizony elég elszomorító volt a látvány. A rajta lévő vastag por világosan tanúsította, hogy azt a Bibliát a konfirmáció óta nem nyitották ki...

Vajon hány testvéremnek kell most sürgősen előkeresnie valahol fiókok, polcok mélyén *lappangó* Bibliáját, mert ez a történet nyugtalanná tette lelkiismeretét? Ha semmi más nem is ér el, de azt véghezviszi ez az esztendő, hogy rádöbbenünk: nekünk nem Biblia éve kell, hanem életünk minden esztendejében, minden napján szükségünk van a Szentíráásra, akkor fáradozásunk már nem hiábavaló.

De az ördög nem alszik. Nemcsak azt akarja elhíttetni velünk, hogy erre a régi könyvre nekünk, mai modern embereknek nincs is szükségünk, hiszen ismereteit tudományunkkal messze túlhaladtuk, hanem arról is meg akar győzni bennünket, hogy nemcsak a Szentírára nincs szükségünk, de még Isten nélkül is jól, sőt jobban boldogulunk... Igen, így győzköd bennünket az ördög. Aztán egyszer csak – egy váratlan betegség, életünk bizonytalanná válása, másokban vagy önmagunkban való csalódások, elrontott életünk nyomorúsága miatt – mégiscsak rádöbbenünk, hogy szükségünk van Istenre. De hol leljük meg őt?

Akik már megtapasztalták, tudják, akik még keresik, azok is átélhetik, hogy az Írásban – az olvasott és hallgatott igében – egyszer csak váratlanul megérkezik, és *átölel az Isten*.

Ahogy a reformátor atyák mondták: *ubi et quando visum est Deo* – ahol és amikor Istennek tetszik –, de jól tudjuk: mindig az igében! Ezért énekelünk így: „Tarts meg, Urunk, szent igéd-ben!” (EÉ 255)

Magam is megtapasztaltam, hogy az élet igéje életet ment. Amikor kaptam, kívülről megtanultam konfirmációi áldó igémet: „*Mindenre van erőm a Krisztusban, aki megerősít engem.*” (Fil 4,13) Aztán szinte elfelejtettem. Több mint egy évtizedig mélyre süllyedt emlékezetemben. De amikor szükségem volt rá, megelevenedett, sőt életet munkált. Annak idején – a ’60-as évek vége felé – úgy alakult az életem, hogy sajátos nehézségekkel kellett szembenéznem. Céltalanná, értelmetlenné vált az egész. Nem volt az élet többé, legalábbis nem olyan, amilyenre teológiai tanulmányaim alatt készültem. Úgy tűnt, eljött az idő, le kell zárnom – akár a legbrutálisabb módon is – *ezt az egészet*. S akkor ott, az épülő lábatlani (ma Pizskének hívják) papírgyár csatornarendszerében eszembe jutott – mert eszembe juttatta a Lélek – konfirmációi igém. Mindenre van erőm, még erre is! – És életben maradtam. Azóta tudom: a Biblia az élet igéje.

Ha kell, akkor kampánnyal, de ha másként is megy, akkor napi aprómunkával ezt hirdetem, ezt hirdetjük. Testvérek! „...*egészen bizonyosnak tartjuk a prófétai beszédet, amelyre jól tesztelték, ha mint sötét helyen világító lámpásra figyeltek, amíg felragyog a nap, és felkel a hajnalcsillag szívetekben.*” (2Pt 1,19)

[2008. JANUÁR 27.]

Koncentráció vagy megszegényítés?

Nagypénteken kora délután kezdem írni ezeket a sorokat. Már mögöttem van a nagycsütörtök esti és a nagypéntek dél-előtti ünnepi szolgálat, és vár még rám néhány feladat húsvét ünnepnapjain. Itthon, a győri gyülekezetben, de egykori kőszegi gyülekezetünkben is, ahol az új gyülekezeti ház és diákotthoni épületszárny alapkövét helyezzük el húsvét második napján. Évtizedek tapasztalatai és az éppen mögötünk lévő ünnepi alkalmak is alátámasztják gondolataimat, amelyek évről évre, különösen is az éppen esedékes nagyünnepek táján foglalkoztatnak.

Nem új jelenségről van szó. Már évtizedekkel ezelőtt elkezdődött, és nem is csak a mi egyházunkban. Az utóbbi másfél évtizedben *csak* felgyorsult a folyamat. Természetesen az is lehetséges, hogy nem egyformán vélekedünk róla; sőt az is lehetséges, hogy vannak, akik nem feltétlenül tartják negatívnak ezt a jelenséget. Én magam nem tartozom közéjük. Meggyőződésem, rossz irányba haladunk.

Most veszem észre, még le sem írtam, hogy valójában mire gondolok. *Ünnepeinkről, ünnepi szokásaink változásairól* van szó. Ha soraim olvasása közben, kedves testvéreim, végiggondolják az éppen csak elmúlt ünnepek folyamán szerzett tapasztalataikat, talán egyetértenek velem.

Mindegyik többnapos – régi kifejezéssel: sátoros – ünnepünkre jellemző, hogy az ünnep egyik napja vagy éppen csak egyik alkalma lesz kiemelkedően hangsúlyossá. És ezzel együtt jár az ünnep többi napjának és alkalmának háttérbe szorulása vagy akár mellékessé válása is. Ez pedig azt jelenti, hogy valami elvész az egész ünnep, ünnepkör fontos üzenetéből.

Az persze igaz, hogy mindig is voltak úgynevezett nagyünnepi keresztények, akik évente egy alkalommal vesznek részt a kiválasztott, számukra kedves alkalmon, és ezzel *letudják* egész évi vallásos kötelezettségüket. Bár ezeknek az egyháztagjainknak a száma is nőtt az utóbbi időben, én most mégsem rájuk gondolok elsősorban. Főként azokra az – egyébként több-kevesebb rendszerességgel istentiszteletre járó – gyülekezeti tagjainkra gondolok, akik mindegyik nagyünnepünkön kiválasztják az egyik napot, az egyik istentiszteletet, s ha azon ott voltak, úgy gondolják, teljesítették ünnepi kötelességüket. Karácsonykor a szenteste, a nagyheti-húsvéti ünnepkörben a húsvétvasárnapi istentisztelet, pünkösdkor – ha még egyáltalán nagyünnepnek tartják, akkor – természetesen ismét csak az ünnep első napja a kiválasztott alkalom. Karácsony két ünnepnapja, nagycsütörtök (az úrvacsora szerzésének ünnepe), nagypéntek (Jézus Krisztus kereszthalálának napja), húsvét második ünnepnapja és pünkösdhétfő is egyre inkább rangvesztetté lesz. Nagyszombatot pedig (amelyen egyházunkban a Megváltó eltemettetésére és sírban fekvésére emlékezünk) már ki tartja számon rendszeresen templomba járó híveink közül is?!

Amikor több évvel ezelőtt megkérdeztem egyik hittestvérünket, miért csak egyszer találkozunk a sok alkalmat kínáló ünnepi időszakban, így válaszolt: a mai világban már nincs idő az *ünnepelgetésre*, ebben a hajszás világban *koncentráltan kell megélni még vallási ünnepeinket* is. Mélységesen elszomorodtam. E testvérünk miatt is, de elsősorban azért, mert hirtelen megértettem: tulajdonképpen olyan jelenségre mutatott rá, amelyre addig nem figyeltem fel tudatosan.

Koncentrált ünneplés. Talán ez is mai korunk egyik újabb keletű *terminus technicus*a, *szakkifejezése*. Nem tudok szabadulni

attól a sejtésemtől, hogy ez valójában az *egy alkalommal, sietve, legyünk túl rajta hamar* szinonimája. Az életünk legfelsőbb szférájába, hitéletünkbe is beférkőzött szekularizáció keserű gyümölcse. Nem koncentráció, hanem megszegényítés. Valami elvész, és ennek következtében mi magunk leszünk szegényebbek.

Karácsonnyal, pünkösddel kapcsolatban is hozhatnánk példákat, de most figyeljünk csak nagyheti ünnepeink sorsára. Sajnos az már régen nem újdonság, hogy nagycsütörtök csak egy szűk réteg ünnepévé lett. Azoké, akik a belső maghoz tartoznak, a viszonylag rendszeresen úrvacsorázóké. De lassan már ennek az ünnepnek a sorsában osztozik nagypéntek, a hagyományosan legnagyobbnak mondott ünnepünk is. Sosem titkoltam azt a meggyőződésemet, hogy amint egyre inkább háttérbe szorul hitünkben, kegyességünkben Jézus Krisztus keresztje, a bűntől és haláltól való megváltásunk és a bűnbocsánat ajándéka, úgy lesz egyre felzárkózottabb és – súlypontja elvesztése miatt – egyre bizonytalanabbá kereszténységünk.

Húsvétot csak az tud Isten akarata szerint ünnepelni, aki a keresztről szóló beszédet is megértette! Húsvét nem helyezi hatályon kívül a keresztet, hanem igazolja. Így énekeljük ezt egyik húsvéti énekünkben: „Nem sötét a keresztfa már, Húsvét után fényárban áll.” (EÉ 219,4) Elvlaszthatatlan egymástól a két félmondat, amelyet az apostolok egy lélegzettel mondtak ki: „Jézus Krisztus halálra adatott bűneinkért, és feltámasztatott megigazulásunkért.” (Róm 4,25) Sőt hozzátehetjük a *Filippi levél* Krisztus-himnuszának tanúságtételét is: *azért magasztalta fel őt Isten, mert engedelmes volt a keresztaláig* (Fil 2,8–9).

Húsvétot ünnepelni nagypéntek nagyünnepként való megülése nélkül nem ünnepkoncentráció, hanem megsze-

gényítés. Megszegényítése Krisztus váltságművének, a teljes evangéliumnak, megszegényítése egyházunk tanításának és az üdvözítő Krisztus-hitnek.

„Jól vigyázzatok tehát, testvéreim, hogyan éltek; ne esztelenül, hanem bölcsen, kihasználva az alkalmas időt, mert az idők gonoszak.”
(Ef 5,15–16)

[2006. ÁPRILIS 23.]

Az Úr érkezése

Néhány pásztori szó karácsonyra készülő testvéreimhez

Az Úr érkezése – így is lehetne fordítani az ősi kifejezést: adventus Domini. És ha így fordítjuk, akkor minden bizonnyal sokunknak a jól ismert Ady-vers jut az eszünkbe:

„Mikor elhagytak,
Mikor a lelkem roskadozva vittem,
Csöndesen és váratlanul
Átölelt az Isten.

Nem harsonával,
Hanem jött néma, igaz öleléssel,
Nem jött szép, tüzes nappalon,
De háborus éjjel.

És megvakultak
Hiú szemeim.
Mehalt ifjuságom,
De őt, a fényest, nagyszerűt,
Mindörökre látom.”

Bizony nagy ajándék, ha az ember átélheti – akár *Ady* módján, akár sokkal kevésbé drámaian, a lélek szelíd örömeivel – az Úr érkezését. Csak az a fontos, hogy végre létrejöjjön a nagy találkozás! De létrejön-e? Tehet-e ezért egyáltalán valamit az ember?

Ilyenkor, az adventi időszak vége felé, amint egyre jobban úrrá lesz rajtunk az érzés, hogy vészesen közeledik karácsony, pedig még mennyi tenni-, menni- és venni-valónk van – azt gondolom, nem tévedek ezzel a megállapításommal – , mintha egyre inkább hatalmába kerítene bennünket az a gondolat, hogy valójában mi magunk vagyunk azok, akik az ünnepet *megcsináljuk* magunknak és hozzátartozóinknak. Úgy vélik nagyon sokan, hogy a karácsony sikere, ez az egész csak rajtunk múlik. És válság ide, válság oda – ahogy a híradásokból értesülhetünk róla –, erőnket és sokszor valószínűségeinket messze meghaladóan, józan eszünket elveszítve, akár eladósodva is költségekbe verjük magunkat. Tülekedve, megszedülve a szuper- és hipermarketek meg a plázák csábító fényeitől és szédítő árukínálatától, vásárolunk és beszerzünk – hiszen az ünnepekre jól fel kell készülni!

Persze lehet zajos, csillogó ünnepet szervezni, lehet a dúsan terített asztalok mellett gondoskodni arról, hogy az ünnepnapok múltán sürgősen esedékes legyen a következő fogyókúra, lehet kísérletezni azzal, hogy az év közben összegyűlt szeretetadóságunkat rosszul sikerült ajándékokkal kompenzáljuk. De az ilyen ünneplésre törvényszerűen jön a lélek másnapossága és a „megint nem sikerült maradandót alkotni” csalódása.

Kedves Olvasó! Kedves Testvérem! Távol álljon tőlem, hogy indulatos erkölcsprédikátorként ostorozzam e vásári sokadalom bármelyik szereplőjének magatartását. Nincs

kétségem afelől, hogy ennek semmi hatása sem lenne; s ha van falra hányt borsó, akkor az ilyen dörgedelmesre hangszerelt prédikáció minden bizonnyal az lenne. Nem szeretnék semmi mást tenni, csak szelíden, felelős szeretettel megkérdezni magunktól: valóban úgy gondoljuk, hogy mi csináljuk meg a magunk karácsonyát, s hogy így lesz igazi karácsonyunk? Valóban azt hisszük, hogy ebből az egészből következmények nélkül kihagyhatjuk őt, akit azon a sokszor pásztoridillé silányított, de valójában a történelem legcsofálatosabb, szent éjszakáján a mindenható Isten odatett a világ karácsonyfája alá?

A betlehemi Gyermek megérkezése nélkül nincs karácsony! Bárcsak azt mondhatnánk, hogy erre a figyelmeztető szóra nekünk magunknak nincs szükségünk! Hogy ezt csak *nekik* kell elmondani, akik az egyház, a gyülekezet közösségtől távol élnek, vagy esetleg még azoknak, akik a gyülekezet határán úgynevezett nagyünnepi keresztényekként tengetik lelki életüket. Ebben az esetben sem hallgathatnánk, hiszen felelősek vagyunk értük is, de a helyzet ennél sokkal nyugtalanítóbb! Hiszen a nagy ünnep előtti hajszában sokszor mindannyiunkat megkísért és elcsábít a gondolat: az ünnephez elválaszthatatlanul hozzátartozik mindaz, amiről a reklámok, a piac és a divat harsog. Mert e nélkül nem ünnep az ünnep...

Pedig talán éppen így távolodik el tőlünk helyrehozhatatlanul az ünnepnapok után is megmaradó öröm és békeség lehetősége. Ha ünnepi készülődésünk csupa rohanás, hajsza, kimerítő tülekedés, és még arra sincs időnk, hogy a lélek nélkülözhetetlen napi csendességében – amelyben pedig olykor az angyalszárnyak suhogása is meghallható – készüljünk az Úr érkezésére, a lényeket veszítjük el.

Van még néhány napunk karácsonyig! Még most sem késő, hogy advent utolsó hetében, karácsonyvárásunk célgyenesében helyreigazodjon ünnepi készülődésünk. Kamaránk feltöltésének, lakásunk rendbetételének, az ajándékok beszerzésének nyomasztó gondjai mellé még odakerülhet lelkünk, szívünk ünnepre készítésének szándéka is. Sőt meg vagyok győződve arról, hogy aki ezt a belső revíziót elvégzi, az még az említett gondokat is derűsebben hordozza.

A karácsonyvárás gyönyörűsége titka az, hogy csak a lélek szelíd, békés csendjében tudunk felkészülni a nagy eseményre. Akár napi csendes perceinkben, akár közösségeinkben történik ez, gondolnunk kell arra, hogy ezt a ránk váró csodálatos ünnepet mindannyian ajándékba kapjuk. Nem egymástól, hanem Istentől, aki egyszülött Fiában közénk jött.

Az ő szeretetének ünnepe ezért számunkra nem megoldandó feladat, hanem olyan ajándék, amelyet felkészülve és azzal a reménységgel várhatunk, hogy a mi életünkben is megtörténik karácsony csodája. Ahogy *Bódás János* református lelkész-költő mondja egyik karácsonyi versében:

„Szüless meg bennünk, szeretet,
te legszebb lelki virtus,
teremts bennünk új életet,
szüless meg bennünk, Krisztus!”

[2009. DECEMBER 20.]

Tanúságtétel Jézus Krisztus halála ügyében

Közeledik a nagyhét, itt van már az ajtónk előtt. Még egy hét, és célegyenesbe fordul a passiótörténet. A böjti hetekben, de különösképpen is az előttünk lévő napokban a názáreti Jézusnak, Isten és Mária Fiának, a világ Megváltójának szenvedésére és kereszthalálára emlékeznek a keresztények. De nem csak emlékeznek, mert ez az esemény – bár egyszer történt – ma is, most is él bennünk. Valóban „velünk élő történelem”, amely örök érvénnyel hirdeti: Isten halálosan szeret bennünket.

Eszembe jut a pár évvel ezelőtt oly nagy port felferő film, *A passió*. Egymástól nagyon eltérő vélemények és olykor nyilvánvaló előítéletek csaptak össze miatta és körülötte. Okos, higgadt szakértők fejtették ki vele kapcsolatos álláspontjukat, máskor meg pattanásig feszült indulattal fogalmaztak a megszólalók. Én is láttam. Volt, amivel nem értettem egyet, de alapjában véve nem volt ellenemre.

Most mégsem valamilyen későn született filmkritikát írok, hanem tanúskodni szeretnék. Erre is egy pár évvel ezelőtti élményem késztet. Egy, a Krisztus Urunk kereszthalálát és húsvéti diadalát középpontba állító rádiós megszólalásom után levelet kaptam egy hittestvérünktől. Ha eszembe jut ez a levél, azóta is mindig elszomorodom. Nem tagadhatom, ehhez az is hozzájárul, hogy tudós, a felsőoktatásban dolgozó, gyülekezeti tisztségviselő testvérünk írta. Nem kevesebbet közölt velem, mint azt, hogy Jézus Krisztus halálának és feltámadásának az összefüggésében ő tudja a megoldást. Húsvét magyarázata ugyanis szerinte az, hogy Jézus Krisztus a kereszten valójában nem is halt meg a szó igazi értelmé-

ben. Tetszhalott volt csupán. Így hát minden érthető! A kereszt botránya immár nem botránny, húsvét meg az emberi értelem számára is megfejthető esemény.

Amikor a levelet olvastam, földbe gyökerezett a lábam. Azóta is kétség mardos: jól tettem-e, hogy nem válaszoltam a levélre? De az a magabiztosság, amely soraiból áradt, megbénított. Annak, hogy most ez és így születik meg az aktuális *Égtájéolóban*, ez a néhány év óta nyugtalanító emlék az egyik fő indítéka. És a félelem – csak nem gondolkodnak még számosan így hittestvéreink között?

Az 1980-as évek vége felé nálunk Magyarországon is sokan úgy olvasták és terjesztették az egyik amerikai orvosi hetilapban 1987. március 15-én napvilágot látott jelentést, hogy ez a végső és igazán ütős bizonyíték az evangéliumok tudósításának igazolására. Ezzel megoldódott a probléma, hiszen ez az orvosok által készített jelentés – szerintük – végérvényesen igazolja hitünket. Ebből a jelentésből idézek néhány mondatot:

„A római kivégzések törvényes bevezetése rendszerint korbácsolással történt. A szokásos eszköz a rövid korbács volt, amely több bőrszíjból állt, a szíjakra pedig vasgolyókat vagy hegyes birkacsontdarabkákat kötöztek. A zsidó törvények legfeljebb harminckilenc ütést engedtek meg, a római törvények ilyen korlátozást nem ismertek. A korbácsolás súlyossága az azt végrehajtó katonától függött. Eredménye az áldozat legyengítése vagy akár halála is lehetett. Orvosi szempontból a korbácsolás igen fájdalmas, tekintélyes vérvesztéssel járó feltépett sebzéseket okozott, következményeként sokkos állapottal. A vérvesztés mértéke megszabta, hogy meddig élt az áldozat a keresztén. Jézust – a források szerint – súlyosan megkorbácsolták, így állapota a keresztre

feszítés előtt mindenképpen rossz, de lehet, hogy kritikus volt. [...]

A keresztre feszítés után a haláltusa az áldozat állapotától, a korbácsolás és a vérveszteség súlyosságától függően három-négy órától három-négy napig tartott. [...]

Jézus aránylag rövid – három-hat óras – szenvedés után, hirtelen felkiáltva halt meg a kereszten. Mikor a római katoná lándzsájával a mellkasába szúrt, onnan vér és »víz« folyt ki. A rövid ideig tartó haláltusa az erős korbácsolás okozta nagy vérveszteség következménye lehetett. A lándzsa ütötte sebből kifolyó »víz« származhatott hirtelen kialakult, mellhártya vagy szívburok körüli folyadékgyüleméből, a vér pedig a jobb szívpitvarból vagy kamrából.”

Az orvosi jelentés szerzői végül leszögezik, hogy a történelmi és az orvosi adatok azt bizonyítják, hogy Jézus biztosan meghalt a kereszten.

Csak az a bökkenő, hogy ezt a jelentést is idéztem az említett rádiós megszólalásomban, és erre érkezett az említett levél! Hiába a jelentésben olvasható megállapítások, de hiába Mel Gibson félelmesen realiztikus filmje, *A passió is!* Viszolygást kelthet, részvétet ébreszthet a szenvedésnek ez a brutális ábrázolása, de az evangélium igazságát ilyen érveléssel nem lehet győzelemre vinni!

Aki meggyőzetett, vagy ezután lesz meggyőzött, azt mindig Isten igéje győzte és győzi meg, amely élővé és hatóvá lehet emberek szívében – ahol és amikor Istennek tetszik. Nincs, nem is lenne tehát más dolgunk nekünk sem, mint egyszerűen tanúskodni arról, ami megíratott, és amiről ő maga is olyan nyomatékosan beszélt már előre tanítványainak: „*Most felmegyünk Jeruzsálembe, és az Emberfián beteljesedik mindaz, amit a próféták megírtak. A pogányok kezébe adják, kigú-*

nyolják, meggyalázzák, leköpi, és miután megostorozták, megölik, de a harmadik napon feltámad.” (Lk 18,31–33)

Kedves Olvasó! Csak néhány mondat még. Az első kettőt Pál apostoltól idézem; jó lenne, ha elgondolkoznánk rajtuk. A korinthusiaknak így ír: „Mert a keresztről szóló beszéd bolondság ugyan azoknak, akik elvesznek, de nekünk, akik üdvözülünk, Istennek ereje.” (1Kor 1,18) A galatáknak pedig ezt mondja: „Ó, esztelen galaták, ki igézett meg titeket, akiknek szeme előtt úgy írtuk le Jézus Krisztust, mintha közöttetek feszítették volna meg!” (Gal 3,1)

Végül egy énekvers:

„De ne csak kínod tudjam,
Okát is megértsem,
Hogy te gúnyt, halált, Uram,
Szenvedtél érterem.
Oka annak én vagyok,
Én és tenger vétkem,
Kínjaid ezért nagyok.
Célod üdvösségem.” (EÉ 204,3)

[2010. MÁRCIUS 21.]

Hacsak...

Ha csak ezen múlna, hogy jó pap vagyok-e, most még örülhetnék is! Mert megint tanultam valamit. Köztudomású ugyanis, hogy ezt a rovatot itt, az *EvÉlet* 3. oldalának alján püspöki publicisztikának szokás nevezni. És én éppen ezért gyakran voltam nyugtalan itt megjelenő írásaim miatt. Talán alkati sajátosság, vagy egyszerűen tehetség dolga, vagy annak hiánya okozza: nekem sokszor nem sikerült valamilyen

éppen aktuális, esetleg a széles közvéleményt foglalkoztató eseményhez kapcsolnom mondanivalómat. Pedig én ezt eddig a publicisztika műfajához nélkülözhetetlen feltételnek gondoltam. S ha alkalomadtán ilyesmivel próbálkoztam, időnként még erőltetettnek is éreztem a dolgot.

Ezért mondom: előbb is fellapozhattam volna az *Idegen szavak szótárát* (Osiris Kiadó, 2007)! Ott ugyanis a *publicisztika* szó első jelentéseként ezt olvasom: *széles körű, napi hatást célzó gondolati próza az újságírásban*. És ez azt jelenti, hogy az aktualitásnak nem feltétlenül az írás okaként, esetleg indokaként kell jelen lennie, hanem az írás által elérendő célnak kell időszerűnek, fontosnak lennie. Nem tagadom, kissé felszabadított ez a szócikk. Hiszen megint valami ilyesmi kívánczik ki belőlem. Hát, tessék!

Gyakran átéltem már, hogy a Szentírásnak egy-egy – jól ismert, de hónapokig eszembe sem jutó – igéje egyszer csak megelevenedik, befészkel magát gondolataimba, s nem tudok tőle szabadulni. Hiszem, hogy az így hangsúlyossá vált mondatok Istentől valók. Természetesen mindenekelőtt úgy, hogy a Szentírás Isten igéje, de úgy is, hogy azok a megelevenedő mondatok nem maguktól fényesednek ki, hanem az Úristen teszi fontossá, élővé s nem ritkán nyugtalanítóvá is őket.

Így vagyok most már hosszabb ideje – nagyjából az egyházkerületi közgyűlés elé készített püspöki és a zsinat elé terjesztett elnök-püspöki jelentésem írásának heteitől – Jézus Krisztus Urunk egyik nehéz, figyelmeztető szavával: „...*ha meg nem tértek, mindnyájan ugyanúgy vesztek el.*” (Lk 13,3.5) Akkor mondta ezt, amikor egy alkalommal hírt vittek neki Pilátusnak, a római helytartónak a jeruzsálemi templom udvarán elkövetett vérengzéséről és egy – ma így mondanánk

– tömeges üzemi balesetről, amelyben a siloámi toronyépítésnél tizennyolcan pusztultak el.

Az evangéliumi tudósításból arra lehet következtetni, hogy a hírvivők és a közvélemény hamar levonta a következtetést: megérdemelték a sorsukat. Ahogy az már lenni szokott, különféle feltételezések kaptak lábra. Úgy gondolom, másnapra már voltak olyanok is, akik a piacon vagy az utcasarkokon tárgyalva az esetet teljes bizonyossággal megállapították, mi volt a tragédia oka, és mi volt a bűnük a nyomorultul elpusztított galileaiaknak és a szerencsétlenül járt jeruzsálemieknek, amiért Isten büntetése így sújtotta őket.

Jézus Urunk egy mondatával lehetetlenné teszi ezt az okoskodást. Nem magyarázza, nem indokolja meg a tragédiákat; ezt a kérdést nyitva hagyja, amikor megállapítja, hogy az áldozatok sem voltak bűnösebbek a többiekénél. De akik eddig „megúszták”, akiket eddig elkerültek az ilyen tragédiák, ne gondolják, hogy érdemük, büntelenségük, kiválóságuk miatt nem érte még őket ilyen baj. S ekkor koppan a mondat: „...*ha meg nem tértek, mindnyájan ugyanúgy vesztek el.*”

Kedves olvasó! Érezzük-e, értjük-e, hogy Jézus szava egészen más dimenzióba helyezi a tragédiák, katasztrófák, kudarcok és sikertelenségek híreit? Mindegyik Isten előtti önvizsgálatra és bűnbánatra indít. Az élő Isten mindenhatóságának és végtelen irgalmasságának felismerése arra sarkall bennünket, hogy minden helyzetben hozzá való viszonyunkban értelmezzük és értsük meg sorsunkat.

Rossz híreket bőven hallhatunk mi is. És mintha egyre több lenne belőlük. Szinte apokaliptikus képek villannak fel képernyőinken, amikor rettenetes erejű földrengésről, cunami-ról, árvizekről, hurrikánokról tudósítanak. Romba döntött városok, halálos sugárzással fenyegető sérült atomreak-

torok, elmosott falvak, otthonukból menekülni kényszerült százezrek, a mocskos áradat habjain utazó holttestek... Van-e szív, amely meg ne indulna ennyi tragédia láttán?

S miközben a bajban is öröm látni, hogy a felebarátok nyomorúsága milliókat indít szolidaritásra, segíetésre, adakozásra, nemritkán szívszorító tapasztalataink is vannak. Mert bizony nemcsak fanatikus muszlimok szájából, de magukat keresztényeknek mondó kortársainktól is lehet olyan mondatokat hallani, amilyenekkel az egykori hírvivők értelmezték a Jézus korabeli tragédiákat: Most tesz igazságot a mi Istenünk!

Szörnyű! Hogy jövünk mi ahhoz, hogy ilyen, Istentől elrugaskodott szentenciákat mondjunk? S közben nem vagyunk hajlandók megérteni, hogy a mi helyzetünk ugyanaz. A túlélők, a megkíméltek számára jel is, intő, figyelmeztető, megtérésre hívó jel lesz minden rossz hír, amely eljut hozzánk. De tudjuk-e ezeket a jeleket olvasni? Felismerjük-e, hogy akár egyértelműen felelőtlen, környezetpusztító magatartásunk, akár értelmünk számára fel nem deríthető összefüggések is az okozói ezeknek a tragédiáknak, mind ugyanazt üzeni: Térj észhez! Ne ítéld! Ne feledd: felelősséged köreit Isten rendje, törvénye méri ki! Ezt büntetlenül senki emberfia át nem hághatja! A Jézus által feltárt összefüggésekben olvasd és értsd meg a jeleket, nehogy túl késő legyen! Mert *ha meg nem tértek, mindnyájan ugyanúgy vesztek el.*

És lehet, hogy ettől kezdve az idő ellenünk dolgozik. Ha csak meg nem térünk...

[2011. MÁJUS 29.]

Tartalom

Tizenegy mondat / 5

...bejárta egész Galileát... / 9

„Bekötött szemmel egy közepes forgalmú úton”? / 11

Hőség – riadó! / 14

Egy európai polgár aggodalmai / 18

Október hatodikára emlékezem / 21

Kővel a kézben – megszégyenülten / 24

Nehéz emlékek intelmei / 28

Gloria victis! – Dicsőség a legyőzötteknek! / 31

Mérleg 2007 / 35

P. O. N. R. / 38

Igaz emberséget az embertelen világban! / 42

Régebbi gondolatok – mai kiegészítés / 45

Az új alkotmány szükséges, de nem elégséges / 48

Becszengetés után / 52

Elindultak, de nem érkeznek meg soha többé... / 55

...maguk között... / 59

Négyszázötven esztendő / 61

Nyolcvan esztendő / 64

Ez is június 16-án történt / 68

„De mostantól semmi sem ugyanaz” / 71

Árnyak és fények / 74

Az érem másik oldala / 77

Őszintén, a gyógyulás reménységében / 81

Bizony, őrizője vagy testvérednek! / 84

- Adósai vagyunk gyermekeinknek / 87
Két tűz között / 90
Három hír / 94
Ilyen még nem volt! / 97
Böjti csend és közéleti felelősség / 101
Mindenki a maga dolgát... / 104
Közgyűlések évadján / 107
Reménység és illúziók / 110
A második legfontosabb kérdés / 114
Névtelen levelek és hiteles információk / 117
Becszengetés – gondolatok az új tanév kezdetén / 121
vvv.Jézus / 124
Lélekmentők / 128
Palika mosolya – meg a Mesteré / 131
Otthon idegenben / 134
Születésnap / 138
Ingolstadti anziksz / 141
Weideni köszöntés / 144
Szicíliai szinódus / 148
Nyugaton a helyzet *nem* változatlan / 151
Évente visszatérő kedves ünnepünk / 154
- ...ment, és tanított... / 159
- Kitüntetett helyzetben / 161
Esetleg mi is, ugyanígy? / 164
A talpra állított életrend / 167
Missziói nap előtt és után / 170
Munkamegosztás vagy mandátum? / 174

...menj be a belső szobádba... / 179

Mégis reménység / 181

A nyugalom ígérete / 184

Jézus, az igazmondó / 187

Két fontos mondat / 190

Nagyothallók előnyben? / 193

Nem kellene ennek így lennie! / 196

A félig megtett utak kudarca / 199

Mint a szél, a tűz és a mámor... / 203

Szabályszerű küzdelem – győzelmi koszorú / 206

Csak Isten áldásával boldogulhatunk / 209

Útra indító áldás / 212

Hajnali ének / 215

A családok nélkül nem sikerülhet! / 219

Tarts meg, Urunk, szent igédben! / 222

Koncentráció vagy megszegényítés? / 226

Az Úr érkezése / 229

Tanúságtétel Jézus Krisztus halála ügyében / 232

Hacsak... / 236

Tartalom / 241

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója
Budapest, 2011

Felelős kiadó: Kendeh-Kirchknopf Péter

A borítón Matthias Grünewald
alábbi festményeinek részletei láthatók:

Krisztus keresztre feszítése (Karlsruhe, Badische Kunsthalle)
Angyali üdvözlés az isenhemi oltárról (Colmar, Musée d'Unterlinden)

Szent Lőrinc a Heller-oltárról
(Frankfurt am main, Städelsches Kunstinstitut)
A képeket válogatta: Zászkaliczky Zsuzsanna

A fejezetkezdő lapokon Benkóczy Péter fotói láthatók.

Készült a Szekszárdi Nyomda Kft.-ben
Felelős vezető: Vadász Katalin